

ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

КОВАЛИШИН Оксана Ігорівна

УДК 37.01:061.2НТШ(477.83-25)"1873/1939"

**ДИСЕРТАЦІЯ
ОСВІТНЬО-ПРОСВІТНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ НАУКОВОГО
ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА У ЛЬВОВІ (1873-1939 РР.)**

13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

Подається на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

(підпис, ініціали та прізвище здобувача)

Науковий керівник:
Герцюк Дмитро Дмитрович,
кандидат педагогічних наук, доцент

Львів – 2020

АНОТАЦІЯ

Ковалишин О. І. “Освітньо-просвітницька діяльність Наукового товариства імені Шевченка у Львові (1873–1939 рр.)”. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки. – Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, Дрогобич, 2020.

Актуальність теми. Будівництво нової української школи, виховання національно свідомого і духовно багатого підростаючого покоління неможливі без ґрунтовного й об’єктивного вивчення педагогічного минулого нашого народу, історичних коренів педагогічних явищ, процесів та ідей. Врахування набутої у процесі історичного розвитку сукупності знань, умінь, традицій дасть змогу творити українську освітню систему сьогочасної Української держави на засадах наступності, наближення до світових та європейських освітніх стандартів. Основні засади, принципи розвитку сучасної освіти України, визначені у положеннях Закону України “Про освіту” (ст. 6), “Національної доктрини розвитку освіти України у XXI ст.”, “Національної стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року”, передбачають нерозривний зв’язок зі світовою та національною історією, культурними і національними традиціями українського народу.

Важливим джерелом збагачення теорії і практики національної системи освіти, визначення перспективних шляхів її розвитку на сучасному етапі виступають дослідження історії шкільництва, прогресивної педагогічної думки в різних регіонах України. У цьому зв’язку особливе зацікавлення викликає хід освітньо-шкільного життя Галичини, зокрема другої половини XIX – першої третини XX ст., коли у краї, який перебував у складі Австро-Угорської імперії, а згодом – Польської республіки, відбувалися активні процеси національно-

культурного відродження українського народу, одним із найяскравіших проявів якого стала посилена увага до проблем розвитку української школи й освіти.

З огляду на це важливого значення набувають дослідження діяльності українських громадських культурно-освітніх та наукових товариств й організацій, які упродовж історичного часу виступали речниками змагань українців за національну школу і освіту, сприяли формуванню їхньої національної ідентичності, національної свідомості. Серед значної кількості таких націєтворчих інституцій заслуговує на особливу увагу і детальний науковий аналіз діяльності Наукового товариства імені Шевченка, яке діяло у Львові у період 1873–1939 рр. Як українська освітньо-наукова інституція, НТШ спричинилося до значної активізації наукового життя в Галичині й Україні загалом, приклалося до реалізації багатьох освітніх ініціатив у ділянці початкової, середньої, професійної та вищої освіти, різносторонньої підтримки учнівської і студентської молоді, поширення просвітницьких ідей у середовищі народних мас тощо.

До вивчення різноманітних напрямів роботи Наукового товариства імені Шевченка у Львові на різних етапах його розвитку зверталися низка науковців та дослідників. Однак найбільший внесок належить вченим, культурно-освітнім діячам, які мали безпосередній стосунок до діяльності НТШ у досліджуваний період (О. Барвінський, В. Гнатюк, М. Грушевський, Д. Дорошенко, К. Студинський та ін.); науковці т. зв. еміграційного періоду НТШ (Л. Винар, Ю. Герич, В. Дорошенко, Б. Кравців, Б. Купницький, В. Лев, Л. Ковалів, О. Оглоблин, Я. Падеха, О. Пріцак, М. Стахів, В. Стецюк та ін.); учені, праці яких побачили світ після відновлення 1991 року діяльності НТШ в Україні (М. Андрейчин, О. Вадзюк, О. Гомотюк, Я. Грицак, І. Демуз, Р. Кучер, О. Лада, М. Левківський, Н. Лихач, Н. Мерфі, В. Онопрієнко, О. Романів, В. Савенко, Т. Савенко та ін.).

Висвітленню окремих аспектів освітньо-просвітницької діяльності НТШ через призму вивчення життєтворчості його визначних діячів присвятили

наукові студії Н.Андрусак, Л.Винар, С. Герасименко, Я. Дашкевич, М. Дядюк, Н. Гірна, І. Головацький, О. Гриб, С. Джафарова, У. Єдлінська, А. Кліш, О. Ковальчук, Б. Крупницький, А. Левдер, Н. Людкевич, А. Міщук, О. Романів, Р. Труба, Р. Федорищак, Н. Халак, А. Щурат-Глуха та ін.

Науковий інтерес до проблематики освіти й просвіти в діяльності Наукового товариства імені Шевченка в контексті аналізу питання становлення і розгортання у Галичині громадсько-педагогічного руху прослідковується у наукових працях Ю. Бескиди, Г. Білавич, В. Бурдуланюка, В. Виздрика, А. Вихруща, А. Восковської, С. Гелея, Д. Герцюка, І. Гуменної, Т. Завгородньої, В. Кислого, А. Кліша, О. Коник, О. Коновця, Р. Конти, А. Кріля, С. Лаби, П. Лазечка, Т. Кульчицької, Н. Кунанець, І. Курляк, В. Мартинця, В. Мудрого, З. Нагачевської, В. Стинської, І. Стражнікової, Б. Ступарика, О. Сухого, П. Хобзея, М. Чепіль, Л. Шологон, Г. Яніва та ін. Проте, як засвідчив проведений аналіз, цілісного та системного наукового осмислення освітньо-просвітницької діяльності Наукового товариства імені Шевченка у Львові до теперішнього часу не було здійснено.

Актуальність проблеми, недостатнє її висвітлення у сучасній історико-педагогічній науці зумовили вибір теми дослідження: **“Освітньо-просвітницька діяльність Наукового товариства імені Шевченка у Львові (1873–1939 рр.)”**.

Мета дослідження полягає у комплексному вивченні, характеристиці та оцінці освітньо-просвітницької складової діяльності Наукового товариства імені Шевченка у Львові (1873–1939 рр.).

Відповідно до мети сформульовано основні **завдання дослідження**:

- 1) окреслити історіографію проблеми і джерельну базу дослідження;
- 2) означити роль та місце НТШ у національно-культурному відродженні українців Галичини у 70-х рр. XIX – першій третині XX ст., здійснити періодизацію його освітньо-просвітницької діяльності;

3) з'ясувати внесок НТШ у розвиток української освітньої справи в Галичині;

4) розкрити напрями та зміст просвітницької роботи НТШ.

Об'єкт дослідження – діяльність Наукового товариства імені Шевченка у Львові у період 1873–1939 рр.

Предмет дослідження – напрями здійснення освітньо-просвітницької діяльності Наукового товариства імені Шевченка у Львові в означений період.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає у тому, що: *уперше комплексно розкрито освітньо-просвітницькі засади діяльності Наукового товариства ім. Шевченка у Львові (1873–1939 рр.), що дало змогу окреслити його роль та місце у національно-культурному відродженні українців Галичини 70-х рр. XIX – першої третини XX ст.; проаналізовано освітні ініціативи Наукового товариства ім. Шевченка у галузі українського дошкілля, початкового, середнього та професійного шкільництва, розвитку університетської справи в Галичині; виокремлено ідеї, форми, напрями, зміст та особливості просвітницької роботи НТШ, що уможливило означити фактори, які вплинули на його формування не тільки як наукового центру, але й як потужного освітньо-просвітницького осередку Галичини; досліджено і уточнено педагогічну та освітньо-просвітницьку діяльність окремих членів НТШ; здійснено періодизацію розвитку НТШ та простежено зміни у змісті його статутів як прояви формування освітньо-просвітницьких засад діяльності; проаналізовано історіографію та джерельну базу дослідження у сфері розвитку освітньо-просвітницької діяльності НТШ.*

Подальшого розвитку набули ідеї щодо висвітлення історико-педагогічних аспектів освітньо-просвітницької діяльності функціонування НТШ, що мали вагомий вплив на активізацію процесів українського національного відродження в Галичині другої половини XIX – першої третини XX ст.

До наукового обігу введено 79 маловідомих архівних джерел, серед яких неопубліковані листи, звернення, звіти тощо стосовно співпраці НТШ із початковими, середніми, фаховими закладами освіти, громадськими та студентськими організаціями, що дало змогу розширити сферу дослідження про освітньо-просвітницьку діяльність товариства.

Практичне значення одержаних результатів визначається можливістю використання результатів дослідження викладачами закладів вищої освіти під час: розробки навчальних курсів з педагогіки, історії педагогіки в Україні; підготовки науково-методичних, навчальних посібників, методичних рекомендацій, наукових праць, довідкових видань з історії освіти; виконання курсових, дипломних робіт здобувачами закладів вищої освіти для дослідження аспектів освітньо-просвітницької діяльності громадських культурно-освітніх товариств і організацій в історичній ретроспективі; підвищення кваліфікації учителів в обласних інститутах післядипломної педагогічної освіти та в процесі самоосвіти. Результати, отримані в ході дисертаційного дослідження, використовуються при викладанні таких навчальних дисциплін: “Загальні основи педагогіки та історії її розвитку”, “Історія педагогіки”, “Історія початкової освіти”, “Історія української школи і педагогіки”, “Педагогіка” та ін.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел (370 найменувань, з них 79 – архівних першоджерел) та додатків (10 на 61 сторінці). Загальний обсяг дисертації становить 281 сторінку друкованого тексту, основний зміст викладено на 182 сторінках. Роботу ілюстровано 1 таблицями і 2 рисунків на 3 сторінках.

У вступі обґрунтовано актуальність та доцільність дослідження; вказано на зв’язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено об’єкт, предмет, мету та завдання, методи дослідження; подано хронологічні межі дослідження, представлено джерельну базу; розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів; наведено відомості про апробацію і

впровадження результатів дослідження; зазначено особистий внесок здобувача; відображено структуру та обсяг дисертаційної роботи.

У першому розділі **“Діяльність Наукового товариства імені Шевченка у Львові як історико-педагогічна проблема”** представлено результати вивчення проблеми в українській історіографії та визначено рівень її наукового осмислення, виконано аналіз джерельної бази дослідження та здійснено періодизацію освітньо-просвітницької діяльності Наукового товариства ім. Шевченка у Львові від 1873 до 1939 року.

У другому розділі **“Організаційно-педагогічні засади освітньої діяльності Наукового товариства імені Шевченка”** розкрито організаційно-педагогічні засади діяльності Наукового товариства імені Шевченка для підтримки дошкільної, початкової, середньої, професійної та вищої школи.

У третьому розділі **“Просвітницькі ініціативи в діяльності Наукового товариства ім. Шевченка у Львові** проаналізовано освітньо-просвітницькі ініціативи у діяльності Наукового товариства імені Шевченка у Львові: благодійно-меценатську діяльність; андрагогічний вектор діяльності товариства.

Визначено подальші напрямки подальших педагогічних досліджень.

Ключові слова: Львів, Наукове товариство імені Шевченка, освітньо-просвітницька діяльність, шкільництво, андрагогічний вектор, благодійно-меценатська діяльність.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Публікації, що відображають основні наукові результати дисертації

Публікації у наукових періодичних виданнях інших держав та у виданнях

України, що включені до міжнародних наукометричних баз даних:

1. Ковалишин О. Просвітня складова діяльності Наукового товариства імені Шевченка у Львові (кінець XIX – перша третина XX століття). *Monografia*

pokonferencyjna: science, research, development #16 pedagogy. Барселона, 2019. № 16. С. 33–36.

2. Ковалишин О. І. Освітня благодійно-меценатська діяльність Наукового товариства імені Шевченка у Львові (кінець XIX – перша третина XX ст.). *Молодий вчений*. 2018. № 9. С. 45–50.

3. Ковалишин О. Організаційно-педагогічні аспекти співпраці Наукового товариства імені Шевченка й українських студентських організацій в Галичині (кінець XIX – початок XX ст.). *Молодь і ринок*. Дрогобич, 2018. № 12. С. 137–142.*

4. Ковалишин О. Організаційно-педагогічні засади підтримки Науковим товариством імені Шевченка української початкової освіти в Галичині (кінець XIX – перша третина XX ст.). *Молодь і ринок*. Дрогобич, 2019. № 5. С. 150–155.*

5. Ковалишин О. Андрагогічна складова діяльності Наукового товариства імені Шевченка у Львові (кінець XIX – перша третина XX століття). *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія Педагогічні науки*. Черкаси, 2019. № 3. С. 22–26.*

Публікації у наукових фахових виданнях України:

6. Ковалишин О. Освітньо-просвітницька діяльність Літературного товариства імені Шевченка у Львові (1873 – 1892 рр.). *Вісник Львівського університету. Серія Педагогічна*. Львів, 2016. Вип. 31. С. 226–235.

7. Ковалишин О. Михайло Грушевський і товариство “Учительська громада” у Львові. *Вісник Львівського університету. Серія Педагогічна*. Львів, 2018. Вип. 33. С. 80–89.

8. Ковалишин О. Організаційно-педагогічні засади діяльності Українського таємного університету у Львові (1921-1925 рр.). *Науковий вісник*

*Видання одночасно входить до переліку наукових фахових видань України

Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія: Педагогічні науки. Миколаїв, 2019. № 2 (65). С. 144–149.

Публікації, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації

9. Ковалишин О. Роль Наукового товариства імені Шевченка у видавництві шкільних підручників у Галичині і кінці XIX початку XX століття. *Перспективи розвитку сучасної науки (частина I):* матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 15–16 липня 2017 р.). Київ: МЦНД, 2017. С. 35–36.

10. Ковалишин О. Внесок Ярослава Біленького (1883 – 1945 рр.) у діяльності Наукового товариства імені Шевченка у Львові. *Матеріали звітних наукових конференцій факультету педагогічної освіти.* (м. Львів, 6–7 лютого 2018 р.). Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2018. Вип. 3. С. 219–222.

11. Ковалишин О. І. Підтримка жіночих освітньо-просвітницьких ініціатив у діяльності Наукового товариства імені Шевченка у Львові (перша третина XX ст.). *Розвиток української та польської освіти і педагогічної думки (XIX – XXI ст.). Жіноча освіта і просвітництво в Україні та Польщі (кінець XIX – початок XX ст.).* 2018. Т. 8. С. 150–160.

12. Ковалишин О. Освітньо-просвітницька діяльність Наукового товариства імені Шевченка для підтримки українських молодіжних організацій в Галичині (перша третина XX ст.). *Матеріали звітних наукових конференцій факультету педагогічної освіти* (Львів, 5–6 лютого 2019 р.). Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2019. Вип. 4. С. 198–200.

13. Ковалишин О. Проблема вищої освіти на сторінках періодичного видання Наукового товариства ім. Шевченка “Літературно-науковий вісник” у Львові в кінці XIX– першій третині XX століття [Електронний ресурс]. *Розвиток вищої освіти в Україні: виклики XXI століття:* матеріали Інтернет-конференції ДВНЗ “Прикарпатського національного університету імені Василя

Стефаника” (7 березня 2019 р.). 2019. Режим доступу: <https://conference.pu.if.ua/forum/viewforum.php?f=225>

14. Ковалишин О. Організаційно-педагогічні засади у діяльності Наукового товариства ім. Шевченка для підтримки професійної освіти. *Українська освіта в контексті інтеграції та технологізації*: зб. наук. праць / за ред. О. Карпенко. Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічний університету імені Івана Франка, 2019. С. 121–128.

15. Ковалишин О. Роль В. Калиновича у моніторингу якості освіти у Галичині (перша третина XX ст.). *Теоретичні та практичні аспекти формування освітнього простору інституційного рівня: світовий та вітчизняний вимір*: збірник тез міжнародної наукової конференції (24–25 жовтня 2019 р.). Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2019. С. 117–118.

ANNOTATION

Kovalyshyn O. I. “Educational and enlightenment activities of the Shevchenko Scientific Society in Lviv (1873–1939)”.– Qualified scientific work on the rights of the manuscript.

The dissertation on the scientific degree of the Candidate of Pedagogical sciences in the specialty 13.00.01 – general pedagogy and history of pedagogy. – Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, Drohobych, 2020.

Actuality of theme. Construction of a new Ukrainian school, education of a nationally conscious and spiritually rich younger generation is impossible without a thorough and objective study of our nation pedagogical past, historical roots of pedagogical phenomena, processes and ideas.

In the process of realization of the basic directions of development of the Ukrainian education at the beginning of the 21st century it is important to use national and historical experience that will make it impossible to repeat the mistakes of the past. Consideration of acquired in the course of historical development knowledge,

skills and traditions will allow to build the Ukrainian educational system of the present based on the principles of continuity, bringing it closer to world and European educational standards. The basic principles of modern education development in Ukraine, are defined in the provisions of the Law of Ukraine "About Education" (Article 6), "National Doctrine of Development of Education of Ukraine in the 21st Century", "National Strategy for the Development of Education in Ukraine until 2021" they provide an inseparable link with world and national history, cultural and national traditions.

An important source of enrichment of the theory and practice of the national education system and identification of perspective ways of its development at the present stage are the studies of the schooling history, progressive pedagogical thought in different regions of Ukraine. Particular interest in this regard is the development of educational life in Galicia, particularly in the second half of the nineteenth and first thirds of the twentieth century when it was part of the Austro-Hungarian Empire and later included in the Polish Commonwealth, there were active processes of national and cultural revival of the Ukrainian people, one of the most striking manifestations of which was the increased attention to the problems of the development of the Ukrainian school and education. Ukrainian school and education.

In this context, very important are studies of the activities of Ukrainian public cultural, educational and scientific societies and organizations, which during the historical time have been speakers of competitions of Ukrainians for national school and education and have contributed to the formation of their national identity and national consciousness. Among the numerous nation-building institutions, the detailed scientific analysis of the activities of the Shevchenko Scientific Society in Lviv which operated in Lviv during the period 1873-1939, has given special attention to the fact that the Ukrainian educational and scientific institution of Shevchenko Scientific Society contributed to a significant activation of scientific life in Galicia and Ukraine in general, many educational initiatives have been implemented in the area of primary,

secondary, vocational and higher education, various support for student and student youth, and the spread of educational ideas of the masses among others.

A number of scientists and researchers turned to study the various directions of activity of the Shevchenko Scientific Society in Lviv at various stages of its development. The greatest contribution in this respect was made by scientists, cultural and educational figures, who were directly related to the activities of the Shevchenko Scientific Society during the period under study (O. Barvinsky, V. Hnatyuk, M. Hrushevsky, K. Studinsky, etc.); scientists of the so-called emigration period of SSS (L. Vinar, Y. Gerich, V. Doroshenko, B. Kravtsiv, V. Lev, L. Kovaliv, O. Ogloblin, Y. Padokha, O. Pritsak, M. Stakhiv, V. Stetsyuk, etc.); Researchers whose works came to light after the resumption of SSS activity in Ukraine in 1991 (M. Andreychin, O. Vadzyuk, O. Gomotyuk, Y. Gritsak, I. Demuz, R. Kucher, O. Lada, M. Levkivsky, N. Likhach, N. Murphy, V. Onoprienko, O. Romanov, V. Savenko, T. Savenko, and others).

To cover certain aspects of the educational activities of Shevchenko Scientific Society through the lens of studying the life-paths of prominent figures of the Society, scientists in their works addressed N. Andrusyak, L. Vinar, S. Gerasimenko, Y. Dashkevich, M. Dyadyuk, N. Hirna, I. Golovatsky, O. Gryb, S. Dzhafarova, U. Yedlinskaya, A. Klish, O. Kovalchuk, B. Krupnitsky, A. Levder, N. Ludkevich, A. Mishchuk, O. Romanov, R. Truba, R. Fedorishchak, N. Halak, A. Shurat-Hluha and others.

Scientific interest in the problems of the educational activities of the Shevchenko Scientific Society in the context of the study of the problem of formation and deployment social and pedagogical movement in Galicia is evident in the scientific works of Yu. Beskidy, G. Bilavich, V. Burdulanyuk, V. Vizdrik, A. Vihrushch, A. Voskovskaya, M. Galiv, S. Heley, D. Hertsyuk, I. Gumennaya, T. Zavgorodnaya, V. Kysloy, A. Clichy, O. Konik, O. Konovets, R. Konti, A. Krylya, S. Laby, P. Lazechko, T. Kulchytska, N. Kunanets, I. Kurlyak, V. Martynts, V. Mudryi, Z. Nagachevskaya, V. Stinskoy, B. Stuparyk, O. Sukhoi, P. Hobzei, M. Chepil, L.

Shologon, G. Yaniv, etc. However, as the analysis showed, the holistic scientific and systemic analysis of education and outreach of Shevchenko Scientific Society in Lviv has so far not been implemented.

The actuality of the problem, lack of it's coverage in modern historical and pedagogical science led to the choice of the topic of the study: **"Educational activities of the Shevchenko Scientific Society in Lviv (1873-1939)."**

The purpose of the research is to comprehensively study, characterize and evaluate the educational and outreach components of the Shevchenko Scientific Society functioning in Lviv (1873-1939).

According to the purpose, the main objectives of the research are formulated:

- 1) outline the historiography of the problem and the source base of the study;
- 2) define the role and place of Shevchenko Scientific Society in the national and cultural revival of Ukrainians of Galicia in the 70's of the 19th - the first third of the 20th century; create periodization of its educational activities.

- 3) find out the Shevchenko Scientific Society contribution to the development of Ukrainian educational business in Galicia;

- 4) reveal the directions and content of the educational work of Shevchenko Scientific Society.

Object of research – activity of the Shevchenko Scientific Society in Lviv in the period 1873-1939.

Subject of the research – directions of realization of educational and educational activity of Shevchenko Scientific Society in Lviv in the specified period.

The scientific novelty of the results of the research is that *for the first time revealed* educational and outreach principles of the activity of the Shevchenko Scientific Society in Lviv (1873-1939), which made it possible to outline it's role and place in the national and cultural revival of Ukrainians in Galicia in the 1970s, the first third of the twentieth century; *analyzed* educational initiatives of the Shevchenko Scientific Society in the field of Ukrainian elementary, secondary and professional schooling, university business in Galicia; *distinguished* ideas, forms, directions,

content and peculiarities of the Shevchenko Scientific Society educational work, which made it possible to isolate the factors that influenced its formation not only as a scientific center of the region, but also as a powerful educational and educational center of Galicia; *investigated and circumstanced* pedagogical and educational activities of individual members of the Shevchenko Scientific Society, *performed periodization* of the development of the Society and the content of changes of its statutes in the process of forming educational and educational principles of activity; *acomplished analysis* of the historiography and the source base of the research in the sphere of development of educational and outreach activity of the Shevchenko Scientific Society.

Further developement obtained ideas of illuminating the historical and pedagogical aspects of the educational and outreach activities of the Shevchenko Scientific Society functioning, which had a significant influence on the activation of the processes of Ukrainian national revival in Galicia in the second half of the nineteenth and the first third of the twentieth century.

Introduced into the scientific circulation 79 little-known archival sources, among which are unpublished correspondences of the Shevchenko Scientific Society with primary, secondary, specialized educational institutions, public and student organizations, etc., which allowed to expand the scope of research on the educational and educational activities of the Shevchenko Scientific Society in Lviv.

The practical significance of the obtained results is determined by the possibility of using the results of the research by teachers of higher education institutions during: development of educational courses in pedagogy, history of pedagogy in Ukraine; preparation of scientific-methodical, educational manuals, methodical recommendations, scientific works, reference publications on the history of education; performance of coursework, diploma works by students, applicants of higher educational institutions for the study of aspects of educational and enlightenment activities of public cultural and educational societies and organizations in historical retrospect; professional development of teachers in regional institutes of postgraduate

pedagogical education and in the process of self-study of educators. The results obtained during the dissertation research are used in teaching the following disciplines: "General foundations of pedagogy and history of its development", "History of pedagogy", "History of primary education", "History of Ukrainian school and pedagogy", "Pedagogy" and others.

Structure and scope of the research. The work consists of an introduction, three sections, conclusions to them, general conclusions, a list of sources used (370 names, of them 79 - archival sources) and appendices (10 on 61 pages). The total volume of the thesis is 281 pages of printed text, the main content is laid out on 182 pages. The work is illustrated with 1 tables and 2 diagrams on 3 pages.

Introduction section substantiates the relevance and feasibility of the study; mentioned in relation to the work with scientific programs, plans, topics; object, object, purpose and tasks, methods of research are defined; the chronological boundaries of the study are presented, the source database is presented; the scientific novelty and practical significance of the obtained results are revealed; provides information on the testing and implementation of the study results; the personal contribution of the applicant is indicated; the structure and volume of the dissertation are shown.

The first section, "**Activity of the Shevchenko Scientific Society in Lviv as a historical and pedagogical problem**" presents the results of the study of the problem in Ukrainian historiography and determines the level of its scientific understanding, analyzes the source of the research base and periodizes the educational and educational activities of the Shevchenko Scientific Society in Lviv from 1873 to 1939.

The second section "**Organizational and pedagogical foundations of the educational activity of the Shevchenko Scientific Society**" describes the organizational and pedagogical principles of the Shevchenko Scientific Society to support preschool, elementary, secondary, vocational and higher education.

In the third section "**Educational initiatives in the activity of the Shevchenko Scientific Society in Lviv**" analyzes educational and outreach initiatives in the activity of Shevchenko Scientific Society in Lviv: philanthropic and patronage activity; andragogical vector activity of the society.

Further directions of pedagogical researches are defined.

Keywords: Lviv, Shevchenko Scientific Society, educational activity, schooling, andragogical vector, philanthropic and patronage activity.

LIST OF AUTHOR'S PUBLICATIONS

Publications representing the main scientific results of the thesis

Publications in scientific periodicals of other countries and scientific journals of Ukraine included to scientometric databases:

1. Kovalyshyn O. Educational component of the activity of Shevchenko Scientific Society in Lviv (end of XIX-first third of XX century). *Monografia pokonferencyjna: science, research, development #16 pedagogy*. Barcelona, 2019. №16. P. 33 - 36.
2. Kovalyshyn O. Educational charity and patronage of the Shevchenko Scientific Society in Lviv (end of XIX - first third of XX century) [Text]. *Young Scientist*. 2018. № 9. P. 45-50.
3. Kovalyshyn O. Organizational and pedagogical aspects of cooperation between the Shevchenko Scientific Society and Ukrainian student organizations in Galicia (end of XIX - beginning of XX century). *Youth and the Market*. Drohobych, 2018. №12. P. 137-142.*
4. Kovalyshyn O. Organizational and pedagogical foundations for the support of the Shevchenko Scientific Society of Ukrainian elementary education in Galicia (end of XIX - first third of XX century). *Youth and the Market*. Drohobych, 2019. №5. P. 150-155.*

5. Kovalyshyn O. Andragogical component of activity of Shevchenko Scientific Society in Lviv (end of XIX - first third of XX century). *Bulletin of Cherkasy University. Series: Pedagogical Sciences*. Cherkasy, 2019. № 3. P. 22-26.*

Publications in scientific professional editions of Ukraine

6. Kovalyshyn O. Educational activities of the Shevchenko Literary Society in Lviv (1873-1892). *Visnyk of Lviv University. Series Pedagogics*. Lviv, 2016. Vol. 31. P. 226-235.

7. Kovalyshyn O. Mykhailo Hrushevskyi and the Teachers Community in Lviv. *Visnyk of Lviv University. Series Pedagogics*. Lviv, 2018. Issue. 33. P. 80-89.

8. Kovalyshyn O. Organizational and pedagogical foundations of the activity of the Ukrainian Secret University in Lviv (1921-1925). *Scientific Bulletin of the Mykolayiv National University named after V.O. Sukhomlinsky. Series: Pedagogical Sciences*. Mykolayiv , 2019. № 2 (65). P. 144-149.

Publications certifying the validation of dissertation materials

9. Kovalyshyn O. The Role of the Shevchenko Scientific Society in the Publishing of School Textbooks in Galicia and the End of the Nineteenth Beginning of the Twentieth Century. *Prospects for the Development of Modern Science (Part I): Proceedings of the Third International Scientific and Practical Conference* (Kyiv, July 15-16, 2017). Kiev: ICSID, 2017. P. 35-36.

10. Kovalyshyn O. Contribution of Yaroslav Bilenky (1883-1945) in the activity of Shevchenko Scientific Society in Lviv. *Materials of Reporting Scientific Conferences of the Faculty of Pedagogical Education (Lviv, February 6-7, 2018)*. Lviv: Ivan Franko National University of Leningrad, 2018. Vol. 3. P. 219-222.

11. Kovalyshyn O. Supporting women's educational initiatives in the activities of the Shevchenko Scientific Society in Lviv (first third of the twentieth century). *Development of Ukrainian and Polish Education and Pedagogical Thought (XIX-XXI*

*The publication is also included in the list of scientific professional editions of Ukraine.

centuries). *Women's education and education in Ukraine and Poland (end of XIX - beginning of XX century)*, 2018. P. 150-160.

12. Kovalyshyn. O. Educational activities of the Shevchenko Scientific Society in support of Ukrainian youth organizations in Galicia (first third of the twentieth century). *Materials of Reporting Scientific Conferences of the Faculty of Pedagogical Education (Lviv, February 5-6, 2019)*. Lviv: Ivan Franko National University of Leningrad, 2019. Vol. 4. P. 198-200.

13. Kovalyshyn O. The problem of higher education on the pages of the periodical of the Scientific Society. Shevchenko "Literary and Scientific Bulletin" in Lviv at the End of XIX - First Third of XX Century [Electronic resource]. *Development of Higher Education in Ukraine: Challenges of the 21st Century: Proceedings of the Internet conference of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University*. (March 7, 2019). 2019. Access mode: <https://conference.pu.if.ua/forum/viewforum.php?f=225>

14. Kovalyshyn O. Organizational and pedagogical foundations in the activity of the Shevchenko Scientific Society to support vocational education. *Ukrainian Education in the Context of Integration and Technologization: Coll. Sciences*. edit / edit O. Karpenko. Drohobych: Editorial and Publishing Department of Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 2019. P. 121 -128.

15. Kovalyshyn O. Role V. Kalinovich in Monitoring the Quality of Education in Galicia (first third of the twentieth century). *Theoretical and Practical Aspects of Forming the Educational Space of the Institutional Level: world and domestic dimension: Proceedings of the International Scientific Conference (October 24-25, 2019)*. Lviv: Ivan Franko National University, 2019. P. 117-118.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	21
ВСТУП.....	22
РОЗДІЛ 1. ДІЯЛЬНІСТЬ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА У ЛЬВОВІ ЯК ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА.....	31
1.1. Історіографія та джерельна база дослідження.....	31
1.2. Становлення та основні етапи розвитку Наукового товариства імені Шевченка у Львові.....	52
Висновки до першого розділу.....	83
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА.....	87
2.1. Дошкілля і початкова ланка освіти у діяльності Наукового товариства ім. Шевченка.....	87
2.2. Заходи Наукового товариства імені Шевченка щодо підтримки середньої школи та професійної освіти в Галичині	101
2.3. Внесок Наукового товариства імені Шевченка у розвиток української вищої освіти	126
Висновки до другого розділу.....	143
РОЗДІЛ 3. ПРОСВІТНИЦЬКІ ІНІЦІАТИВИ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА.....	147
3.1. Андрагогічна складова діяльності Наукового товариства імені Шевченка у Львові.....	147
3.2. Благочинно-меценатська освітня діяльність Наукового товариства ім. Шевченка.....	165
Висновки до третього розділу.....	176
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	179

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	183
ДОДАТКИ.....	221

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

- НТШ – Наукове товариство імені Шевченка
- УТУ – Український таємний університет
- РПТ – Руське педагогічне товариство
- УПТ – з 1912 р. Українське педагогічне товариство, 1926 р. – товариство “Рідна школа”
- “КШС” – “Краєвий Шкільний Союз”
- “ЛНВ” – “Літературно-науковий вісник”
- “ЗНТШ” – “Записки Наукового товариства імені Шевченка”
- УНС – Український Народний Союз
- ЦДІАУ у м. Львові – Центральний державний історичний архів України у Львові
- ДАЛО – Державний архів Львівської області

ВСТУП

Актуальність теми. Будівництво нової української школи, виховання національно свідомого і духовно багатого підростаючого покоління неможливі без ґрунтовного й об'єктивного вивчення педагогічного минулого нашого народу, історичних коренів педагогічних явищ, процесів та ідей. Врахування набутої у процесі історичного розвитку сукупності знань, умінь, традицій дасть змогу творити українську освітню систему сьогочасної Української держави на засадах наступності, наближення до світових та європейських освітніх стандартів. Основні засади, принципи розвитку сучасної освіти України, визначені у положеннях Закону України “Про освіту” (ст. 6), “Національної доктрини розвитку освіти України у ХХІ ст.”, “Національної стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року”, передбачають нерозривний зв'язок зі світовою та національною історією, культурними і національними традиціями українського народу.

Важливим джерелом збагачення теорії і практики національної системи освіти, визначення перспективних шляхів її розвитку на сучасному етапі виступають дослідження історії шкільництва, прогресивної педагогічної думки в різних регіонах України. У цьому зв'язку особливе зацікавлення викликає хід освітньо-шкільного життя Галичини, зокрема другої половини ХІХ – першої третини ХХ ст., коли у краї, який перебував у складі Австро-Угорської імперії, а згодом – Польської республіки, відбувалися активні процеси національно-культурного відродження українського народу, одним із найяскравіших проявів якого стала посилена увага до проблем розвитку української школи й освіти.

З огляду на це важливого значення набувають дослідження діяльності українських громадських культурно-освітніх та наукових товариств й організацій, які упродовж історичного часу виступали речниками змагань українців за національну школу і освіту, сприяли формуванню їхньої національної ідентичності, національної свідомості. Серед значної кількості

таких націєвірних інституцій заслуговує на особливу увагу і детальний науковий аналіз діяльності Наукового товариства імені Шевченка, яке діяло у Львові у період 1873–1939 рр. Як українська освітньо-наукова інституція, НТШ спричинилося до значної активізації наукового життя в Галичині й Україні загалом, приклалося до реалізації багатьох освітніх ініціатив у ділянці початкової, середньої, професійної та вищої освіти, різносторонньої підтримки учнівської і студентської молоді, поширення просвітницьких ідей у середовищі народних мас тощо.

До вивчення різноманітних напрямів роботи Наукового товариства імені Шевченка у Львові на різних етапах його розвитку зверталися низка науковців та дослідників. Однак найбільший внесок належить вченим, культурно-освітнім діячам, які мали безпосередній стосунок до діяльності НТШ у досліджуваний період (О. Барвінський, В. Гнатюк, М. Грушевський, Д. Дорошенко, К. Студинський та ін.); науковці т. зв. еміграційного періоду НТШ (Л. Винар, Ю. Герич, В. Дорошенко, Б. Кравців, Б. Купницький, В. Лев, Л. Ковалів, О. Оглоблин, Я. Падеха, О. Пріцак, М. Стахів, В. Стецюк та ін.); учені, праці яких побачили світ після відновлення 1991 року діяльності НТШ в Україні (М. Андрейчин, О. Вадзюк, О. Гомотюк, Я. Грицак, І. Демуз, Р. Кучер, О. Лада, М. Левківський, Н. Лихач, Н. Мерфі, В. Онопрієнко, О. Романів, В. Савенко, Т. Савенко та ін.).

Висвітленню окремих аспектів освітньо-просвітницької діяльності НТШ через призму вивчення життєтворчості його визначних діячів присвятили наукові студії Н. Андрусяк, Л. Винар, С. Герасименко, Я. Дашкевич, М. Дядюк, Н. Гірна, І. Головацький, О. Гриб, С. Джафарова, У. Єдлінська, А. Кліш, О. Ковальчук, Б. Крупницький, А. Левдер, Н. Людкевич, А. Міщук, О. Романів, Р. Труба, Р. Федоришак, Н. Халак, А. Щурат-Глуха та ін.

Науковий інтерес до проблематики освіти й просвіти в діяльності Наукового товариства імені Шевченка в контексті аналізу питання становлення і розгортання у Галичині громадсько-педагогічного руху прослідковується у

наукових працях Ю. Бескиди, Г. Білавич, В. Бурдуланюка, В. Виздрика. А. Вихруща, А. Восковської, С. Гелея, Д. Герцюка, І. Гуменної, Т. Завгородньої, В. Кислого, А. Кліша, О. Коник, О. Коновця, Р. Конти, А. Кріля, С. Лаби, П. Лазечка, Т. Кульчицької, Н. Кунанець, І. Курляк, В. Мартинця, В. Мудрого, З. Нагачевської, В. Стинської, І. Стражнікової, Б. Ступарика, О. Сухого, П. Хобзея, М. Чепіль, Л. Шологон, Г. Яніва та ін. Проте, як засвідчив проведений аналіз, цілісного та системного наукового осмислення освітньо-просвітницької діяльності Наукового товариства імені Шевченка у Львові до теперішнього часу не було здійснено.

Актуальність проблеми, недостатнє її висвітлення у сучасній історико-педагогічній науці зумовили вибір теми дослідження: **“Освітньо-просвітницька діяльність Наукового товариства імені Шевченка у Львові (1873–1939 рр.)”**.

Зв’язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до тематичного плану і за загальною проблемою наукових досліджень кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи Львівського національного університету імені Івана Франка. Робота є складовою наукової теми “Науково-педагогічні та організаційно-дидактичні засади професійного розвитку майбутніх фахівців у системі вищої освіти України: історичні ретроспективи, зарубіжний досвід, інноваційні підходи та технології” (державний реєстраційний номер 0118U000607). Тему дисертації затверджено вченою радою Львівського національного університету імені Івана Франка (протокол № 15/2 від 24 лютого 2016 р.).

Мета дослідження полягає у комплексному вивченні, характеристиці та оцінці освітньо-просвітницької складової діяльності Наукового товариства імені Шевченка у Львові (1873–1939 рр.).

Відповідно до мети сформульовано основні **завдання дослідження**:

5) окреслити історіографію проблеми і джерельну базу дослідження;

6) означити роль та місце НТШ у національно-культурному відродженні українців Галичини у 70-х рр. XIX – першій третині XX ст., здійснити періодизацію його освітньо-просвітницької діяльності;

7) з'ясувати внесок НТШ у розвиток української освітньої справи в Галичині;

8) розкрити напрями та зміст просвітницької роботи НТШ.

Об'єкт дослідження – діяльність Наукового товариства імені Шевченка у Львові у період 1873–1939 рр.

Предмет дослідження – напрями здійснення освітньо-просвітницької діяльності Наукового товариства імені Шевченка у Львові в означений період.

Хронологічні межі дослідження охоплюють період 1873–1939 рр. *Нижньою межею* є час заснування Наукового товариства ім. Шевченка у Львові. *Верхня межа* визначається початком Другої світової війни (1939 р.) та припиненням діяльності товариства.

Методологічна основа дисертації базується на загальнонаукових принципах історичного пізнання; філософських положеннях діалектики розуміння історичного процесу; принципах об'єктивності, наступності, культуровідповідності; аксіологічному, акмеологічному, цивілізаційному, соціокультурному та біографічному підходах, використання яких у сукупності забезпечило ґрунтовний і всебічний аналіз освітньо-просвітницької діяльності Наукового товариства ім. Шевченка у Львові.

Методи дослідження. Відповідно до поставленої мети і визначених завдань, методологічні засади дисертації базуються на **теоретичних методах дослідження:** *аналізу і синтезу* – допоміг визначити проблеми пошуку, сформулювати гіпотезу наукового дослідження та його завдання; *індукції та дедукції* – надав можливості побудови наукової аргументації щодо змісту освітньо-просвітницької діяльності НТШ; *порівняльно-історичного* – дав змогу виявити особливості цього вектора діяльності НТШ; *метод класифікації* став основою групування історико-педагогічних фактів про освітньо-просвітницьку

діяльність НТШ за змістовими та формальними характеристиками; *узагальнення* – застосовувався для формулювання висновків дисертаційного дослідження; *просопографічний* – полягав у визначенні і простеженні ролі членів НТШ, інших громадсько-освітніх діячів у реалізації освітньо-просвітницьких ініціатив НТШ; *пошуково-бібліографічний* – прислужився для пошуку бібліотечних та архівних джерел, аналізу друкованих і архівних матеріалів з досліджуваної теми; *історико-генетичний* – уможливив послідовне розкриття передумов заснування, етапів становлення НТШ у процесі історичного розвитку; *історико-системний* – послужив для висвітлення діяльності НТШ як частини громадсько-суспільного руху у Галичині у 70-х рр. XIX – першій третині XX ст.; *проблемно-хронологічний* – сприяв розкриттю процесу реформування НТШ у різні періоди діяльності, зміни його статутів тощо.

Джерельну базу дослідження склали архівні документи, що стосуються діяльності Наукового товариства ім. Шевченка у період від заснування до початку Другої світової війни і зберігаються у *Центральному державному історичному архіві України у Львові* (далі – ЦДІАУ у м. Львів): “Наукове товариство імені Шевченка” (службові документи; протоколи; звіти; звітні відомості секцій НТШ; регламент роботи товариства, листування з освітніми, просвітніми та культурними товариствами, навчальними закладами, Міністерством віросповідань у Відні, Крайовою шкільною радою, Крайовим комітетом, Кураторією Львівського шкільного округу і освіти); *фонд 310* “Український університет у Львові” (матеріали до історії заснування університету, протоколи засідань сенату і деканатів, навчальні програми, курси лекцій та ін.); *фонд 399* “Професійна організація українського студентства “Профорус”” (списки, протоколи, листи); *фонд 400* “Український студентський союз” (листи); *фонд 736* “Товариство українських наукових викладів ім. Петра Могили (протоколи засідань, звіти про діяльність, листування та ін.); *фонд 766* “Товариство “Українська академічна поміч” (звернення та листи); у *Державному архіві Львівської області* (далі – ДАЛО): *фонд 1* “Львівське

воєводське управління, м. Львів” (справа про реєстрацію статутів); *фонд 292* “Правління Товариства “Комітет Академічного дому” у Львові” (оголошення, звернення, заяви); *фонд 296* “Товариство “Академічна громада” у Львові” (листування, резолюції); видавничі органи НТШ: літературно-науковий журнал “Правда”, серійне видання “Записки Наукового товариства ім. Шевченка”, громадсько-політичний часопис “Літературно-науковий вісник”, бюлетені “Хроніка НТШ”, у яких висвітлено діяльність НТШ, розкрито його взаємодію з громадськими культурно-освітніми товариствами та організаціями, схарактеризовано внесок членів та співробітників наукової інституції у розвиток освітньо-просвітницької сфери; закордонне періодичне видання “Український історик”, яке популяризувало різносторонню діяльність НТШ поза межами України; автореферати, дисертації та наукові праці українських дослідників з означеної тематики, довідкові та енциклопедичні видання, українські і діаспорні періодичні друки.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає у тому, що:

уперше комплексно розкрито освітньо-просвітницькі засади діяльності Наукового товариства ім. Шевченка у Львові (1873–1939 рр.), що дало змогу окреслити його роль та місце у національно-культурному відродженні українців Галичини 70-х рр. XIX – першої третини XX ст.;

проаналізовано освітні ініціативи Наукового товариства ім. Шевченка у галузі українського дошкілля, початкового, середнього та професійного шкільництва, розвитку університетської справи в Галичині;

виокремлено ідеї, форми, напрями, зміст та особливості просвітницької роботи НТШ, що уможливило означити фактори, які вплинули на його формування не тільки як наукового центру, але й як потужного освітньо-просвітницького осередку Галичини;

досліджено і уточнено педагогічну та освітньо-просвітницьку діяльність окремих членів НТШ;

здійснено періодизацію розвитку НТШ та простежено зміни у змісті його статутів як прояви формування освітньо-просвітницьких засад діяльності; проаналізовано історіографію та джерельну базу дослідження у сфері розвитку освітньо-просвітницької діяльності НТШ.

Подальшого розвитку набули ідеї щодо висвітлення історико-педагогічних аспектів освітньо-просвітницької діяльності функціонування НТШ, що мали вагомий вплив на активізацію процесів українського національного відродження в Галичині другої половини XIX – першої третини XX ст.

До наукового обігу введено 79 маловідомих архівних джерел, серед яких неопубліковані листи, звернення, звіти тощо стосовно співпраці НТШ із початковими, середніми, фаховими закладами освіти, громадськими та студентськими організаціями, що дало змогу розширити сферу дослідження про освітньо-просвітницьку діяльність товариства.

Практичне значення одержаних результатів визначається можливістю використання результатів дослідження викладачами закладів вищої освіти під час: розробки навчальних курсів з педагогіки, історії педагогіки в Україні; підготовки науково-методичних, навчальних посібників, методичних рекомендацій, наукових праць, довідкових видань з історії освіти; виконання курсових, дипломних робіт здобувачами закладів вищої освіти для дослідження аспектів освітньо-просвітницької діяльності громадських культурно-освітніх товаристві організацій в історичній ретроспективі; підвищення кваліфікації учителів в обласних інститутах післядипломної педагогічної освіти та в процесі самоосвіти. Результати, отримані в ході дисертаційного дослідження, використовуються при викладанні таких навчальних дисциплін: “Загальні основи педагогіки та історії її розвитку”, “Історія педагогіки”, “Історія початкової освіти”, “Історія української школи і педагогіки”, “Педагогіка” та ін.

Результати дослідження **впроваджено** в освітній процес Української інженерно-педагогічної академії (довідка № 615 від 25.06.2019 р.),

Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (акт від № 755 від 27.06.2019 р.), Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (довідка № 01.28/1242 від 01.07.2019 р.), Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (акт № 17/17-1684 від 02.07.2019 р.), Львівського національного університету імені Івана Франка (довідка № 3280-Н від 13.09.2019 р.).

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дослідження висвітлювалися на науково-практичних конференціях різного рівня, серед яких: *міжнародні* – Міжнародна наукова конференція “Михайло Грушевський: учений, політик, державний діяч” (Львів, 2016 р.); VIII українсько-польські історико-педагогічні читання “Розвиток української і польської освіти і педагогічної думки (XIX – XX ст.), тематичне засідання “Жіноча освіта і просвітництво в Україні та Польщі (кінець XIX – початок XX ст.” (Львів, 2017 р.); XIII міжнародна наукова конференція “Між свободою і конформізмом – 100-річчя польської педагогіки в новонародженому стані ” (Ченстохова, 2018 р.); Міжнародна науково-практична конференція “Science, research, development #16 pedagogy” (Барселона, 2019 р.); Міжнародна наукова конференція “Теоретичні та практичні аспекти формування освітнього простору інституційного рівня: світовий та вітчизняний вимір” (Львів, 2019 р.); *всеукраїнські*: Всеукраїнська наукова конференція “Ідея університету у європейському і національному вимірах: традиції, сьогодення, перспективи” (Львів, 2016 р.); Всеукраїнська інтернет-конференція “Розвиток вищої освіти в Україні: виклики XXI століття” (Івано-Франківськ, 2019 р.); Всеукраїнська науково-практична конференція “Українська інтеграція та технології” (Дрогобич, 2019 р.), а також на *звітних* наукових конференціях факультету педагогічної освіти Львівського національного університету імені Івана Франка (Львів, 2017–2019 рр.).

Публікації. Основні положення та результати дисертаційного дослідження відображено у 15 одноосібних працях: 3 статті у наукових фахових

виданнях України, 1 стаття у науковому періодичному виданні інших держав, 4 статті у збірниках, що включені до наукометричних баз даних, 3 з яких одночасно є науковими фаховими виданнями України, 7 праць апробаційного характеру.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел (370 найменувань, з них 79 – архівних першоджерел) та додатків (10 на 61 сторінці). Загальний обсяг дисертації становить 281 сторінку, основний зміст викладено на 182 сторінках. Роботу ілюстровано 1 таблицею і 2 рисунками на 3 сторінках.

РОЗДІЛ 1. ДІЯЛЬНІСТЬ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА У ЛЬВОВІ ЯК ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

У розділі проаналізовано історіографію проблеми дослідження, виокремлено наявний масив першоджерел, розкрито стан вивчення досліджуваної проблеми в сучасній педагогічній науці. Висвітлено основні етапи розвитку Наукового товариства імені Шевченка, в період від 1873 р. до початку Другої світової війни. Виділено освітньо-просвітницьку складову діяльності НТШ у розрізі загальної історії Наукового товариства ім. Шевченка.

1.1. Історіографія та джерельна база дослідження

Процес становлення та розвитку освітньо-просвітницької сфери у Україні залишається однією із вагомих складових історико-педагогічного знання. Діяльність освітніх, культурних та наукових інституцій в складному суспільно-політичному становищі стала предметом широких наукових досліджень. Важливе місце серед цих інституцій в Україні посідає Наукове товариство імені Шевченка у Львові.

Беручи до уваги наявність значної кількості наукової літератури - монографій, збірників, статей, дисертаційних досліджень; різноманітних першоджерел – архівних матеріалів і документів, періодичних видань та іншого фактажу, історіографічний аналіз досліджуваної дисертаційної проблематики варто визначити у кількох умовних тематичних напрямках.

1. Виокремлення освітньо-просвітницької складової діяльності НТШ у розрізі загальної історії Товариства. Аналіз наукової літератури у цьому контексті дозволив виділити окремі групи досліджень.

До першої групи досліджень віднесемо праці вчених, культурно-освітніх діячів, які мали безпосереднє відношення до діяльності НТШ у досліджуваній період.

Передусім варто звернути увагу на дослідження, які започатковувалися самими діячами Наукового товариства імені Шевченка у Львові і мали на меті зробити надбанням історичного знання особливості становлення та розвитку НТШ як освітньо-наукової інституції. Першими цінними історіографічними працями, у яких аналізувалася діяльність НТШ від початку заснування до 30-х років XX століття, стали праці голів і членів Наукового товариства імені Шевченка.

Перу голови НТШ у 1893-1897 рр. О. Барвінському належить розлога розвідка, опублікована у періодичному журналі Товариства “Записки НТШ” під назвою “Про заснування і дотеперішній розвиток товариства ім. Шевченка у Львові” [18, С. 209-212]. Автор із знанням справи виклав передумови започаткування цієї громадської організації як Літературного товариства імені Шевченка, зазначивши її суспільну затребуваність як установи, яка, крім вже існуючого на той час товариства “Просвіта”, мала завдання розвивати українську мову, літературу та науку. Після реорганізації Літературного товариства імені Шевченка у Наукове товариство ім. Шевченка, О. Барвінський обґрунтовує ідею про доцільність заснування на його підвалинах українсько-руської академії науки і штуки.

Голова НТШ зауважує, що: “Потребу такого наукового огнища почували всі щирі Русини і вважали товариство ім. Шевченка єдино можливим, щоби воно приняло ся за таку задачу, завівши у себе відповідну науковим вимаганням організацію, – адже, на думку автора – “Наукове товариство ім. Шевченка має плекати та розвивати науки в українсько-руській мові та штуки і збирати та зберигати всякі памятки, старинності і наукові предмети України-Руси” [18, С. 210-211].

Вартісним історичним джерелом до вивчення діяльності Наукового товариства імені Шевченка виступає, підготовлене В. Гнатюком, ювілейне видання, приурочене до 50-річчя Товариства [46]. Цей історичний нарис з найбільш вичерпною інформацією на той час про розвиток НТШ побачив світ у

“Літературно-науковому віснику” у 1925 р. [47, С. 76–374; 48, С. 72–332; 49, С. 175–278], а згодом, у 1984 році, був перевиданий у Мюнхені. Як дійсний член НТШ, його багаторічний учений секретар, Володимир Гнатюк досконало й усебічно був обізнаний з усіма сторонами діяльності Товариства, що дозволило йому підготувати історично об’єктивну пропам’ятну ювілейну книгу. Особливу увагу автор звернув на передумови заснування НТШ, роль його активних членів у реалізації завдань громадської інституції, заслуги яких виявлялися у плідній науковій, видавничій та освітньо-просвітній діяльності. Дослідник розкрив етапи становлення Товариства, зробив акценти на основних тенденціях його розвитку, уточненні завдань і цілей на тому чи іншому історичному проміжку свого існування. Важливим з огляду на предмет нашого дослідження було увиразнення В. Гнатюком намагання виділу Наукового товариства імені Шевченка активно долучатися до культурно-освітніх ініціатив, зокрема, такої важливої ділянки національного життя як друку навчальної книги для шкільної молоді і просвітницької літератури для народних мас. Цікавим видається його екскурс про функціонування наукових й освітніх фондів, висвітленні окремих аспектів благодійно-меценатської діяльності Товариства. Загалом праця В. Гнатюка про розвиток Наукового товариства імені Шевченка, виокремлення аспектів його освітньо-просвітницької праці стала доброю підмогою для подальших досліджень діяльності Товариства у цій ділянці суспільного життя.

У вивченні багатогранної історії НТШ окремо слід виокремити внесок видатного вченого-історика М. Грушевського, чиї заслуги перед цією українською освітньо-науковою установою є незаперечними. 16 років (1897-1913) він був незмінним головою Товариства, його головним ідеологом, приклався до суттєвої організаційної розбудови, перетворенні установи у “головне вогнище української науки”. Різноманітним питанням життєдіяльності Товариства присвячено низку його праць – “Наукове товариство імені Шевченка”, “Львівське наукове товариство і його внески у вивчення Південної

Русі” [66, С. 505-532], “Наукове товариство імені Шевченка і його діяльність в 1898 р.”, “Дотеперішній розвиток Наукового товариства ім. Шевченка”.

Так, зокрема, у статті “Наукове товариство імені Шевченка і його діяльність в 1898 р.” [67, С. 3-19] голова НТШ аналізує діяльність Товариства за 25-ліття роботи, зауважує активність роботи загалом та трьох його секцій у 1898 р. для задоволення потреб середньої школи, дієвої позиції членів Товариства щодо необхідності реформування під національним кутом середньої ланки освітньої системи, актуалізації проблеми збільшення українських кафедр у Львівському університеті.

Варто звернути увагу й на довідки з діяльності Наукового товариства імені Шевченка, які надавав М. Грушевський у “Хроніках Наукового товариства ім. Шевченка”. Зокрема, у першій частині “Хронік НТШ” він розкрив історію заснування і функціонування НТШ, процес реформування його з літературного у наукове товариство, вкотре апелював до питання українського університету у Львові [260, С. 3-19].

У контексті нашого дослідження виділимо і системні дослідження вченого-історика, дійсного члена НТШ В. Дорошенка під назвою “Наукове Товариство імені Шевченка у Львові (1873–1892–1912)”, у який автор висвітлив історичний розвиток Наукового товариства ім. Шевченка упродовж 40-річної діяльності [92] та публікацію науковця “Ученое общество имени Шевченка во Львове” видану у Москві у 1906 р. [94, С. 666-674].

До 55-річчя з часу заснування НТШ у “Записках Наукового товариства ім. Шевченка” з’явилася стаття тодішнього голови Товариства К. Студинського під назвою “Товариство імені Шевченка у Львові (1873 – 1928)”, у якій розкрито історію заснування освітньо-наукової установи, зроблена оцінка діяльності Товариства у видавничій та науковій сферах, звернена увага на його меценатсько-доброчинні ініціативи, напрями діяльності для підтримки української молоді тощо [244, С. 9-17].

Другу групу наукової літератури для вивчення стану дослідженості означеної нами проблеми складають закордонні публікації т. зв еміграційного періоду НТШ. З початком II світової війни у вересні 1939 р. НТШ у Львові припинило свою діяльність і було відновлено вже у 1947 р. як окрема українська наукова інституція у Західній Європі. Ініціаторами її відновлення були активні довоєнні члени НТШ, які у нових історично-політичних умовах прагнули зберегти традиції Товариства, об'єднати навколо нього відомих українських вчених, громадських діячів на еміграції в країнах Західної Європи і Північної Америки. Власне піднесенню імені НТШ як найстаршої і найбільш авторитетної наукової установи із значними науковими здобутками сприяла низка публікацій, які побачили світ у закордонних виданнях.

Передусім відзначимо обширну працю знаного українського бібліографа В. Дорошенка під назвою “Огнище української науки”, надруковану у 1951 році у Філадельфії [93, С. 30]. Автор видання, відомий діяч Наукового товариства імені Шевченка, довголітній директор його бібліотеки, на широкому фактологічному матеріалі розкриває передумови та етапи розвитку Товариства, характеризує досягнення його видавничої справи (“Зоря”, “Літературно-науковий вісник” та ін.), частково висвітлює діяльність Українського таємного університету, створеного під покровом НТШ, певною мірою торкається і питання роботи структур Товариства щодо освіти і просвіти молоді. Значну увагу В. Дорошенко приділив характеристиці діяльності голови Товариства М. Грушевського, його активних членів – І. Франка і В. Гнатюка, означивши їх науковими китами, на яких стояло Наукове товариство ім. Шевченка, що посилює наше зацікавлення до з'ясування внеску цих діячів в освітньо-просвітницьку ділянку роботи Товариства.

Автор праці, який тривалий час займався бібліотечною сферою НТШ, особливу увагу приділив функціонуванню бібліотеки та музейній справі. Окремий розділ науковий присвятив внеску Товариства в українську науку, зокрема, виокремивши основні напрями наукових уподобань його членів:

історія України, історія української літератури, українська етнографія, музична етнографія, українське народне мистецтво, українська антропологія, українська мова, географія та геологія, суспільні науки і статистика, право і соціологія, філософія, психологія, бібліографія. Попри високу інформативність видання, зауважимо, що освітньо-просвітницька діяльність НТШ у праці відображена фрагментарно.

Звернемо увагу й на зміст наукової розвідки українського мовознавця та історика літератури, дійсного члена НТШ у США В. Лева “Сто років праці для науки й нації: коротка історія Наукового товариства імені Шевченка”, у якій автор розкриває історію становлення НТШ, висвітлює видавничу, бібліотечну та музейну справу, подає окремі матеріали про благодійно-меценатську діяльність Товариства [171].

Значний доробок у дослідженні діяльності Наукового товариства ім. Шевченка вклав відомий вчений В. Кубійович у праці “Нарис історії Наукового товариства ім. Шевченка (1873-1949)”, де було окреслено процес становлення Літературного товариства ім. Шевченка, його модернізацію у Наукове товариство проаналізовано та простежено головні віхи та показано головні досягнення цієї наукової інституції у даний період [156].

Висвітленню діяльності НТШ у Львові з часу заснування до початку Другої світової війни та виокремленню окремих елементів його освітньо-просвітницької роботи у Галичині сприяла підготовка у 1949-1989 рр. під егідою Наукового товариства ім. Шевченка у Європі багатотомної фундаментальної праці з україністики “Енциклопедії українознавства”, де вміщено чимало відомостей, що стосуються діяльності Товариства, зокрема й оглядова стаття Б. Кравців під назвою “Наукове товариство ім. Шевченка” [150, С. 1711-1713].

Особливе місце у дослідженні доробку Наукового товариства ім. Шевченка у Львові у закордонних виданнях займає єдиний український історичний журнал “Український історик”, який виходив поза межами України

у 1963-1991 рр. На його шпальтах розміщено чимало розвідок, які стосуються популяризації різних сторін діяльності Товариства, його значимості для українського національного розвитку. Так, зокрема, незмінний головний редактор журналу Л. Винар розмістив розвідку під назвою “З нагоди 100-річного Наукового товариства ім. Т. Шевченка (1873-1973 р.)”, у якій розкрив історію Наукового товариства ім. Шевченка, важливість співпраці М.Грушевського та І. Франка [33, С. 121-122].

Варта уваги стаття Ю. Герича “Статути Наукового товариства ім. Шевченка у Львові”, де аналізуються цілі та завдання НТШ в його розвитку від літературного до наукового товариства, частково відображено й окремі аспекти, що стосуються освітньо-просвітницької візії інституції [39, С. 43-64]. З-поміж інших публікацій в журналі “Український історик”, зміст яких аналізувався в контексті нашої наукової проблеми, відзначимо публікації П.Коваліва [143, С.76-80], О. Оглоблина [208, С. 5-13], О. Пріцака [215, С. 147-152], М. Стахіва [241, С. 63-75] та ін.

Предметом нашої уваги були також наукові праці Я. Падоха [211], В. Стецюка [242, С. 194-198].

Підсумовуючи аналітичний огляд цього пласту літератури, відзначимо бажання його авторів донести до українського загалу заслуги Товариства для національного поступу українців у період, коли історія Товариства та його діяльність залишалася “білою плямою” в радянській історіографії.

І, нарешті, **третю групу** наукової літератури щодо аналізу освітньо-просвітницької складової діяльності НТШ у розрізі загальної історії Товариства складають видання, які побачили світ після відновлення діяльності НТШ в Україні у 1991 році.

Українська доба кінця 80-х рр. XX – початку XXI ст. у науковому сенсі характеризується значним проривом у об’єктивному вивченні багатьох несправедливо замовчуваних сторінок української історії, поверненню із забуття імен вчених, культурно-освітніх діячів, творців і сподвижників

українського національного руху. Це в значній мірі стосується і Наукового товариства імені Шевченка. Відновлення діяльності Товариства вже в умовах Української незалежної держави уможливило проведення різносторонньої організаційної, наукової, культурно-просвітницької діяльності, як з оцінки досконалого вивчення самої історії Товариства, так і наповнення його роботи новим змістом, відповідно до потреб часу.

Особливе місце у дослідження діяльності НТШ на початку 90-х років стала праця “Історико-філологічна секція НТШ під керівництвом Мих. Грушевського” І. Крип’якевича, видана у “Записках Наукового товариства імені Шевченка” [153, С. 392-411].

До одних із перших публікацій новітньої доби віднесемо праці відомих істориків Я. Грицака та О. Романіва [220, С. 68-72; 221, С. 69-76], які всесторонньо підійшли до висвітлення внеску НТШ у розвиток духовної культури України, розкрили основні етапи становлення Товариства.

Осібню перу професора Я. Грицака належать розвідки “Почин для зросту на спільнім ґрунті: Погляд на Наукове Товариство ім. Шевченка, що діяло у Львові протягом 116 р.”, “Наукове товариство ім. Шевченка”, вартісні під кутом зору націєтворчої діяльності Товариства, його місця у процесах національного відродження українців Галичини кінця ХІХ- першої третини ХХ ст. [61, С. 249-255; 62, С. 20-26].

У свою чергу відомий вчений О. Романів, ініціатор відродження Товариства, його багатолітній голова, у низці праць, зокрема, “Наукове товариство ім. Шевченка. 130 років праці для України”, “Наукове товариство ім. Шевченка й Українське національне відродження” привернув увагу до основних віх становлення Товариства, організації видавничої справи, специфіки діяльності наукових секцій НТШ [217; 218, С. 24-35].

Відзначимо і доробок у цьому аспекті й іншого знаного українського дослідника Р. Кучера. У ґрунтовній праці “Наукове Товариство імені Т. Шевченка: Два ювілеї” він розкрив передумови створення Товариства, окреслив

різні сторони його діяльності, зокрема, що важливо у контексті нашої наукової проблеми, торкнувся освітньо-просвітницької сфери. Автор зауважував, що Товариство “...не залишило поза увагою і українські середні школи, створюючи статистику від НТШ, яка в подальшому ставала підставою для домагань від уряду розширити мережу українських гімназій у Галичині” [167, С. 30].

Науково цінною для проведення історіографічного аналізу діяльності Наукового товариства ім. Шевченка є колективна збірка досліджень сучасних українських науковців за редакцією О. Купчинського на тему “З історії Наукового товариства імені Шевченка: Збірник доповідей і повідомлень наукових секцій і конференції НТШ у Львові”, де досліджено окремі аспекти діяльності секцій НТШ, проаналізовано участь його активних діячів у розвиток Товариства [102].

Науковий інтерес становить також збірник наукових праць і матеріалів, присвячених 125-му ювілею Наукового товариства ім. Шевченка, який містив у собі привітальні листи, публікації відомих науковців про сучасний стан науки та висвітлення набутих досягнень НТШ в історичному часі [3].

Віддаймо належне авторському колективу видання під назвою “Аксіоми для нащадків. Українські імена у світовій науці”, в якій особливе місце у контексті внеску незаслужено замовчуваних українських вчених природодослідників у розвиток вітчизняної та світової науки належить діячам Наукового товариства імені Шевченка [8] – Степану Рудницькому, Івану Верхратському, Івану Пулюю, Петру Огоновському, Володимирі Левицькому, Юліану Гірняку, Роману Цегельському та ін.

Однією з перших у незалежній Україні фундаментальних наукових досліджень, присвяченої діяльності НТШ у Львові, є монографічна праця М.Алексієвця та В. Савенка під назвою “Роль Наукового товариства ім. Т. Шевченка в українському національному відродженні (друга половина XIX-початок XX ст.)”, де автори на багатому фактологічному матеріалі головно

проаналізували головню наукову сферу діяльності НТШ, але разом з тим частково й торкнули освітньо-просвітницьких ініціатив [9].

Комплексний аналіз діяльності Наукового товариства ім. Шевченка у своїй дисертаційній роботі “Становлення та функціонування українських наукових, громадських та культурно-освітніх інституцій Східної Галичини в другій половині ХІХ– першій половині ХХ століття: історико-правовий вимір” представив дослідник С. Церковник [363]. Автор зосередив свою увагу на правовому вимірі діяльності найбільшої наукової інституції Галичини, зокрема прослідив історичну ретроспективу зростання НТШ, простежив зміну статутів Товариства, їхній вплив на вироблення стратегічної лінії роботи НТШ.

У цій науковій площині розглядаємо й доробок дослідника діяльності Наукового товариства імені Шевченка З. Зайцевої. У низці своїх публікацій [106, С. 122-134; 107, С. 48-60; 108, С. 235-250; 109, С. 34-35] науковець прослідкувала генезу розвитку наукового вектора діяльності НТШ, зробивши важливий акцент на видавничій справі, зокрема, системно проаналізувала головне наукове періодичне видання Товариства “Записки Наукового товариства ім. Шевченка”.

Нами проаналізовано й інші, вартісні на нашу думку, з огляду на означену для вивчення проблему, наукові публікації, зокрема таких дослідників, як О. Гомотюк [55, С.64-72; 56, С. 233-236], М. Андрейчин [10, 17-23], О. Вадзюк [29, С. 108-114], І. Демуз [86, С. 149-174; 87], О. Лади [169, С. 183-188], М. Левківського [174, С. 241-243], Н. Лихач [175, С. 191-196], Н. Мерфі [189, С. 65-68], В. Онопрієнко [209, С. 62-75; 210], у яких знайшли відображення різні аспекти діяльності НТШ, його внесок у розвиток українознавчої сфери, окремі питання наукової та просвітницької праці у регіонах тощо.

Предметом прицільного наукового зацікавлення з нашого боку став науковий доробок сучасних дослідників НТШ у Львові В. Савенка та Т. Савенко. Їхній науковий пошук лежить у площині вивчення українознавчої

складової діяльності Товариства, що назагал дотичне до теми нашого дослідження. Автори в контексті дослідження історії НТШ, його наукових спрямувань торкаються також окремих питань освітньо-просвітницького характеру.

У праці “Діяльність НТШ в українознавчій сфері: кінець XIX – початок XX ст.”, В. Савенко [227, С. 109-116] автор частково розкрив напрями діяльності НТШ у освітньо-просвітній сфері (меценатська галузь, видавнича справа, підтримка освітніх закладів та ін.).

У інших своїх працях автор звернувся до вивчення окремих питань передумов заснування та діяльності Українського таємного університету у Львові [223, С. 139-146; 228, С. 46-52], оцінки періодичних видань Товариства [224, С. 48-53], ролі і місця НТШ загалом у процесах духовного відродження галицьких українців наприкінці XIX- початку XX ст. [225, С. 12-14; 226, С. 105-117].

Продовжила цю тематику дослідниця Т. Савенко, яка працювала над висвітленням наукової діяльності Наукового товариства ім. Шевченка у міжвоєнний період. Особливу увагу дослідниця приділила відношенню НТШ до вирішення університетського питання у Галичині [232, С. 20-24], в полі зору автора були також питання реалізації Товариством окремих видавничих проєктів, як, скажімо, Української загальної енциклопедії [229, С. 24-29], інші проблеми науково-громадської активності цієї установи [230, С. 40-45; 231, С. 92-97].

Підсумовуючи огляд наукової літератури цієї групи досліджень, слід зробити висновок про значний науковий інтерес до діяльності Наукового товариства з часу його відновлення у 1991 році. Водночас, як засвідчив аналіз, попри багатоаспектність наукових спрямувань, освітньо-просвітницька складова його діяльності вивчалася фрагментарно.

2. Висвітлення освітньо-просвітницької діяльності НТШ через призму досліджень життєтворчості визначних діячів Товариства.

У контексті історіографії досліджуваної проблеми варто взяти до уваги й такий ракурс, як відображення у науковій літературі освітньо-просвітницької складової у життєдіяльності визначних представників Наукового товариства імені Шевченка. Це дасть, як нам видається, змогу відшукати певні точки дотику, здійснити умовну проекцію на пріоритети освітньої політики Товариства загалом.

Цінним джерелом біографічної і бібліографічної інформації стала перша “Українська загальна енциклопедія” (УЗЕ), видана у 1930-1933 рр. у трьох томах під головною редакцією голови Наукового товариства ім. Шевченка І. Раковського. Це унікальне видання містило близько 34 тис. статей, у його структурі було подано розлогий (понад 320 сторінок) окремий розділ під назвою “Україна” із яскраво вираженою україноцентричною спрямованістю. Частина цього розділу присвячена питанням української освіти та науки, де знаходимо й згадку про Наукове товариство імені Шевченка, як “головний осередок української наукової праці не тільки для Галичини, а й для Наддніпрянщини” [253].

Нами проаналізована низка наукових публікацій, присвячених життю та діяльності найбільш активних членів і діячів Наукового товариства імені Шевченка, у яких автори тією чи іншою мірою торкаються й освітньо-наукової та просвітницької сторони їхньої сподвижницької праці.

Прослідковується пристальна увага дослідників, передусім, до постаті М. Грушевського, як вченого, історика, громадського і політичного діяча, голови НТШ. Нами опрацьовані наукові статті Н. Андрусяка “Михайло Грушевський як історик, народник і державник” [11, С. 7-20], Л. Винара “Життя і наукова діяльність Михайла Грушевського” [32, С. 15-31], спільна праця Н. Андрусяка та Л. Винара “Михайло Грушевський і Наукове Товариство ім. Т.Шевченка (1892-1930)” [168], С. Герасименка “Культурно просвітницька діяльність Михайла Грушевського в Галичині (1894- 1914 роки)” [157, С. 28-70], Я. Дашкевича “Михайло Грушевський – організатор української національної

науки”, “Михайло Грушевський як особа і особистість” [84, С. 93-102; 85, С. V-XI], Д. Дорошенка “Життя й діяльність Михайла Грушевського” [90, С. 28-30], Б. Крупницького “Українська історична наука в НТШ на чолі М. Грушевським” [155] та ін., що дало можливість більш глибоко підійти до оцінки його освітньо-наукової діяльності, а від нього й розширити спектр освітньо-просвітницької діяльності назагал й самого Товариства.

Під цим кутом зору варті уваги й публікації, присвячені аналізу наукової, культурно-освітньої, громадської діяльності інших відомих діячів Наукового товариства ім. Шевченка у Львові. У цьому зв’язку виділимо праці таких дослідників як І. Головацького [54], Н. Гірної [45, С. 242-248], О. Гриб [59, С. 40-48], С. Джафарової [88, С. 39-45], Л. Домбровської [89, С. 44-48], У. Єдлінської [100, С. 90-97], А. Кліша [126, С. 44-51], О. Ковальчука [144], А. Левдера [172, С. 239-250], Н. Людкевич [178, С. 54-58], А. Міщук [192, С. 237-245], О. Романіва [219, С. 91-100], Р. Труби [248, С. 543-556], Р. Федорищака [254, С. 35-41], Н. Халак [257, С. 340-357], В. Щурат-Глухої [367, С. 427-430], які зосередили свій науковий інтерес до постатей О.Барвінського, І. Кривецького, І. Крип’якевича, О. Кониського, М. Кордуби, Д.Коренця, І. Раковського, К. Студинського, О. Терлецького, С. Томашівського, І. Франка, Ю. Целевича, В. Щурата.

У контексті розгляду питання внеску прогресивної української інтелігенції у діяльність Наукового товариства ім. Шевченка, зокрема його освітньо-просвітницький напрям, не можна обминути у цьому відношенні активність українського жіноцтва. У другій половині ХІХ- першій третині ХХ ст. на західноукраїнських землях набув широкого розмаху організований жіночий рух, який охопив різноманітні сфери життя і діяльності жінки-українки.

Під аналітичним кутом зору нами була опрацьована праця М. Дядюк “Участь жінок у діяльності Наукового товариства ім. Шевченка у Львові (Хронікально-біо-бібліографічний аспект)” [98, 101-150], де на документальних

матеріалах прослідковується членство жінок у НТШ у різні періоди його історії, розкриваються досягнення членкинь у науковій, освітній, просвітній сферах, що дозволило назагал розширити освітньо-просвітницький контент діяльності НТШ у розрізі означеної нами теми наукової роботи.

Наприкінці звернемося ще однієї ґрунтовної наукової праці, яка містить обширну інформацію про життя та діяльність членів та діячів НТШ, його структурні підрозділи, періодичні друки тощо. Мова йде про започаткування у 2012 році Науковим товариством ім. Шевченка, НАН України, Інститутом енциклопедичних досліджень видання багатотомної “Енциклопедії НТШ” [204; 205; 203]. На даний момент здійснено підготовку і випуск перших трьох томів цього унікального бібліографічного дослідження. Окремі матеріали цього видання (статті, біографи) нами також були опрацьовані у ході написання дисертаційної роботи.

3. Науковий інтерес до проблематики освіти і просвіти в діяльності НТШ в контексті дослідження проблем становлення і розгортання в Галичині громадсько-педагогічного руху.

Науково вартісними з точки зору аналізованої проблеми є великий за обсягом пласт наукової літератури історичного та педагогічного змісту (статті, монографії, дисертаційні роботи, матеріали конференцій тощо), автори якої з різних сторін розкривають стан освітньої справи в Галичині в означений історичний період, розгортання в регіоні потужного громадсько-педагогічного руху за українську національну школу від дошкільної, початкової, середньої до вищої ланок освіти, створення та функціонування розгалуженої мережі громадських культурно-освітніх та просвітницьких товариств та організацій. Зрозуміло, що Наукове товариство імені Шевченка у Львові, яке своїми цілями та завданнями ставило розбудову української науки, боролось за духовне визволення українського народу, не могло стояти осторонь й вирішення актуальних освітньо-шкільних проблем, спільно з іншими

громадськими організаціями активно впливало на хід українського національного життя в Галичині.

Власне з метою цілісного представлення освітньо-просвітницького сегменту діяльності НТШ нами здійснювався аналіз літератури щодо виявлення фактів співпраці Товариства з громадським освітнім середовищем, ініціювання ним спільних справ і проєктів. Для формулювання положень і висновків нашого дослідження ми почасти зверталися до наукових праць дослідників історії української освіти та шкільництва, громадсько-педагогічного руху в Галичині – Г. Білавич, Д. Герцюка, Т. Завгородньої, І. Курляк, З. Нагачевської, В. Стинської, І. Стражнікової, Б. Ступарика, М.Чепіль та ін., де розглядалися окремі аспекти роботи НТШ для підтримки українського шкільництва.

Варто, зокрема, зазначити науковця С. Гелея, який у своїй праці “Гуманітарні науки в дослідженнях Наукового товариства Шевченка” аналізує досягнення НТШ для розвитку народної освіти, торкається діяльності членів Товариства для реалізації його освітньо-просвітницьких завдань [38, С.127-151].

Цінний матеріал для висвітлення освітньо-просвітницьких ініціатив НТШ знаходимо у працях, присвячених діяльності українських молодіжних товариств та їхніх структур. У статтях Ю.Бескида [20], І. Гуменної [73, С. 51-56], О. Коника [145, С. 40-50], Н. Кунанець [161, С. 181-195], Л. Шологон [365, С. 37-45] знайшли відображення питання співпраці НТШ із молодіжними і студентськими організаціями, надання їм різного виду організаційної та матеріальної допомоги, підтримка Товариством талановитої молоді тощо.

У процесі досягнення поставленої мети ми зверталися також до аналізу наукових праць, пов’язаних із співпрацею НТШ в освітньо-просвітницькій ділянці суспільного життя із такими провідними громадськими організаціями, як товариство “Рідна школа”, “Сільський господар”, “Просвіта” та ін. Зокрема, звернули увагу на зміст наукової публікації А. Восковської під назвою

“Просвіта” і “Товариство ім. Т. Шевченка”: З нагоди чергових ювілеїв українських освітньо-наукових громадських організацій” [36, С. 34-38].

Окремо в історіографічному огляді літератури, дотичної до теми нашого дослідження, необхідно виокремити групу публікацій, присвячених проблемі підтримки НТШ Українського таємного університету у Львові. До цієї теми зверталось чимало дослідників. Відзначимо одну із перших узагальнених документальних праць автора історика Василя Мудрого під назвою “Український університет у Львові у рр. 1921-1925” [195], який, як очевидець тих подій, на той час секретар і адміністратор цієї вищої школи, проаналізував структуру та особливості діяльності підпільного закладу, означивши його як результат спільної праці усіх прогресивних українських сил.

Згодом ця праця увійшла до наукової збірки за редакцією голови НТШ О.Романіва під назвою “Змагання за українські університети” [118], надрукованої у Львові у 1999 р., куди була включена ще одна розвідка В. Мудрого “Боротьба за огнище української культури в Західних землях України”, написана ще безпосередньо у добу існування Таємного університету. Представлений фактологічний матеріал засвідчує про активну участь прогресивного студентства у боротьбі за українську вищу школу, реальну допомогу у вирішенні цього питання з боку Наукового товариства імені Шевченка.

В ході опрацювання джерелознавчої бази взято до уваги також книгу-спогадів відомого українського політичного діяча і публіциста, безпосереднього учасника боротьби за український університет у Львові В.Мартинця під назвою “Університет у катакомбах” [185, С. 85-114]. Автор розкрив передумови, відтворив окремі сторінки заснування українського університету, торкнувся ряду організаційних, змістових і методичних аспектів його діяльності, змалював роль НТШ та інших інституцій у реалізації освітніх змагань українців за вищу школу.

Певну в інформацію теми наукової роботи містять матеріали міжнародної наукової конференції “Від Наукового товариства ім. Шевченка до Українського вільного університету” (Пряшів, 1991), де у статтях М. Мушинки, В. Наулка, Й. Голенди, О. Мишанича та ін. подано відомості щодо роботи наукових секцій НТШ для досягнення освітніх цілей, розкрита роль активних діячів НТШ О. Барвінського, В. Гнатюка, С. Русової у обґрунтуванні та реалізації української університетської ідеї [1].

З метою узагальнення наукової інформації щодо участі НТШ розв’язанні питань української вищої школи (відкриття наукових курсів, організація навчальних лекцій, забезпечення діяльності Таємного університету у Львові та ін.) ми зверталися також до праць дослідників історико-педагогічної тематики В. Виздрика [31, С. 116-121], Д. Герцюка [43, С. 221-228; 44, С. 367-377], В. Кислого [124], А. Кліша [125, С. 61-69], М. Кріля [154, С. 430-451], П.Лазечка [170, С. 64-71], Т. Кульчицької [159, С. 167-177], М. Мудрого [197, С. 36-41], В. Стинської [243, С. 22-27], О. Сухого [245, . 52-77], П. Хобзея [259, С. 45-59], Л. Шологон [366, С. 368-372] та ін.

Чималий пласт наукової літератури став нам у пригоді для розкриття поставленого завдання щодо ролі і місця Наукового товариства імені Шевченка у царині просвітницької роботи.

У цьому відношенні звернемо увагу на монографію дослідника О.Коновця “Просвітницький рух в Україні (XIX – перша третина XX ст.)”, де ґрунтовно висвітлено історію науково-просвітницького руху в Україні, виокремлено у цьому аспекті діяльність Наукового товариства ім. Шевченка у Львові, зокрема проаналізовано характер періодичних видань Товариства – “Правда”, “Записки Наукового товариства ім. Шевченка”, “Літературно-науковий вісник” [146].

В полі зору наукового аналізу стали публікації українських дослідників, присвячених розкриттю такої важливої складової просвітницької діяльності НТШ як видавнича справа. У низці наукових праць, зокрема, У. Барабаш [14,

С. 3-9; 15, С. 171-180], Бурдуланюка [28, С. 25-33] Р. Конти [147, С. 36-38], О.Купчинського [162, С. 16-23], І. Кревецького [152, С. 49-70] Г. Яніва [368, С. 28-34] та ін. висвітлено окремі напрями видавничої ініціативи Товариства, наповнення видавничого портфелю для роботи наукових секцій, проведення просвітницької роботи тощо.

Важливу інформаційну цінність для нашого дослідження несе праця В. Авраменко “Роль учених наукового товариства ім. Т. Шевченка у вітчизняному шкільному підручникотворенні”, в якій дослідниця простежила діяльність членів та співробітників Товариства у підготовці навчальної літератури для українських шкіл, їх участі у формуванні української науково-педагогічної термінології [6, С. 257-262].

Предметом опрацювання у контексті історіографії досліджуваної проблеми стала також наукова література, присвячена книговидавничій справі НТШ, ролі його бібліотеки та книгарні як важливих осередків організації науково-просвітницької діяльності. Цим проблемам присвячені праці Т.Кульчицької [158, С. 53-55; 160], О. Палюх [212, С. 210-245] та ін., а також матеріали окремих наукових збірників [22].

Заслужують уваги також науково-довідкові видання, присвячені видавничим органам Наукового товариства ім. Шевченка, зокрема, підготовлена Комісією бібліографії та книгознавства НТШ фундаментальні бібліографічні праці щодо “Записок Наукового товариства ім. Шевченка” [21] і “Літературно-наукового вісника” [369].

Джерельну базу дисертаційного дослідження складають опубліковані та неопубліковані документи, які зберігаються в архівних фондах, наукових виданнях, періодичних друках тощо.

До важливих фактологічних матеріалів із теми дослідження передусім віднесемо архівні документи, що стосуються діяльності Наукового товариства імені Шевченка у Львові від часу заснування у 1873 р. до припинення його існування у 1939 році. Переважна більшість цих матеріалів, а це понад три

тисячі одиниць, відносяться до 309 фонду “Наукове товариство ім. Шевченка у Львові” Центрального державного історичного архіву України у Львові.

Серед архівних джерел у першу чергу слід виокремити офіційні документи НТШ – довідки про заснування, звіти діяльності Товариства, звітні відомості про діяльність наукових комісій, проєкти статутів та членів НТШ та зміни статутів, протоколи загальних зборів, регламент роботи тощо.

Найбільш цінну частину джерельної бази для нашого дослідження становлять неопубліковані раніше і вперше уведені у науковий обіг архівні документи – листування (листи дирекцій початкових шкіл, гімназій, вчительських семінарій, бурс про надання матеріальної допомоги, укомплектування бібліотек, пересилку та обмін літератури та ін.), переписка НТШ та інших громадських культурно-освітніх товариств та організацій “Просвіта”, “Рідна школа”, “Академічне товариство” та ін. (відкриття освітніх курсів, організації спільних просвітніх заходів, оснащення бібліотек, надання допомоги убогим дітям тощо).

Власне цей фактаж складають основу для дослідження підтримки НТШ початкової, середньої і професійної освіти у досліджуваній період.

Корисні відомості для формулювання положень і висновків дисертаційної роботи акумулюють в собі архівні джерела, які уможливили цілісний аналіз такої важливої складової освітньо-просвітницької спрямованості Товариства як його видавничої діяльності. Сюди віднесемо листування НТШ із Міністерством віросповідань та освіти у Відні, Крайовою шкільною радою, Крайовим віділом Галицького сейму, Кураторією Львівського шкільного округу про надання коштів на наукові видання, підручники, художню літературу та використання друкарні Товариства у здійсненні цих намірів. Окремі факти освітньо-просвітницької видавничої діяльності Товариства можна простежити у книгах обліку замовлень друкарні НТШ.

Опрацювання архівних фондів 310 – “Український університет у Львові” (матеріали до історії заснування університету, протоколи засідань

сенату і деканатів, навчальні програми, курси лекцій та ін.); 399 – “Професійна організація українського студентства “Профорус”” (списки, протоколи, листи); 400 – “Український студентський союз” (листи); 736 – “Товариство українських наукових викладів ім. Петра Могили (протоколи засідань, звіти про діяльність, листування та ін.); 766 – “Товариство “Українська академічна поміч” (звернення та листи), уможливило на об’єктивній історичній основі висвітлити участь Наукового товариства імені Шевченка у формуванні передумов і забезпеченні діяльності першої української приватної вищої школи – Таємного університету у Львові.

Важливими для оцінки підтримки НТШ студентських ініціатив, аспектів співпраці Товариства із студентськими і молодіжними організаціями Галичини виявилися архівні відомості збережені у Державному архіві Львівської області: фонд 1 “Львівське воєводське управління, м. Львів” (справа про реєстрацію статутів); фонд 292 “Правління Товариства “Комітет Академічного дому” у Львові” (оголошення, звернення, заяви); фонд 296 “Товариство “Академічна громада” у Львові” (листування, резолюції).

Інформативними для дослідження видалися видавничі органи Наукового товариства ім. Шевченка. Опрацювання літературно-наукового журналу “Правда”, заснованого у 1867 р. та взятого під опіку пізніше Науковим товариством ім. Шевченка, дало можливість дослідити стан української освітньо-просвітньої сфери у Галичині, історичні передумови заснування Товариства та його перший етап діяльності як Літературного товариства ім. Шевченка, оцінити внесок членів та роль Товариства загалом для становлення видавничої справи тощо.

Вагомою складовою джерельної бази нашого дослідження стало головне серійне видання НТШ “Записки НТШ”, яке виходило упродовж в усього періоду існування товариства. Не менш цінним фактологічним підґрунтям для аналізу стану освітньо-наукової думки в Україні, динаміки розгортання громадсько-педагогічного руху, аспектів освітньо-просвітницької діяльності

НТШ та ін. виявилися друковані матеріали (статті, наукові розвідки, рецензії, повідомлення, новини та ін.), почерпнуті нами із шпальт першого всеукраїнського літературно-наукового і громадсько-політичного часопису “Літературно-науковий вісник”, який почав виходити у 1898 р. під патронажем НТШ.

Суттєвим доповненням до джерельної бази щодо з’ясування завдань дисертаційної роботи став фактологічний матеріал, вміщений у бюлетні “Хроніка Наукового Товариства ім. Шевченка” (до 1905 – “Хроніка Українсько-Руського Наукового Товариства ім. Шевченка”), який виходив від 1900 р. і висвітлював важливі відомості з діяльності Головного Виділу НТШ, його підрозділів, роботи наукових секцій і комісій, функціонування фундацій, бібліотеки і музею, засвідчував зв’язки Товариства з іншими науковими і освітньо-культурними установами, біографічні замітки про почесних, дійсних та звичайних членів НТШ.

До джерельної бази дослідження освітньо-просвітницької діяльності Наукового товариства ім. Шевченка віднесемо також автореферати, дисертації, наукові праці з даної тематики, довідкові та енциклопедичні видання, українські і діаспорні періодичні друки.

Аналіз опрацьованої наукової літератури дає підстави зробити висновок, що попри достатньо обширний науковий аналіз загалом діяльності Наукового товариства ім. Шевченка у Львові в період з 1873 по 1939 роки, цілісне і комплексне дослідження його освітньо-просвітницької складової як таке на сьогодні відсутнє. Власне актуальність даної проблеми для потреб об’єктивного відтворення повноти картини протікання історико-педагогічного процесу, засвідчення вагомого внеску Наукового товариства ім. Шевченка у Львові у справу українського національного-культурного відродження у Галичині у другій половині ХІХ - першій третині ХХ ст., наявність широкого кола джерельної бази, що уможливить всесторонність і об’єктивність вивчення цієї проблеми, утворюють відповідні передумови до проведення даного дослідження.

1.2. Становлення та основні етапи розвитку Наукового товариства імені Шевченка у Львові

Загальнонаціональне пробудження українців та пожвавлення українського національного руху в Галичині у другій половині XIX ст. супроводжувалося появою низки культурно-освітніх товариств і просвітницьких організацій, заснуванням періодичних видань, друкарень.

Створена в грудні 1868 р. стараннями представників народовецької інтелігенції у Львові перша українська просвітницька організація — товариство “Просвіта”, дала початок важливим процесам національного освідомлення народних мас, відродження культурної спадщини власного народу, пропаганду та культивування української історії та мови як вагомих чинників поширення української національної ідеї, дала потужний імпульс для подальшої активізації громадсько-культурного життя, творення нових громадських об’єднань. Одним із них стало Літературне товариство ім. Шевченка, яке згодом трансформувалося у Наукове товариство ім. Шевченка (НТШ) та увійшло в історію української культури, освіти та науки як одне із найбільш яскравих явищ українського національного відродження.

Історію діяльності Наукового товариства імені Шевченка у Львові варто розділити на **чотири основні етапи становлення та розвитку**.

Перший етап становлення і розвитку діяльності Наукового товариства імені Шевченка припадає на період від початку заснування у 1873 р. Літературного товариства ім. Шевченка у Львові до його реорганізації у 1892 р. у Наукове Товариство ім. Шевченка у Львові.

Ідея заснування окремої громадської інституції із статусними завданнями наукового просвітництва виникнула на загальних зборах товариства “Просвіта” у травні 1870 року. До статуту були внесені зміни, відповідно з якими діяльність Товариства спрямовувалася виключно на просвітницьку роботу серед широких народних мас, насамперед селянства. Науково-

літературний вектор праці планувалося виокремити у сфері діяльності наукового товариства [202].

27 листопада 1873 р. до Галицького намісництва із заявою про затвердження статуту звернулися засновники Товариства: о. Стефан Качала, посол Галицького сейму та делегат Державної ради; доктор Омелян Огоновський, професор Львівського університету; доктор Олександр Огоновський, професор Львівського університету, редактор журналу “Правда”; доктор Корнило Сушкевич, секретар ц.к. прокуратури скарбу; Михайло Димет, купець і обиватель міста Львова; Михайло Коссак, обиватель міста Львова; Теофіл Барановський, інженер-асистент Крайового віділу; Лонгін Лукашевич, службовець асекураційного товариства “Нага”; Юліан Романчук, гімназійний учитель [74].

До складу членів–засновників цієї громадської організації увійшли представники різних соціальних груп та професій, що, на думку дослідника Т.Андрусяка, свідчить про те, що вже на початку 1870-х рр. українці Галичини мали повноцінну соціально-професійну структуру модерної нації, де були представлені політики, викладачі вищих шкіл та гімназій, працівники правоохоронних органів, преси, підприємницьких структур тощо [12, С. 81-87].

Поряд з членами засновниками до Літературного товариства ім. Шевченка приступили такі дійсні члени-освітяни, як: Д. Гладилович, І.Громницький, Є. Желехівський, М. Желехівський, о. В. Ільницький, І. Пулюй, І.Шараневич, В. Шухевич, які займалися освітньою роботою у школах Галичини чи університету [302].

11 грудня 1873 р. статут було затверджено Галицьким намісництвом і саме ця дата є початком діяльності Літературного товариства імені Шевченка (див. Додаток А). Відповідно до положень статуту, метою діяльності Товариства було “вспомогати розвитку рускої (малорускої) словесності” [306]. Для досягнення поставленої мети перед товариством ставилися такі завдання:

заснування власної друкарні, видання книг і часописів, матеріальна підтримка літературних і наукових видань, стимулювання літераторів шляхом преміювання, надання допомоги, скликання зборів вчених і письменників, влаштування публічних лекцій, літературних вечорниць та ін. [93, С. 96-105].

Характерною особливістю формування цього громадського об'єднання і його подальшого функціонування було те, що із самого початку Літературне товариство імені Шевченка набуло загальноукраїнського характеру. І хоча засновниками Товариства були українці-галичани, ініціаторами його утворення стали прогресивні діячі Наддніпрянської України — київський письменник Олександр Кониський, колишній учасник Кирило-Мефодіївського товариства, активний пропагандист українства на Полтавщині Дмитро Пильчиків, письменник і громадський діяч Михайло Драгоманов. За словами відомого вченого, дослідника НТШ К. Студинського “українські письменники і діячі, навчені досвідом з року 1863, коли міністр Валуєв видав свою заборону українського письменства, хотіли утворити захист для українського слова поза межами царсько-жандармської влади...” [244, С. 10].

Власне М. Драгоманов, який брав активну участь у формуванні статуту Літературного товариства, пропонував, “щоб товариство мало переважно науково-літературну ціль, причому направляло б свою працю перш усього на дослід народного життя на Україні; щоб доступ до нього був найлегший для кожного Русина...; щоб спеціально були придбані способи для того, щоб позагалицькі і позаавстрійські українці могли мати якнайбільше участі у товаристві, аби воно було інституцією всеукраїнською...” [96, С. 177-179].

Цікавим є той факт, що спочатку новостворене Товариство планували назвати “Галич”, однак внаслідок впливу наддніпрянських діячів воно було назване іменем великого Поета. “Ім'я Шевченка, — пише К. Студинський, — з'єднало розділених кордоном дітей української нації в однім Товаристві, якому судилося з часом відіграти важну роль в історії українського культурного життя...” [244, С. 10].

Першим кроком діяльності Товариства стало придбання друкарні. З огляду на означену місію, виконання цього статутного завдання було вкрай важливим для подальшого розвитку організації. Як зазначається у літературно-науковому журналі “Правда”, власна друкарня для Товариства ім. Шевченка була затребуваною із двох причин: дешевий друк для власних видань, затребуваність друкарні галицькою громадою [206, С. 719-720]. Друк літератури, публікація періодичних видань, формування бібліотечних фондів, та видавнича справа в загальному ставали для кожного громадського об’єднання мірилом його активності і доцільності, характеристикою максимального використання передбачених чинним законодавством прав і свобод громадян Австрійської імперії на товариське життя. Це чудово розуміли фундатори Товариства із підросійської України, які саме у поширенні друкованого слова вбачали потужний засіб для національного освідомлення народних мас.

У справі налагодження Літературним товариством імені Шевченка власного друкованого видавництва слід віддати належне українським громадським діячам і меценатам: Є. Миладорович, Д. Пильчикову, М. Жученку та ін., які відіграли ключову роль у фінансовій підтримці Товариства. Зібрані ними 9 тис. гульденів разом з долученими до цієї суми коштами галицьких жертводавців уможливили купівлю друкарні, що стала основою розвитку Товариства [251, С. 10].

В ході перших загальних зборів Товариства, які відбулися 4 червні 1874 р., було підтверджено, що його першочерговим завданням залишається видавнича та освітньо-просвітницька робота [239]. Першим головою Товариства обрано громадського-культурного діяча, правника Корнила Сушкевича, що обіймав цю посаду до 1885 р. Надалі біля його керма ставали відомі галицькі діячі — Сидір Громницький, Дем’ян Гладилевич, Юліан Целевич [252, С. 35-58].

Впродовж 1874-1892 рр. Товариством було видано близько сотні книжок та брошур різноманітної тематики і спрямувань, зокрема побутово-господарського та загальноосвітнього характеру.

З видань Товариства, що отримали широкий суспільний резонанс, варто виокремити насамперед роботи галицького педагога, літературознавця і громадського діяча О. Огоновського. У 1880 р. побачив світ його твір німецькою мовою під назвою “*Studien auf dem Gebiete der ruthenischen Sprache*” (“Студії на полі руської мови”), де автор переконливо доводив окремішність української мови серед інших слов’янських мов [5]. Сам факт публікації праці німецькою мовою, яка мала статус державної для всієї Австрійської імперії, мав сенс, оскільки надав можливість автору донести свої ідеї до широкого суспільного загалу. Ця праця стала немовби відповіддю на преславутий Емський указ 1876 р. про витіснення української мови із культурного простору, заборону видання в Росії оригінальних творів і перекладів українською мовою. Не випадково І. Франко вважав цю працю “найціннішою науковою працею” [119, С. 358-381].

Іншим знаковим виданням опублікованим під патронатом Літературного товариства імені Шевченка праць О. Огоновського стала його “Історія літератури руської”. До першого тому, що вийшов у 1887 р. увійшов цикл статей, що друкувалися у журналі “Зоря” і являли собою бібліографічний огляд давнього українського письменства до І. Котляревського з широким історіографічним вступом. Наступні п’ять томів цієї фундаментальної праці було зосереджено на огляді української літератури ХІХ ст.. Знову звертаючись до оцінки цього твору І. Франком, “О. Огоновський, — відзначав він, — перший з муравлиною пильністю стягнув до купи масу біографічного й історико-літературного матеріалу, задля якого його праця довго ще не стратить своєю вартості...” [255, С. 522].

У контексті висвітлення видавничо-просвітницької діяльності Літературного товариства імені Шевченка слід відзначити заходи щодо

підтримки українських періодичних видань. Товариство долучилося до видання окремих номерів журналу “Правда”, який було засновано у 1867 році. В період становлення Літературного товариства Редактором “Правди” був уже згаданий вище О. Огоновський, який своєю діяльністю підштовхував до співробітництва відомих галицьких і наддніпрянських діячів. Активно співпрацював із виданням письменник Олександр Кониський, що публікував тут свої художні твори та наукові розвідки, виступав зі статтями про актуальні проблеми шкільної освіти, національного виховання, просвітницької діяльності українців (“Український націоналізм”, 1875; “Потреба морального виховання”, 1888; “Україна в цифрах”, 1891; “Реформа німецького шкільництва”, 1891; “Народна моральність на Україні”, 1892 та ін.). Часопис був фактично єдиним всеукраїнським друкованим органом у важкі часи заборони рідного слова на Наддніпрянській Україні російським царатом.

Вслід за “Правдою”, 1880 р. з’явився журнал “Зоря”. Двотижневий часопис під редакцією О. Партицького, а згодом — О. Калитовського, Г.Цеглинського, О. Борковського та ін., виходив він у Львові до 1897 р. і висвітлював погляди відомих громадсько-культурних сил як в Галичині й Буковині, так і Наддніпрянській Україні. Ставши елементом галицьких “народовців”, ширив ідеї єдності українського народу, роз’єданого кордонами Австро-Угорщини та Росії, відстоював права українців на вільний розвиток їх мови і культури, пропагував художні надбання, наукові здобутки інших народів. Тут вміщалися життя, спогади, листування видатних людей. За сприяння редакції “Зорі” здійснювалися також перші українські літературні змагання, що мали чимале значення для становлення українського письменства.

Саме в цьому часописі публікували свої твори молоді на той момент українські письменники Леся Українка, Михайло Коцюбинський, Осип Маковей, Богдан Лепкий та інші [2]. Розквіту “Зоря” досягла за часів членства у редакційній колегії Івана Франка. Як історик літератури, він публікував тут біографічні довідки про А. Свидницького, С. Шеховича, Б. Зелеського,

О.Бодянського, Ю Федьковича, Т. Шевченка, написав праці “Ювілей 300-літньої річниці Ставропігії”, “До історії руської церкви з XVIII віку”, “Пісня про знесення панщини”, “Причинок до історії 1848 року” [191].

Також у 1880 р. друкарнею Товариства ім. Шевченка випускається популярний український часопис “Діло”, який виходить впродовж 1880-1939 рр. у Львові. Даний часопис публікував актуальні проблеми громадськості: суспільно-політична ситуація Галичини, організація освіти та просвіти у регіоні, релігійні питання, огляди діяльності українських організацій та ін.. Зокрема, там же Літературне товариство Шевченка публікувало звіти діяльності ініціативи: роботу друкарні, видавничі успіхи, фінансове становище, майбутні перспективи та плани Товариства [163, С. 45-46].

Характерною рисою видавничої діяльності Літературного товариства було й те, що не всі видання “мали фірму” і публікувалися без зазначень про причетність до Товариства, як наприклад, “Словар малорусько-німецький” Є.Желехівського, “Руська Історична Бібліотека” О. Барвінського, “Часопись правнича” К. Левицького та ін.. Займалося Товариство і видавництвом книжок “Просвіти”, тим самим допомагаючи розвивати інші просвітницькі проєкти Галичини.

Варто зауважити, що у цей період Літературне товариство не створювало власної бібліотеки, а всю друковану продукцію передавало до бібліотеки “Просвіти”. Бібліотеку НТШ започаткував О. Кониський, який у 1891 р. пожертвував бібліотеці Товариства “Просвіта” цінні автографи й рукописи українських письменників із Великої України, які перейшли згодом до бібліотеки Наукового товариства імені Шевченка [205, С. 35-58].

Проаналізувавши діяльність Літературного товариства ім. Шевченка у період від початку його заснування до перетворення у Наукове товариство (1873-1892 рр.), можна зробити висновок, що НТШ зробило помітний внесок у розвиток української освітньо-просвітницької думки. Спільна робота галицької і наддніпрянської інтелігенції сприяла формуванню єдиного

загальноукраїнського інтелектуального простору, подоланню кордонів діяльності українців в освітньо-просвітницькій сфері, актуалізувала ідеї загальноукраїнської єдності, державницьких устремлінь.

Низка освітньо-наукових ініціатив які були започатковані товариством на цьому етапі свого історичного поступу у ділянці видавничої справи, підтримці періодичних видань, пропагуванні української мови і літератури висвітленні правдивих сторінок історії та культури рідного народу знайшли своє продовження і втілення на наступних етапах його діяльності.

Другий етап розвитку Товариства охоплює період 1892-1914 рр. – від початку перетворення Літературного товариства у Наукове товариство ім. Шевченка у 1892 р. до початку Першої світової війни у 1914 р.

Зміна формату Товариства, його перетворення з Літературного товариства ім. Шевченка у Наукове товариство ім. Шевченка зумовлювалася значним поширенням просвітницького та культурного руху у підавстрійській і підросійській Україні, а звідси гострою потребою створення інституції, яка б майбутньому могла б виконувати функції Академій наук для забезпечення розвитку наукової та освітньо-просвітницької сфери для всіх українців.

Ініціатором перетворення Товариства на наукову громадську установу був вже згадуваний нами О. Кониський, Підготовкою статуту зайнялися активні члени О. Барвінський, Д. Гладилович, С. Громницький, О.Калитовський, О. Огоновський. 13 березня 1892 р. було прийнято новий статут НТШ, який згодом був затверджений Галицьким намісництвом. Таким чином розпочалася нова доба в історії Товариства, наповнена на відміну від початкового широкою палітрою наукових досліджень з усіх галузей суспільного життя – історії, літератури і мови, мистецтвознавства, етнографії, природничих наук тощо.

Власне під таким кутом зору і була сформульована мета реорганізованого Наукового товариства ім. Шевченка – “плекати та розвивати науку і штуку в українсько-руській мові, зберігати та збирати всякі пам’ятки,

старинности і предмети наукові України-Руси...” [319, Арк. 1]. Дані цілі мали досягатися за допомогою проведення наукових дослідів, організації лекцій, з’їздів, започаткування видань, промотування премій і підмог для вчених і літераторів, збирання матеріалів до музею і бібліотеки, утримання власної друкарні і книгарні.

Наукове товариство імені Шевченка за допомогою друкарні здійснило значний внесок у видавництво шкільних підручників. Саме з цією метою і було у 1873 р. засновано Літературне товариство ім. Шевченка, яке за статутом: “заводить власну друкарню; видає и накладає книжки и часописьма літературні и наукові; вспирає літературні и наукові видання...” [306, Арк. 1]. Реформувавшись у 1892 р. НТШ розширило свої обов’язки і завдання та починало брати державні замовлення. Звертаючись до Галицького намісництва, Краєвого виділу, Міністерства віросповідань і освіти та інших адміністративних установ держави з проханням виділити кошти на різні напрямки, разом і на видання підручників, НТШ ставило мету дати українській школі не лише усі потрібні підручники, але й видати оригінальні українські книжки для піднесення національної освіти.

Таким чином, НТШ реорганізувалося за зразком європейських наукових інституцій, тому було створено три наукові секції: філологічну, історично-філософську, математично-природничо-лікарську. Перші збори математично-природничо-лікарської, філологічної, історично-філософської секції відповідно відбулися 2 червня 1893 р. з професором І. Верхратським, 8 червня 1893 р. з доктором О. Огоновським та 11 червня 1893 р. з А. Вахняноном, де було визначено подальшу діяльність секцій, науковий внесок членів та друк праць [164, С. 32].

Члени Товариства за прийнятим статутом поділялися на дві категорії: члени-засновники і дійсні члени, які мали вносити вступні і щорічні внески. У 1892 р. новостворене Товариство налічувало 48 осіб, під кінець 1893 р. ця кількість зросла до 137 членів, представників різних фахів (професори

університету, викладачі гімназій, правники та ін.) [240, С. 173-189] (див. Додаток Б).

На думку, вченої З. Зайцевої така велика наявність серед членів Товариства різних, часто досить далеких від науки людей та невеликий запас наукових сил для здійснення наукової мети поставав як найслабший момент для новоствореного Наукового товариства ім. Шевченка [108, С. 235-250].

Першим головою Наукового товариства ім. Шевченка у 1892 р. став Юліан Целевич, однак майже відразу його замінив Олександр Барвінський (1893-1897 рр.). На його думку реформування Літературного товариства ім. Шевченка у Наукове мало історичне значення, а саме: "...в культурнім і національнім розвитку українсько-руського народу, бо ми кладемо угольний камінь під нерукотворену святиню, де зберегати і плекати меть як найцінніший скарб, найдорожча спадщина, найперше живло нашого національного життя, наша рідна мова..." [104, С. 267].

Саме за підтримки О. Барвінського НТШ взяло на себе обов'язки видавати головний орган Товариства "Записки Наукового товариства ім. Шевченка". З цього приводу він стверджував, що "...пускаючи у світ I том "Записок Наукового товариства ім. Шевченка... Товариство так заявило про реформу своєї ініціативи, зобов'язуючи, що прихильники розвитку українсько-руської мови, літератури, науки і штуки громадно приступатимуть до нашого товариства і помагатимуть в его науковій роботі..." [18, С. 209-212].

Особистість О. Барвінського особливо вирізнялася у царині освітньо-просвітницької сфери Товариства. Освітянин брав участь у підготовці українських підручників, яке підтримувалося і перевидавалося видавництвом НТШ. Зокрема, підручник його авторства під назвою "Руська читанка" суттєво змінив програму для вивчення української літератури у Галичині, додавши до змісту більше українських авторів та запровадивши новий правопис. О.Барвінський усебічно поєднував наукову, громадсько-політичну, освітньо-просвітницьку діяльність, очолював у різні періоди головні освітні та

просвітні товариства – “Просвіта”, “Руська бесіда”, Руське педагогічне товариство.

У 1897 р. біля керма Наукового товариства ім. Шевченка у Львові став М. Грушевський, відомий вже на той час історик, професор Львівського університету. Упродовж наступних 16 років він, як голова НТШ, маючи винятковий науково-організаційний хист, надав Товариству нового дихання, залучив до роботи студентів і молодих викладачів, домігся перетворення цієї громадської організації на потужну в європейському вимірі наукову інституцію, з відомою далеко за межами Галичини Львівською історичною школою, став ініціатором впровадження нових проєктів, суттєво розширив грані освітньо-просвітницького вектору діяльності НТШ.

Відзначимо високий професійний рівень редагування М. Грушевським “Записок Наукового товариства ім. Шевченка”, завдяки зусиллям якого вдалося видати 116 томів, які з 1897 р. стали друкованим органом двох основних секцій Товариства – історично-філософічної і філологічної. Зазвичай, зміст окремого тому “Записок...” складався з монографічного дослідження, розділу “Miscellanea” (Різне – О.К.), де розкривалися стислі джерельні додатки з історії, літератури або етнографії та рецензійної частини із критичними оглядами робіт з українознавства [110].

Тут друкували, зокрема, свої наукові твори члени НТШ і відомі освітні діячі та педагоги, які багато в чому приклалися до розбудови освітньо-просвітницького життя в Галичині – О. Барвінський, Я. Гординський, І.Кокорудз, О. Макарушка, О. Маковей, К. Студинський, О. Терлецький, В.Щурат та ін.

Торкнемося ще до однієї важливої справи, яка була ініційована М.Грушевським і в контексті нашого дослідження є актуальною. Мова йде про зміни і підготовку нових редакцій статутів Наукового товариства ім. Шевченка у Львові, що було відповіддю на суспільні виклики, робило інституцію більш

відкритою, інноваційною, розширювало горизонти її наукової і освітньо-просвітницької діяльності.

Питання зміни статуту НТШ, після його затвердження у 1892 р., постало на порядок денний зборів Товариства у червні 1896 році. Дискусії точилися головню навколо процедури членства у Товаристві. Нововведення запропоновані діючим на той час головою НТШ О. Барвінським стосувалися передусім прийняття у дійсні члени організації нових осіб лише за умови наявності у них наукових публікацій у виданнях Товариства. Передбачалося також для цієї категорії складу НТШ відміну сплати членських внесків і повноцінне право голосу у всіх заходах установи. Всі інші члени, що не відповідали цим вимогам, отримували статус загальних членів Товариства, повинні були сплачувати внески, закупляти за власні кошти усю наукову літературу і мали обмежене право на участь у засіданнях НТШ. На цих зборах з цього питання було обрано статутну комісію у складі трьох членів НТШ К. Левицького, С. Федака, І. Франка [39, С. 51].

Обговорення змін до статуту було продовжено на позачергових зборах Товариства у грудні цього ж року. Його проєкт був доопрацьований М.Грушевським, згідно з яким звичайним членам надавалися права на безкоштовне отримання продукції НТШ і розширювалися повноваження щодо голосування у загальних питаннях, крім вирішального голосу в наукових та адміністративних питаннях. Статутна комісія на чолі з К. Левицьким пропонувала піти далі і надавала право голосувати звичайним членам НТШ і щодо адміністративних питань, адже оплату мали стягати саме з них, а звідси й права у них мали би бути ширшими [103, С. 2-4].

Варто зазначити, що проєкт статуту отримав неоднозначну оцінку. М.Драгоманов, який критикував діяльність Літературного товариства ім. Шевченка, нову редакцію статуту реформованого Товариства зустрів радо: "...вкупі зо многими земляками радію з того, що Товариство на кінець звернуло на ту дорогу, котру вказував йому перший проєкт статуту..." [97, С. 154-155]. У

свою чергу І. Франко, який бачив цю інституцію максимально відкритою до українського загалу, зауважував, що статут "...зупинився на половині дороги між звичайним товариством доступним для всякого, та товариством науковим... Членом товариства може бути всякий кого прийме виділ; виділ обов'язаний прийняти всякого, хто зложить вкладку, отже про наукову кваліфікацію членів нема мови..." [256, С. 476].

Тим самим при напрацюванні нового статуту переважувала думка, що попри наукову візію як пріоритетну в діяльності НТШ, повинна мати місце й дотичність Товариства й до інших сфер життя української суспільності, зокрема, освітньо-просвітницької.

Однак і на цьому справа прийняття статуту не завершилася. На перепоні стала гостра дискусія, яка розгорілася між Виділом НТШ та його членами щодо доцільності видання друкарнею Товариства двох періодичних часописів – "Діла" та "Батьківщини". З огляду на фінансові труднощі і економічну недоцільність головний виділ відмовився від підтримки видання цих часописів, що викликало незадоволення з боку членів Товариства і зумовило відсторонення його керманців до наступних загальних зборів [201, С. 571].

Так, від 1 січня 1897 р. редакція часопису "Діло" почала вести співпрацю у видавничій сфері з друкарнею Ставропігійського інституту, зауважуючи, що: "утримання щоденного незалежного часопису є справою необхідною.. газета максимально спричинилася до росту національної самосвідомості галицьких українців й розвитку національних товариств, зокрема НТШ..." [165, С. 5]. Ватро відокремити, що і надалі у виданні "Діло", публікувалися відомості про діяльність Наукового товариства ім. Шевченка.

Наступні збори 2 лютого 1897 р. були проведені під головуванням М.Грушевським, а через рік, 2 лютого 1898 р. на загальних зборах Наукового товариства ім. Шевченка було представлено І. Кокорудзою новий проєкт статуту, який прийняли майже без змін.

Статут передбачав демократичні норми формування його складу, розмежовував права і обов'язки окремих його категорій. Так, зокрема, вказувалося, що звичайним “стає кожда особа українсько-руської народности, котру прийме виділ товариства”; дійсних членів обирає виділ за представленням однієї із секцій Товариства за самостійні наукові праці, і передовсім за дієву участь в виданнях Товариства, а почесними членами стають особи, “заслужені для науки, штуки, письменства або для самого товариства”, яких йменують загальні збори Товариства [335, Арк. 2 зв.-3].

З появою М. Грушевського як голови Наукового товариства ім. Шевченка його діяльність набула нового змісту. Із затвердженням нового статуту у 1898 р. та у період між наступним статутом у 1904 р. Товариство активізувало не тільки свою наукову діяльність, але і суттєво розширило спектр видавничої справи загальноосвітнього та просвітнього спрямування.

Так, наприкінці грудня 1897 р. на основі журналу “Зоря” видався перший номер періодичного часопису “Рідне слово”, який у 1898 р. було перейменовано на “Літературно-науковий вісник”. За словами М. Грушевського: “...часопись ся значно вплинула на розвій літературних і взагалі культурних інтересів у нашої суспільности...” [67, С. 4]. Головними редактором у львівський період були М. Грушевський, І. Франко, О. Борковський, О.Маковей, В. Гнатюк. Саме ці визначні постаті громадського суспільного життя Галичини піднесли видання до всеукраїнського рівня, журнал фактично став виданням, що об'єднав наукову, культурну та освітньо-просвітню думку як підавстрійської, так і Наддніпрянської України.

Також під началом М. Грушевського у 1900 р. почав виходити головний звітний бюлетень Товариства – “Хроніка Наукового Товариства ім. Шевченка” (до 1905 р “Хроніка Українсько-Руського Наукового Товариства ім. Шевченка”). До початку Першої світової війни “Хроніка НТШ” виходила 4 рази на рік, а загалом до 1939 р. було видано 74 частини.

Окремого значення для дослідження внеску НТШ у розвиток освітньо-просвітницької сфери, стало святкування ювілеїв пов'язаних із діяльністю українських діячів. Так, 31 жовтня та 1 листопада 1898 р. НТШ разом із іншими культурними, освітніми організаціями взялося відзначати сторіччя виходу першого видання “Енеїда” І. Котляревського [165, С. 39].

Забезпечення всіх сторін діяльності Товариства, зокрема реалізації освітньо-просвітницьких ініціатив, потребувало матеріальної і фінансової підтримки. Ця проблема залишалася актуальною упродовж усього періоду існування Наукового товариства ім. Шевченка.

У цьому зв'язку НТШ неодноразово зверталось за отриманням державної та краєвої підмоги. Так, за підписом М. Грушевського у 1907 р. було надіслано “Меморіал послам у справі матеріального забезпечення Наукового товариства імени Шевченка у Львові”, у якому Товариство намагалось отримати допомогу, зокрема, у видавництві періодичних видань НТШ, шкільної та наукової продукції [323].

Загалом, хронологічно першу підмогу НТШ отримало у розмірі 2000 кор. ще 1894 р. і хоча наступне фінансування від держави зростало та воно не покривало і частини видатків Товариства, про що ілюструє нижче наведена таблиця (Див. Табл. 1.1)

Таблиця 1.1
Субвенція і видатки НТШ від 1900-1906 рр.

Рік	Видатки (кор.)	Субвенція (кор)
1900	41250	16000
1901	44511	16000
1902	54800	18000
1903	55000	18000
1904	49000	16000
1905	53900	21000
1906	54300	18000

Підтримка діяльності Наукового товариства ім. Шевченка знаходила відголос у середовищі української спільноти як Галичини, так і за її межами. Важливу роль у цій справі відіграли меценатські фонди, ініціаторами створення яких були визначні українські і закордонні громадські діячі, освітяни та науковці.

До суті, ролі і значення окремих фондів для реалізації важливих наукових, освітньо-просвітницьких ініціатив Товариства ми більш детально звернемося у наступних параграфах нашого дослідження. У цій частині наведемо головні форми меценатської підтримки, які мали місце в історії Товариства – “Фонд доцентів” (1877 р.), “Фонд ім. М. Грушевського” (1897 р.), “Науковий фонд імені доктора медицини і хірургії заслуженого професора і академіка Петра Павловича Пелехина” (1897 р.), “Фонд літераторів ім. Д.Мордовця” (1898 р.), “Фонд літераторів ім. І. Котляревського” (1898 р.) , “Фонд ім. А. Бончевського” (1903 р.), Фонд ім. О. Огоновського” (1905 р.), “Фонд ім. О. Кониського” (1914 р.), “Фонд Я. Головацького” (1914 р.),

“Фонд ім. доктора Теофіля Дебицького” (1915 р.), “Фонд ім. І. Франка” (1916 р.), “Стипендіальний фонд Бронислава Яніва” (1931 р.), “Стипендіальний фонд імені Іллі та Іванни Кокорудзів” (1933 р.), “Господарсько-стипендіальний фонд” (1937 р.) та ін.

Як бачимо, більшість з них була заснована у часі головування НТШ М. Грушевського, що лишній раз засвідчує його виняткову роль як вмілого організатора у розгортанні усебічної діяльності цієї української інституції, реалізації знакових історичних подій в житті Товариства. Так, для прикладу, за меценатської допомоги у сумі 80 000 корон українського лікаря, професора Військової медичної академії у Петербурзі П. Пелехина НТШ у 1898 р. здійснило купівлю будинку, “камениці при улиці Чернецького” (тепер вул. Винниченка – О.К.), де було розміщено друкарню [325, Арк. 22]. Ця подія мала непересічне моральне значення. Придбання власного будинку для НТШ заклало підвалини сталості установи, здійснення планової роботи, сприяло подальшій концентрації навколо Товариства його прихильників з академічного і громадського середовища.

Ця сторона меценатської допомоги мала своє продовження у наступні роки. У 1903 р. М. Грушевський створив “Фонд українського Академічного дому” з метою побудови осібного помешкання для українських студентів, які навчалися у вищих навчальних закладах Львова. Головним джерелом фундації став доброчинний внесок відомого українського мецената Є. Чикаленка у сумі 63000 кор.. Долучені до цього внеску кошти самого Товариства й української громади уможливили завершення будови вже у 1905 році. Як зазначає історик В. Дорошенко, Академічний дім від самого початку “був цілком дефіцитовим підприємством і НТШ мало з ним багато клопоту” тому в 1907 р. з ціллю скорочення витрат на утримання будинку сюди були перенесені бібліотека і музей Товариства [92, С. 71].

В цьому контексті, доцільно окремо виділити питання створення та функціонування у Львові українського Академічного дому – важливого

осередку національного життя у Львові, на діяльність якого у значній мірі вплинуло Наукове товариство імені Шевченка.

Як ми вже зазначали, Академічний дім у Львові постав головно з ініціативи голови НТШ Михайла Грушевського у 1905 році. Головна мета діяльності цього українського молодіжного громадського освітньо-просвітницького осередку чітко означена такими словами видатного діяча НТШ К. Студинського: “Від довшого часу відчувалася болюча потреба дому, де українсько-руська молодіж вищих шкіл могла би знаходити добрі, гігієнічні і можливо дешеві помешкання та таку ж їжу, в крайній потребі і кредит (по змозі), де б виховувалась вона в здоровій атмосфері праці, вищих духовних інтересів, суспільних і національних обов’язків і, не марнуючи своїх сил у біді або невідповідних обставинах, приносила би в тяжку боротьбу життя непорушні запаси енергії, свіжість інтересів та ідеалів суспільної діяльності” [26, С. 141].

Як бачимо, основне призначення Академічного дому полягало у підтримці студентської молоді: “..Від тепер товариства нашої академічної молодіжи не потребуються міститися в чужих, не все відповідних на се кутах; наші академіки не будуть... тратити здоровля у вохких і темних норах. Вони дістають до свого розпорядження гарний дім...” [76, Арк. 1]. В розпорядженні студентства були спальні приміщення, бібліотека, читальні, зали для відпочинку, а також кухня. Академічним домом для проживання приймалися українські студенти вищих шкіл Львова за умов надання довідки з місця навчання, автобіографії (“Опису життя”), підтвердження соціального становища а також, що важливо, засвідчення активної участі студента в діяльності будь-якого українського громадського освітньо-просвітницького товариства (“Основа”, “Рідна школа”, читальня “Просвіта”, Студентський кружок ім. М. Шашкевича тощо) [77].

Окрім вдоволення цих життєвонеобхідних потреб, гуртожиток відіграв значну роль у плеканні національного духу та піднесенню національної свідомості студентської молоді. Від самого початку його діяльності вкладалася

ідея створення потужного національного освітньо-просвітницького осередку. Зокрема в архівних матеріалах з цього приводу зазначалося: “Молодіж, будуча суспільна наша, дістає огнище, де може почувати себе у себе дома, де може виховувати своїх членів у здоровій атмосфері праці, висших духовних інтересів, суспільних і національних обов’язків, виміні гадок, і в тім почуттю солідарности й карности, яке дає тільки таке пожитє...” [76, Арк. 1-2].

Власником Академічного дому першочергово мало бути на той момент новозасноване товариство “Академічна поміч”, проте, враховуючи, всі обставини, пов’язані із придбанням земельної ділянки, створенням і наповненням відповідної фундації та іншими господарсько-правовими документами “табулярним властителем Академічного дому виступило Наукове товариство імені Шевченка”, що тільки підсилювало значимість розпочатої національної ваги справи, оскільки, як зазначалося, “Наукове товариство ім. Шевченка й ініціатори основання й будови Академічного Дому тішили ся завсігди довір’ям та симпатією нашої спільности...” [76, Арк. 2].

Як і інші українські національні осередки громадського життя, Академічний дім упродовж свого часу існування в умовах чужоземного поневолення переживав непрості часи гоніння та переслідування української студентської молоді, проте завжди залишався вірним своєму призначенню – надавати всеможливу допомогу й підтримку, створювати умови для виховання національно свідомого молодого покоління українців. Як справедливо зауважує дослідник А. Кліщ, тут “не один студент, знайшов тут притулок і підтримку, зміг здобути освіту і вийти в люди...” [125, С. 61-69].

В ході подальшої розбудови інфраструктури Товариства ці важливі його підрозділи змінювали свою адресну прив’язку. У 1912 р. бібліотеку і музей із Академічного дому перенесли у придбаний НТШ, новий будинок по вул. Чарнецького, 24 [92, С. 70]. Левова частка фінансування купівлі цієї споруди припадала відомому меценату української культури Василю Симиренку, що офірував 250 тис. корон на цю ціль.

Власна нерухомість НТШ на вул. Чернецького 24 і 26 стала не тільки важливим осередком забезпечення життєдіяльності Товариства (тут розміщувалися канцелярія, друкарня, переплетня, бібліотека, музей; окремі приміщення надавалися також для винайму студентами житла), але і загалом для активізації всіх сторін національного життя галицьких українців у першій третині ХХ ст. [171, С. 165].

На початку ХХ ст. знову постало питання змін та доповнень до статуту Товариства. Головною проблемою діючого з 1898 р. статуту дійсні члени НТШ вбачали у нечіткому розмежуванні адміністративних й наукових справ. Зокрема, на думку членів секцій Головний віділ Товариства не мав би займатися науковими справами і мати вирішальне слово у спірних справах секцій, а опікуватися виключно справами адміністративними. Для відпрацювання цього положення членами філологічної секції у 1902 р. було підготовлено варіант нового статуту, який Віділ не взяв до уваги і запропонував свій проєкт [39, С. 56].

У цьому проєкті змін до статуту, надрукованому у “Хроніці НТШ”, уточнювалася мета діяльності Товариства, а саме вказувалося, що його “ціллю є плекати та розвивати науку і штуку в українсько-руській мові і взагалі дбати про поступ українсько-руської нації на всіх полях людського знання...” [263, С. 7-19]. Головно акцент робився на необхідності підтримки і розвитку української вищої школи.

Своє вагоме слово у цих дискусійних питаннях унормування діяльності НТШ мав й Іван Франко. Він з відчуттям потреб часу обмірковував ці колізії, вносив корективи у діяльність “Статусної комісії”.

Науковець, чітко поділяв межі діяльність НТШ, вказуючи, що мета існування Товариства має стосуватися саме наукового напрямку роботи. На думку письменника: “...Слово “наукове” поставлене в назві Товариства, можна розуміти всіляко. Наукове буде товариство для видання популярних брошур, оригінальних чи перекладених підручників, для ширення технічних відомостей,

навіть для закладання та підтримування шкіл, бурс та пансіонатів, але діяльність такого товариства мусить бути зовсім інша, ніж діяльність товариства присвяченого плеканню чистої науки, тобто наукових дослідів без огляду на їх безпосереднє значінє“ [333, Арк. 1, 5 зв.]. Корективи Івана Франка до статуту 1904 р. були прийняті Виділом Наукового товариства ім. Шевченка [329].

Питання уточнення статуту підносилось у діяльності Наукового товариства ім. Шевченка ще раз на загальних зборах у червні 1913 року. Знову реперними точками змін до статуту стали пункти, що стосувалися подальшої демократизації управління Товариством – рівність усіх членів на загальних зборах, необхідність проведення щорічних загальних зборів та ін. Проте, з огляду на наявність більш нагальних проблем життєдіяльності Товариства, що стосувалися передусім матеріального і фінансового становища Товариства, ці питання були зняті з обговорення.

Приділена нами увага до питання змін та уточнень до головного документу, який визначав правову основу діяльності Наукового товариства, є не випадковою. Проведений аналіз засвідчує, що Товариство постійно рухалося у напрямку вдосконалення своєї праці, розширення спектру наукової, громадської, освітньо-просвітницької діяльності, пошуку шляхів ефективної взаємодії із українським середовищем краю.

Напередодні Першої світової війни закінчується важливий етап становлення Наукового товариства ім. Шевченка як довершеної наукової інституції, який ознаменувався формування його цілісної структури (Див. Рис. 1. 1), з трьома головними секціями – історико-філософічною, філологічною, математично-природописно-лікарською із розгалуженнями на низку різнопланових комісій, які посередництвом подвижницької праці багатьох відомих вчених, педагогів, громадсько-культурних діячів в комплексі засвідчили високе наукове реноме НТШ в інтелектуальному у поступі української нації кінця ХІХ– початку ХХ ст. (див. Додаток В).

Важливим підсумком цього етапу стала багаторічна надзвичайно плідна організаційна, науково-освітня діяльність видатного вченого-історика, громадського діяча М. Грушевського, який у 1913 р. склав повноваження голови НТШ.

Відзначимо й очевидні потуги Наукового товариства Шевченка у ділянці освітньо-просвітницької роботи (видавнича та бібліотечна справа, музейництво, підтримка діяльності навчальних закладів, учнівської та студентської молоді та ін.) .

ВИДІЛ НТШ			
I. Історико-філософська секція	II. Філологічна секція	III. Математично-Природописно-Лікарська секція	
1. Правнича комісія (1898 р.)	1. Археографічна комісія (1896 р.)	1. Лікарська комісія (1897 р.)	
2. Статистична комісія (1906 р.)	2. Етнографічна комісія (1898 р.)	2. Фізіографічна комісія (1908 р.)	
	3. Язикова комісія (1899 р.)		
	4. Бібліографічна комісія (1908 р.)		

Рис.1.1. Структура НТШ до 1914 р.

Третій період діяльності Наукового товариства імені Шевченка припадає на період від 1914 р. до 1921 р., роки Першої світової війни та час Української революції.

Перша світова війна принесла зміни і занепад Наукового товариства ім. Шевченка. У час російської окупації Львова у 1914-1915 рр. діяльність Товариства була призупинена, знищено численні колекції, пограбовано майно організації. НТШ понесло і великі кадрові втрати. Зокрема, після повернення до Києва у листопаді 1914 р. російською владою був арештований і відправлений на заслання М. Грушевський, у травні 1916 р. після важкої хвороби помер І. Франко.

Усі виклики цієї складної суспільно-політичної доби прийняв на свої плечі український науковець, історик та освітянин Степан Томашівський, який до 1920 р. виконував обов'язки голови Товариства (1913-1920 рр.).

Під час Першої світової війни чимало науковців НТШ відлучилися від наукової діяльності у Товаристві, адже В. Левицький потрапив у російський полон, М. Мудрак та І. Зілінський здійснювали військову службу, що стало наслідком для частих перемін формату роботи Наукового товариства імені Шевченка, до прикладу у Товаристві часто змінювалися делегати наукових секцій. Окрему роль у діяльність НТШ у даний період відіграли науковці В.Охримович, К. Паньківський та С. Громницький.

Важливі організаційні функції для Товариства здійснював у цей період В.Щурат, який організував тимчасовий склад Виділу з членів НТШ (С. Баран, В. Барвінський, В. Вергановський, С. Громницький, Ф. Колесса, І. Крип'якевич, Г. Пежанський, І. Раковський) для оцінки збитків, які надала російська окупація [286, С. 4].

Найбільше втрат зазнав Академічний дім Наукового товариства імені Шевченка. Колишній осередок для молоді та студентства зазнав чималих матеріальних збитків, від розміщених там російських військ та їх недбалого ставлення до майна українців. Дані витрати для дому не могло повністю

покрити НТШ, тому для становлення і реорганізації Академічного дому Товариством, 26 червня 1918 р., було прийнято рішення про передачу в безкоштовну оренду молодіжного осередку для гімназії СС Василіанок.

Також друкарня НТШ зазнала чималих втрат під час 1914-1921 рр., адже під час російської окупації її використовували для друку газети “Львовское военное слово”, а втікаючи солдати забрали найкраще друкарську машинку придбану Науковим товариством напередодні [93, С. 38]. Проте після розпаду царської Росії і початку становлення Української держави стало актуальним і затребуваним саме національне видавництво художньої, наукової та освітньо-просвітньої книги, тому ця галузь Наукового товариства імені Шевченка була діяльнісною.

У березні 1918 р. у Науковому товаристві імені Шевченка вибрано Видавничу комісію, яка зайнялася перевидавати опубліковані раніше популярні видання для українського народу. Її заснування “не носить вправді стисло наукового характеру, але при рухливості може мати не мале значінє для популяризації науки” [286, С. 14]. Видавнича комісія мала займатися справами друку художніх, освітньо-наукових та просвітницьких книг. Зокрема, на своїх засіданнях постановила видати накладом Наукового товариства ім. Шевченка твори: Б. Грінченка, О. Кониського, І. Котляревського, І. Тобілевича, В. Шухевича та інших; “Нарис антропології” І. Раковського, “Нарис фізичної географії” С. Рудницького, “Українську граматику” О. Огоновського у редакції О. Макарушки, “Стінну мапу України” С. Рудницького та ін.

Окремого значення в означений період стало започаткування Науковим товариством імені Шевченка у 1919 р. університетських курсів для української молоді, якій заборонявся вступ до вищих шкіл, що призвело в подальшому до утворення Українського таємного університету у Львові.

І, нарешті, четвертий період діяльності Наукового товариства імені Шевченка охоплює часовий відрізок 1921-1939 рр.

Перші загальні збори Наукового товариства ім. Шевченка у післявоєнний період відбулися у березні 1921 р., на яких до керма установою було покликане відомого вченого, громадського діяча Василя Щурата. Передусім було проведено оцінку матеріального становища Товариства, виділено першочергові заходи щодо його діяльності, зокрема, питань діяльності меценатських фондів, функціонування Таємного університету, а також подальшої долі Академічного дому, який було передано під опіку приватній жіночій семінарії СС Василянок у Львові [321, Арк. 48 зв. -49].

У 1920-х рр. Наукове товариство імені Шевченка стало причетним до організації приватного вищого навчального закладу, який увійшов в історію як унікальне явище української освіти і культури під назвою Український таємний університет у Львові. Про перебіг його заснування, організаційно-педагогічні аспекти діяльності у 1921-1925 рр. йтиметься у наступному розділі нашого дослідження, на цьому місці ж зафіксуємо тільки цю подію як одну із найбільш важливих й успішних справ Товариства в контексті українського суспільно-політичного й освітньо-просвітницького життя в Галичині першої третини ХХ ст.

Слід відзначити, що у міжвоєнний період НТШ приклало значних зусиль для збереження Академічного дому як значущого осередку національного виховання студентської та учнівської молоді, підтримки талановитої молоді у її прагненні здобути освіту і присвятити себе служінню рідному народові.

Через брак фінансів і матеріальних ресурсів Товариство жертвувало Академічним домом на благо української суспільності. Тут неодноразово шукала підтримки українська студентська громада та її організації: “Студентський гурток українців”, “Товариство прихильників освіти”, Греко-католицька духовна академія, “Інтернат для української молоді вищих шкіл” [193, С. 105].

В умовах загострення українсько-польського політичного протистояння, що мало місце в Галичині у 1920-30-х рр., в знак підтримки української молоді від переслідування польською владою, Товариство часто наражало себе на гострі випадки з боку шовіністичних польських кіл. У “Хроніці НТШ” за 1930 рік зустрічаємо опис факту погрому 14 жовтня цього року будівель НТШ войовничо налаштованою частиною польських студентів Львова, внаслідок якого було нанесено значної шкоди бібліотеці, книгарні та музею Товариства (пошкоджено та вибито біля сотні віконних шиб). Такі дії викликали обурення у Виділу НТШ, який направив листи до ректорату і сенатів університетів у Львові, Кракові, Познані, Варшаві, Польського наукового товариства у Львові і Варшаві, Академії Наук в Кракові, у яких засуджувалися подібні дії, стверджуючи, що “...навіть в часі війни, ворог щадить огнища культури, а тим більше повинна їх пошанувати молодь високих шкіл” [289, С. 67].

Звернемося до ще одного напрямку діяльності НТШ, який прозоро засвідчує прихильність Товариства до українського студентства, а саме підтримку ним освітньо-просвітницьких ініціатив. У 1934 р. Товариство прихильників освіти, яке до цього часу патрунувало Академічний дім, на вимогу Львівського міського староства було позбавлено цього права через підозру у співпраці з українськими націоналістичними організаціями [291, С. 23-34]. Незважаючи на велику матеріальну скруту Наукове товариство імені Шевченка в черговий раз взяло цей молодіжний осередок під свою опіку. Створений відповідний комітет вжив необхідних заходів щодо виправлення ситуації [75, Арк. 23].

Попри сумніви окремих членів Товариства щодо доцільності провадження проводу Академічного дому як “такого собі тягара”, заслуговують слова дійсного члена НТШ І. Свенціцького, який наголошував на тому, що Академічний дім в умовах заборони польською владою низки українських молодіжних і студентських організацій повинен бути національним осередком

для студентства і завдання Виділу Товариства “поробити у цьому напрямі потрібні заходи” [292, С. 8-9].

Непрості умови життєдіяльності Наукового товариства ім. Шевченка у міжвоєнний період спричинювали, порівняно з попереднім періодом, більш часту зміну керівництва інституцією. У 1925-1932 рр. його очолював відомий вчений-філолог, письменник, громадський діяч Кирило Студинський. Як справедливо зазначалося на загальних зборах НТШ у листопаді 1932 р. “... Студинський весь свій час і труд посвятив для добра товариства... може занадто оптимістично розбудовував деякі установи Т-ва, не числячись з обставинами...” [321, Арк. 57-57 зв.].

Насправді на його долю випали чималі випробування. НТШ переживало гостру матеріально-фінансову кризу. Меценатські кошти, виручка від реалізації книжкової продукції, інші доходи використовувалися головню для погашення видатків щодо забезпечення діяльності Товариства, що в свою чергу приводило до затримки виплат гонорарів для авторів і оплати праці штатних працівників і кінцево вносило дисонанс в його роботу [290, С. 7-12].

З таким станом справ управління НТШ у 1932 році перейшло до його нового керманіча, яким став вчений-математик, педагог, громадський діяч Володимир Левицький.

З огляду на основні напрями діяльності НТШ у міжвоєнний період відзначимо й увагу Товариства до видавничої справи. Масштаби видавничої діяльності співвідносно до перших двох періодів свого існування звичайно були набагато меншими. Товариство по суті було позбавлено державної субвенції. Як свідчить аналіз, у 20-30-х рр. НТШ лише один раз отримало допомогу у розмірі 7500 злотих від Міністерства освіти, двічі по 3000 злотих від міського старостату Львова [167, С. 43], що не могло не відбитися на загальному стані цієї сторони роботи Товариства.

Зменшення обсягів видавничої продукції Товариства було спричинено і діями тодішньої польської влади, яка у 1923 році позбавила НТШ у праві на

друк української навчальної літератури і передала ці повноваження Ставропігійському товариству у Львові, а від 1928 р. цю справу дозволила виключно польським друкарням [289, С. 58-59].

Так, зі звичайних зборів Наукового товариства імені Шевченка 28 березня 1921 р. стало відомо, що: “Перед війною видавано в однім році понад два рази більше, як тепер у двох роках, та коли візьмемо під увагу теперішні обставини, треба тішитися, що Товариство загалом може щось видавати...” [288, С. 21]. НТШ тривалий час просила дозволи від Міністерства освіти на видання української освітньо-просвітницької книги та шкільних підручників, так, зокрема аж 3 лютого 1937 р. нарешті було погоджено для друкарні Наукового товариства ім. Шевченка друк українських шкільних підручників [292, С. 23].

Та попри ці обставини НТШ мало успіхи у цій ділянці своєї діяльності. Товариство дало українській громадськості особливі книжки для розвитку освітньо-просвітницької і наукової сфери.

Зокрема, відомості з “Каталогу книгарні Наукового товариства ім. Шевченка” (1936 р.), що видавався регулярно та систематично, дають можливість дослідити бібліографію збірок виданих друкарнею Наукового товариства імені Шевченка. Колекції книг “Український театр” та “Бібліотека для школи й дому” вирізнялися підбором кращих творів українських і зарубіжних письменників – О. Барвінського, М. Возняка, М. Гоголя, Б. Грінченка, Г. Квітки-Основ’яненка, О. Кобилянської, І. Котляревського, В. Левицького, І. Нечуй-Левицького, С. Руданського, М. Старицького, М. Твейна, І. Тобілевича, Лесі Українки, І. Франка та інших [122]. Особливого значення варто надати і колективній праці членів Наукового товариства ім. Шевченка, яка вийшла у 1937 р. під редакцією В. Кубійовича – видання “Атлас України й сумежних країв” і “Географії України” [156, С. 41].

Цей період діяльності НТШ знаменувався подальшим розвитком основних наукових, культурних та просвітніх установ товариства. Зокрема,

бібліотека НТШ розрослася перед Другою світовою війною до 300 тис. томів (в “Кубійович Нарис історії”) і складалася із найбільшої кількості українського спрямування видань; музей Товариства обіймав 16 кімнат дому Товариства, а його надбання щоразу збільшувалися за рахунок археологічних розкопок науковців, експонатів українських організацій, товариств і особистих внесків членів Товариства, які дарували цінні екземпляри для НТШ. Загалом у музеї нараховувалося приблизно 75000 пам’яток [156, С. 39-40].

Наукове товариство ім. Шевченка наприкінці 30-х рр. ХХ ст. являло собою розгалужену систему наукових секцій і комісій, які охоплювали різні сфери наукового знання у ділянці суспільствознавства, економіки, історії, літератури, етнографії, права, техніки, природознавства, медицини тощо.

Кількість та сфери діяльності секцій Наукового товариства ім. Шевченка не змінювалося з моменту початкового розподілу основних напрямів у 1892 р. На противагу їм динамічністю вирізнялася структура комісій Товариства.

Так від 1914 р. Наукове товариство ім. Шевченка утворювало затребувані НТШ наукові комісії, які видозмінилися чи не збереглися до 1939 р., серед яких: Видавнича комісія, Комісія для класичної філології, Комісія для історії штуки, Музейна комісія, Термінологічна комісія, Комісія для історії мистецтва.

Утворення та діяльність комісій НТШ визначалися різним чинниками: актуальністю наряду; наявністю наукових кадрів – членів Наукового товариства ім. Шевченка; підтримкою установами НТШ (друкарнею, палітурнею, книгарнею, музеєм, бібліотекою та ін.).

Разом з існуючими тимчасовими комісіями у Науковому товаристві ім. Шевченка, розвивалися також сталі наукові напрямки, які діяли від кінця ХІХ ст. до 1939 р. (Див. Рис. 1.2).

Виділ НТШ			
I.Історико-філософічна секція	II. Філологічна секція	III.Математично-Природописно-Лікарська секція	
1.Комісія старої історії України	1. Комісія української мови	1. Географічна комісія	
2. Комісія нової історії України	2. Мовозавча комісія	2. Фізіологічна комісія	
3.Історично-джерелознавча комісія	3. Комісія української літератури	3. Лікарська комісія	
4.Комісія національно-ї економіки, соціології й статистики	4.Комісія слов'янознавства	4.Технічно-наукова комісія	
5.Музикологічна комісія	5.Комісія Шевченкознавства	5.Комісія агрономічно-наукова	
6.Правничо-термінологічна комісія	6. Етнографічна комісія	6.Комісія охорони природи	
7.Комісія музею воєнно-історичних пам'яток	7. Бібліологічна комісія		

Рис. 1.2. Структура НТШ на період 1938-1939 рр.

Наприклад, Етнографічна комісія, заснована у 1998 р., займалася збором, систематизацією та популяризацією фольклорних матеріалів (народні пісні, легенди, новели, байки, казки, оповідання, приказки та ін.) українців та зарубіжжя у “Етнографічному збірнику” НТШ.

Важливий внесок для розвитку освітньо-просвітницької сфери внесла Язикова комісія (1900 р.), яка у 1939 р. розширила свою діяльність у Мовознавчій комісії, що займалася справою правопису, стверджуючи про необхідність уладнати один єдиний український правопис, замість п’яти окремих [289, С. 76].

Виникали також зовсім молоді напрямки роботи комісій, що були актуальні у плинні часу. Так, у міжвоєнний період діяльності, у 1929 р. була заснована Комісія Шевченкознавства головним напрямом якої було ознайомлення, поглиблення та вивчення спадщини Т Шевченка. Зокрема, заходами Комісії Шевченкознавства відбулася Академія з нагоди 70-літніх роковин смерті Т. Шевченка, де референти В. Щурат та І. Брик [290, С. 9], оголошували наукові доповіді. Поширення просвітницької думки для українців відбувалося шляхом видавництва праць Комісії Шевченкознавства.

З огляду на швидкий розвиток діяльності комісій Наукового товариства ім. Шевченка, для узагальнення роботи, 1 лютого 1938 р., було утворено Наукову Комісію НТШ, тобто так звану Наукову раду Товариства з головою І.Раковським. Наукова Рада Наукового товариства ім. Шевченка мала на меті: поновити діяльність для організації українського університету; продовжити справу заснування Інституту Українознавства; здобути для НТШ титулу і прав Академії Наук; взяти участь у Конгресі Української Культури та ін. [293, С. 17-18]. Наукова Рада Товариства ціленаправлено діяла для здійснення вказаної мети, проте діяльність Ради були припинена Другою світовою війною.

Розгалуженість та системний ріст наукових комісій НТШ зумовлювали розвиток наукової, культурної, освітньо-просвітницької думки у Галичині та загалом Україні. Хоча, частина комісій поєднали свою роботу у один напрям,

наприклад, відбулося об'єднання правничої та термінологічної комісії утворивши Правничо-термінологічну комісію, направленість та актуальність розвитку комісій Наукового товариства ім. Шевченка ознаменувала високий науковий рівень, готовність до пошуку нових сфер впливу та популяризації українських досліджень на теренах українського краю і зарубіжжя.

Останнім головою Наукового товариства ім. Шевченка став Іван Раковський (1935-1940 рр.) – український антрополог, зоолог, громадський діяч і педагог. У передчутті епохальних змін, що вже витали на європейському континенті, на останніх простих загальних зборах Наукового товариства ім. Шевченка 25 червня 1939 р. за участю 75 членів його членів НТШ, він висловив побажання можна так сказати історичне побажання – “...з'єднати всі свої сили, щоб усенароднім зусиллям поставити на найвищому культурному рівні всі виховні, освітні, наукові й господарські установи народу й таким чином зберегти його перед руїною...” [321, Арк. 87-87 зв.] (див. Додаток Г).

Діяльність Наукового товариства ім. Шевченка протокольно припинилася на підставі Надзвичайних загальних зборів Товариства 14 січня 1940 р., де на порядок денний засідання було винесено три основні питання: справа розв'язання Товариства, передача майна НТШ Академії наук УРСР, справа ліквідаційної Комісії [321, Арк. 93]. Хоча реально розформування НТШ почалося ще задовго до останніх зборів наукової інституції, а саме з початком німецько-польської війни 1 вересня 1939 р. і окупацією Західної України 17 вересня 1939 р. радянськими військами.

Висновки до першого розділу

У розділі проаналізовано результати вивчення проблеми в українській історіографії та визначено рівень її наукового осмислення, здійснено аналіз джерельної бази дослідження та проведено періодизацію освітньо-

просвітницької діяльності Наукового товариства ім. Шевченка у Львові в період від 1873 до 1939 року.

Історіографія окресленої проблеми досліджувалася у трьох напрямках:

1. Виокремлення освітньо-просвітницької складової діяльності НТШ у розрізі загальної історії Товариства, у якій схарактеризовано три групи для досліджень:

до першої групи віднесено праці вчених та культурно-освітніх діячів, які мали безпосереднє відношення до діяльності НТШ у досліджуваний період (О. Барвінський, В. Гнатюк, М. Грушевський, В. Дорошенко, К. Студинський);

другу групу складають закордонні публікації т. зв еміграційного періоду НТШ (В. Дорошенко, В. Лев, В. Кубійович, Б Кравців, Л. Винар, Ю Герич, П.Ковалів, О. Оглоблин, О. Пріцак, М. Стахів, Я Падох, В. Стецюк);

до третьої групи входять видання, опубліковані після відновлення діяльності НТШ в Україні у 1991 році (М. Аліксієвець, М. Андрейчин, О.Ваздюк, І. Демуз, Я. Грицак, О. Гомотюк, З. Зайцева, Р. Кучер, О. Лада, М.Левківський, Н. Мерфі, В. Онопрієнко, О. Романів, В. Савенко, Т. Савенко, С.Церковник та ін.).

2. Висвітлення освітньо-просвітницької діяльності НТШ через призму досліджень життєтворчості визначних діячів Товариства (Н. Андрусяк, Я.Дашкевич, В. Дорошенко, І. Головацький, О. Гриб, М. Дадюк, Л.Домбровська, У. Єдлінська, А. Кліш, Н. Людкевич, А. Міщук, О. Романів, Н. Халак та ін.).

3. Науковий інтерес до проблематики освіти і просвіти в діяльності Наукового товариства ім. Шевченка в контексті дослідження проблем становлення і розгортання в Галичині громадсько-педагогічного руху (В.Бурдуланюк, В. Виздрик, А. Восковська, Д. Герцюк, Ю. Бескид, І. Гуменна, С. Гелей, В. Кислий, А. Кліш, О. Коник, Н. Кунанець, В. Мартинець, В. Мудрий, В. Стинська, Л. Шологон та ін.).

Джерельна база дисертаційного дослідження складає опубліковані та неопубліковані документи, які зберігаються в архівних фондах Центрального

державного історичного архіву України у Львові (Ф. 309, Ф. 310, Ф. 399, Ф. 736, Ф. 766) та Державного архіву Львівської області (Ф. 1, Ф. 292, Ф. 296); наукових виданнях; періодичних друках тощо.

На підставі комплексного аналізу джерельної бази та історіографічних праць здійснено періодизацію діяльності Наукового товариства ім. Шевченка у Львові на чотири основні періоди.

Перший період характеризується становленням і розвитком Літературного товариства ім. Шевченка у Львові від початку його заснування у 1873 р. до його реорганізації у 1892 р. у Наукове Товариство ім. Шевченка у Львові і знаменується спільною працею галицької і наддніпрянської інтелігенції по формуванню єдиного загальноукраїнського інтелектуального простору, подоланню перепон і бар'єрів для діяльності українців в освітньо-просвітницькій сфері, видавничою діяльністю та підтримкою українських періодичних видань ("Правда", "Діло", "Зоря" та ін.).

Другий етап діяльності Товариства охоплює період з часу його реорганізації у Наукове товариство ім. Шевченка у 1892 р. до початку Першої світової війни у 1914 р., характеризується зміною формату діяльності НТШ, становленням організаційної структури (створення секцій і комісій), започаткуванням видавничих органів Товариства ("Записки НТШ", "Літературно-науковий вісник", "Хроніка НТШ" та ін.), ініціюванням благодійно-меценатської діяльності, формуванням наукових, освітньо-просвітницьких середовищ Товариства (утворення бібліотеки, музею, "Академічного дому" та ін.).

Третій етап розвитку Наукового товариства імені Шевченка припадає на період від 1914-1921 рр., який характеризується діяльністю Товариства під час Першої світової війни, Української революції; знищенням числених колекцій при Товаристві; розкраданням майна НТШ та численими кадровими втратами, створенням Видавничої комісії та започаткуванням університетських курсів з ініціативи НТШ.

Четвертий етап діяльності Наукового товариства імені Шевченка охоплює часовий відрізок 1921-1939 рр. – відзначається відновленням діяльності Товариства після Першої світової війни, розширенням його структури (створення відповідно до вимог часу низки нових комісій – Шевченкознавства, мовознавчої, національної економіки, соціології й статистики та ін.), комплексом організаційно-педагогічних заходів щодо відкриття і забезпечення функціонування у Львові Українського таємного університету, організацією освітнього, просвітницького та культурного середовища у Академічному домі, видавничою діяльністю, спрямованою на освітньо-просвітницьку сферу.

Основні положення, викладені у розділі, представленні у публікаціях автора [136, С. 226-235].

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА

У розділі охарактеризовано організаційно-педагогічні засади освітньої діяльності Наукового товариства імені Шевченка у Львові в період від 1873-1939 рр. Схарактеризовано головні напрямки підтримки НТШ щодо дошкільної та початкової освіти; з'ясовано заходи Наукового товариства імені Шевченка щодо підтримки середньої школи та професійної освіти в Галичині; проаналізовано внесок Товариства Шевченка у розвиток української вищої освіти.

2.1. Дошкілля і початкова ланка освіти у діяльності Наукового товариства ім. Шевченка

Пробудження національної свідомості українців Галичини у другій половині XIX – на початку XX століття спричинило активізацію українського освітньо-просвітницького життя, що вилилося у створення власних українських товариств та організацій, заснування національних освітніх закладів.

Органічною частиною національного поступу українців в Галичині став організований громадсько-педагогічний рух, осердям якого стало українське вчительство. Як чисельна верства прогресивної української інтелігенції, освітяни виступили речниками змагань українців краю за право на рідну мову і рідну школу, ініціатором багатьох важливих для національної справи освітньо-шкільних починів.

Важливою особливістю цього руху стала консолідація учительських рядів, заснування окремих педагогічних і професійних об'єднань. Починаючи з 1881 року у Львові провадило діяльність Руське педагогічне товариство, що з кожним роком набувало все більших ознак національної освітньої інституції,

зокрема, брало на себе вирішення нагальних питань української школи і професійних проблем учительства (підготовку навчальної літератури, зміну навчальних планів і програм, обстоювання прав української мови навчання, започаткування та відкриття українських приватних народних і професійних шкіл та ін.). З моменту заснування у 1904 році у Львові першої професійної організації українських освітян під назвою “Взаємна поміч галицьких і буковинських учителів і учительок” динамічною та системною стала робота щодо солідаризації вчительських рядів, залучення народних вчителів до дієвої громадської освітньо-просвітницької діяльності тощо.

Характерною особливістю громадського-педагогічного руху в Галичині стала причетність до його розгортання багатьох інших українських громадських інституцій, напряду не пов’язаних із освітньою сферою, але таких, які виявили солідарність із освітянським середовищем і всілякими способами допомагали розв’язувати актуальні питання української школи і вчительства.

У цьому зв’язку на особливу увагу заслуговує освітній вектор діяльності Наукового Товариства імені Шевченка у Львові. Як уже відзначалося вище, з самого початку свого існування, попри свою пріоритетність як наукової інституції, НТШ не лишалося осторонь освітньо-шкільних справ і у цій ділянці суспільного життя галицьких українців проявило чимало громадських ініціатив та залишило помітний слід у їх реалізації.

Для відтворення повної і об’єктивної картини внеску Наукового товариства імені Шевченка у розвиток українського шкільництва, звернемося передусім до підтримки ним дошкілля і початкової школи як первинних ланок освітньої системи.

Зазначимо, що наприкінці XIX ст. в освітньому середовищі Галичини набуває розголосу ідея відкриття українських дошкільних закладів. Ця справа мала законодавче підґрунтя, оскільки, починаючи з 1872 року, розпорядженням Міністерства віросповідань і освіти у Відні на всіх етнічних територіях Австро-Угорщини запроваджувалася єдина модель дошкільного виховання, яка

включала в себе три типи дитячих установ: дитячі садки, охоронки (захоронки) та ясла [198, С. 39]. Однак його виконання на теренах галицького краю носило політичне забарвлення і впиралося у спротив панівної польської освітньої адміністрації забезпечити право українців на рідномовні дошкільні заклади. Діти з українських родин змушені були відвідувати польські дошкільні інституції.

Як і в багатьох інших випадках, це питання стало вирішуватися шляхом прояву громадської ініціативи, творенням приватних українських навчально-виховних закладів.

Завдяки зусиллям прогресивного українського жіноцтва наприкінці ХІХ ст. у Галичині започатковуються жіночі громадські організації й товариства. З ініціативи відомої громадської діячки, письменниці Н. Кобринської у 1884 р. у Станіславові (нині м. Івано-Франківськ – *О.К.*) було засновано перше жіноче товариство під назвою “Товариство руських женщин”. Проведене у 1891 р. у Стрию під проводом цього товариства перше жіноче віче, з поміж інших питань, поставило на порядок денний суспільного життя краю і необхідність заснування українських дитячих садків.

У 1893 р. у Львові невеликим колом жінок постав “Клуб русинок” на чолі з дружиною відомого українського громадського діяча, етнографа В.Шухевича – Герміною Шухевич [199, С. 99], до роботи в якому згодом долучилися знані діячки жіночого руху – М. Білецька, О. Басараб, М.Грушевська та ін.

Власне львівський “Клуб русинок” першим із числа жіночих організацій налагодив співпрацю із Науковим товариством Шевченка, оформивши у 1896 р. статус колективного члена НТШ. Завдяки зусиллям “Клубу русинок” на початку ХХ ст. сформувалося нове товариство під назвою “Руська захоронка” [199, С. 102] (з 1912 р.– “Українська захоронка”), яке упродовж трьох десятиріч років (до 1939 р.) активно займалося соціальною опікою дітей та сиріт у

Галичині, матеріальною допомогою та благочинством, педагогічною діяльністю і національним вихованням вихователів-опікунів.

Перші загальні збори товариства відбулися 1 січня 1901 р. у Львові у залі Наукового товариства імені Шевченка, де Н. Кобринська у своїй доповіді закликала “...анімувати якнайбільше число жінок, щоби сами чи за помоччю мужчин старались заводити охоронки в цілім краю і організувати в тій цілі селянок і жінок інших верств” [200, С. 51].

Першою головою “Руської захоронки” стала дружина голови НТШ М.Грушевського – Марія Грушевська, яка від 1897 р. була членом історико-філософської секції Товариства. Серед завдань, які ставило перед собою Товариство, виокремлювалися пріоритетні завдання, спрямовані на розвиток українського дошкілля, як, зокрема, – “приймати їх (дітей, учнів) в охоронку під догляд і опіку призначених на те віділом Товариства жінок, котрі мають тих дітей цілий день відповідно даному їм віділом регуляміну наглядати і дбати про їх умисловий розвій та давати відповідні віку заняття” [35, С. 197]. Реалізовувати Товариству цю мету у складних для українства суспільно-економічних умовах самотійно вочевидь було не під силу.

Як зауважує дослідниця З. Нагачевська, – “...активна діяльність членів “Руської захоронки” та “Жіночої громади” спричинила зростання уваги до проблем дошкільних закладів з боку інших українських господарських і культурно-освітніх організацій...” [200, С. 57]. Звернення товариства “Руська захоронка” до українського духовенства і світської інтелігенції про надання матеріальної допомоги для “захоронок” дало свої результати.

Свою лепту у цю важливу суспільну справу вносило і Наукове товариство імені Шевченка у Львові. Ця допомога виражалася передусім у наданні фінансової підтримки. Так, зокрема, як засвідчують архівні матеріали, НТШ щорічно, починаючи з 1909 р. (22 грудня 1909 р., 1 лютого 1911 р., 8 березня 1911 р., 5 лютого 1912 р., 20 листопада 1912 р.), робило грошові внески

для “Руської захоронки” у розмірі 10-20 кор. [277, С. 4; 280, С. 2-3; 283, С. 2; 285, С. 4].

Крім того, НТШ надавало вигідні позики та грошову допомогу для приміщень під нові “захоронки”, утримання української дівтори загалом. На запит Товариства “Руська захоронка” НТШ матеріально підтримало біля 80 дітей у двох “захоронках” Львова, де навчалися найбільні діти міста [313, Арк. 2-5 зв.]. Не обминула увагою наукова інституція і прохання голови “Української захоронки” О. Гординської від 21 січня 1928 р. про підтримку для “400 дітей наших найбільніших громадян у своїх дев’яти “захоронках” [318, Арк. 16]. Товариство “Руська захоронка” зверталось також і у наданні на безкоштовній основі друкованих видань НТШ [272, С. 9]. Загалом таких листів-звернень і відповідно позитивного реагування на них в процесі дослідження цієї сторони діяльності Наукового товариства імені Шевченка нами виявлено чимало.

Прислужилося НТШ і висвітленню та пропаганді досягнень громадської дошкільної установи. На сторінках часописів “Діло”, “Літературно-наукового вісника” періодично друкувалися замітки про діяльність Товариства, інформувалася українська громадськість про різні суспільно-просвітницькі заходи, організовані “захоронкою” з метою збільшення благодійно-меценатських внесків на потреби розвитку дошкільної справи [199, С. 51-53].

У контексті освітнього вектору діяльності Наукового товариства імені Шевченка на особливу увагу заслуговує питання участі Товариства у вирішенні проблем української початкової школи в Галичині.

Проведені у другій половині ХІХ ст. австрійським урядом реформи початкової школи, зокрема, ухвалення базового – державного шкільного закону від 14 травня 1869 р. і означені ним такі засади як безоплатність і обов’язковість навчання, світськість освіти, право кожного народу на використання рідної мови в освітньому процесі та ін., спричинилися назагал поліпшенню початкової ланки освіти.

Водночас освітні реформи центральної влади у Галичині отримали свою інтерпретацію і накладалися на нормативно-правову базу крайової адміністрації. Упродовж другої половини XIX- початку XX ст. галицький сейм прийняв низку доповнень і поправок, що стосувалися формування системи початкового та професійного шкільництва, мови навчання, статусу педагогічних працівників, управління навчальними закладами тощо. Найсуттєвішим нововведенням слід вважати впровадження крайовим законом від 23 травня 1895 року двотиповості шкіл – поділу початкових шкіл на сільські і міські. Школи міського типу ставали 4-7 класними, а сільські – 1-3 класними, які діяли за скороченою програмою та не давали кінцево права вступу до середніх навчальних закладів. Відповідно до існуючих на даний період законів шкільну освіту мали отримати всі діти від 6 до 12 років [181, С. 39-40].

У цій державно-крайовій освітній системі функціонування української початкової школи мало свої особливості. У переважаючій кількості це були однокласні сільські школи. Спроби українських сільських громад добитися відкриття більшекласних шкіл наштовхувалися на опір польської влади, яка в умовах наростаючого українсько-польського політичного протистояння використовувала освітню сферу як чинник стримання активізації українського національного життя.

У цьому відношенні показним є становище української початкової школи у містах Східної Галичини, де державних шкіл з українською мовою навчання, за виключенням так званих “шкіл вправ” при утравістичних (двомовних) учительських семінаріях у Львові, Тернополі, Станіславі, Самборі, не було. Одиноким чотирикласним початковим навчальним закладом залишалася українська державна школа імені М. Шашкевича у Львові, яка була відкрита у 1886 р. завдяки майже 20-літній наполегливій боротьбі української громади Львова [17].

З огляду на це, питання розвитку української школи загалом, і її початкової ланки зокрема, наприкінці XIX – початку XX ст. стало предметом

пристальної уваги з боку прогресивної громадськості, об'єднаної у різні культурно-освітні товариства й організації.

Проведений нами аналіз засвідчив, що питання підтримки української початкової ланки освіти знайшли своє відображення й у діяльності Наукового товариства імені Шевченка.

Передусім відзначимо, багаторічну підтримку вже згаданої вище єдиної української державної народної школи ім. М. Шашкевича у Львові. Заклад, який отримував мізер державного фінансування, мав постійні труднощі щодо утримання шкільного приміщення, дидактичного оснащення навчального процесу, матеріального становища педагогічного персоналу та учнів. У звітах НТШ, його переписці із навчальним закладом знаходимо чимало прикладів такої співпраці. Так, починаючи з 1901 р., щорічно НТШ виділяло для підтримки убогих дітей цієї школи по 10 корон, в лютому 1911 р. надано на закупівлю одягу для цієї категорії дітей по 20 корон. У вересні 1921 р. за сприяння Товариства для школи було придбано шкільне приладдя на суму 4000 марок [288, С. 9].

Важливою для розвитку національної освіти стала підтримка Науковим товариством імені Шевченка громадських ініціатив щодо відкриття українських приватних народних шкіл. Піонером творення альтернативної до державної – української приватної системи шкільництва стало Руське педагогічне товариство (далі – РПТ) (з 1912 р. – Українське педагогічне товариство, 1926 р. – товариство “Рідна школа”), яке у 1897 році заснувало у Львові перший в Галичині жіночий навчальний заклад – виділову школу ім. Т. Шевченка. Про необхідність підтримки саме жіночої освіти літописець “Рідної школи” Лев Ясінчук пише так: “Беручися за таку важку річ, як творення приватного шкільництва, треба було сягнути до основ, класти перші підвалини там, де не було нічого. Уважаючи матір основою родини, треба було ту основу відповідно підготувати, треба було піти назустріч не тільки бажанням жіноцтва, але й потребі народу: дати українській жінці рідне виховання й освіту,

треба було рахувати не на самих вибраних жінок, які мали охоту й спромогу користати з вищих студій, але підготовляти жіночу масу” [370, С. 43].

Школа за декілька років зробила суттєвий поступ у своєму організаційному, навчально-виховному поступі, отримала високу оцінку у національному середовищі Галичини. На початку ХХ ст. вона набула статусу 5-класного навчального закладу з можливістю працювати за навчальними планами міських шкіл, а у 1903 році отримала право видавати рівноцінні з державними свідоцтва зрілості, т.з право прилюдності. Навколо творення цього начального закладу згуртувалася прогресивна частина українського вчительства (М. Білецька, І. Огоновський, О. Паньківська, Є. Харкевич та ін.), матеріальну й фінансову підмогу надавали різні громадські організації, окремі меценати. Згодом, оглядаючи 35-літню історію цієї школи, її багатолітній директор, відомий педагог й культурно-освітній діяч К. Малицька назве прихильників закладу “... тими першими піонерами, що з повною посвятою в повнім розумінні ваги новозаснованої школи жертвували безкорисливо свій труд для ідеї” [182, С. 202]. Серед інших громадсько-суспільних інституцій слова подяки тут адресовано й Науковому товариству імені Шевченка у Львові.

Продовженням справи заснування першої приватної народної школи, стало відкриття під егідою РПТ у 1903 р. у Львові жіночої вчительської семінарії, що уможливило підготовку власних педагогічних кадрів. У 1907 р. при семінарії була організована й 4-класна школа вправ. Тим самим, на початку ХХ ст. у Галичині постав перший комплекс українських приватних шкіл, у яких отримали навчання й професійну підготовку сотні українських дітей.

З численної кореспонденції НТШ і РПТ у цьому контексті виокремимо декілька граней співпраці. Це передусім, фінансова і матеріальна підтримка учнівської молоді із незаможних родин. Наприклад, на засіданні Товариства 15 листопада 1905 р. було прийнято рішення про виплату 50 корон для закупівлі

одягу для бідних дівчат приватних шкіл Руського педагогічного товариства педагогічного [268, С. 3]. Відреагувала наукова інституція й на звернення керівництва виділової школи ім. Шевченка надати допомогу в честь свята Миколая “для руських дітей з чужих шкіл, що ходять на курс руського языка, котрий є під управою Руського Товариства педагогічного...” [317, Арк. 16].

У листі директора школи К. Малицької від грудня 1907 р. також йдеться про прохання підтримати молодь з фондів НТШ, бо “учениці нашого заведення се переважно діти убогої робітничої верстви, котрої загально-просвітне і національне освідомлення повинно стати метою всіх наших змагань на всіх полях народної роботи” [312, Арк. 3].

Вартим уваги є ініціатива К. Малицької про створення “Кружка ім. Ганни Барвінок”, основним завданням якого було опікування школою. 20 листопада 1913 р. цей кружок отримав 69 книжок для освітньо-просвітницької мети від Наукового товариства ім. Шевченка [312, Арк. 17].

У своїй статті під назвою “В боротьбі за рідну школу”, надрукованій у Літературно-науковому віснику за 1924 р., К. Малицька віддає належне Науковому товариству імені Шевченка, яке не тільки “дбає про бурси, видавництва для молодіжи і шкільні підручники”, а й стало захисником найдорожчих цінностей українського народу [183, С. 261-265].

Лінію підтримки приватних народних шкіл НТШ продовжило і по відношенню до інших навчальних закладів, які функціонували у першій третині ХХ ст., зокрема у Львові. Так, як засвідчує аналіз, добра співпраця була налагоджена із українською народною школою імені Б. Грінченка, заснованої з ініціативи низки активних освітніх діячів – К. Малицької, В. Білецького, о. Т. Лежогубського у 1910 р. на Городоцькому передмісті Львова, де проживала чисельна українська громада [4, С. 3-5]. Школа була названа в честь видатного українського письменника, педагога Бориса Грінченка, який підтримував тісні зв'язки з українським середовищем Галичини [101]. Символічно, що Наукове товариство імені Шевченка брало участь в

урочистостях з нагоди посвячення цієї школи і підтвердило свій намір надавати допомогу навчальному закладу” [312, Арк. 16].

У передвоєнний період наукова установа надавала квоти на підтримку закладу (придбання інвентаря, облаштування приміщень та ін.), поза як школа, за змістом листування, “не могла себе утримати через високі видатки” [313, Арк. 12-12 зв.], виділяла також кошти на допомогу малозабезпеченим дітям тощо.

Подібну підтримку НТШ адресувало й іншим українським приватним школам міста Львова - народній школі ім. Короля Данила, народній школі ім. О. Кобилянської, 6-класній мішаній школі ім. князя Льва [41, С. 44-47].

Важливим аспектом підтримки українського шкільництва, зокрема початкової ланки, стала співпраця НТШ із видавництвами, які випускали дитячі журнали. Зокрема йдеться про дитячий журнал “Світ дитини”, започаткованим у 1919 р. відомим видавцем Михайлом Тараньком, який упродовж наступних двох десятиріч років став потужним джерелом національного виховання українського молоді. Власне Наукове товариство імені Шевченка виділяло кошти у пресовий фонд журналу, на безкоштовній основі передавало примірники видання у початкові навчальні заклади [318, Арк. 2-4].

Як уже відзначалося, упродовж усього періоду своєї діяльності Наукове товариство імені Шевченка, попри наявні труднощі, старалося виконувати одне із своїх програмних завдань, записаних ще у першому статуті від 1873 р., а саме “... товариство заводить власну друкарню; видає і накладає книжки и часописьма літературні і наукові; вспирає літературні и наукові видання...” [306, Арк. 1]. У цьому контексті відзначимо важливу місію, яку виконувало НТШ, беручи на себе зобов’язання видавати навчальну літературу для українських учнів та вчителів.

Однією із суттєвих перепон на шляху розвитку української початкової школи, починаючи з часу реформування цієї галузі у 60-х рр. XIX ст., була

відсутність рідномовних шкільних підручників. Цю прогалину частково закрило товариство “Просвіта”, яке у перше десятиліття свого існування розгорнуло активну книговидавничу діяльність, в тому числі й видання шкільної літератури для початкових і середніх шкіл. Зокрема, за період 1869-1876 рр., як свідчать матеріали історії цього товариства, було видано 22 підручники українською мовою загальним тиражем 15100 примірників [202, С. 25].

Від 1876 р. справою виданням шкільної літератури стало заопікуватися Наукове товариство імені Шевченка, на той час Літературне товариство імені Шевченка. З-рід рамени Товариства вийшли у 80-х рр. XIX ст. декілька видань як для шкільного, так і загалом загальноосвітнього користування. Зокрема, цю прогалину частково заповнив відомий етнограф, педагог, освітній діяч Володимир Шухевич, який у 1881 р. уклав і видав читанку для дітей “Веснянка” [30].

Планова робота щодо видруку навчальної книги під маркою Наукового товариства імені Шевченка розпочалася у 1893 р., коли наукова установа почала отримувати державне замовлення від основних розпорядників видавничих коштів, якими були Крайова шкільна рада і виконавчий орган галицького сейму – Крайовий комітет у Львові. Опрацьована нами переписка НТШ із цими інституціями свідчить про значний обсяг роботи – узгодження планів видань, оформлення заказів, підготовка умов видруку, фінансові питання та ін. [304].

Зазвичай отриманих коштів не вистачало на погашення витрат за друк і оплати авторських гонорарів, у зв’язку з чим НТШ вело перемовини про збільшення дотацій і виставлення відповідних цін на підручники [305].

Аналіз книг обліку замовлень НТШ на друковані праці уможливило зробити висновок, що до початку Першої світової війни Товариство приклалося до підготовки більше 20 найменувань навчальної літератури для народної школи (див Додаток Г). Це були для молодших і старших класів початкової

ланки освіти рідномовні букварі і читанки, граматики з української мови, основ німецької мови, правопису, арифметики (рахунки) тощо. Дидактичну вагу мали видання під назвою “Школа народна”, які друкувалися у кількох частинах (1909, 1910, 1913) і являли собою цілісні посібники із вмістом програмного матеріалу відповідно до навчальних планів початкової школи.

Авторами й упорядниками цих книг були українські освітяни О.Огоновський, В. Коцовський О. Солтис, Й. Танчаківський та ін. Цінним з навчально-методичного боку для учнів та вчителів народних шкіл став, підготовлений І. Огоновським і В. Коцовським, підручник “Методична грамика для IV класи шкіл 5- і 6-класових”, що вийшов накладом “Видавництва книжок шкільних” і Наукового товариства ім. Шевченка у 1904 р.. Книга вміщувала п’ять частин, кожна з яких розкривала відомості про звук, відмінювання слів, частини мови, побудову речень і правопис [149].

Окремо у цьому зв’язку слід згадати відомого галицького педагога, редактора, видавця, активного члена Наукового товариства імені Шевченка Григорія Врецьону. Його по праву вважають одним із основоположників української національної школи в Галичині, сподвижником прогресивних ідей класиків вітчизняної і зарубіжної педагогіки. У своєму багатому науковому і навчально-методичному доробку Г. Врецьона активно обстоював право українців на рідну школу, побудованої на засадах народності, демократизму, гуманізації навчально-виховного процесу, високо піднімав статус і роль народного вчителя [60, С. 334].

У 1888 р. з друкарні НТШ вийшов його шкільний підручник під назвою “Практична наука рускої правописи в народних школах”, де автор узагальнив свій багатий досвід народного учителя і подав 19 практичних лекцій із основ граматики, фонетики, правопису української мови із широким використанням уступів з читанок, віршів [37].

Як член НТШ, Г. Врецьона постійно контактував із М. Грушевським, багатогранно співпрацював із багаторічним директором друкарні Товариства

К. Беднарським, де друкувалися всі редаговані ним видання. Важливо для промоції наукової установи було розміщення на шпальтах цих видань різного виду повідомлень та оголошень про друковану продукцію НТШ [177, С. 307].

У справі видання навчальної літератури для народної школи і загалом для шкільної молоді відзначимо й співпрацю Наукового товариства Шевченка і “Українсько-руської видавничої спілки”, заснованої у 1899 р. з ініціативи М.Грушевського. Основним завданням цієї спілки була популяризація кращих творів світової літератури й поширення передових суспільно-наукових поглядів. НТШ приклалося до появи у світ вартісних під педагогічним кутом зору таких видань, як “Українські оповідання” П. Куліша, “Ядзя і Катруся” Н.Кобринської, оповідань О. Маковея, дитячих творів І. Франка, В. Стефаника ін. [331].

Окремо відзначимо книговидавничу діяльність НТШ для потреб української молоді і школярів наприкінці XIX – початку XX ст. спільно із Руським педагогічним товариством. Вислідом їхньої співпраці стала поява низки рідномовних видань – “Коли ще звірі говорили” І. Франка, “Кобзар” Т.Шевченка (для дітей), “Народні думи” (різні частини), “Народні казки” (різні частини), “Оповідання” Є. Ярошинської та ін.), а також кращих творів зарубіжної дитячої літератури – “Казки Андерсона” (різні частини), “Пригоди Дон Кіхота”, “Робінзон Крузо” “Казки братів Грім” та ін.

Окрім безпосередньої видавничої підтримки з боку Наукового товариства імені Шевченка українського народного шкільництва в Галичині, не менш важливою для його розвитку було намагання Товариства надати підручникотворенню системного характеру, закласти наукові основи цього процесу.

Відзначимо, що одним із важливих напрямків роботи НТШ у першій третині XX ст. було питання впорядкування українського правопису. З метою напрацювання норм української мови ще у 1900 р. було створено т.зв. “Язикову комісію”, у різні роки до якої входили такі відомі освітні діячі й

вчені-філологи, як О. Колесса, В. Гнатюк, І. Кокорудз, І. Франко, К.Студинський, С. Смаль-Стоцький, М. Грушевський, А. Кримський та ін. [72]. Поза сумнівом, найбільшим досягненням наукової інституції у цьому відношенні стала підготовка й прийняття у 1922 р. “Правописних правил”, чим було зроблено великий поступ у наближенні українського фонетичного правопису на західноукраїнських землях (т.зв. “желехівки”) до загальноукраїнського академічного правопису [214].

Власне під кутом унормування правописних правил при підготовці навчальної літератури для шкільної молоді, як засвідчив аналіз, вівся діалог освітянської спільноти з НТШ. Створена у 1920 р. при Крайовій шкільній раді спеціальна комісія мала на меті провести підготовчу роботу і видати нові українські читанки для народних шкіл. У переписці з НТШ членів комісії, відомих педагогів, авторів багатьох шкільних підручників для початкової ланки освіти Й.Танчаківського і М. Матвійчука йшлося про прохання “уладнати правописні питання, у яких Наукове товариство імені Шевченка мало більше досвіду” [298, Арк. 2].

Представницька нарада учителів української мови народних і середніх шкіл Галичини, яка відбулася у Перемишлі 14 лютого 1934 р., висловилася за необхідне при підготовці підручників рідної мови взяти за основу “Правописні правила” від НТШ, як такі, які найбільш повно відображали правописні норми української літературної мови [320, Арк. 1-3].

Підсумовуючи вищесказане, можна стверджувати, що надана з боку Наукового товариства імені Шевченка українським захоронкам і початковим школам, а також громадським організаціям й товариствам, які опікувалися ними різноаспектна фінансово-матеріальна, видавнича, організаційно-дидактична допомога й підтримка сприяла назагал поліпшенню освітньої ситуації для українців Галичини.

2.2. Заходи Наукового товариства імені Шевченка щодо підтримки середньої школи та професійної освіти в Галичині

Процеси національного відродження українців Галичини у другій половині XIX - першій третині XX ст. гостро означили проблему формування прошарку освіченої української інтелігенції, яка б взяла на себе відповідальність провадити зміни у всіх сферах українського суспільного життя. Очевидно, що вирішення цього питання напряду було пов'язано із створенням на національних засадах системи середньої, професійної та вищої школи, розбудови відповідно розгалуженої мережі навчальних закладів, які б забезпечували ґрунтовну загальноосвітню і фахову підготовку молоді.

Слід констатувати, що, починаючи із часу проведення у другій половині XIX ст. в Галичині освітніх реформ, становище постпочаткової української освіти було вкрай незадовільним. Офіційна політика польської влади була спрямована на максимальне обмеження доступу українців краю до середніх і вищих навчальних закладів. Таким чином реалізувалася мета унеможливлення повноцінного формування української національної світської еліти. Робилося це різними методами – через запровадження в дію крайового шкільного закону про мови від 1867 р., згідно з яким мовою навчання у всіх державних середніх школах мала бути польська мова, а відкриття нових закладів приймалося виключно рішенням галицького сейму; введення двомовності (утраквізму); відкриття гімназій у формі т. зв. польсько-українських паралельок без права поділу у майбутньому; заснування польських приватних навчальних закладів в ряді українських місцевостей та ін. Справа організації будь-якої нової української середньої школи розтягувалася на роки, ставала предметом довгих дискусій у віденському парламенті та галицькому сеймі, протестних акцій українського населення.

Саме ці обставини призвели до зменшення чисельності контингенту української молоді в галицьких гімназіях. За підрахунками відомого

громадського діяча, члена НТШ С. Барана, відсоток учнів з українських родин у краєвих гімназіях у 1881/82 н.р. склав 16,9%, тоді як цей показник у 1866/67 н.р. (до прийняття мовного закону) дорівнював 22,5% [16, С. 15].

Найбільш проблемним для української спільноти постало відкриття нових гімназій. Тривалий час єдиною державною середньою школою-гімназією з українською мовою навчання залишалася Академічна гімназія у Львові, де навчання рідною мовою в усіх класах було запроваджено у 1874 р. [166, С. 10]. Лише у 1887 р. завдяки наполегливими старанням української громадськості постала гімназія з українською мовою викладання у Перемишлі. Згодом подібні заклади були відкриті у Коломиї (1893), Тернополі (1898), Станіславі (1905) [166, С. 12-13].

Наприкінці XIX – початку XX ст. в національному середовищі Галичини спостерігається суттєве зацікавлення гімназійною освітою з боку української молоді, яка відкривала для неї можливості вступу у вищі заклади освіти. Існуючі українські державні школи не могли задовільнити цей попит.

На тлі зростання національної свідомості і самоорганізації української спільноти краю у середовищі прогресивної української інтелігенції все більше визрівала ідея формування власної, побудованої на національній основі, освітньої інфраструктури.

Про окремі аспекти, що стосувалися розвитку приватної ініціативи у сфері українського дошкілля і початкової школи, ролі й значення в цьому Наукового товариства імені Шевченка мова вже йшла вище. Проведений аналіз у контексті теми нашого дисертаційного дослідження засвідчив, що наукова інституція у значній мірі приклалася і до реалізації в Галичині ідеї національної середньої і вищої освіти.

Відштовхнемося передусім від оцінки участі у цих процесах одного із головних промоторів – визначного вченого-історика, багатолітнього голови Наукового товариства імені Шевченка Михайла Грушевського і через нього

фрагментуємо внесок наукової інституції в розвиток, зокрема, української гімназійної освіти в Галичині.

Опрацювання джерельної бази, наукової літератури дають підстави стверджувати, що М. Грушевський стояв у витоків організованого руху українських педагогів середніх і вищих шкіл, інституційного оформлення професійних і педагогічних товариств цієї категорії освітян. Його виразна національна позиція як професора-україніста Львівського університету, голови НТШ, відомого суспільно-політичного діяча сприяла консолідації вчительських рядів, формуванню чітких орієнтирів освітянського поступу.

Імплементація наміру заснування окремого товариства учителів середніх і вищих шкіл була виконана у листопаді 1908 р., коли, за ініціативою гімназійних педагогів О. Стефановича, К. Студинського, С. Томашівського, В.Щурата, С. Юрика, було завершено підготовчу роботу і проведено установчі збори нового товариства під назвою “Учительська громада”. На чолі товариства став М. Грушевський. Серед основних завдань новостворене товариство визначило “вияснити сучасне становище середніх і вищих шкіл, працювати для їх націоналізації, берегти українське вчительство перед кривдами і гнітом” [105, С. 133].

Обрання М. Грушевського головою товариства “Учительська громада” варто розцінювати як цілком закономірну подію. Очевидно, що через свою наукову зайнятість, необхідність виконання багатьох інших значимих справ і доручень, зосередитись виключно на діяльності товариства він не мав змоги. Даний факт, як описував один із авторів історії цієї організації І. Раковський, стверджував і сам М. Грушевський. В ході загальних зборів товариства у Львові 1 листопада 1908 р. у Народному Домі новообраний голова М. Грушевський “дякує за довіру, але упереджає, що через навал праці і часті виїзди зможе тільки доривочно працювати у відділі...”, тому просить допомоги у членів “Учительської Громади” і “звертає увагу на тяжкі задачі і важні цілі, які має

нове товариство перед собою та взиває всіх його членів до витривалої праці для добра нашого українського шкільництва і товариства” [105, С. 134].

Проведений аналіз засвідчив, що М. Грушевський зробив важливий внесок у становлення “Учительської громади” на початковому етапі її історії, що складає понад 30 років. Йому випала доля сформувати організаційні підвалини товариства, вибудувати ідеологію його діяльності, окреслити головні напрями, налагодити співпрацю з іншими культурно-освітніми і науковими установами, сформувати ядро активних і дієвих членів цієї громадської інституції.

На чолі товариства М. Грушевський пробув до листопада 1912 року. Впродовж його головування відбулися три звичайні загальні зібрання (1908, 1909, 1912), два надзвичайні (1909, 1912). Також у 1911 р. за участю М.Грушевського скликалися з’їзди представників філій товариства.

Затребуваність цієї організації в вирішенні проблем середньої і вищої школи, професійних потреб українських педагогів підтверджує динаміка зростання чисельності членів товариства. На момент створення “Учительської громади” у 1908 році до її складу записалося 296 чоловік, у 1909 р. ця кількість склала 304, в 1910 р. – 314, 1911 р. – 398 осіб з числа вчителів середніх шкіл та викладачів вищих навчальних закладів Галичини [246, С. 9]. Якщо взяти до уваги, що в даний період загальна кількість педагогів такої категорії в краю складала біля 550 осіб, то можна резюмувати про високий рівень солідаризації та самоорганізації цього прошарку української інтелігенції, глибокого усвідомлення учительством необхідності прикладення спільних зусиль для творення основ української національної школи. Якісну складову членства в “Учительській громаді” підтверджує також факт приналежності більшості її учасників до активної діяльності у Науковому товаристві імені Шевченка у Львові.

Продовжуючи тему організаційного становлення товариства “Учительська громада” в період головування М. Грушевського, слід зауважити

передусім його структурну розбудову. З ініціативи Головного віділу товариства у 1908-1912 рр. було засновано 11 філій у різних містах Галичини. Територіальна розподіленість цих первинних осередків “Учительської громади” є не випадковою, оскільки, до початку Першої світової війни у Львові, Перемишлі, Коломиї, Тернополі, Станиславові діяли державні гімназії з українською мовою викладання; у Бережанах, Стрию, Сокалі – державні утраквістичні (двомовні) гімназії; у Рогатині, Городенці, Яворові, Копичинцях, Буську, Збаражі – українські приватні середні школи. Очевидно, що всебічна підтримка діяльності цих навчальних закладів, їхнього педагогічного та учнівського персоналу (організаційна, навчально-методична, наукова, видавнича, фінансово-матеріальна тощо) і стала важливим завданням як центрального органу товариства, так і його філій на місцях.

Для більш детальної характеристики ролі та місії товариства “Учительська громада” в українському суспільному житті за головування М.Грушевського, слід передусім означити бачення, розуміння і оцінку українським вченим, під національним кутом зору, освітньої ситуації в Галичині, що склалася у царині середньої і вищої освіти наприкінці XIX – початку XX ст. .

Власне незадовільний стан українського середнього шкільництва, відсутність чітких перспектив його покращення з сторони державних структур спонукали М. Грушевського запропонувати українській спільноті краю ідею заснування приватних середніх шкіл. У 1905 році, в органі Наукового товариства імені Шевченка у Львові – “Літературно-науковому віснику”, він надрукував статтю під назвою “Що ж далі?”, де виклав своє бачення реалізації цього плану.

Слід зауважити, що на початку XX ст. в українському середовищі Галичини розгорнулася гостра дискусія щодо будівництва Львові українського театру за громадський кошт [65, С. 211-220], до якої активно долучився М.Грушевський. Голова НТШ, загалом не відкидаючи цієї громадської

ініціативи, вважає справу відкриття українських приватних гімназій “далеко важнішою” [71, С. 3]. “Зможемо при добрій охоті робітників, що щиро й на все віддаються сьому руському шкільництву – стверджує він, – організувати тип руської середньої школи в значній мірі свободної від режиму польської шкільної ради” [71, С. 4]. Прогнозує, що маючи добрий педагогічний персонал, якого влада з політичних мотивів не допускала до учительської праці, можна буде “дати й дещо інший напрям виховання, що також дуже важно в інтересах нашої будучности” [71, С. 4]. Перекоаний, що українська школа, яка буде заснована у містах, “де ще держиться руське міщанство”, може “послужити сильною національною підоймою”. Це все, за задумом М. Грушевського, мало б дати можливість сформувати мережу українських гімназій, домогтися їх переведення на державне утримання, створення кінцевої “осібної руської шкільної ради, котрої дорогою сейму чи парламенту не діждемося мабуть дуже й дуже довго” [71, С. 5].

Сміливо можна припустити, що погодившись очолити новостворене товариство, М. Грушевський прагнув через цю громадську інституцію, де об’єднались найкращі освітянські сили і ресурси із числа українських педагогів середніх і вищих шкіл, у співпраці з іншими культурно-освітніми і науковими організаціями, зокрема Науковим товариством імені Шевченка у Львові, підійти впритул до реалізації далекосяжної мети – формування основ української національної школи.

Цей задум лише підтверджується появою передовиці під назвою “Наша школа” авторства М. Грушевського, у першому номері журналу “Наша школа”, що почав видаватись у 1909 р. товариством “Учительська громада”. Статтю справедливо можна вважати концептуальним баченням вченого-педагога сутності ідеї національної школи та означення ним шляхів її побудови.

М. Грушевський називає шкільну справу “однією із найбільш важних і пекучих проблем сучасного життя”, а завдання створення української школи ставить як першочергове. “Як утрата національної школи, заміна її чужеродною

у XVIII– XIX ст., – стверджує автор, – була безсумнівно одною із видатніших причин упадку національного життя в українських землях, так створення національної школи являється одною із найсильніших запорук національного відродження” [63, С. 2]. Проводить паралель, коли у XVI ст. польська експансія на українські землі стала реальною загрозою “всьому винародовленню українців”, форtpостом українства виступило Львівське братство, яке дало могутній поштовх до розгортання братського руху та відіграло важливу роль у відродженні української культури та освіти.

У цій програмній статті М. Грушевський обґрунтовує важливу тезу про необхідність націоналізації школи на українських землях, яка, на його думку, зможе надати українській народності підстави успішного культурного, суспільного і економічного розвитку, озброїть її “рівносильною зброєю в конкуренції національностей”, забезпечить від перспективи відставання й упослідження в загальному культурному і економічному цивілізаційному поступі. “Націоналізації не тільки зверхньої, формальної, яка починається і кінчиться самим завданням викладової мови, – переконує автор статті, – а в значно ширшій – то значить можливо ліпшого, можливо основнішого пристосовування школи до потреб української суспільності, її життя, її завдань і обставин” [63, С. 3].

Оцінюючи поточну ситуацію в Галичині, М. Грушевський вважає, що “певні елементи національної школи”, які мають українці краю, незважаючи на свою слабкість і невідповідність потребам української народності, “вимагають свого розширення, поглиблення, очищення, перетворення в одноцільну систему національної школи від низин до верхів” [63, С. 4].

Власне справі розбудови української середньої і вищої національної школи в Галичині і прислужився М. Грушевський як голова українського товариства вчителів середніх і вищих шкіл “Учительська громада” у 1908-1912 рр. У згаданій вище статті він так означив мету діяльності товариства: “згуртувати й організувати українські сили шкіл вищих та силами їх і всіх,

інтересованих розвоєм української школи, вияснити сучасне становище середніх і вищих шкіл української території ... та працювати для націоналізації школи середньої і вищої, так само як і нижчої” [63, С. 4].

Аналізуючи зміст діяльності “Учительської громади” у цей період можна означити декілька основних позицій. Насамперед варто акцентувати увагу на обстоюванні “Учительською громадою” за активної участі голови товариства М. Грушевського прав української мови у середній ланці освіти. Для визначення реального стану і з’ясування проблем викладання української мови і літератури в галицьких гімназіях, Головний відділ товариства ініціював проведення філіями спеціального опитування (“анкети”). Узагальнені матеріали стали базисом для підготовки розлогого “Меморіалу товариства “Учительська громада” до Крайової шкільної ради в справі науки української мови і літератури в середніх школах з польською викладною мовою”, в якому ставиться вимога про запровадження для учнів українського народності української мови та літератури як обов’язкового шкільного предмету, залучення до його викладання кваліфікованих вчителів [188, С. 76-80].

Спеціальна комісія товариства розробила нову програму з української мови та літератури, яка була обговорена на з’їзді галицьких і буковинських учителів української мови середніх і вищих шкіл, проведеної у травні 1909 р. у Львові. На цьому зібранні відомий освітній діяч М. Пачовський у своїй доповіді оприлюднив реальну картину стану викладання української мови у середніх школах краю [213, С. 33-61]. Результатом роботи освітянського зібрання стало також створення комісії україністів на чолі з М. Грушевським.

Для розвитку виконання рішень з’їзду “Учительська громада” спільно з Науковим товариством імені Шевченка 9 вересня 1909 р. організувала спільну нараду з питань упорядкування підготовки та видання українських шкільних підручників, “щоб наші шкільні підручники стояли на висоті своєї задачі та відповідали вповні педагогічним вимогам і нашим національним потребам...” [313, Арк. 6-7].

Також актуальними для товариства залишалися питання видавничої діяльності, співпраці у цій ділянці з іншими установами та організаціями. Так, зокрема, з метою видання літератури для молоді вівся діалог із вище згаданою Українсько-Руською Видавничою Спілкою у Львові [112, С. 136-141].

Вагомий внесок у поширенні ідеї української національної школи, підтримці громадських ініціатив щодо розбудови системи приватного шкільництва, консолідації освітянського загалу навколо розв'язання дидактично-виховних проблем гімназійної освіти зробив орган товариства “Учительська громада” – журнал “Наша школа”. Звіти із засідань керівництва засвідчують наявність низки заходів, які вживалися товариством для безпосередньої реалізації цього плану: надання організаційної, матеріально-фінансової, навчально-методичної допомоги вже існуючим на той час українським приватним гімназіям у Яворові, Рогатині, Городенці, Чорткові, Копичинцях (організація підготовчих курсів для першого класу гімназій; забезпечення навчального процесу підручниками, картами та іншим шкільним інвентарем; проведення фахових шкільних інспекцій; вирішення кадрових питань, захист учительських прав і свобод, матеріальне забезпечення своїх членів та родин та ін.); ініціювання збору коштів на утримання гімназій; опікування учнівською молоддю (пропагування ідеї створення “вакаційних” осель, стипендіальна підтримка обдарованої молоді, зокрема, надання стипендії ім. А. Бончевського від НТШ у Львові тощо.

Проілюструємо вище сказане ретельно опрацьованими нами документальними архівними матеріалами та фактами.

Перша з черги приватних середніх шкіл – українська приватна гімназія у Яворові, заснована у 1908 р. з ініціативи громадського і культурно-освітнього діяча Івана Загаєвича та його соратників, з самого початку своєї діяльності відчувала надійну підтримку з боку Наукового товариства імені Шевченка у Львові. На початку 1910 р. дирекція гімназії звернулася до НТШ із проханням надати допомогу в оснащенні бібліотеки навчального закладу, а вже через

кілька місяців знаходимо повідомлення керівника бібліотеки Т. Грушкевича про безкоштовну передачу НТШ 173 наукових видань і навчальних видань для учнівської молоді і викладацького складу гімназії. Різносторонню підтримку (матеріальну підмогу учням, оснащення бібліотеки) НТШ надало Яворівській гімназії у 1916 р., яка зазнала розрухи у часі Першої світової війни [317, Арк. 20-23].

З проханням подарувати для бібліотеки “якесь число книжок” зверталася до НТШ у листі від 14 лютого 1911 р. [334, Арк. 16] дирекція української приватної гімназії у Копичинцях, заснована з початком 1908-1909 н.р. завдяки організаційній діяльності та матеріальній підтримці галицького видавця, громадсько-політичного й освітнього діяча, мецената Михайла Петрицького.

Подібні звертання до керівництва НТШ надходили із Рогатинської приватної української гімназії, відкритою у вересні 1909 року і яка по праву стала найбільшим освітнім вогнищем Опілля. Активний діалог із науковою інституцією вів перший директор гімназії, відомий громадський діяч, визначний педагог, член НТШ Михайло Галущинський. У проаналізованих нами листах-зверненнях керівника закладу до НТШ від 5 жовтня 1911 р., 31 жовтня 1911 р., 14 січня 1912 р., 15 листопада 1912 р., 17 грудня 1913 р. йдеться мова про надання допомоги закладу у придбанні приладів, забезпечення навчально-виховного процесу науковою та навчально-методичною літературою [334, Арк. 17, 21, 25]. У середині 30-х років XX ст. від гімназії надходили прохання щодо обміну літературою, підтримки загалом організаційно-педагогічних умов існування закладу.

У листі від 28 листопада 1912 р. українська приватна гімназія в Городенці на чолі з директором А. Крушельницьким зверталася до НТШ з проханням надіслати книги для гімназії [334, Арк. 22]. Співпраця НТШ із цим українськими приватним гімназійним закладом була тривалою і плідною, про що свідчить, як знак вдячності, запрошення від 21 червня 1935 р. на святкування

25-ліття існування на той час вже гімназії під патронатом Українського педагогічного товариства “Рідна школа” [299, Арк. 8].

26 жовтня 1911 р. на засіданні НТШ ухвалено рішення вислати затребувані журнальні та книжні видання Товариства для приватної української гімназії у Чорткові [282, С. 3]. У свою чергу у листі дирекції “Реальної гімназії з руською мовою викладання” в Буську міститься подяка Науковому товариству імені Шевченка у Львові за суттєве поповнення бібліотечного фонду закладу і висловлюються сподівання на подальшу співпрацю [317, Арк. 24].

Підтримку у провадженні освітньої діяльності від Наукового товариства ім. Шевченка отримували також інші середні приватні навчальні заклади Галичини. Так, зокрема, 19 жовтня 1910 р. Товариство зголосилося надсилати всі періодичні видання приватній українській гімназії в Збаражі [278, С. 2], 15 червня 1912 р. ухвалено таке саме рішення щодо приватної української гімназії імені М. Шашкевича в Долині [284, С. 2], дирекція якої згодом неодноразово зверталася із проханням поповнювати бібліотечні фонди закладу виданнями Товариства [334, Арк. 23-24]. Подібні акції підтримки з боку Наукового товариства імені Шевченка у передвоєнний період здійснювалися щодо українських гімназійних курсів в Комарному [285, С. 4] та Дрогобичі [317, Арк. 18-26].

З проханням надати допомогу у наповненні навчальною літературою шкільної бібліотеки, яка “має служити, головно, для бідніших учениць, які не можуть набути ані підручників, ані потрібних для науки лектур...”, зверталася упродовж лютого-березня 1928 р. до керівництва НТШ дирекція “Дівочої гуманістичної гімназії Товариства “Рідна школа” на чолі з директором І.Кокорудзою. Серед затребуваної літератури називалися “Читанка” А.Крушельницького (III та IV кн.), “Німецька читанка” В. Калиновича (II ч.), “Повісти” Ю. Федьковича, “Правописні правила”, “Поезії” та інші видання [318, Арк. 17-18].

З цього приводу в архівних матеріалах зустрічаємо і звернення до НТШ у грудні 1931 р. директора “Приватної дівочої гімназії Українського педагогічного товариства “Рідна школа” в Станіславові М. Терлецького [334, Арк. 47-48].

Окрему сторінку співпраці НТШ з приватними середніми школами складають відносини з приватною гімназією Сестер Василянок у Львові, Заснування у 1906 р. з ініціативи та підтримки митрополита Андрея Шептицького першого в Галичині жіночого середнього навчального закладу стало важливою подією українського національного життя, свідченням спроможності українського загалу вирішувати нагальні проблеми жіноцтва. Попри успішний поступ в організаційному, навчально-виховному відношенні, гімназія з самого початку відчувала брак власного приміщення, що змушувало дирекцію час від часу змінювати місцезнаходження закладу. Надати допомогу у вирішенні цього важливого питання взялося Наукове товариство імені Шевченка, що позитивно вплинуло на подальший розвиток гімназії.

У червні 1918 р. на засіданні виділу НТШ було прийнято пропозицію директора жіночої гімназії СС Василянок о. Т. Лежогубського стосовно безкоштовної передачі Академічного дому, який на той час був у власності НТШ, на потреби гімназії, хоча, із дотриманням певних умов: керівництво гімназії відреставрує Академічний дім за власні кошти та буде покривати адміністративні видатки і податки; термін винайму мав тривати 4 роки; частина незайманих гімназією кімнат передавалися незаможним студентам високих шкіл [216, С. 26-27]. Подальше утримання цього будинку мало непросту історію, термін його використання суттєво змістився і тривав аж до моменту побудови гімназією у 1926 році свого власного приміщення.

Наукове товариство ім. Шевченка надавало жіночій гімназії й іншу допомогу. У друкарні Товариства видавалися звіти і повідомлення з діяльності навчального закладу, у свою чергу дирекція закладу радо запрошувала до

викладацької роботи активних членів НТШ – І. Брика, Я. Гординського, М. Кордубу, В. Щурата, О. Яніва та ін. [116, С. 7-9].

Підсумовуючи зміст та результати співпраці М. Грушевського як голови НТШ з українським товариством учителів середніх і вищих шкіл “Учительська громада” у Львові у період 1908-1912 рр., можна стверджувати про його вагомий вплив на формування засадничих ідей і пріоритетних напрямів діяльності цієї освітньо-педагогічної організації, досягнення реальних успіхів товариства під його керівництвом у справі започаткування та розбудови в Галичині національної системи приватного шкільництва.

Свою діяльність товариство “Учительська громада” продовжило і після відходу від керма організації М. Грушевського. Наступними головами товариства стали дійсні члени НТШ Ю. Романчук (1912-1914), К. Студинський (1916-1920), С. Громницький (1920-1925), С. Картух (1926 р.), О. Терлецький (1927-1930), В. Радзикович (з 1930 р. – до завершення діяльності у 1939 р.).

У міжвоєнний період “Учительська громада” твердо залишалася на позиціях творення української національної школи, гостро виступала проти утравізації галицьких шкіл, шукала підтримки у своїх прагненнях серед інших українських товариств і організацій, передусім Наукового товариства імені Шевченка у Львові. Як до авторитетного і впливового у суспільно-політичному відношенні товариства апелювала “Учительська громада”, зокрема, восени 1923 р. з причини заборони польською владою вживати в народних і середніх школах в урядовій переписці термін “український”, просила НТШ підтримати протестну акцію з цього приводу, організовану відомим рідношкільним діячем, членом НТШ О. Макарушкою [298].

Процеси інтенсивного творення української приватної школи в Галичині, які набули широкого розмаху на початку ХХ ст., зумовили потребу в подальшій координації зусиль різноманітних громадських інституцій, відпрацювання єдиної стратегії розбудови системи приватного шкільництва. На початку 1910 р. Головний виділ “Учительської громади” прийняв рішення про

створення загальнокраєвого Комітету для справ приватного шкільництва [111, С. 70-73], який невдовзі було статутно оформлено у нове товариство під назвою “Краєвий Шкільний Союз” (далі – “КШС”). “КШС” задумувався як центральний орган, “найвища влада цілого українського шкільництва, опікуна й організатора рідної школи” [114, С. 2].

З-поміж інших педагогічних, просвітницьких, господарсько-економічних товариств (Українське педагогічне товариство, “Взаємна поміч українського вчительства”, “Просвіта”, “Дністер” та ін.), які підтримали ініціативу заснування “КШС”, Наукове товариство імені Шевченка взяло на себе суттєві зобов’язання. Йдеться про організаційні, фінансово-матеріальні, видавничі заходи на підтримку вже діючих приватних середніх шкіл й планів щодо подальшої розбудови системи української приватної освіти.

Цілком передбачувано, що справу провадження нового товариства було доручено тому ж М. Грушевському, чий авторитет і заслуги у реалізації цієї національної ваги справи були беззаперечними. Пріоритетним завданням для Краєвого Шкільного Союзу було означено передусім вишукування коштів для наповнення спеціального створеного при “КШС” фонду “Рідна школа”. Власне взяті товариством за метаформуючі кличі “Рідна школа”, “В школі наша будучність” мали велику притягальну силу, обернулися великою жертовністю української спільноти.

Збір фондів вівся і за межами краю, як писав Л. Ясінчук в книзі “50 літ “Рідної школи””, всюди, “де гомоніла українська мова” [370, С. 110]. Зокрема, у підписаній М. Грушевським відозві до українців США і Канади наголошувалося на значимості розпочатої в Галичині рідношкільної акції, яка мала “витворити підстави нашої народної свободи і незалежності [179]. Зі звітів “КШС” відомо, що у 1912 р. від заокеанської української еміграції на підтримку цієї акції поступило понад 12 тис. корон [114, С. 4].

Відзначимо активну участь у роботі “КШС”, зокрема, його т.зв. “Тіснішого комітету”, членів НТШ І. Раковського, І. Джиджори, І. Брика,

І.Щурата, В. Герасимчука та ін., які “мали обов’язок брати участь в засіданнях Тіснішого Комітету і тим самим способом причинятися до всестороннійшої і успішнійшої його діяльності” [115, С. 3].

Відомий освітній діяч, член НТШ Я. Біленький у своїй праці “Українські приватні школи у Галичині”, аналізуючи досягнення української громадськості у царині приватної освіти, дає високу оцінку ролі у цих процесах Наукового товариства імені Шевченка. На його переконання, очолювана М. Грушевським наукова інституція зуміла у передвоєнний період високо піднести рідношкільний клич, всеціло підтримати діяльність шести новостворених українських приватних гімназій і тим самим, як пише автор “виобразувати провідників і урядовців, щоби як найскорше всі ділянки життя могли обняти тямучі підготовлені люди” [24, С. 298].

Зосереджуючись головню на підтримці справи приватного українського середнього і вищого шкільництва, НТШ тим не менше не випускало з поля свого зору і державні українські гімназії. Тут передусім слід наголосити на багатолітній співпраці із найстарішим і найбільш авторитетним закладом середньої освіти – українською академічною гімназією у Львові (ЛАГ). Ще на першому етапі свого становлення, як Літературне товариство імені Шевченка, воно активно долучилося до видання навчальної літератури, призначеної для вчителів і гімназійної молоді. Ця форма підтримки з боку НТШ залишалася для закладу пріоритетною у всі роки його існування. У більшості випадків ця допомога була безкорисливою, про що, зокрема, засвідчує лист-подяка від 3 липня 1920 р. за надання підручників для “убогих учеників”, підписаного директором Львівської академічної гімназії професором, членом НТШ І.Кокорудзою [318, Арк. 1].

Звернемо увагу на те, що у друкарні НТШ видавалися звіти дирекції ЛАГ, що являють собою цінне історіографічне джерело до вивчення діяльності цього славетного навчального закладу. Структура цих звітів містила дві частини: наукову (т.зв. неурядову) і власне звіт за той чи інший період

життєдіяльності гімназії. Аналіз звітів (справоздань) засвідчив, що у першій частині у різні роки були опубліковані цінні наукові розвідки відомих вчених – членів НТШ, як, скажімо, В. Коцовського “Історично-літературні замітки до “Слова о полку Ігоревім” (1893), Мандибура Т. “Психологічний вступ до науки логіки у класі УІІ” (1895), Г. Величка “Вплив вітрів на асиметрію долин річних всхідноєвропейської низини” (1897), С. Рудницького “Про звязь періодичної діяльності сонця з температурою земської атмосфери” (1902), М. Пачовського “Народний похоронний обряд на Руси” (1903), І. Кокорудзи “Старинна штука в ватиканському музею” (1908), М. Возняка “Маркіян Шашкевич як фольклорист” (1911), О. Тисовського “Пласт в українських школах” (1913), В. Кучера “Деякі услуги фізики у сучасній війні” (1916) та ін. У свою чергу у “Записках НТШ” друкувалися рецензії на публікації у гімназійних звітах згаданих та інших авторів.

Відзначимо, що у справозданні ЛАГ за 1900-1901 рр. побачила світ розвідка члена НТШ Е. Харкевича, на той час директора гімназії, під назвою “Хроніка львівської академічної гімназії” – важливої історичної пам’ятки, де зібрані відомості про заснування і діяльність цього навчального закладу [258, С. 3-48].

Загалом, як стверджує О. Заяць, автор замітки “Академічна гімназія у Львові”, надрукованій у першому томі енциклопедії “Наукове товариство імені Шевченка”, дійсними членами НТШ із числа викладацького складу гімназії було 48 осіб, декілька десятків випускників закладу у різні роки поповнили ряди членів Наукового товариства імені Шевченка [113, С. 96-99].

Про одного з них, Ярослава Біленького, вже частково вище згадувалося. У доповнення відзначимо, що цей знаний педагог багато в чому приклався до розвитку ідеї української національної школи, висвітлення ролі НТШ у розбудові освітньої справи в Галичині [129, С. 219-222]. Він належав до представників прогресивної української інтелігенції, яка успішно поєднувала освітню, громадську і наукову роботу. У його професійній біографії робота у

Академічній гімназії у Львові, Коломийській, Сокальській та Яворівській гімназіях. У роки Української революції (1919 р.) Я. Біленький долучався до роботи у Міністерстві освіти УНР у Кам'янець-Подільському, де відповідав за справи шкільництва.

Його перу належати низка праць – статей, дописів, рецензій та ін., опублікованих у різні роки у періодичних педагогічних та просвітницьких виданнях Галичини – “Українська школа”, “Рідна школа”, “Народна Просвіта” та ін. Відзначимо у цьому зв’язку такі публікації, як “Довір’я і праці” (1923 р.), “Голод книжки (найважливіша сучасна виховна проблема)” (1933 р.), “Навчання української мови в середній школі” (1934 р.), “Як навчаємо української мови в середній загальноосвітній школі” (1939 р.), “30-ліття Рідної школи в Яворові” (1938 р.) та ін.

Ярослав Біленький залишив свій слід у діяльності Наукового товариства імені Шевченка у Львові. У 1911 р. на пропозицію Філологічної секції НТШ його було обрано членом Товариства; у 1931 р. він виконував обов’язки секретаря Комісії шевченкознавства НТШ [222, С. 130-131].

Крім Львівської академічної гімназії, Наукове товариство імені Шевченка надавало різносторонню допомогу й іншим державним українським середнім школам, виступало на користь заснування нових навчальних закладів.

Так, 29 березня 1900 р. Виділ НТШ через члена крайового сейму Андрея Шептицького, на той час єпископа Української греко-католицької церкви, вніс петицію, підписану М. Грушевським та В. Гнатюком, до представницько-законодавчого органу Галичини з вимогою заснувати українську-руську гімназію в Станіславові [261, С. 11]. Відмова польської влади у вирішенні цього важливого для українства питання спричинило гостру суперечку у галицькому сеймі, викликало великий розголос в українському середовищі, знайшло своє широке відображення на сторінках тогочасної преси.

З цього приводу відомий громадський діяч, дійсний член НТШ В.Гнатюк у “Літературно-науковому віснику” друкує замітку під назвою “Справа

українсько-руської гімназії у Станіславові”, де аналізує потребу заснування української середньої школи на Станіславщині, змальовує перебіг подій, пов’язаних з цією справою у галицькому сеймі, заходи українських послів щодо вирішення цього питання [52, С. 79-80]. В іншій статті “Уваги про галицькі середні школи” В. Гнатюк актуалізує проблему змісту гімназійної освіти у національному ракурсі, звертає увагу на необхідність підготовки доступних для сприймання і розуміння учнями шкільних підручників, вказує на незадовільний стан гімназійних та учительських бібліотек [53, С. 135].

Партнерські стосунки НТШ мало також із Коломийською українською державною гімназією. Як і в ситуації з іншими закладами, дирекція цієї середньої школи неодноразово зверталася до наукової інституції з проханням надіслати навчальну та наукову літературу, окремі періодичні видання [334, Арк. 2-3].

У архівних матеріалах знаходимо підтвердження різних форм підтримки НТШ української державної чоловічої гімназії у Перемишлі. Зокрема, для потреб діяльності закладу Товариство передавало свої видання, на запит школи підбирало тематичну літературу - “книжки та журнали з яких можна би викладати реферати про Шевченка..” , реагувало на листи окремих педагогів закладу щодо придбання шкільних підручників тощо [334, Арк. 2-3].

Відзначимо, що Перемиську гімназію у різні роки очолювали визначні діячі Наукового товариства імені Шевченка – Григорій Цеглинський (1895-1910), Андрій Алиськевич (1910- 1918), Степан Шах (1932-1939), до викладацького складу належали – Амвросій Андрохович, Григорій Величко, Денис Лукіянович, Василь Пачовський, Степан Томашівський та ін.

У 30-х рр. XX ст. до НТШ за допомогою також зверталися навчальні заклади з-поза меж Галичини. Так, зокрема, Товариство ім. Лесі Українки в Луцьку у лютому 1937 р. надіслало листа з проханням допомоги у забезпеченні літературою для місцевої приватної української гімназії, Товариство “Українська школа” в Чернівцях в січні 1938 р. висловлювало подяку НТШ за

співпрацю на шляху подолання “неписьменності серед нашого народу” [320, Арк. 7]. Наукова інституція для учнівської та учительської бібліотек цього закладу надало низку підручників, а також наукової літератури (окремі томи “Етнографічного збірника”, “Збірника філологічної секції”, “Збірника історично-філософічної секції”, “Матеріалів до українсько-руської етнології” та ін. Головною метою такої допомоги була підтримка і подальше заохочення до подальшого організованого навчання учнів [317, Арк. 10-10 зв].

Попри пріоритетність підтримки середнього і вищого шкільництва з боку Наукового товариства імені Шевченка, проведений нами аналіз, засвідчує й посилену увагу Товариства до справи розвитку в Галичині *професійної освіти*.

Питання підготовки власного прошарку професійних кадрів для забезпечення функціонування української спільноти в умовах гострої політичної протидії польської влади в Галичині в усіх його сферах – освітній, промисловій, сільськогосподарській, економіко-кооперативній та ін. у першій третині ХХ ст. стало мірилом самоорганізації української спільноти краю, конкурентоспроможності українського загалу у своєму подальшому поступі.

У контексті суспільної місії Наукового товариства імені Шевченка відзначимо освітні ініціативи Товариства щодо підтримки становлення та розвитку українських професійних навчальних закладів – учительських семінарій, промислових шкіл, учнівських бурс та ін.

Практично першим ініціатором співпраці з НТШ став провід “Руського дівочого інституту імені княгині Ольги” у Львові – громадської установи, створеної у 1889 р. під орудою на той час Руського педагогічного товариства з метою опіки над бідною учнівською молоддю, яка здобувала професійну освіту. У листах- зверненнях до НТШ від 12 листопада 1897 р. та 21 травня 1899 р. знаходимо інформацію про потреби цієї установи, передусім, наповнення виданнями Наукового Товариства імені Шевченка учнівської бібліотеки. Про позитивне вирішення цього питання свідчить звіт і подяка науковій установі від

керівництва закладу за надання для користування 80 примірників різноманітної художньої та навчальної літератури [317, Арк. 1, 4].

Вартий уваги аналіз форм підтримки НТШ передусім справи розбудови української професійної педагогічної освіти. На початку ХХ ст. ця сфера фахової підготовки для українців краю опинилася у вкрай складній ситуації. Польська влада вперто не реагувала на всі запити щодо відкриття державних українських учительських семінарій, натомість територіально розширювала мережу польськомовних навчальних закладів. Зрозуміло, що все це через брак кваліфікованих учительських кадрів негативно відбивалося на загальному становищі українського народного шкільництва і рівня освіченості української людности загалом.

Не випадково занепокоєння з цього приводу висловив у пресі тодішній голова Наукового товариства імені Шевченка М. Грушевський. У статті “Не даймося! (Справи українських учительських семінарій)”, вчений підкреслено наголосив на нагальній потребі підготовки саме українських вчителів, супроти польським, бо: “серед учительства Русини в страшній меншості...і ся пропорція має всі тенденції ще погіршитися для нас, а з тим руські школи народні, й тепер уже мало що руські...”. Переконаний, що тільки таким чином можна запобігти занепаду української школи і допомогти розвитку всього українського [68, С. 90-92].

Як уже вище зазначалося, розпочата “Руським педагогічним товариством” наприкінці ХІХ ст. національної ваги акція заснування комплексу українських приватних жіночих навчальних закладів (виділової жіночої школи , жіночої вчительської семінарії, 4-класної школи вправ) дала імпульс для подальшого поширення цієї громадської ініціативи, її підтримці з боку українського суспільства.

Архівні матеріали засвідчують чимало прикладів надання допомоги приватним закладам підготовки педагогічних кадрів Науковим товариством. Наведемо декілька з них. 1 березня 1905 р. НТШ передало Руському

педагогічному товариству 100 кор. на потреби жіночої учительської семінарії [267, С. 2]. На звернення дирекції приватної жіночої учительської семінарії в Самборі від 3 серпня 1925 р. надіслано комплекти навчально-методичної літератури [334, Прк. 41-43]. “Записки НТШ”, “Джерела до історії України-Руси” М. Грушевського та ін. видання Товариства стали надбанням бібліотеки жіночої учительської семінарії “Рідної школи” “Українського педагогічного товариства” в Коломиї [318, Арк. 13].

Знаходимо й підтвердження співпраці НТШ і “Руської католицької духовної семінарії”. 13 січня 1900 р. читальня семінарії висловлювала подяку “за відступлюване многоцінних видань Хвального товариства” і просила видати цікаві для читальні видання – “Записки НТШ ” (т. XXXI і XXX), “Збірник математично-природничо-лікарської секції” (т. IV-V), “Збірник філологічної секції”(т. II), “Розвідки М. Драгоманова про українську народну словесність і письменство” [317, Арк. 8, 10].

Подібну форму підтримки НТШ і здійснювало й для закладів професійної освіти жінок з-поза меж Галичини. Так, з засідання НТШ 26 лютого 1908 р. відомо про надання безкоштовних видань для бібліотеки “Висших жіночих курсів” в Києві [274, С. 2].

Виокремимо окремими пунктом співпрацю Наукового товариства імені Шевченка із Товариством “Ремісничо-промислова бурса”.

Ця громадська організація, яка була створена у Львові 1898 р., мала на меті опікуватися українською талановитою молоддю, навчати її ремесла і фахових професій, допомагати у навчанні та стажування за кордоном і тим самим спричинятися до розвитку українського суспільно-економічного середовища краю. Учнями бурси були вихідці з бідних верст населення, а також діти-сироти, які потребували різносторонньої опіки й підтримки.

Аналіз документальних матеріалів засвідчує чимало прикладів надання різноманітної допомоги цій установі з боку НТШ. Це стосується, передусім, такої традиційної форми підтримки як передача на безкоштовній основі

друкованої продукції. Так, наприклад, низку видань Виділ Товариства надіслав бурсі своїм рішенням від 10 грудня 1900 року [262, С. 3]. Знаходимо також листи від дирекції закладу з проханням до НТШ виділити квоти і субвенції на розвиток бурси, бо, як зазначалося, “...якщо не вплинуть жертви на цілі товариства, буде виділ змушений буде замкнути і майже півсотні хлопців помочи відмовити” [311, Арк. 8, 11].

Не були обділені увагою наукової інституції й філії товариства “Ремісничо-промислова бурса”. Зокрема, у травні 1908 р. НТШ безкоштовно передала для філії Товариства у Станіславові, яку отримував місцевий осередок “Просвіти, підбірку навчальної і наукової літератури [275, С. 2]. Про значимість цієї акції говорить лист-подяка за “щедрий дар в книжках, яким збагачено бібліотеку, założену для ремісничо-промислової бурси...” [322, Арк. 6, 16].

Варта уваги й підтримка НТШ “Руської бурси” (згодом “Українсько-руської бурси”) у Новому Санчі, організатором якої був відомий освітній діяч на Лемківщині В. Яворський. Це важлива складова освітньо-просвітницької діяльності Товариства на українській етнічній території, де процеси національного відродження наштовхувалися на засилля москвофільства, опір польської влади [58, С. 172-178].

В. Яворський, якого називали “пробудителем Новосанчівщини”, тривалий час листувався з головою НТШ М. Грушевським щодо підтримки, ініційованих ним різних громадсько-освітніх заходів, зокрема, функціонування бурси, де здобували фахову підготовку діти переважно із бідних родин. Надання літератури, безкоштовний видрук звітів закладу, безпосередня матеріальна допомога учням [332, Арк. 1, 22, 30], купівля карток малюнку церкви у Новому Санчі, виручені кошти з чого призначалися на народні потреби [310, Арк. 7] та ін. – це далеко не повний перелік форм солідаризації НТШ з українською навчально-виховною установою.

Прикладом дієвого внеску Наукового товариства ім. Шевченка у справу українського фахового шкільництва є багаторічна співпраця із Торговельною школою у Львові. Її відкриття у 1911 р. стало вислідом спільних зусиль товариства “Просвіта”, Українського педагогічного товариства, “Сільського господаря”, НТШ започаткувати підготовку фахівців для української кооперації, інших сфер економічного життя [190, С. 6-11]. Вже на самому початку діяльності закладу НТШ, передавши на безкоштовній основі низку своїх видань для учнів та вчителів, засвідчило свою готовність надавати йому всіляку допомогу [296, Арк. 10]. Особливо важливою для життєдіяльності професійної школи була її підтримка з боку наукової інституції у часи складного фінансового становища, зокрема на початку 20-х рр. XX ст., коли постала загроза її закриття через брак фондів на утримання.

НТШ продовжувало співпрацю із Торговельною школою і після передачі її у 1924 році під оруду Українського педагогічного товариства. Директор школи, відомий освітній діяч, активний член НТШ Денис Коренець здійснив реорганізацію закладу, надавши йому рівень середньої професійної школи із 3-річним терміном навчання і відповідно поглибленим змістом викладання загальноосвітніх і фахових предметів [23, С. 129]. Як приклад підтримки школи Науковим товариством ім. Шевченка, можна навести факт використання з вересня 1936 р., на той час вже час дворічною купецькою гімназією (зміна статусу закладу відбулася внаслідок шкільної реформи в Галичині 1932 р. – *О.К.*), частини Академічного дому НТШ для проживання учнівської молоді [299, Арк. 53].

В контексті нашого дослідження зацентруємо увагу на такому важливому аспекті підтримки з боку Наукового товариства ім. Шевченка середнього та фахового шкільництва як *видання навчальної книги*. Про вихідні позиції щодо цього напрямку роботи наукової інституції вже частково йшла мова вище.

З часу заснування в Галичині першої української гімназії, якою стала Українська академічна гімназія у Львові і подальшого процесу відкриття державних і приватних українських середніх і професійних шкіл, суттєвою перешкодою на шляху їхнього поступу виступав брак відповідної рідномовної навчальної літератури.

Зауважимо, що початок системної роботи щодо підготовки та видруку навчальної книги для українських учнів та вчителів середньої ланки освіти заклала спеціально створена ще у 1862 р. т.зв. “Комісія для укладання руських гімназіяльних підручників” під керівництвом відомого галицького педагога А.Яновського. Серед її здобутків, це передусім, підготовлені за редакцією М.Осадци “Граматика руської мови”, “Читанка”, а також підручників з релігії [166, С. 113].

У 1868 р. органом управління освіти в Галичині – Крайовою шкільною радою була створена нова українська комісія для укладу шкільної літератури, зусиллями якої під патронатом товариства “Просвіта” у 60-70- рр. XIX ст. побачили світ перекладні й оригінальні українські підручники з різних шкільних дисциплін авторства відомих гімназійних педагогів – А. Вахнянина, І. Верхраського, О. Огоновського, О. Партицького та ін.

До видання окремих з них, як “Руської читанки для шкіл середніх (і семінарій учительських) О. Партицького, “Граматика руського язика для шкіл середніх”, “Історії літератури руської” О.Огоновського, “Читанки для першої класи шкіл середніх” К. Лучаківського та ін. (див. Додаток Г) приклалося на той час Літературне товариство ім. Шевченка.

“Добою в українських шкільних виданнях і взагалі в розвою української школи” назвав вже згадуваний нами Я. Біленький підручники з української мови і літератури на той час професора вчительської семінарії у Тернополі О.Барвінського [25, С. 142]. Його “Руська читанка” у трьох частинах (Ч.І Усна словесність; Ч.ІІ. Писана словесність. Відд.1; Ч.ІІІ.Усна словесність. Відд.2) , яка вийшла з друкарні НТШ, стала початком “перевиховання української молоді

в щиро національному дусі” [25, С. 143]. На початку 1890-х рр. О.Барвінський підготував друге, доповнене видання свого підручника, у передмові до якого зауважив, що “погляд на усну словесність перероблено відповідно теперішнім досліддам науковим...” [19, С. 1].

Оглядаючи історію українського підручникотворення для середнього шкільництва, належне у цій справі слід віддати власне Науковому товаристві імені Шевченка. Протягом тривалого часу Товариство надавало різноманітну підтримку у підготовці української навчальної книги – видрук навчальної літератури у друкарні НТШ, творення української навчальної термінології та застосування її у шкільних підручниках, надання матеріальної підмоги для авторів навчальних книг та ін.

Я. Біленький у статті “Шкільні підручники для середніх шкіл” стверджує, що найбільш продуктивним для наукової інституції у цій царині був період перших двох десятирічь XX ст., коли офіційні установи цілком не займалися виданням українських підручників. “У тому часі, – пише автор, – видала “Рідна школа” 26 оригінальних і 15 переклад-видань, НТШ – друге стільки” [25, С. 152].

У цьому зв’язку відзначимо вартісною під науково-дидактичним і виховним кутом зору серію шкільних читанок, виданих НТШ, гімназійного вчителя А. Крушельницького (див. Додаток Г) із добірним матеріалом з української літератури і народної творчості, добре припасованими історичними розвідками М. Грушевського, В. Антоновича, І Крип’якевича, ілюстраціями рідної природи.

Надбанням українського підручникотворення стали навчальні книги з української філології (О. Барвінський, С. Смаль-Стоцький, К. Лучаківський та ін.), іноземних мов та літератури (А. Алиськевич, І. Огоновський та ін.). На особливу увагу заслуговують й перші україномовні підручники з математики та фізики (В. Левицький, П. Огоновський, О.Савицький, М. Грицак, І Сітницький, Р. Цегельський); природознавства – ботаніки й зоології (І. Верхратський,

М.Росткович), геології та мінералогії (М. Мельник), хімії (Ю. Гірняк), географії (О. Калитовський, Ю. Левицький, С. Рудницький); суспільних наук (І.Крип'якевич) (див. Додаток Г).

У 1923 р. офіційна польська влада заборонила Науковому товариству ім. Шевченка займатися видруком шкільної навчальної літератури, передавши ці права друкарні Ставропігійського інституту у Львові.

Як бачимо, Наукове товариство імені Шевченка різноманітними формами підтримки, освітніми ініціативами, освітньо-педагогічною діяльністю своїх активних членів приклалося у значній мірі до вирішення нагальних проблем розвитку українського середнього і фахового шкільництва.

2.3. Внесок Наукового товариства імені Шевченка у розвиток української вищої освіти

Червоною ниткою через усю історію діяльності Наукового товариства імені Шевченка проходить ідея творення національної системи вищої освіти. Як потужна громадська інституція, покликана розвивати українську науку, творити і плекати національну наукову еліту, НТШ усвідомлювало всю глибину проблеми повноцінного доступу українського молоді до університетських студій, підготовки на національній основі нової генерації української інтелігенції для розбудови усіх сфер українського суспільного життя.

Життя підтвердило виконання Товариством цієї важливої націєтворчої місії. Наукове товариство імені Шевченка у досліджуваний період залишалося основним продуцентом ідеї українського університету, навколо нього формувалося інтелектуальне середовище, яке розвивало цю думку, наповнювало конкретними діями і результатами.

Відзначимо, що у вирішенні проблеми української вищої освіти в Галичині зі сторони НТШ прослідковувалася еволюційність, певна послідовність кроків, що в узагальненому вигляді трансформувалося від надання всеоможливої підтримки студентській молоді, академічному персоналу існуючих на той час державних закладів вищої освіти, теоретичного обґрунтування задуму українського університету – до заснування, підтримки, забезпечення діяльності першого українського приватного вищого навчального закладу – Українського таємного університету у Львові. Проаналізуємо ці позиції більш детально.

Здійснений нами аналіз архівних та наукових джерел засвідчив, що у розрізі періоду дослідження мала місце багаторічна співпраця Наукового товариства імені Шевченка із українським молодіжним академічним середовищем вищих шкіл Галичини, репрезентованого чисельними студентськими об'єднаннями, громадами, гуртками та ін., метою діяльності яких було надання різноманітних форм допомоги студентській молоді, захист прав та свобод студентства, створення умов для професійного самовдосконалення тощо. Наукова інституція вела активну роботу щодо підтримки молодіжних ініціатив, плекання національної самосвідомості, залучення молоді до культурно-просвітницької діяльності, заохочення до наукового пошуку тощо.

Як уже вище зазначалося, створення свого часу у Галичині перших культурно-просвітніх товариств, якими стали товариство “Просвіта” й Літературне товариство ім. Шевченка, спричинило подальшу активізацію українського громадського життя, виступило каталізатором створення, зокрема, й окремих освітньо-просвітницьких студентських організацій.

Первістком студентської самоорганізації стало заснування у 1882 р. товариства студентів-українців Львівського університету під назвою “Академічне братство”, метою якого ставилося завдання творити наукове й громадське життя української академічної молоді. На базі студентського

товариства існувала власна бібліотека, читальня, організовувалися філософські, літературно-історичні та етнографічно-статистичні гуртки, читання лекцій, літературні й артистичні вечори, була спроба видати власний журнал “Товариш”. Товариство дало початок діяльності згодом визначним діячам НТШ – О. Барвінському, М. Бучинському, О. Колессі, І. Франкові та ін. Відзначимо як суттєвий аспект співпраці “Академічного братства” із НТШ його участь в організації віч на підтримку рівності української мови й відкриття кафедри української історії у Львівському університеті [237, С. 103-104].

В 1892 р. у Львівському університеті було засновано українське студентське товариство “Ватра”. Згідно зі статутом, метою цього молодіжного об’єднання стала організація освітньо-просвітницької діяльності в академічному середовищі шляхом створення читальні, відкриття бібліотеки, видання наукових і літературних творів, організації лекцій, наукових гуртків, літературних вечорів, концертів, вистав, наукових мандрівок краєм тощо. Новостворене товариство, з самого початку своєї діяльності налагодило співпрацю із НТШ. Передусім, це стосується використання членами товариства можливості публікуватися у виданнях НТШ. І. Копач, О. Макарушка, І. Раковський, Я. Грушкевич, Ф. Колесса, О. Терлецький, С. Томашівський та ін. друкували свої праці у “Записках НТШ”, окремі публікації активних діячів цієї організації побачили світ також у літературно-науковому та громадсько-культурному часописі “Зоря”, який видавався під патронатом Наукового товариства імені Шевченка [238, С. 528].

З 1896 р. “Академічне братство” разом з товариством “Ватра” злились у єдине товариство, яке отримало назву “Академічна громада”. У друкованому органі товариства – журналі “Молода Україна”, першому українському студентському часописі, що виходив у 1900–1903 рр. публікувалися члени НТШ – С. Баран, М. Галущинський, І. Крип’якевич, А. Крушельницький, В. Панейко, В. Старосольський та ін. [236, С. 101].

Дбаючи, передусім, про поліпшення умов життя та побуту української студентської молоді, керівництво “Академічної громади” першочергово поставило за мету заснування “фонду запомогі і позики”. У зверненні з цього приводу зазначалося: “... з огляду на те, що наше Товариство є самотнім у Львові академічним о русько-українським характері.... збирає молодь з усіх сторін нашого краю і нараховує близько ста членів, котрі в більшій мірі, будучи синами бідних родин...могли б числитися на матеріальну підмогу...” [78, Арк. 39].

“Академічна громада” надавала квоти на навчання, позики на проживання студентів львівських вищих шкіл, підтримувало стипендіями талановиту українську молодь. З метою збільшення стипендіальних квот товариство приєдналося до впровадження під орудою НТШ стипендіального фонду імені проф. О. Огоновського.

Більше того, Наукове товариство імені Шевченка взяло на себе обов’язок виступити довіреною особою “Академічної громади” щодо укомплектування і збереження архівних матеріалів діяльності цієї студентської організації, про що свідчить відповідний протокольний документ від 4 грудня 1902 року [83, Арк. 10]. Відповідно до цієї домовленості наприкінці 1908 р. “Академічна громада” передала у сховище НТШ свій архів, документи інших студентських товариств – “Дружнього лихваря”, “Ватри”, “Академічної громади” в Кракові, “Академічного братства”, а також редакції журналу “Молода Україна” [236, С. 100-102].

Варто зазначити, що у співпраці із Науковим товариством імені Шевченка “Академічна громада” активно взаємодіяла і співпрацювала з іншими культурно-освітніми установами як в Галичині, так і за її межами. Так, зокрема, відзначимо підтримку ним товариства “Просвіти”, яке просило дарувати книги до бібліотеки, “зайнятися... читальнею і розбудовувати громадське життя” [82, Арк. 8, 15], “Кружка правників” за участю студентів Львівського університету [78, Арк. 16], академічного товариства “Молода Україна” у

Чернівцях [80, Арк. 13, 32], академічного товариства “Союз” з кружком “Українських дівчат” [82, Арк. 8], бібліотеки Академічної гімназії та ін., які просили “Академічну громаду” про “ласкаве обдарування своїми виданнями, а також і примірниками тих книжок, які знаходяться в бібліотеці” [81, Арк. 27-28]. Крім того, безпосередньо у приміщеннях “Академічної громади” систематично проводилися для охочих доповіді на популярні науково-пізнавальні теми за участю членів Наукового товариства імені Шевченка [81, Арк. 19].

Особливо партнерські відносини “Академічна громада” мала з товариством “Основа”, створене у 1897 р. при Вищій політехнічній школі у Львові. “Бути осередком наукового і товариського життя українських студентів львівської політехніки” – так визначалася у статуті мета діяльності товариства “Основи” [234, С. 60-68]. Структурно товариство, відповідно до спеціалізації відділень Політехніки, мало шість наукових підрозділів: мистецьку секцію, яка об’єднувала студентів відділів архітектури і рисувальної групи та профільні гуртки – механіків, хіміків, рільників, лісників та інженерії. Засаднича статутна ідея, яка працювала насамперед для взаємодопомоги студентів-політехніків, мала також культурно-освітнє та наукове значення для ширшого загалу. “Основа” утримувала читальню і бібліотеку, організовувала наукові доповіді та дискусії, літературні вечори, артистичні концерти, театральні вистави, видавала підручники та часописи, займалася посередництвом у працевлаштуванні студентів, проведенні практик під час канікул, підтримувало наукові відрядження, влаштовувало благодійні акції [234, С. 60-68].

Свідчить про тісну співпрацю тих товариств й те, що, скажімо, всі офіційні зібрання “Основи” (вибори, загальні збори та ін.) детально обговорювалися у середовищі “Академічної громади”, бібліотека студентської молоді товариства “Основа” постійно поповнювалася подарунковою літературою [79, Арк. 13].

Часто “Основа” зверталась до НТШ за підмогою у справі укомплектування бібліотеки, до керівництва наукової установи надходили

листи-звернення про надсилання творів, видань, а також зворотні листи-подяки за отриману літературу [316, Арк. 6-7]. Не маючи стабільних доходів товариство постійно здійснювало пошук засобів для підтримки діяльності своїх секцій і гуртків. Частина коштів надходила з бюджету самого товариства за рахунок сплати членських внесків, крім того, фонди поповнювалися від проведення різних заходів, продажу календарів, а також фінансової допомоги від сенату Політехніки, української громадськості тощо [234, С. 60-68].

І ще про одне студентське товариство, яке тісно співпрацювало з НТШ в означений період варто згадати. Мова йде “Академічну поміч” – українське студентське товариство, яке діяло у Львові з 1902 р. як “Руська академічна поміч”, після 1921 р. вже як “Українська академічна поміч”. Власне цьому товариству після зведення у 1906 р. НТШ здала у винайм Академічний дім за умовленою винагородою, де воно мало винаймати кімнати студентам [235, С. 102-103]. Організована у Академічному домі т. зв “Академічна кухня” неодноразова шукала підтримки у науковій інституції, про що свідчать опрацьована нами їхня кореспонденція [362, Арк. 1-4].

Про важливість Академічного дому при НТШ як головного осередку для студентів у Львові “Академічна поміч” акцентувала у повоєнний період, коли гостро постала проблема надання матеріальної допомоги українським студентам, бо, як читаємо в одному із листів, “багато з них не зможе користуватися наукою, якщо не дістане визначної матеріальної діяльності” [361, Арк. 1].

Підтвердженням тісної співпраці “Академічної помочі” з Науковим товариством імені Шевченка став факт прийняття студентської організації у звичайні члени НТШ.

Надана з боку Наукового товариства різнобічна допомога й підтримка студентським організаціям, а через них й широкому загалу української студентської молоді мала велике значення для поширення в українському національному середовищі загалом ідеї вищої освіти, створювало передумови

її широкого розголосу, пошуків шляхів створення власного українського університету.

Ідея створення українського університету в Галичині систематично виникала з кінця XIX ст. і до початку Першої світової війни. Промотором цього задуму у більшості випадків виступало саме Наукове товариство ім. Шевченка.

НТШ солідаризувалося з діями українських студентів Львівського університету, які на початку грудня 1901 р. на знак протесту проти репресивних дій університетської влади щодо студентів-організаторів українських студентських віч та демонстрацій з вимогами рівноправності української мови в університетському урядуванні, відкриття нових українських кафедр, залишили навчання і перебралися на навчання в інші вищі школи Австрії [123, С. 42]. Ця масова акція (“сецесія”) увійшла яскравою сторінкою в історію змагань за Львівський університет.

У січні 1902 р. делегація Наукового товариства ім. Шевченка у складі І. Горбачевського, І. Пулюя, С. Смаль-Стоцького вручила міністрові освіти у Відні, підготовлений Товариством, меморандум, у якому причини цієї акції-непокори українського студентства вбачала не у “видуманій агітації”, а у “невластивих національних відносинах на так званому утравкістичному Львівському університеті” [187, С. 11-13]. Наскрізно через цей документ проходить думка про неможливість розв’язати цю проблему лише частковими поступками чи окремими заходами, вихід бачився виключно у заснуванні окремого українського університету. У звіті делегації НТШ про поїздку у Відень з цього приводу читаємо: “Під такими сумними обставинами остається руському народові ніщо іншого, як домагатися окремого руського університету, щоб таким способом минути конфлікту між двома національними таборами...” [295, Арк. 7].

З огляду на складність суспільно-політичного контексту університетського питання, в прогресивному українському середовищі Галичини на початку XX ст. все більше актуалізується ідея заснування у Львові

приватного університету. З'явився суспільний клич “Університет через підписку”, яким передбачалося через підписку організувати збір коштів з метою формування спеціального добровільного національного податку як основи бюджету майбутнього українського відкритого (приватного) університету [121, С. 19].

У плані реалізації цього задуму Наукове товариство ім. Шевченка на початку ХХ ст. виступило з низкою ініціатив. У березні 1902 р. на засіданні філологічної секції НТШ один із його фундаторів М. Павлик подав проєкт заснування приватної вищої школи, підкресливши, що створення такої установи саме на базі Товариства дало б змогу піднести рівень освіченості українців і авторитет самої наукової інституції. “Треба лиш аби чолі справи стало якесь авторитетне і компетентне діло, – стверджував він, – котрим безперечно є НТШ, секції якого могли стати науковими зародками майбутніх факультетів” [356, Арк. 9].

Однак, попри свою привабливість, справа українського відкритого університету у Львові у такому вигляді не була втілена в життя. Цьому, на думку дослідника Д. Герцюка, зашкодили і відсутність належної підтримки з боку тодішнього українського політикуму, і певний скептицизм галицького соціуму щодо реальності цього задуму [40, С. 174].

Ідея українського університету на початку ХХ ст. набула свого широкого розголосу завдяки виваженій позиції голови Наукового товариства ім. Шевченка, професора М. Грушевського. У доповнення до вже проведеного з цього приводу у попередньому параграфі аналізу відзначимо, що довершеність концепції національної школи вчений-історик вбачав у функціонуванні самостійного українського університету. “Без національної вищої освіти, – наголошував він, – створення національної науки, штуки [мистецтво – О.К.] на національній основі неможливе почуття культурної вартості своєї національності, почуття національної гідності” [64, С. 5].

Питання українського університету посіли чільне місце у діяльності українського товариства учителів середніх і вищих шкіл “Учительська громада”, яке неодноразово скеровувало з цього приводу до віденського уряду й галицького сейму за підписом М. Грушевського відозви, меморандуми, петиції. Осторонь цієї справи не залишалися й інші громадські освітні й просвітницькі товариства краю – “Краєвий шкільний союз”, Українське педагогічне товариство, товариство “Просвіта” та ін. [186, С. 77-79].

Проте на ділі до заснування своєї власної університетської установи галицькі українці приступили лише після завершення Першої світової війни. Пришвидженню цих процесів спричинилися й нові суспільно-політичні реалії, що склалися в Галичині після поразки українських національно-визвольних змагань і приєднання краю у 1919 р. до Польщі. Львівський університет був повністю полонізований, українських професорів було звільнено, студенти української національності лишалися права навчатися у закладі.

Ці обставини вимагали рішучих кроків. Ініціативу у справі створення української вищої школи взяла на себе частина відомих вчених-педагогів, згуртованих навколо Наукового товариства ім. Шевченка. Розроблялися різні варіанти уможливлення доступу української молоді до здобуття вищої освіти. Передусім йшла мова про відкриття легальних університетських курсів з наміром перетворити їх згодом в український університет. Проведення таких курсів, які оголошувалися НТШ, Товариством українських наукових викладів ім. П. Могили та Ставропігійським Інститутом, польська влада забороняла.

У планах наукової інституції було створення нової для товариства Педагогічної комісії, до складу якої мали увійти такі члени НТШ – науковці, педагоги та освітньо-просвітні діячі, як С. Бaley, М. Галущинський, М. Кордуба, І. Крип’якевич, В. Радикевич, І. Раковський, О. Танчаківський, О. Тисовський. Комісія мала б надати підтримку університетським курсам для української молоді, якій було заборонено вступ до вищих шкіл у Львові [287, С. 8]. Організаційного становлення цієї комісії так і не відбулося, проте її ініціатори

активно долучалися до різних форм науково-педагогічної роботи як на університетських курсах, так і згодом в Українському таємному університеті загалом.

З огляду на цю несприятливу для українства ситуацію, був взятий курс на організацію нелегальних університетських студій. НТШ 19 серпня 1919 р. провело відповідну нараду щодо надання освітньої допомоги українській молоді, “яка бажає щиро присвятитися своїми студіями цілям досягнення потрібного їй образования...”, вислідом якої стало рішення про створення університетських курсів у Львові на основі філософського, юридичного і теологічного факультетів, затвердження їхньої програми роботи [358, Арк. 1-3].

Офіційне ж рішення про заснування у Львові на базі нелегальних курсів українського університету було затверджене у липні 1921 р. на Крайовому студентському з'їзді. Саме тоді і відбулося засідання викладачів університетських курсів, на якому було обрано Сенат Українського таємного університету (далі – УТУ), ректора і деканів виділу [337, Арк. 1-2]. Першим ректором став відомий вчений, педагог, на той час голова Наукового товариства імені Шевченка Василь Щурат.

Створений на базі курсів Товариства українських наукових викладів ім. П. Могили та підтримуваний головним науковим осередком Галичини – Науковим товариством ім. Шевченка, УТУ означив своє пріоритетне завдання: “узмістовуватися в плеканню і подаванню знання з усіх ділянок наук і заспокоювання научно-культурних потреб свого громадянства, а далі в підготовці фахових робітників різного типу...” [336, Арк. 35].

Український вищий навчальний заклад, який діяв у Львові у 1921-1925 рр. під назвою Український таємний університет (значився ще як і “підпільний”, в оцінці сучасників також як “катакомбний”) став унікальним явищем в історії української освіти і культури, вінцем реалізації університетської ідеї в Галичині, засвідченням генетичної тяги українців до вищої освіти і науки.

Структура УТУ була підпорядкована забезпеченню освітніх потреб українських студентів. У верхівці УТУ розміщувався Сенат, яким керував ректор університету, на чолі кожного виділу стояв декан і продекани. Університет поділявся на три факультети – філософський, правничий і медичний із наповненням різного спрямування кафедр і підрозділів, які забезпечували належні умови для здобуття відповідної фахової вищої освіти українською молоддю. Всього на початок роботи УТУ нараховувалося 54 кафедри, де проходили навчання понад 1260 студентів [342, Арк. 1-2] (див. Додаток Д).

Окрему значимість для розвитку УТУ українського таємного університету, стало зростання відокремленого *технічного виділу*, що пізніше переріс в окремий таємний заклад освіти — Українську Високу Політехнічну Школу на чолі з відомим діячем НТШ, В. Лучківом. Тут навчальні курси вели українські науковці І. Барщівський, В. Васюта, В. Левицький, В. Монастирський, Є. Нагірний та ін.. На технічний виділ у перший рік існування було записано 150 студентів [195, С. 19].

Варта уваги демократична система вибору ректора і деканів навчального закладу. Так, наприклад, вибори декана відбувалися шляхом зібрання і погодження рішення зі всіма т.зв. “прелегентами” – колегами виділу, після чого дане рішення повідомлялося сенату університету для здійснення майбутніх засідань всіх деканів і їхніх заступників [338, Арк. 6].

Навчально-наукову інформацію як студенти, так і викладачі українського університету черпали з бібліотечних фондів НТШ, Національного музею у Львові, Народного Дому, Українського педагогічного товариства “Рідна школа”, товариства “Просвіта”, де була можливість користуватися “великим бібліотечним збором переважно з області педагогічних та філософічних наук...” [337, Арк. 2] оскільки доступу до бібліотеки Університету Яна Казимира у Львові не мали.

Варто зазначити, що вступниками до Українського таємного університету були абітурієнти різних категорій: колишні студенти Львівського університету, учні українських гімназій Галичини і цілої України. Адміністрація закладу збирала відомості про вступників, які в фіксувалися у т. зв. “вписовій картці” (див. Додаток Е). Специфікою діяльності УТУ було поважне ставлення до студентської молоді, бо саме підтримка студентів шляхом збору громадських коштів, меценатської допомоги на утримання університету в українському середовищі створювати належні умови для навчання [351, Арк. 2-4]. Кожний студент мав платити за один семестр 7000 пол. марок, проте з огляду на нестабільність тодішньої польської валюти, сума до оплати визначалась кожного разу по-різному [337, Арк. 2 зв.]. Слід відмітити, що траплялись випадки, коли студенти просили “звільнення від оплати вписової” у зв’язку з неспроможністю українських сімей сплатити вартість навчання [340, Арк. 1].

На підмогу студентській молоді разом з громадськими, науковими, суспільно-політичними організаціями організовано виступали й молодіжні товариства, які діяли в Галичині – Український студентський союз, “Профорус”, Українська Крайова студентська рада.

Заснований у 1909 р. Український студентський союз мав на меті формувати студентську спільноту краю, координувати діяльність всіх українських студентських організацій, а після Першої світової війни його роль концентрувалася на підтримці українського молоді, що об’єднувалася навколо Українського таємного університету.

Проаналізована нами переписка Українського студентського союзу та Наукового товариства ім. Шевченка засвідчила про різні аспекти їхньої співпраці, що стосувалися, зокрема, відзначення 40-літнього ювілею творчої праці Івана Франка (т.зв. “ювілейного дару для Івана Франка” [355, Арк. 8]), святкування 350-ліття першої української друкованої книги [297, Арк. 2, 17], питань побуту та умов навчання студентів в УТУ тощо.

Після розв'язання польською владою Українського студентського союзу у 1921 р. польською владою на студентському з'їзді було створено новий центральний орган — Українську крайову студентську організацію, перейменовану згодом на Професійну організацію українського студентства “Профорус” [99, С. 963].

“Профорус”, яка діяла у Львові у 1921-1926 рр., мала на меті підтримувати молодь у здобутті вищої освіти засобами організованої просвітницької і господарсько-економічної роботи. З цією метою проводилися з'їзди з участю всіх установ, окремих осіб, причетних до організації університетського середовища. Так, у серпні 1923 р. під патронатом “Профорусу” було влаштовано західнорегіональний з'їзд українського студентства, на якому обговорювалися заходи щодо організації української вищої освіти, завдання освітньо-просвітніх, наукових та культурних товариств Галичини у підтримці університетської справи [117, С. 3].

Наукове товариство ім. Шевченка, як засвідчив проведений аналіз, розділяло програмні цілі студентської організації, надавало їй різнобічну допомогу. Стосувалося, це зокрема, надання українській студентській молоді УТУ Академічного дому для проведення університетських навчальних лекцій [297, Арк. 13-16], організації на прохання студентської ради навчальних курсів у психологічному інституті УТУ. Варто зауважити, що НТШ виступало довіреним товариством щодо збереження касових книг, протоколів та ін. документів студентської організації “Профорус” [297, Арк. 12-12 зв., 14].

Тісну співпрацю щодо організації української студентської молоді навколо реалізації університетської справи мало НТШ також з Українською крайовою студентською радою Західних земель України у Львові. За підтримки цієї організації студенти відвідували бібліотеку історико-філософської секції НТШ, де брали для вивчення наукову літературу [353]. З ініціативи Наукового товариства ім. Шевченка 12 лютого 1923 р. у Львові відбулося опитування (“анкета”) з приводу університетської справи за участі Сенатів Українських

Високих Шкіл у Львові, основних культурно-освітніх товариств та українського студентства, презентованого Студентською радою. Дані “анкети” мали на меті проаналізувати відношення української спільноти до діяльності з УТУ та вирішення подальшої діяльності вищої школи [354, Арк. 72-74].

Зауважимо, що процедура навчання, складання іспитів в Українському таємному університеті відповідала діючому на той час освітньому законодавству [339, Арк. 134], загалом забезпечувало можливість студентам подальшого продовження навчання закордоном, оскільки всі навчальні курси, прослухані в УТУ, зараховувалися у інших вищих навчальних закладах.

Найбільш розвинену та завершену освітньо-наукову структуру на той момент мав філософський факультет, який міг навіть конкурувати із європейськими освітніми і науковими школами. На базі кафедри педагогіки як структурного підрозділу філософського віділу Українського таємного університету, були представлені численні педагогічні курси освітніх діячів, вчених-педагогів О. Макарушки, М. Галущинського та В. Калиновича.

Остап Макарушка належав до когорти найбільш активних і відомих українських педагогів й освітніх діячів Галичини у першій третині XX ст.. Він усе своє життя присвятив справі навчання і виховання учнівської і студентської молоді, реалізації ідеї української національної школи. Після завершення навчання на філософському факультеті працював вчителем у гімназіях Львова і Коломиї, професором Львівської академічної гімназії, багатолітнім директором української жіночої учительської семінарії у Львові. Двічі (1910-1911 рр. і 1915-1919 рр.) ставав біля керма Українського педагогічного товариства “Рідна школа”, активно приклався до його розбудови. Також був автором низки наукових праць: “Вихованє хлопця та дівчини” (1916), “Вплив війни на виховання” (1917), “Наука виховання: підручник для шкіл і родини” (1922), “До реформи середньої школи ” (1927) та ін.

3 грудня 1919 р. О. Макарушка став дійсним членом Наукового товариства ім. Шевченка. В Українському таємному університеті Остап

Макарушка викладав курс “Основи виховання” у кількості 3 год/тиждень [196, С. 90]. Ідейною основою цього курсу став його авторський підручник “Наука виховання: підручник для шкіл і родини”, виданий у Львові у 1922 р. з друкарні Наукового товариства імені Шевченка. В історії українських підручників із педагогіки ця книга вважається однією із перших.

Книга складалася із дев’яти розділів, в яких розкрито основні положення педагогічної теорії: категорії педагогіки, проблема мети виховання, напрямки, принципи, методи, форми та шляхи виховання. Особливу увагу О. Макарушка у підручнику присвятив особистості учителя та його ролі в організації виховного процесу [180].

У рецензії на книгу, підготовленій М. Височанським і надрукованій у “Літературно-науковому віснику”, відзначалося, що “Наука виховання” О.Макарушки “... се властиво шкільний підручник. Важним тим, що твір оригінальна праця, і що він – се перша поява того роду книжок у нас”. Додаток у заголовку вказує, що підручник є корисним для вивчення у сім’ї та “не минається правдою...”, бо на думку рецензента, “процес виховання в сім’ї має здебільшого хаотичний характер, а даний підручник мав допомогти у цій справі українським сім’ям” [34, С. 188].

Серед науковців, які викладали педагогічні предмети в УТУ особливо відзначався і член НТШ Михайло Галущинський. Освітянин у зимовому семестрі 1922-1923 рр. читав на філософському відділі три педагогічні курси: “Історія педагогії від 18 в.”, “Педагогічний семінар: Твори Песталоцці”, “Найновіші педагогічні струї” [343, Арк. 13].

Загалом персоналія М. Галущинського добре znana серед загалу прогресивної української інтелігенції, яка активна обстоювала національні ідеї, приклалася до багатьох освітніх починів. Відома його подвижницька праця на чолі громадських товариств та організацій – “Академічна громада”, “Січ” у Відні, “Просвіта” та ін., педагогічна діяльність як учителя – в Українській

академічній гімназії у Львові, Золочівській гімназії, як директора – у Рогатинській приватній українській гімназії.

Вагоме значення для розвитку ідей освіти і просвітництва в Галичині мав його багатий творчий доробок. З-під пера вченого-педагога побачили світ низка праць на актуальні педагогічні проблеми – “Книжка і українське громадянство”, “Новими шляхами (Історія і завдання “Просвіти”)", “Боротьба з неграмотністю”, “Що треба читати?”, “Освіта дорослих, передумови її розвитку та успіху”, “Народня освіта й виховання народу. Методи й цілі”, “Позашкільна освіта (народно-освітні установи: організаційні форми-мета)” та ін. [57, С. 459], надрукованих у видання НТШ, товариства “Просвіта”, “Рідної школи”.

Свій великий педагогічний досвід М. Галущинський передавав на курсах Українського таємного університету, щороку на дані предмети освітянина записувалося чимала кількість студентів. Зокрема, найбільший запит на навчальні лекції М. Галущинського відносяться до курсу “Історія педагогії від 18 в.”, який складав із програми 2 год/ тиждень, а решта курсів науковця становили по 1 год/тиждень.

Також аналіз книги записів студентів на літній семестр 1924-1925 рр. засвідчує, що М. Галущинський, окрім трьох педагогічних курсів знайомив студентів також із навчальною дисципліною “Виховання дома і в школі” у кількості 2 год/тижн., куди було записано більше 40 студентів філософського віділу [350, Арк. 1].

Вагомий внесок у діяльність кафедри педагогіки Українського таємного університету у Львові, крім вже згадуваних О. Макарушки та М.Галущинського, вніс також Володимир Калинович. Освітянин вів в УТУ у 1923-1924 рр. навчальний предмет “Пайдологія” у кількості 2 год/тижн. та педагогічний курс “Досліди на душею дитини” у 1924-1925 рр. в кількості 2 год/тижн. [350, Арк. 1].

Варто відзначити, що зміст навчальних курсів В. Калиновича в УТУ базувався на ґрунтовних наукових дослідженнях автора, зокрема на працях

“Неграмотність і недільні школи на Україні. Причинки до українського шкільництва”, “Наша молодь у переломовій добі. Чим цікавиться молодь в українській середній школі” та ін. [7], які публікувалися у журналах “Літературно-науковий вісник”, “Українська школа”.

Зокрема, у праці “Наша молодь у переломовій добі. Чим цікавиться молодь в українській середній школі”, В. Калинович, звертається до базових положень науки “пайдології”, а саме ідей та наукових висновків закордонних дослідників – С. Холла, Е. Кіркпатріка, Е. Меймана, К. Гроса, Р., В. Штерна, М. Монтезорі та ін. Як новітня педагогічна течія, пайдологія мала на меті досліджувати особистість дитини, об’єднавши підходи різних наук – медицини, біології, психології, педагогіки.

Саме тому В. Калинович вважав за необхідне викладати такий педагогічний курс в Українському таємному університеті, тим самим зацікавлюючи молодь до глибшого пізнання і розуміння природи дитини як суб’єкта навчально-виховного процесу. “Нова наука, – стверджував педагог, – завоювала собі у світі катедри та лабораторії експериментальної педагогіки при численних університетах, утворила безліч спеціальних інститутів для дослідження дітей... так що й ми повинні познайомитися бодай з важнішими вислідами нової науки...” [120, С. 2].

Власне саме члени Наукового товариства ім. Шевченка і складали левову частку викладацького корпусу УТУ; вони привносили у студентські аудиторії високий дух науки, формували глибоко національне освітнє й виховне середовище навчального закладу.

В цілому Український таємний університет у Львові, заснований з ініціативи НТШ, підтриманий ним упродовж своєї діяльності кадровим забезпеченням, навчальними і науковими ресурсами відіграв важливу роль в утвердженні в Галичині національної ідеї, справі вихованню й професійної підготовки цілої версти освіченої української молоді, став помітною подією в історії університетської освіти України загалом.

Підсумовуючи вищесказане, відмітимо, що зусиллями Наукового товариства ім. Шевченка у досліджуваний період була високо піднесена ідея університетської освіти, з його боку мала місце різностороння підтримка студентських ініціатив та починів, реалізація проєкту створення і забезпечення діяльності Таємного університету у Львові як символу незламності українського духу, прагнення українців до світла науки й освіти.

Висновки до другого розділу

У розділі розкрито організаційно-педагогічні засади діяльності Наукового товариства імені Шевченка для підтримки українського дошкілля, початкової, середньої, професійної та вищої школи.

З'ясовано внесок НТШ у розвиток і підтримку української дошкільної галузі освіти, зокрема у діяльності “зохоронок”. Доведено, що великий вклад в Наукове товариство ім. Шевченка здійснило для початкового шкільництва. Зокрема, Товариство систематично та цілеспрямовано надавало підтримку тогочасній єдиній державній українській школі імені М. Шашкевича у Львові, приватній виділовій дівочій школі ім. Т. Шевченка, народній школі ім. Б. Грінченка, чотирикласній народній жіночій школі вправ при жіночій учительській семінарії, 5-класній приватній школі імені короля Данила, школі імені князя Лева та ін. Виявлено, що ця підтримка включала в себе надання фінансової допомоги школам; утримання бідних школярів; забезпечення учнівських та вчительських колективів науковою, методичною та художньою літературою; організацію дозвілля школярів тощо.

Систематизовано внесок НТШ для становлення навчальної літератури для українських учнів та вчителів (друк букварів і читанок, граматик з мови, основ німецької мови, правописів тощо). Проаналізовано заходи Товариства щодо унормування правописних правил при підготовці навчальної літератури

для шкільної молоді, актуалізації питання впорядкування українського правопису.

Визначено організаційно-педагогічні спрямування НТШ щодо підтримки української середньої школи та професійної освіти. Підкреслено особливу роль у становленні національної системи гімназійної освіти українського товариства учителів середніх і вищих шкіл “Учительська громада” у Львові, тривалий час яке очолював голова НТШ, професор Львівського університету М.Грушевський.

Розкрито бачення ним перспектив розвитку української середньої школи, обґрунтуванні ідеї національного приватного шкільництва. Засвідчено, що цей програмний постулат М. Грушевського знайшов втілення у діяльності товариства “Учительська громада”, Крайового шкільного союзу, інших громадських організацій, які на початку ХХ ст. розгорнули в Галичині масштабну акцію із заснування приватних українських гімназій.

Виявлено посильний внесок Наукового товариства імені Шевченка у розвиток української приватної середньої школи. Зокрема, низці українських навчальних закладів (приватній українській гімназії імені О. Маковея у Яворові, українській приватній гімназії в Рогатині, приватній українській гімназії в Копичинцях, приватній українській гімназії в Чорткові, приватній українській гімназії в Городенці, приватній українській гімназії в Збаражі, приватній українській гімназії імені М. Шашкевича у Долині, приватній українській реальній гімназії у Буську, приватній українській жіночій гімназії СС Василянок у Львові, дівочій гуманістичній гімназії Товариства “Рідна школа” та ін.) Наукове товариство імені Шевченка надавало різноманітну допомогу, сприяло їхньому становленню та розбудові, поширені загалом ідеї створення на національних засадах системи рідномовного середнього шкільництва. Дана допомога НТШ включала: ініціювання збору коштів на утримання гімназій; надання матеріальної підмоги учням та вчителям; стипендіальна підтримка обдарованої молоді; поповнення виданнями Товариства бібліотечних фондів шкіл; забезпечення навчального процесу навчальними підручниками, картами,

іншим шкільним інвентарем; організація підготовчих курсів для перших класів гімназій; проведення фахових шкільних інспекцій; вирішення кадрових питань; захист учительських прав і свобод та ін.

Суттєвою характеристикою співпраці НТШ із гімназійним середовищем стала безпосередня участь відомих діячів Товариства в діяльності навчальних закладів, поєднання ними навчальної та наукової роботи.

Висвітлено аспекти підтримки Науковим товариством імені Шевченка закладів професійної освіти – учительських семінарій, промислових, сільськогосподарських, торгівельно-кооперативних шкіл, а також громадських організацій, які опікувалися ними.

Окреслено внесок Товариства у видавничу справу для середнього і фахового шкільництва (видрук навчальної літератури у друкарні Товариства, творення української навчальної термінології та застосування її у шкільних підручниках, матеріальна підтримка авторів навчальних книг тощо).

Виокремлено важливий напрям освітньої діяльності НТШ, що стосується сфери української вищої університетської освіти. Акцентовано увагу на ситуації, яка склалася в українському національному середовищі навколо справи українського університету, змагань українців за свою рідну вищу школу. Прослідковано на конкретному історичному матеріалі роль Наукового товариства імені Шевченка у розв'язанні цього питання.

У розділі проаналізовано форми співпраці і підтримки з боку НТШ низки прогресивних українських громадських культурно-освітніх молодіжних і студентських організацій (“Академічне братство”, “Ватра”, “Академічна громада”, “Основа”, “Академічна поміч”), що сприяло назагал активним процесам самоорганізації молодіжного середовища, продукування у ньому прогресивних освітньо-просвітницьких ідей та ініціатив щодо реалізації університетської справи.

Засвідчено заходи Наукового товариства імені Шевченка щодо становлення та організаційно-педагогічного забезпечення діяльності

Українського таємного університету у Львові у 1921-1925 рр. Конкретизовано зміст та напрями взаємодії НТШ у розбудові закладу вищої освіти із громадськими освітньо-просвітницькими організаціями Галичини (УПТ “Рідна школа”, “Просвіта”), виокремлено як пріоритетний напрям – співпрацю із Товариством українських наукових викладів ім. Петра Могили. Особливу увагу акцентовано на різносторонній підтримці НТШ низки молодіжних і студентських товариств (Український студентський союз, “Профорус”, Українська Крайова студентська рада), які активно працювали у царині згуртування студентської молоді, формування національної свідомості.

Розглянуто структуру, особливості організації навчального-виховного процесу, дано характеристику студентського та професорсько-викладацького складу українського приватного закладу вищої освіти. Увиразнено організаційно-педагогічної засади діяльності на базі університету кафедри педагогіки, проаналізовано зміст та особливості , викладання педагогічних курсів, авторами яких були відомі освітні діячі і педагоги – О. Макарушка, М.Галущинський, В. Калинович.

Зміст розділу висвітлено у публікаціях автора [129, С. 219-222; 131, С.80-89; 132, С.137-142; 132, С. 37-38; 134, С. 144-149; 135, С. 150- 155; 135, С. 121-128; 138, С. 198-200; 138; 139, С. 117-118; 141, С. 35-36].

РОЗДІЛ 3. ПРОСВІТНИЦЬКІ ІНІЦІАТИВИ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА

У розділі охарактеризованого головні напрями діяльності НТШ для розвитку просвітницької сфери: окреслено основні напрямки діяльності НТШ для організації та розвитку андрагогічної освіти та просвіти у Львові наприкінці XIX – першій третині XX століття; проаналізовано вклад Наукового товариства ім. Шевченка у становлення благочинно-меценатської діяльності Галичини.

3.1. Андрагогічна складова діяльності Наукового товариства імені Шевченка у Львові

Важливою складовою українського національно-культурного відродження в Галичині у другій половині XIX – першій третині XX ст. стало розгортання цілеспрямованої і системної освітньо-просвітницької роботи у середовищі дорослого населення. До вирішення цієї національного ваги проблеми зверталися у своїй діяльності різні громадські об'єднання й товариства, які шляхом створення різноманітних структур на місцях (філій, гуртків, осередків, читалень, бібліотек та ін.), організації лекційної і видавничої справи прагнули піднести загальноосвітній рівень молоді та дорослих, популяризувати наукові знання, через, зокрема економічне просвітництво, формувати почуття господаря, сприяти розвитку українського промислу та кооперації, назагал плекати національну свідомість і патріотизм.

Поза сумнівом, головним промотором цієї діяльності виступила “Просвіта”, яка з самого початку свого існування очолило потужний просвітницький рух, в історію українських національних змагань увійшла як найбільш масова громадська організація українців Галичини, стала матір'ю українських товариств, поширила свою діяльність на інші краї і землі, де проживала українська людність.

Просвітницький вектор зайняв чільне місце у діяльності освітньо-шкільних (Українське педагогічне товариство “Рідна школа”, “Взаємна поміч українського вчительства”, “Учительська громада” та ін.), економічних та господарських (“Сільський господар”, “Товариство українських кооператорів” “Народна торгівля”), жіночих (“Жіноча громада”, “Союз українок” та ін.) , студентських та молодіжних (“Пласт”, Студентський Союз та ін.) громадських інституцій.

Своє вагоме слово у царині українського просвітництва сказало й Наукове товариство імені Шевченка у Львові. Зусиллями його головної управи, комісій, окремих членів велася різнопланова освітньо-просвітницька робота серед народних мас. Виокремимо окремі аспекти цього напрямку діяльності НТШ.

Передусім відзначимо багаторічну співпрацю НТШ із головним просвітницьким товариством Галичини – товариством “Просвіта”. Проведений нами аналіз архівних матеріалів, переписки двох громадських установ дає багате фактологічне підтвердження такого партнерства.

Як відомо, головним осередком широкого фронту просвітницької роботи “Просвіти” виступали її первинні осередки – філії і читальні, зусиллями яких велася різнопланова національно-культурна діяльність. Їхня мережа динамічно розвивалася. Якщо у 1913 році при товаристві “Просвіта” налічувалося 2649 читалень, то уже в 1935 році їх попри утиски стало 3071 [184].

НТШ у різних формах пропонувалася допомога філіям і читальням “Просвіти”. Здебільшого, це стосується вже традиційної для знаної наукової інституції форми підтримки національної культурно-просвітницької сфери, як надання книжкової продукції. Прикладів такої співпраці чимало. Так, зокрема, у січні 1899 р. НТШ надіслало книги свого видавництва за зниженою на 50 відсотків ціною для читальні м. Сокаль [294, Арк. 2-2 зв.]. Пізніше ця ж читальня через збільшення напливу відвідувачів затребувала список всіх видань

Товариства. 1 лютого 1900 р. до НТШ звернулася читальня “Просвіти” в Кутах Косівського повіту, очолювана бібліотекарем І. Кубрановичем з проханням надати наукові та художні книги українських авторів, бо, як зазначається в листі, “читальня не числиться до заможніших... та потребує зниження ціни на 20 %” [294, Арк. 9-10]. 26 березня 1900 р. читальня товариства “Просвіта” в м. Бережанах на чолі з М. Кордубою попросила НТШ у наданні низки видань, щоб “зложити невеличку бібліотеку... позаяк читальня знаходиться в стадії початкового розвою і фінансовий стан її дещо мізерний...” [294, Арк. 11-12]. З подібними проханнями до Товариства зверталися читальні м. Мостиськ (23 травня 1905) [310, Арк. 13], с. Бабинці (5 січня 1911 р), с. Лоцини (27 вересня 1935 р.), с. Миклашів [301, Арк. 25, 69, 75-76] та ін..

Слід зауважити, що допомоги від наукової установи потребували і читальні товариства “Просвіта”, розташовані не тільки в Східній Галичині. Так, скажімо, з НТШ кореспондувала читальня у м. Кракові, яка “поклала собі за задачу розбуджувати та піддержувати національну свідомість та удвигнути просвіту серед своїх членів...”. 8 червня 1911 р. вона звернулась з проханням до Товариства вирішити проблему забезпечення книжками для “...обслуговування членів з дуже різним рівнем освіти: почавши від робітників і слуг, що ледве закінчили курс для неграмотних, аж до людей з академічним образованием...” [296, Арк. 5-5 зв.]. Свідченням наданої допомоги є лист-подяка від 30 вересня 1911 р.

В архівних матеріалах знаходимо подібні листи вдячності й від інших осередків “Просвіти” – читальні с. Озерної (14 лютого 1902 р.), читальні с. Вербитині (24 березня 1902 р.) [310, Арк. 3-4], читальні м. Ворохти (7 вересня 1938 р.) [301, Арк. 70] та ін.

Знаковою є підтримка НТШ діяльності товариства “Просвіта” та його первинних структур у міжвоєнний період, особливо на початку 1920-х років, коли польська влада вдалася до чисельних акцій переслідування та заборони національної культурно-просвітницької праці. Як варіант легалізації форм

такої роботи з ініціативи тодішнього голови “Просвіти” М. Галущинського почали творитися самостійні гуртки та читальні самоосвіти, діяльність яких також була постійною загрозою. З огляду на такі обставини, у листі представників цих просвітницьких осередків до НТШ від 6 вересня 1923 р. знаходимо прохання підготувати акт згоди на прийняття майна читалень у зв’язку з небезпекою розпаду чи їхнього закриття [308, Арк. 40]. Такі і подібні ним звернення до наукової інституції свідчили про її авторитет і довіру у національному середовищі краю.

Варто звернути увагу й на такий аспект співпраці Наукового товариства імені Шевченка з українськими громадськими організаціями Галичини культурно-освітнього і просвітницького спрямування як організація виставкової діяльності. Така форма просвітницької роботи через підготовку і проведення переважно з ініціативи товариства “Просвіта”, “Рідна школа” “Сільський господар”, “Народна торгівля” та інших різного плану виставок набула популярності у досліджуваний період, оскільки дозволяла унаочнити досягнення української спільноти краю у промисловій, господарській, культурній площині свого цивілізаційного поступу. У цьому контексті доречно навести приклади проведення господарсько-промислової виставки у Станіславові (1879), першої хліборобської виставки у Стрию (1909), першої української педагогічної виставки у Львові (1938) та ін..

З ініціативи Наукового товариства ім. Шевченка у місцевостях Галичини у другій половині 1930-х рр. промотувалася ідея проведення української демографічної виставки. Цьому передувала поява першого національного атласу під назвою “Атлас України і суміжних країв”, який було видано Українським Видавничим інститутом у 1937 році під титулом НТШ за загальною редакцією дійсного члена НТШ, голови його Географічної комісії Володимира Кубійовича. Біля 150 карт і картосхем, вміщених в атласі, висвітлювали картографовані явища природи, демографії, господарства й культури українських земель на зламі 20-30-хх. ХХ ст. [13].

Ця унікальна картографічна праця відразу привернула увагу української спільноти. Ще до її узагальнення як атласу картографічні матеріали, підготовлені В. Кубійовичем та іншими діячами НТШ – В.Дорошенко, Е. Жарським і Крип'якевичем, І. Теслею та ін. у форматі виставок були представлені у містах за кордоном (Берлін, Прага, Софія та ін.), до їхнього показу проявили зацікавлення крайові українські громадські організації та товариства. Наприклад, 2 квітня 1936 р. читальня “Просвіти” в с. Тустоновичах звернулася до НТШ обладнати демографічну виставку в м. Бориславі, на що була отримана згода та розроблені варіанти організації виставки [301, Арк. 35-36].

Кружок УПТ “Рідна школа” в Дрогобичі (21 січня, 4 березня, 6 і 15 квітня, 1 липня 1936 р.) запропонував НТШ провести “виставку демографічно-господарських карт і діаграм нашого вченого проф. В.Кубійовича...”. З цього приводу зазначалося: “Виставка ця досягнула велике признание за границею в Берліні, Парижі, Лондоні, Празі, а тепер виставку цю уладжується для нашого громадянства в краю. Виставка ця має запізнати нас всесторонно з цілим життям і працею Українського Народу... Тут є матеріали для просвітництва, кооператора, господаря, політика, і взагалі кожного, що цікавиться життям нашого народу...” [299, Спр. 125... Арк. 9-9 зв., 23, 35, 43, 46, 47-47 зв., 52.].

Такі ж листи надходили від кружків у Самборі (22 і 28 січня 1936 р.), Станіславові (27 січня і 3 березня 1936 р.), Тернополі, Перемишлі (5 березня і 12 березня 1936 р.), Коломиї (28 січня, 8 і 26 лютого, 6 і 12 березня 1936 р.), на що, зокрема, у відповіді до останнього виділ НТШ стверджував “...маємо надію, що ця вистава розбудить у нашій суспільности велике зацікавлення і принесе не лиш інтелектуальні, але й матеріальні користи...” [299, Арк. 10, 12, 13, 14- 14 зв., 21, 24, 31, 33-33 зв., 36, 38.].

У контексті андрагогічної складової діяльності НТШ виокремимо його ініціативи *щодо просвітницької підтримки українського жіночого середовища Галичини*. У попередньому розділі ми вже звертали увагу на заходи

Товариства у частині сприяння розвитку жіночої освіти. Аналіз документальних матеріалів дає підстави стверджувати, що у своїй діяльності Наукове товариство ім. Шевченка не ставало осторонь вирішення й актуальних проблем суспільно-громадського життя жінок-українок краю.

Передусім відмітимо, що українське прогресивне жіноцтво мало своїх представників у науковій інституції як членів НТШ. Напередодні Першої світової війни до роботи в Товаристві були задіяні відомі діячки жіночого руху – М. Бордун, С. Окуневська, М. Мудрик, О. Охримович, Є. Тишинська та ін., у міжвоєнний період – О. Бережницька, І. Гургула, О. Мриц, О. Степанів-Дашкевич, М. Струтинська, М. Фуртак-Деркач та ін. [199, С. 247].

Зауважимо, що просвітницьку співпрацю НТШ налагодило з різними громадськими жіночими організаціями, які провадили різнопланову суспільно-корисну працю серед молоді і дорослого населення. Так, зокрема, НТШ всіляко підтримувало діяльність “Товариства вакаційних осель”, яке під патронатом митрополита Андрея Шептицького діяло у Галичині упродовж 1905-1939 рр. і головно опікувалося літнім відпочинком дітей шкільного віку у спеціально організованих з цією метою відпочинково-оздоровчих таборах (“оселях), розташованих у с. Милованю Товмацького (тепер Тлумацького району – *О.К.*) і с. Коршів Коломийського повіту [199, С. 102-103]. Листування, звіти “Товариства вакаційних осель” засвідчують, що НТШ надавало матеріальну допомогу на оздоровлення дітей, утримання приміщень, а також надсилало книжкову продукцію” [313, Арк. 2-5 зв.].

У співпраці з іншим громадським жіночим товариством – жіночою промисловою спілкою “Труд”, організованою у 1900 р. з ініціативи відомого громадського діяча В. Нагірного з метою відкриття кравецьких майстерень та навчання жінок кравецтва, Наукове товариство ім. Шевченка різними формами підтримки (облаштування книгарні, надання книг та періодичних видань для бібліотеки, матеріальна підмога учням створеної при спілці трирічної “Жіночої промислової школи” та ін.) сприяло культурно-

просвітницькому облагородженню членів одного із найбільших у першій третині ХХ ст. в Галичині українських жіночих підприємств. Як писала одна із перших керівників цієї спілки Іванна Кокорудз, у такий спосіб НТШ допомагало “розбудити і утвердити свідомість національну і любов до своєї рідної мови” [314, Арк. 1-2].

Цей аспект діяльності НТШ можна доповнити і відшуканими нами в архівах матеріалах, які засвідчують підтримку з його боку просвітницької праці серед дорослого населення таких громадських жіночих організацій, як “Жіноча громада” в Бережанах та товариство “Опіки над Служницями і Робітницями” у Львові [314, Арк. 3-4].

Долучилося Наукове товариство ім. Шевченка й до організації та проведення у червні 1934 р. у Станіславові Першого жіночого конгресу, який став знаковою подією в історії українського жіночого руху. Понад 10 тисяч учасників із числа прогресивного українського жіноцтва з Галичини, Наддніпрянської України, країн Європи і Північної Америки засвідчили свою організованість і прагнення працювати для справи національно-культурного піднесення свого рідного народу. НТШ відіслало на конгрес свого представника – Ірину Гургулу, яка працювала в етнографічній комісії Товариства, а також 20 червня 1934 р. зробило офіційне привітання жіночому форуму з побажаннями “найкращих досягнень в організації праці на усіх ділянках національного, культурного та громадського життя” [300, Арк. 3]. Крім того, НТШ надало також книжкову продукцію для виставки, проведеної в рамках Конгресу.

Відзначимо, що Наукове товариство ім. Шевченка особливо шанобливо відносилося до діяльності та внеску у національну справу визначної постаті українського жіночого руху, педагога, громадсько-політичного діяча Софії Русової, обраної на жіночому конгресі у Станіславові почесним головою Всесвітнього союзу українок. На урочистості з нагоди 80-річного ювілею великої українки, який відзначався у квітні 1936 року у Львові

у рамках з'їзду товариства “Союзу українок” за безпосередньою участю С.Русової, НТШ делегувало свого представника, дійсного члена Товариства, відомого мовознавця, філолога Василя Сімовича [300, Арк. 1-6].

НТШ на шпальтах своїх видань активно популяризувало педагогічну, освітньо-просвітницьку діяльність С. Русової. Зокрема, на сторінках головного серійного видання Товариства “Записок НТШ” зустрічаємо численні рецензії на публікації С. Русової за авторством членів НТШ В. Дорошенка, І.Кревецького, З. Кузелі та ін.

Зі свого боку, Софія Русова була активним дописувачем видань Товариства, публікувала, зокрема в органі НТШ – “Літературно-науковому віснику”, свої наукові і публіцистичні праці, присвячені проблемам української освіти і шкільництва, діяльності відомих українських і зарубіжних педагогів, тощо (“Старе й нове в сучасній українській літературі. З рос. пер. Іван Франко. З передмовою і післямовою Івана Франка” (1904 р.), “Дещо про сучасне французьке красне письменство” (1913 р.), “Дещо про сербську сучасну літературу” (1913 р.), “Жінка в поезії Шевченка” (1914 р.), “Спомини про перший театральний гурток у Києві” (1918 р.) та ін.).

Окремо необхідно проаналізувати важливий напрям просвітницької діяльності Наукового товариства імені Шевченка, пов'язаний із організацією і забезпечення функціонування *освітньо-наукових курсів* для молоді і дорослого населення. На початку ХХ ст. в українському середовищі Галичини активно промотується ідея заснування на кшталт добре зарекомендованого у європейських країнах *людового (народного) університету*. До обґрунтування цієї справи приклався відомий громадсько-політичний діяч Є. Косевич, який у 1900 р. розмістив у “Літературно-науковому віснику” розлогу статтю під назвою “Людіві університети”, де всесторонньо проаналізував зарубіжний досвід діяльності подібних просвітницьких інституцій, зацентрував увагу на необхідності цілеспрямованої роботи щодо створення на українському ґрунті народного університету. Автор був твердо переконаний, що зусилля

громадських товариств й організацій, спрямовані на піднесення загальноосвітнього рівня народних мас шляхом проведення системної пропаганди науково-популярних, економіко-господарських, суспільно-політичних знань та відомостей, дадуть “імпульс до великого припливу інтелігентних сил, здібних до культурної роботи” [148, С. 53], стануть передумовою успішного вирішення для українців університетського питання загалом. “Справа просвіти народних мас, – резюмує Є. Косевич, – це справа існування цілої нації” [148, С. 51].

Власне під цим кутом зору і можна прослідкувати діяльність Наукового товариства імені Шевченка. Його вагомий суспільний авторитет, потужний науковий потенціал, чітко увиразнена національна позиція – все це ставило Товариство на передову лінію просвітницької роботи, генерування в народному середовищі ідеї вищої освіти. У цьому питанні до нього звертали свої погляди за підтримкою, порадами, допомогою інші громадські структури краю.

Так, скажімо, однією із резолюцій зборів українського жіноцтва у Львові 12 лютого 1904 р. було звернення до НТШ організувати “публичні університетські виклади для широких верств суспільности (жіноцтва), але сі справи о много трудніші до переведення...із поки-що лишаться мабути лише побожними бажаннями нашої суспільности...” [176, С. 174].

Науково-просвітницьке спрямування діяльності НТШ, необхідність заснування за його сприянням на громадських засадах наукових курсів, які б давали можливість молоді та дорослим здобувати вищу освіту чи не вперше на шпальтах “Літературно-наукового вісника” обґрунтував відомий вчений, громадський діяч В. Гнатюк. Зокрема, у статті “Справа українсько-руського університету у Львові” він надав публічності зміст вимог української студентської молоді, розкиданої по австрійських університетах, щодо необхідності заснування окремого українського університету. Академічну спільноту хвилювали подальші наміри польської влади щодо утравкізації

Львівського університету, її спротив відносно відкриття нових українських кафедр, недостатній науковий рівень професорсько-викладацького складу та ін. [50, С. 111-114].

Згодом, ще в одній статті під аналогічною назвою, В. Гнатюк дав оцінку внеску Наукового товариства ім. Шевченка у вирішення українського університетського питання в Галичині, відмітивши при цьому його меценатську допомогу для талановитої молоді із бідних родин через призначення стипендій [51, С. 49-72]. Стержневою через публікації В.Гнатюка проходить думка про необхідність пошуків альтернативних шляхів доступу широких мас до вищої освіти.

Власне такою ефективною формою залучення молоді й дорослого населення до здобуття наукових знань стало ініціювання НТШ проведення наукових курсів. Перші такі курси, які набули всеукраїнського масштабу, були організовані ресурсами історико-філософської та філологічної секцій Товариства у Львові у червні-липні 1904 року. Ідейним натхненником цього дійства виступив голова НТШ М. Грушевський.

Курси відбувалися кожного дня, окрім неділі, і тривали три-чотири години. Їхня програма включала три дисципліни: історію, історію літератури та етнографію. Загалом було прочитано 90 годин лекцій. За словами І. Кривецького "...у доборі тем важну роль грає участь закордонних українців, що в себе вдома не мають зовсім спомоги довідатися про свою історію і письменство..." [151, С. 97-101], тому спрямованість лекцій була всеохоплююча на загальноукраїнську проблематику. За кожний курс, відповідно, був закріплений окремий лектор-науковець з числа діячів НТШ: І. Брик, Ф. Вовк, М. Ганкевич, М. Грушевський, І. Раковський, К. Студинський, С. Томашівський, І. Франко. Загалом до наукових курсів було залучено 135 осіб. М. Грушевський у спеціально підготовленій з цього приводу статті "Українсько-руські наукові курси" оцінив їх проведення як подію, що подавала надію на створення у майбутньому українського університету. Автор наголосив, що дані початки розвитку вищої

освіти були надзвичайно актуальні не тільки для Галичини, а й для цілої України і “коли ся перша проба дійсно заохотить до дальшого урядження таких курсів із ширшою програмою, се б могло мати дуже важні і цінні наслідки...” [70, С. 102-113].

М. Грушевський і надалі залишався прихильником організації наукових курсів. У статті “Справа українських катедр і наші наукові потреби”, аналізуючи стан університетської справи в Україні, він наголошував на необхідності запроваджувати саме українознавчі курси з таких наук, як українська мова, українська література, український фольклор, історія українського народу, історія української науки, археологія України, українське право, географія, економіка і статистика, вважав такі курси фундаментом для становлення української вищої школи [69, С. 418].

Після успішного проведення всеукраїнських наукових курсів, українська громадськість разом з товариствами взялася засновувати нові навчальні курси, що сприяло назагал розвитку освітньо-просвітницької сфери у Галичині та в цілій Україні. У цій справі слід віддати належне Товариству українських наукових викладів ім. П. Могили, яке за підтримки Наукового товариства ім. Шевченка та його членів, організовувало курси для української молоді і дорослих.

Перше засідання засновників Товариства українських наукових викладів ім. Петра Могили відбулося 20 грудня 1906 р. у Львові. Однак, лише після трьохрічної перерви з певних об’єктивних причин, товариство повноцінно запрацювало. Його головною метою було означена організація наукових курсів для української молоді та дорослих, роль яких узагальнив голова О. Колесса: “...товариство дасть вести в житє і стане на висоті свого завдання, тим що до Львова прибудуть тепер охочі і енергійні робітники...” [247, С. 164].

Наукові курси проходили з певними труднощами, проте відіграли важливу роль у справі просвітництва сільської молоді та робітничих осередків.

Важливий внесок у розвиток курсів при Товаристві українських наукових викладів імені Петра Могили належить його голові, дійсному члену НТШ О. Колессі, який наполегливо працював для розвитку української науки, освіти та просвітництва, як депутат австрійського парламенту ревно обстоював українські інтереси.

Станом на 1914 р. Товариство українських наукових викладів ім. П.Могили мало в своїй структурі 7 філій (Перемишль, Самбір, Сокаль, Станіславів, Тернопіль, Рогатин) та 6 осідків кружків (Белз, Бережани, Дрогобич, Золочів, Стрий, Теребовля), де активно працювали відомі громадсько-освітні діячі, педагоги – Я. Ярема, М. Крушельницький, М.Галущинський, Ю. Чайківський, В. Геринович та ін. За 5 років Товариством та його організаційними структурами ним було проведено понад 800 лекцій за участі понад 50000 слухачів [357, Арк. 3-4].

Поява в українському суспільстві нового громадського об'єднання, яке повело широку просвітницьку діяльність на благо розвитку культурно-освітньої та наукової сфери, дало імпульс для подальшої координації подібної роботи з іншими культурно-просвітницькими організаціями. 29 лютого 1912 р. Товариство українських викладів ім. П. Могили організувало курси вищої освіти разом з товариством “Просвіта” на чолі з М. Раковським [247, С. 218].

18 жовтня 1912 р. О. Колесса повідомляв про створення окремого комітету, сформованого разом з “Просвітою”. У його склад ввійшли члени Товариства, окремі члени НТШ – О. Колесса, С. Рудницький, І. Крип'якевич. Головною метою новоствореного комітету означено ширення просвітницької роботи, “...доставлення прелягентів і вироблення програми...” [247, С. 222].

Ставилася, зокрема, мета зусиллями провідних українських громадських організацій створити “Український народний університет ім. П.Могили”. Таку зміну до статуту було ініційовано 16 листопада 1913 р. Проте всі наміри перервала Перша світова війна.

Серед важливих для активізації українського культурно-суспільного життя відзначимо причетність Товариства наукових викладів до підготовки та проведення у лютому 1909 р. у Львові Першого Українського просвітньо-економічного конгресу під патронатом “Просвіти”. З цього приводу у зверненні керівництва Товариства до громадськості зазначалося, що “...справа популяризації сучасної науки і штуки і піднесення тим самим культурного рівня нашого народу важна і не терпляча проволоки...” [357, Арк. 6-7].

Загалом серед активних членів Товариства були знані українські науковці, педагоги, чия участь була важливою також і у діяльності НТШ – В.Бачинський, В. Білецький, В. Вергановський, С. Дністрянський, І. Кокорудз, В.Левицький, В. Охримович, К. Паньковський, І. Раковський, С. Рудницький, І.Свенціцький, С. Федак, Ю. Гірняк, І. Крип’якевич та ін. [360, Арк. 1-2].

Аналізуючи і систематизуючи результативність проведення наукових курсів Товариством українських наукових викладів ім. П. Могили до початку Першої світової війни, варто зазначити актуальність лекцій науковців на педагогічну тематику, як, зокрема: Ю. Міськевича “Музика та виховання”; Т.Біленького “Новітнє виховання дівчат”; О. Пеленьского “Праця в науковім освітленні”; І. Крип’якевича “Школи і шкільне життя на Україні в XVII-XVIII ст.”; А. Гап’яка “Просвітна робота у нас та в других слов’янських народів”; С.Рудницького С. “Про самообразование” [359, Арк. 1-18].

Також вартим уваги й факт, що Товариство українських наукових викладів ім. П. Могили з 5 по 12 червня 1921 р. проводило лекції з нагоди Тижня дитини, де участь брали члени НТШ: Я. Яцкевич, О.Тисовський, В.Радзикевич, Я. Біленький, М. Бабин, І. Раковський. Крім них, до проведення лекцій залучалися визначні педагоги Галичини, що мали тісні відносини з НТШ: К. Малицька, С. Олеськівна, М. Галушинський. Загалом ними було проведено близько 50 лекцій [247, С. 252].

Всі ці організаційні заходи щодо налагодження системної культурно-просвітницької роботи у середовищі дорослого населення і молоді, тісна

співпраця у цій справі основних українських громадських товариств Галичини, глибоке прагнення творити на національних засадах власну високу навчально-наукову інституцію створювало передумови для реалізації мети заснування у Львові українського університету. Кінцево ця ідея була реалізована за безпосереднього сприяння Наукового товариства імені Шевченка, про що вже частково йшла мова у попередніх розділах

19 серпня 1919 р. члени Наукового товариства ім. Шевченка (В. Щурат, Г. Свенціцький, І. Крип'якевич, Б. Барвінський, В. Герасимчук) висловили бажання прийти на допомогу українській молоді шляхом обговорення можливості відкриття вищої школи. Цю ідею підхопило Товариство українських наукових викладів ім. П. Могили, яке мало вже великий досвід проведення наукових курсів, в тому числі серед студентської молоді, а також одне з найбільших освітньо-просвітницьких товариств – товариство “Просвіта”.

Перше засідання представників цих товариств відбулося 12 листопада 1920 р. в залі Ставропігійського інституту у Львові, внаслідок якого стало започаткування систематичних наукових курсів разом з НТШ, які й заклали основи зародження Українського таємного університету у Львові [247, С. 238-240].

У подальшому кожне з цих товариств, працюючи разом на спільну ідею, ініціювало також низку інших важливих для просвітницької роботи справ. Так, зокрема, 23 квітня 1923 р. було оголошено товариством “Просвіта” про створення при філії “Просвіти” “відчитової секції”, “як зв’язуючої ланки будучого Народного університету для сталого ведення справи організації популярно-наукових лекцій для населення м. Львова і його передмістя” [308, Арк. 35]. У склад цієї секції мали входити представники всіх культурно-просвітніх, науково-освітніх товариств, які б обговорили деталі діяльності Українського таємного університету.

Навіть після припинення діяльності Українського таємного університету, Наукове товариство ім. Шевченка не згорало своєї діяльності у частині організації та проведення наукових курсів. У жовтні 1935 р. головна рада Товариства українських наукових викладів імені П. Могили погодилась на заснування гуртків у Науковому товаристві ім. Шевченка [247, С. 285], до роботи яких залучалися відомі вчені, педагоги, громадські діячі – М. Галущинський, К. Малицька, М. Струтинський, Я. Біленький, І. Брик, Я. Гординський, О. Колесса, О. Макарушка, І. Раковський, О. Тисовський, В. Щурат та ін..

Одним із важливим напрямків андрагогічної діяльності НТШ стала *видавнича складова* роботи Товариства.

Окремого значення для суспільно-політичного, економічного, культурного та освітньо-просвітницького життя Галичини у кінці XIX – першій третині XX століття набув “Літературно-науковий вісник” (далі “ЛНВ”) – перший всеукраїнський літературно-науковий і громадсько-політичний часопис, заснований НТШ.

1897 р. на базі двотижневика “Зоря” та журналу “Житє і слово” вийшов перший номер “Рідне слово”, а з 1898 р. з ініціативи М. Грушевського “Літературно-науковий вісник”. До складу редакційної колегії, крім М. Грушевського та І. Франка, також увійшли О. Борковський, О. Маковей та В. Гнатюк. Редколегія залучала до співробітництва письменників, публіцистів та членів Наукового товариства імені Шевченка.

Як писав В. Дорошенко, “Літературно-науковий вісник” мав символічне значення, ціль якого було “об’єднання всіх живих літературних сил цілої Соборної України, незалежно від тих меж, що їх “помежували чужі між собою”, для однієї спільної цілі – збудувати поки що Соборну Україну хоча б тільки в наших душах і серцях і таким чином приготувати майбутнє державно-політичне об’єднання українського народу у власній самостійній соборній державі...” [91, С. 47].

Тому актуальність цього видання була зумовлена і тим, що до даного часу на теренах Галичини і загалом України не було такого видавничого органу, який би зміг об'єднати на своїх сторінках усіх найвідоміших українських і закордонних громадських, культурних, освітньо-просвітницьких діячів, письменників, охопити найактуальніші тематики дослідження, які розкривали світоглядні позиції української громадськості. Впродовж даного часу саме непрофільний “Літературно-науковий вісник” посеред профільних педагогічних видань (“Учитель”, “Наша школа” та ін.) систематично окреслював освітньо-просвітницьку думку Галичини та України. На його шпальтах друкувалися відомі педагоги й освітні діячі – В. Гнатюк, К. Малицька, С. Смаль-Стоцький, Я. Біленький, О. Іванчук, В. Калинович та ін.

Відзначимо й внесок Наукового товариства імені Шевченка у справу підготовки літератури для українських дітей та молоді. Зокрема, у 1926 р. НТШ видало серію книг “Для школи й дому” у 20 випусках, зміст яких був представлений творами таких класиків української та світової літератури для шкільної аудиторії, як С. Архипенко, О. Барвінський, М. Возняк, Б.Грінченко, В. Зелігер, К. Кисілевський, Ю. Кміт, О. Кобилянська, М.Костомарів, І.Кревецький, М. Куцій, В. Левицький, І. Нечуй-Левицький, Б. Лепкий, Л.Манько, Ю. Опільський, С. Руданський, М. і Л. Старицькі, К. Студинський, М. Твен, М. Творидло, Леся Українка, Р. Цегельський, А.Чайковський та ін.

Окремі групи публікацій виходили також від приватних осіб. Наприклад, “Словар” Є. Желехівського виходив неодноразово у різних частинах, передруком з “Діла” видавався “Правописний друк в Європі” А.Полінського, “Історія літератури” О. Огоновського [330].

Загалом, видавничий доробок НТШ станом на 1939 р. склав приблизно 1200 наукових видань, томів, збірників, монографій та ін. [93, С. 110-116].

Цінний внесок зробило Наукового товариства ім. Шевченка у термінологічне видавництво, спрямоване на розвиток та утвердження україномовної наукової думки. Дана діяльність поширювала сферу впливу

української термінології у українських освітній галузі: середніх, професійних та вищих навчальних закладах.

На думку вченої В. Авраменко: “діяльність Наукового Товариства ім. Шевченка йшла в руслі з часом: сприяла розвитку української мови, виробленню й становленню навчальної термінології...” [6, С. 258], де знаходимо пояснення, створення членами НТШ, зокрема, української природничо-математичної термінології, що являється унікальним явищем в українській науці, освіті та культурі на даний період.

Так, з надбання дійсного члена та майбутнього голови Наукового товариства ім. Шевченка, В. Левицького, світ побачив у головному науковому віснику НТШ – “Записки Наукового товариства ім. Шевченка” у 1890-х роках розкрити термінологічну тематику: “Додатки до математичної термінології”, “Матеріали до фізичної термінології”.

У “Матеріалах до фізичної термінології”, за твердженням В. Левицького, було зосереджено та зібрано не лише науку шкільну, але і вищу аналітичну механіку. Саме тому цей збірник охоплював найважливіші і найчастіше вживані терміни, що були представлені відповідно українською, німецькою і французькими мовами відповідно.

Серед сталих термінів, що використовуються у освітньому колі й досі є такі наукові визначення як “атом”, “деформація”, “динаміка”, “еліпсоїд”, “кінетика”, “потенціал” та ін. [173, С. 1-12].

Інші наукові праці В. Левицького за термінологічною тематикою – “Матеріали до математичної термінології”, “Начерк термінології хемічної” та ін. друкувалися у “Збірнику математично-природничо-лікарської секції НТШ”.

Відзначимо й вагомий внесок у цю важливу наукову-просвітницьку справу іншого відомого вченого-педагога, письменника, громадського діяча, вчителя Івана Франка – Івана Верхратського, який своєю працею “Нові знадоби номенклатури і термінології природописної, народної, збирані між людьми” заклав основи української науково-природничої термінології. У цьому

зв'язку необхідно загадати також і цінні праці І. Горбачевського “Уваги о термінології хемічної”, Р. Цегельського “Про українську хімічну термінологію”, С. Рудницького “Начерк географічної термінології” та ін.

Як бачимо, зусиллями свої членів, відомих вчених і педагогів Наукове товариство ім. Шевченка приклалося у значній мірі до розвитку та поширення української термінологічної номенклатури, що назагал створювало передумови для підготовки сучасного, побудованого на досягненнях наукової і дидактичної думки, нового покоління підручників для середнього, професійного і вищого шкільництва, розвитку наукової і педагогічної думки.

Підсумовуючи вищесказане, відмітимо, що підтримка Науковим товариством ім. Шевченка читалень товариства “Просвіта”, організація культурно-освітніх заходів разом з товариством “Рідна школа”, підтримка жіночих ініціатив мали велике значення для української громади та молоді на шляху творення просвіти. Боротьбу за українську освіту вели Товариство прихильників української літератури, науки і штуки та Товариство українських наукових викладів ім. П. Могили за сприяння Наукового товариства ім. Шевченка. Влаштування наукових та освітніх курсів створили перемови до становлення українського університету, що сприяло розвитку освітньо-просвітницької сфери у Галичині.

Визначено, що всеохоплююча діяльність Наукового товариства ім. Шевченка в кінці XIX – першій третині XX століття та підтримка з його боку українських культурно-просвітницьких товариств та організацій стала важливою підмогою для розвитку та становлення назагал теорії і практики навчання і виховання дорослого населення та молоді Галичини.

3.2. Благочинно-меценатська освітня діяльність Наукового товариства ім. Шевченка

Невід'ємною частиною багатогранної діяльності Наукового товариства імені Шевченка у Львові стала його освітньо-благодійницька праця, яка здійснювалася через заснування різних фондаций і стипендіальних програм, спрямованих на підтримку наукових ініціатив, освітніх прагнень української студентської молоді, що загалом розширювало спектр національної культурно-просвітницької діяльності громадських товариств і організацій в українському середовищі Галичини наприкінці XIX – першій третині XX ст.

Як уже вище згадувалося, власне історія заснування самого Літературного (Наукового) товариства імені Шевченка як наукової, освітньо-просвітницької, суспільно-культурної інституції розпочалася з благодійно-меценатської роботи ініціаторів з Великої України, що назагал, вже само по собі сформувало перед Товариством обов'язок в подальшому розвивати цю справу, брати на себе місію опікуна й добродія наукового й академічного співтовариства.

Як засвідчило життя, це завдання для НТШ упродовж його діяльності залишалося в полі зору особливої уваги. Про це красномовно свідчить перелік чисельних фондів, заснованих НТШ у різні роки з метою надання різнобічної допомоги талановитій студентській молоді, підтримки окремих науковців та викладачів, освітньо-наукових проєктів тощо.

Одним з перших фондів, заснованих НТШ, був “Фонд доцентів”, який постав 1877 р. та складав 7.130, 74 кор. Ця фундація мала на меті утримувати з відсотків хоча б одного стипендіата чи кандидата на професорську кафедру [46, С. 125].

Вагомим грошовим фондом НТШ став “Академічний резервовий фонд”, заснований у 1897 р. Його організатором був спеціально створений комітет, який збирав грошові вклади, надсилав відповідні листи й відозви до

громадських товариств в Галичині і Наддніпрянщині. Завданням фонду була фінансова підтримка наукових видань НТШ та у майбутньому скласти дотацію для створення Української академії наук. У 1901 р. фінансовий рахунок налічував 978 508 австрійських корон, а напередодні розпаду Австро-Угорщини складав 2 329 664 корон. Проте після Першої світової війни фонд утратив вартість і майже цілком знівельювався [194, С. 106].

Грунтовним фондом Наукового товариства імені Шевченка став фонд, заснований у лютому 1898 р. в честь професора хірургії Павла Пелехина з Петербургу.

В листі від 17 жовтня 1897 р. поручників фонду – П. Тичини, Д. Мордовця., О. Бородай до М. Грушевського як голови НТШ було обговорено основні напрями діяльності майбутнього фонду. Серед головних – створення українсько-руської інституції (університету) та підтримування при ній кафедри хірургії імені професора П. Пелехина.

Сам професор стверджував, що “яко українець по крові і по духу, він, боліючи серцем за матір Україну і за рідну сестру України – Галичину-Русь, котрі досі не мають свого народного університету, і бажаючи допомагати цим у своєму святому ділі великою душею жертвує кров’ю і потом добутою кошту двадцять тисяч (20 000) зл. рен...” [325, Арк. 2-3]. Цим потужним жестом засвідчувалася велика повага і довіра професора П. Пелехина до Наукового товариства ім. Шевченка і його голови М. Грушевського, а сама ідея фонду носила загальнонаціональне значення.

У наступних листах до М. Грушевського поручники проф. П. Пелехина зверталися до НТШ з питань фінансової сторони оформлення фонду у Галичині, надання йому імені засновника – “Науковий фонд імені доктора медицини і хірургії заслуженого професора і академіка Петра Павловича Пелехина”, використання коштів фонду на придбання будинку по вул. Чернецького у Львові, про що вже згадувалося вище [325, Арк. 22].

Загалом бюджет цього іменного фонду у 1898 р. склав 80 тис. кор., отримання відсотків з депозиту використовувалися для надання стипендій за проявлені здібності до наукової роботи для студентів-українців “без різниці держави або краю до котрих вони належать”. Таким чином ця фундація створювала умови для національного єднання, даючи змогу навчатися талановитим майбутнім науковцям як і з Галичини та і Великої України.

Відзначимо й значимість для підтримки освітньо-наукових ініціатив заснованого у 1915 р. під патронатом Наукового товариства імені Шевченка фонду ім. д-ра Теофіля Дембицького. Його фундатором виступив український адвокат із Коломиї Т. Дембицький, який записав своє родинне майно у с. Белелуя у Снятинському повіті на користь Наукового товариства імені Шевченка та товариства “Просвіта” у Львові. У заповіті мецената зазначалося, що щороку із доходів майна 1500 кор. мало призначатися “на підмогу для незаможних українців на виїзд для висших студій, або на нагороду за цінні наукові або літературні праці в українській мові” [95, С. 132-135]. Решту доходів НТШ мало обертати на наукові цілі відповідно до свого бажання [324, Арк. 1-1 зв.].

У 1916 році під орудою НТШ в честь заслуженого члена Наукового товариства імені Шевченка Івана Франка був заснований фонд його імені – “Стипендіальний фонду ім. І. Франка”. Метою його створення була матеріальна підтримка українських письменників, видавництв українських книг і навчальної літератури тощо. Формування стипендіального фонду відбувалося паралельно із збором коштів від небайдужих громадян на спорудження пам’ятника видатному українському письменнику і науковцю [307].

Зауважимо, що у часі трансформації Літературного товариства в Наукове імені Шевченка серед його ініціативних членів мала місце пропозиція щодо створення так званого “Наукового фонду Українсько-руської академії наук”. З цього приводу у зверненні до громадськості і членів

товариства про пожертвування коштів для створення такого фонду наголошувалося, що після реорганізації в Наукове товариство назріла гостра потреба формувати відповідні ресурси для досягнення його стратегічної мети “заснування українсько-руської академії наук” [332].

У контексті діяльності Наукового товариства ім. Шевченка щодо підтримки освітньо-просвітницької сфери особливо вирізнялися своїм спрямуванням такі фонди, як “Фонд ім. А. Бончевського” (1903 р.), “Стипендіальний фонд Бронислава Яніва” (1931 р.), “Стипендіальний фонд імені Іллі та Іванни Кокорудзи” (1933 р.), “Господарсько-стипендіальний фонд” (1937 р.).

По-різному складалася історія їхньої появи. В одних випадках, ініціаторами заснування безпосередньо виступали члени Товариства, які згодом через відповідні засоби (уповноваження, заповіти та ін.) передавали право їх подальшого ведення до керівництва НТШ, в інших – само Товариство ініціювало створення спеціальних фондів для підтримки освітніх і наукових починів, матеріальної підмоги учнівської та студентської молоді тощо.

У 1903 р. під патронатом НТШ увійшов в життя т. зв. “Запомоговий фонд імені Антона Бончевського”. Його фундатором був Антін Бончевський, греко-католицький священник української громади м. Ансонії (США). А. Бончевський, уродженець м. Угнова на Сокальщині, після закінчення у 1890 р. теологічного факультету Львівського університету і отримання сану священника (1894 р.) працював парохом у Сокальському повіті. У 1897 р. перебрався до Північної Америки, де зайнявся активною душпастирською і культурно-просвітницькою діяльністю серед українських поселенців. Належав до дієвих членів Українського Народного союзу (далі – УНС), обирався секретарем, а згодом, у 1900-1902 рр., головою цієї найстаршої на американському континенті української громадської організації. А.Бончевський стояв у витоків заснування товариства “Просвіта” в діаспорі, з-під його пера на шпальтах української газети “Свобода” побачило світ чимало статей, перекладних творів, він був

упорядником перших друкованих Календарів- альманахів УНС. Передчасно помер у 1903 р. на 32 році життя [207].

У своєму заповіті А. Бончевський призначив 2 тисячі американських доларів (9 789.52 австр. кор.) на створення окремого “запомогового” фонду його імені і доручив цей фонд передати через свого співробітника о. І. Ардана у відання НТШ у Львові, членом якого він був з 1898 року. Підготовлений і узгоджений текст заснування “Запомогового фонду ім. Антона Бончевського” був опублікований у періодичному виданні НТШ “Хроніка Наукового товариства імені Шевченка у Львові”, ч. 14 за 1903 р.

Згідно з волею фундатора, допомога повинна була призначатися у формі безвідсоткової одноразової позики студентам-українцям університету, які зобов’язуються “словом честі звернути обрану допомогу фондови ім. Антона Бончевського, скоро лише будуть могли та приобіцяють працювати всіма силами для добра українського народу” [264, С. 6-7]. Повернуті у такий спосіб кошти не повинні були долучатися до основного капіталу фонду, але в свою чергу мали роздаватися на тих же умовах іншим студентам з українських родин, які здобували університетську вищу освіту (див. Додаток Є).

Відповідно до вимог фундаційного акту цього ж року було оголошено перший конкурс. У повідомленні виділу НТШ, підписаному головою М.Грушевським і секретарем В. Гнатюком, дослівно зазначено наступне: “Виділ Наукового Товариства ім. Шевченка розписує отсим конкурс на одну допомогу в фонду пок. Антона Бончевського, призначену для студентів університету світських факультетів. Висота допомоги виносить 153 кор. Кривні фундатора мають першєнство. Наділений запомогою має підписати реверс, в яким зобов’яжеться звернути побрану допомогу фондови, скоро зможе” [265, С. 25].

Із звітів Товариства дізнаємося, що цю одноразову матеріальну позику з фундації А. Бончевського першим отримав у 1903 р. студент філософського факультету Львівського університету О. Бойцун [266, С. 3].

Виділ Товариства і в подальшому оголошував подібні конкурси на визначених умовах. У 1904 р. допомогу отримав студент Ф. Голійчук, який студіював філософію у Львівському університеті. Наступного року НТШ внесло окремі зміни до процедури призначення допомоги, а саме Виділ поділив, за дозволом куратора І. Ардана, річний дохід з фонду на дві частини, оскільки число студентів, які мали потребу отримати підтримку, зростала. Підмога почала становити 220, 20 кор. [269, С. 6]. У 1906 р. до участі в конкурсі зголосилися вже 9 осіб і на конкурсній основі підмоги було призначено студенту Львівського університету М. Бажалуку і студенту Віденського університету Я.Федюку [270, С. 3].

Розмір стипендії час від часу змінювала залежно від балансу на рахунку фонду. У 1907 р. цю стипендіальну підмогу зменшили до 200 кор., доки фонд не поповнився до 10000 кор.. Проте і це не зупиняло молодь у меті отримати підмогу. У 1907 р. до “Фонду ім. А. Бончевського” звернулися вже 10 студентів, з яких стипендію було призначено трьом особам – студентам філософського факультету Львівського університету А. Крижановському і А.Музичці, а також студенту В. Гладишевському із Чернівецького університету [273, С. 2-3].

З архівних джерел дізнаємося, що і наступні роки популярність Фонду серед молоді була високою. Скажімо, у грудні 1909 р. до “Фонду ім. А.Бончевського” в НТШ було надіслано 24 заяви для підмоги. Фінансовий стан фундації зміг задовільнити прохання 7 українських студентів із університетів Львова і Відня [277, С. 3]. Зазначимо, що деяким студентам повторно надавали стипендії з фонду. Вартим уваги є і факт повернення запомоги “Фонду ім. А.Бончевського”, який здійснили у 1910 р. студент права С. Береза та студенти філософії М. Панчук та Т. Ставничий, що свідчило ефективні дії статутних положень цієї меценатської громадської установи [279, С. 69].

Загалом до початку Першої світової війни “Фондом ім. А. Бончевського” стипендіальну допомогу для різних потреб використання було надано біля 40

українським студентам, які студіювали в університетах Львова, Кракова, Чернівців, Відня, Праги. Не припинила своєї діяльності ця стипендіальна фундація і в роки воєнного лихоліття, що лишній раз підкреслювало її соціогуманітарну значимість для українського загалу Галичини.

Зі звіту Наукового товариства імені Шевченка за період з 1 серпня 1918 р. до кінця 1920 р. відомо, що “Фонд ім. А. Бончевського”, відсоток якого у сумі 400-500 кор. перед Першою світовою війною забезпечував щорічно 3-4 студентів необхідною матеріальною підмогою, станом на 1920 р., внаслідок кризових явищ на грошовому ринку і високого рівня інфляції, втратив спроможність надавати стипендіальну допомогу і змушений був згорнути свою діяльність. Це стосувалося також всіх інших фондів, які не підтримувалися нерухомістю [287, С. 2-6].

Освітня благодійно-меценатська діяльність Наукового товариства ім. Шевченка у Львові через створення і підтримку відповідних фондів і стипендіальних програм помітно активізувалася у міжвоєнний період.

У серпня 1931 р. під проводом Наукового товариства ім. Шевченка започатковується “Стипендіальний фонд Бронислава Яніва”. Його фундатором виступив відомий громадський і культурно-освітній діяч в Галичині Бронислав Янів, який упродовж свого життя приклався до багатьох важливих для українського національного життя справ та починів. Активний учасник української революції 1917-1921 рр., голова Українського педагогічного товариства “Рідна школа” (1924-1926 рр.), до 1930 р. – директор страхового товариства “Карпатія, засновник та перший голова української організації з охорони та збереження воєнних цвинтарів та поховань з періоду Першої світової війни та українсько-польської війни 1918-1919 рр. – “Товариства охорони воєнних могил”. “Те, що вибирали по черзі до різних товариств на голову, – читаємо у посмертній згадці про Б. Яніва, – було наслідком не якої небудь його особистої амбіції, бажання почесей і популярности, а наслідком виїмкових рис характеру людини скромної, безкорисної та відданої кожній

громадській справі, без огляду на тягар обов'язків, зв'язаних з кожночасним становищем” [27]. Уточнюємо ці біографічні дані з тим, щоб зрозуміти зумовленість і сутність благодійності й меценатства як самого Б. Яніва, так і багатьох інших національно свідомих громадян-добродіїв цієї доби на користь освіти, просвітництва і наукового поступу для української молоді. Всіх їх єднало бажання через заощаджені за життя власні кошти, інші матеріальні ресурси шляхом створення відповідних фондів чи стипендій надати допомогу і підтримку талановитій молоді, передусім із малозабезпечених родин, для отримання освіти і заохочення для подальшого служіння справі рідного народу.

Так власне і поступив Б. Янів, який 29 червня 1930 р. заповів частину нажитого майна у майбутній фонд свого імені при НТШ у Львові. З цього приводу до Товариства звернувся Й. Дрималич, який виконував волю фундатора, із пропозицією затвердити статут фундації і взяти її під свою оруду. Сума фонду мала становити 20 000 зл.

На основі заповіту Броніслава Яніва із стипендіального фонду його імені мала надаватися підтримка в першу чергу студентам вищих шкіл, а далі студентам середніх і фахових навчальних закладів. Перевагу в отриманні допомоги мали передусім родичі фундатора, а далі “ідейні українці чи українки, греко-католицького або православного обряду, сироти або сини чи доньки незаможних родичів української народности, які викажуть добрі поступи у науці, ведуть себе морально і докажуть, що нічим не сплямили свого українського роду і імені...” [326, Арк. 1-8].

Першим стипендіатом фонду став син Броніслава Яніва – Володимир Янів, на той час студент філософського факультету Львівського університету, а згодом відомий український громадсько-політичний діяч, науковець, психолог, публіцист та поет, член головної ради НТШ з 1960 р., ректор Українського вільного університету у Мюнхені (1968-1985 рр.). У часі університетських студій він отримував від фонду певну грошову допомогу; скажімо, у 1936 р. вона становила 600 зл. [292, С. 46]. Однак номінувати ширше коло охочих на

отримання стипендії виділу НТШ не вдавалося, оскільки сума грошової підмоги виходила за межі відсотків загальної суми фонду.

Ще про одну фундацію освітнього спрямування, якою заопікувалося НТШ у Львові у міжвоєнний період, з огляду на її національно-суспільну значимість, варто згадати. Мова йде про шкільний фонд непересічних меценатів і щедрих жертводавців для української освіти в Галичині у першій третині ХХ ст. – подружжя Іванни та Іллі Кокорудзів.

Ім'я Іллі Кокорудзи золотими літерами вписано в історію змагань галицьких українців за національну школу. Майже два десятиліття (1909-1927 рр.) він був директором Львівської української академічної гімназії, де яскраво розкрився його талант як педагога, організатора і наставника учнівської молоді. Вийшовши на заслужений відпочинок, І. Кокорудз дав згоду очолити громадську організацію – Українське педагогічне товариство “Рідна школа”. У складній для українства суспільно-політичній ситуації кінця 1920-початку 30-х рр. йому вдалося піднести діяльність Товариства на найвищий рівень, зосередити увагу на проведенні різноманітних рідношкільних акцій, започаткуванні низки освітньо-виховних ініціатив, спрямованих на розбудову українського шкільництва в краю.

Своєю останньою волею у червні 1932 р. І. Кокорудз заповів українським установам, передусім “Рідній школі” і НТШ у Львові, значну частину свого майна і грошових заощаджень для створення відповідної фундації. У заповіті, зокрема, про це дослівно сказано так: “Двоповерхову кам'яницю у Львові при вул. 29 Листопада, 40, чисту від довгів, записую на вічні часи на утворитися маючий стипендіальний фонд ім. Іллі і Іванни Кокорудзів для студентів високих шкіл грецького обряду української народности в тим, що та реальність не може бути продана, а ні заложена... Завідателем сеї фундації установляю Наукове товариство ім. Шевченка у Львові” [327, Арк. 13]. За словами С. Шаха, це був “останній традиційний

галицький патріот, що ціле життя щадив на те, щоб опісля віддати заощаджений гріш своїй вбогій суспільності” [364, С. 50].

Зауважимо, що у 1933 р. за кошти сім’ї Кокорудзів був збудований шкільний будинок, де розмістилася українська дівоча гімназія, якій з вересня 1934 року було присвоєно ім’я Іллі та Іванни Кокорудзів. Крім того, у будинках, що належали Кокорудзам у карпатському селі Дора (поблизу Яремче) була відкрита українська ремісничо-промислова школа [42, С. 159].

29 травня 1935 р. на засіданні Виділу Наукового товариства ім. Шевченка було прийнято “Статут фундації для студентів високих шкіл імені Іллі та Іванни Кокорудзів” [292, С. 12]. Метою фонду було забезпечення студентів підтримкою, яка була призначена виключно для тих кандидатів, що відвідували студії української мови, літератури, економії, історії і географії. Стипендіальна фундація мала ввійти у життя після наповнення резервного фонду піврічного доходу з кам’яниці з місячним прибутком 966 зл.; при потребі вона могла розпоряджатися запасними фондами [327, Арк. 13-14]. Згідно із заповітом, обов’язки виконавця фундації мала виконувати дружина Іллі Кокорудзи – Іванна Кокорудз.

Проте, як свідчить аналіз “Хронік НТШ” до 1938 р. фундація так і не набула чинності. У червні 1939 р. НТШ у Львові заявило, що бере на себе обов’язок управляти “Стипендіальним фондом імені Іллі та Іванни Кокорудзи” [327, Арк. 22], однак початок світової війни унеможливив реалізацію цього плану.

У 30-х рр. ХХ ст. розгортанню в Галичині потужного кооперативно-господарського руху у значній мірі спричинився так званий “Господарський стипендіальний фонд”, який було засновано у 1937 р. провідною установою української кооперації – Ревізійним союзом українських кооперативів. Оскільки президію Стипендіальної ради (голова І. Филипович, його заступник – А.Милянчич, секретар Р. Ільницький) складали члени Наукового товариства ім. Шевченка, виділ НТШ у листопаді 1937 р. запропонував прийняти

“Господарський стипендіальний фонд” у лави товариства [315, Арк. 36-42]. Таким чином, НТШ отримало можливість через цю стипендіальну фундацію активізувати освітньо-просвітницьку роботу у царині господарського-економічного виховання української молоді.

З листування керівника Стипендіальної ради фонду відомо, що фонд опирав свою діяльність на статут НТШ і мав на меті підготовку висококваліфікованих фахівців, які б вміли керувати “відродженим українським господарським життям”, а також, що важливо, надавати підтримку і скеровувати перспективних молодих людей до високих торговельних шкіл у Польщі та в інші країни на студії і практики. Так, у вересні 1938 р. першу стипендію у квоті 2000 зл. було надано Р. Ільницькому на виїзд до Голландії, однак Амстердамська торговельна академія відмовила прийняти студента з невідомих причин. Загалом від початку заснування фонду 16 львівських студентів-українців відбули вакаційну практику у різних економічних установах Галичини [309, Арк. 4-12]. Зазвичай для отримання такої стипендії претенденти надсилали заяву з короткими відомостями про себе, запит на підтримку від “Господарського стипендіального фонду” і рекомендаційного листа від громадських, освітніх і культурних організацій [328, Арк. 13-23].

У ході діяльності “Господарського стипендіального фонду” влаштовувалися збори Стипендіальної ради, на яких звітувала президія та контрольні органи, через відповідні запити систематично відбувалася перевірка навчання студентів-стипендіатів фонду тощо [328, Арк. 13-23].

Варто зазначити, що надання стипендій для навчання і стажування закордоном Наукове товариство ім. Шевченка у Львові час від часу здійснювало само по собі, поза межами стипендіальних чи тому подібних фондів. Архівні матеріали засвідчують про постійне зацікавлення студентського загалу пропозиціями щодо отримання стипендій Інституту Гумбольдта в Берліні, призначених для підвищення наукового рівня і проведення наукових досліджень. Так, для прикладу, стипендію в 1935-1936

рр. отримав Р. Єндик, що вивчав антропологію в Лейпцигу і в Берліні, на стажування у 1936-1937 рр. був рекомендований М. Кулицький, що мав студіювати географію в Берліні та ін. [292, С. 43].

Найбільшу освітню благодійно-меценатську діяльність Наукове товариство імені Шевченка здійснювало у період активності “Фонду ім. А. Бончевського”, становлення якого приніс розвиток науково-культурної, освітньо-просвітницької сфери у Галичині. Проте підтримка шкільної, студентської молоді було у пріоритеті для Наукового товариства ім. Шевченка у різні часи.

Загалом, освітня благодійно-меценатська діяльність Наукового товариства імені Шевченка справила позитивний вплив на розвиток української освітньої справи.

Висновки до третього розділу

У третьому розділі проаналізовано просвітницьку діяльність Наукового товариства імені Шевченка у Львові: андрагогічний вектор діяльності товариства; благочинно-меценатську активність НТШ.

Здійснено аналіз андрагогічної складової освітньо-просвітницької діяльності Наукового товариства ім. Шевченка у Львові. НТШ тісно співпрацювало з провідними українськими громадськими, освітніми та культурними товариствами (“Просвіта”, Українське педагогічне товариство “Рідна школа”, “Сільський господар” та ін.) з метою відкриття нових читалень, заснування просвітніх виставок, запровадження навчальних курсів для молоді та дорослого населення.

Виявлено, що Наукове товариство імені Шевченка разом з “Просвіта” створювали належні умови для заснування та діяльності просвітніх читалень. Надаючи наукові та художні книги, НТШ оснащало бібліотечні фонди у

численних читальнях товариства “Просвіта у різних куточках Галичини (Бабинці, Бережани, Ворохта, Вербинці, Кути, Миклашов, Мостиська, Озерно, Сокаль, Тустановичі та ін.) та за її межами.

Освітньо-просвітницьку ініціативу Наукове товариство ім. Шевченка здійснювало також з Українським педагогічним товариством “Рідна школа”. Охарактеризовано перебіг проведення у 1936 р. також важливої культурно-просвітницької акції як демографічної виставки. Зініційована дійсним членом НТШ В. Кубійовичем дана виставка здійснювала просвітницьку функцію шляхом показу в українських містах і селищах (Самбір, Станіславів, Тернопіль, Перемишль, Коломия та ін.) демографічно-господарських карт і діаграм українських земель.

Розкрито у контексті андрагогічної складової діяльності НТШ ініціативи Товариства щодо просвітницької підтримки українського жіночого середовища Галичини (“Товариства вакаційних осель”, “Труд” та ін.).

Зосереджено увагу на співпраці НТШ із громадськими просвітніми організаціями (“Просвіта” , Товариство українських наукових викладів ім. П.Могили) у ділянці освіти дорослого населення. Започатковані НТШ у 1904 р. всеукраїнські наукові курси створили передумови для подальшої систематичної просвітницької роботи серед української молоді та дорослих, підготувало ґрунт для організації у 1920-х рр.. українського вищого навчального закладу.

Проаналізовано внесок НТШ у справу підготовки літератури для українських дітей та молоді, простежено доробок Товариства для формування української термінологічної номенклатури.

Здійснено аналіз значення благочинно-меценатської діяльності Наукового товариства ім. Шевченка у Львові, спрямованої на підтримку і розвиток української освітньої сфери. Наприкінці XIX – першій третині XX ст. у Львові під проводом Товариства діяли такі фонди підтримки: “Фонд доцентів” (1877 р.), “Фонд ім. М. Грушевського” (1897 р.), “Науковий фонд імені доктора медицини і хірургії заслуженого професора і академіка Петра

Павловича Пелехина” (1897 р.), “Фонд літераторів ім. Д. Мордовця” (1898 р.), “Фонд літераторів ім. І. Котляревського” (1898 р.) Фонд ім. О. Огоновського” (1905 р.), “Фонд ім. О. Кониського” (1914 р.), “Фонд Я. Головацького” (1914 р.), “Фонд ім. доктора Теофіля Дебицького” (1915 р.), “Фонду ім. І. Франка” (1916 р.), що надавали меценатську підтримку науковцям, письменникам, сприяли загалом поширенню наукових й освітньо-просвітницьких ініціатив.

Для різносторонньої підтримки талановитої української студентської та шкільної молоді НТШ було зорганізовано у різні роки благодійно-меценатські фонди: “Фонд ім. А. Бончевського”, 1903 р. (надання безвідсоткової позики, матеріальної допомоги), “Стипендіальний фонд Бронислава Яніва”, 1931 р. (грошова підмога студентам вищих шкіл), “Стипендіальний фонд імені Іллі та Іванни Кокорудзів”, 1933 р. (цільова підтримка студентів, які відвідували студії української мови, літератури, економії, історії і географії), “Господарсько-стипендіальний фонд”, 1937 р. (надання матеріальної допомоги, фінансова підтримка у закордонних відрядженнях і стажуваннях, утримання гімназійних будинків).

Основні результати розділу відображено у наукових працях автора [126, С. 33-36; 127, С. 22-26; 130, С. 45-50; 138; 142, С. 150-160].

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі на підставі комплексного вивчення архівних матеріалів, аналізу наукової літератури здійснено цілісне дослідження змісту та оцінки освітньо-просвітницької складової діяльності Наукового товариства імені Шевченка у Львові (1873-1939 рр.), що відповідає поставленій меті та дає підстави зробити такі **висновки**:

1. У процесі вивчення історіографії розкрито стан розробленості проблеми, здійснено аналіз джерельної бази дослідження. Узагальнений історіографічний матеріал за проблемно-хронологічним принципом поділено умовно на три групи: праці вчених та культурно-освітніх діячів, які висвітлювали освітньо-просвітницьку складову діяльності НТШ у розрізі загальної історії Товариства; наукові публікації, де освітньо-просвітницька проблематика аналізувалася через призму вивчення життєтворчості його визначних діячів; наукові зацікавлення до питань освіти і просвіти в діяльності НТШ у контексті дослідження проблем становлення і розгортання в Галичині громадсько-педагогічного руху. Проте, незважаючи на наявність певної кількості наукових праць, на сьогодні відсутнє цілісне наукове бачення освітньо-просвітницької діяльності НТШ в означений історичний період

Констатовано, що Наукове товариство імені Шевченка у Львові за понад шістдесятирічну діяльність задекларувало себе потужною всеукраїнською науково-культурною громадською організацією, яка виступила рушійною силою формування та розвитку української науки, форпостом змагань українців за національну освіту і культуру, спричинилася до створення в Галичині глибоко національного інтелектуального середовища з числа відомих вчених, педагогів, культурно-освітніх діячів.

На основі опрацювання широкої джерельної бази виокремлено основні етапи освітньо-просвітницької складової діяльності НТШ:

перший (1873–1892 рр.) – доба становлення громадської науково-культурної інституції загалом, пошуку шляхів співпраці прогресивної галицької і наддніпрянської інтелігенції щодо формування єдиного загальноукраїнського інтелектуального простору, закладання основ видавничої діяльності (видання близько сотні книжок та брошур різноманітної тематики і спрямувань, зокрема побутово-господарського, загальноосвітнього характеру), проведення комплексу заходів задля започаткування та подальшої підтримки українських періодичних видань (“Правда”, “Зоря”, “Діло”) із широким висвітленням освітньо-просвітницьких проблем тогочасного українського суспільства.

другий (1892–1914 рр.) – етап докорінної реорганізації товариства в наукову інституцію, формування його цілісної структури з трьома головними секціями –історико-філософічною, філологічною, математично-природописно-лікарською із розгалуженнями на низку різнопланових комісій, започаткування видавничих органів (“Записки НТШ”, “Літературно-науковий вісник”, “Хроніка НТШ”), тісної взаємодії з освітнім середовищем (безпосередня участь у заснуванні нових освітніх товариств, підтримка студентських ініціатив), різнобічної підтримки діяльності українських закладів освіти, посилення благодійно-меценатської справи тощо.

третій (1914–1921 рр.) – етап призупинення діяльності НТШ у зв’язку із суспільно-політичними подіями доби (Перша світова війна, українсько-польське військове протистояння), реалізація заходів щодо відновлення повноцінної наукової і культурно-освітньої праці (створення у структурі видавничої комісії, активізація роботи Академічного дому як культурно-освітнього осередку, ініціювання проведення університетських наукових курсів);

четвертий (1921–1939 рр.) – етап структурної розбудови товариства, (створення низки нових комісій – Шевченкознавства, мовознавчої, національної економіки, соціології й статистики та ін.), функціонування Українського таємного університету у Львові (1921–1925 рр.), посиленої уваги до видавничої і

книговидавничої діяльності, подальшого розвитку основних наукових, культурних та просвітніх установ товариства (Академічного дому, бібліотеки, музею).

3. З'ясовано, що Наукове товариство ім. Шевченка упродовж досліджуваного періоду активно долучалося до розв'язання нагальних освітніх проблем української спільноти краю. Освітній вектор діяльності НТШ презентований підтримкою розвитку українського дошкілля (надання організаційної, фінансової допомоги на відкриття нових дошкільних установ, їхнього матеріального оснащення; співпраця з громадськими організаціями, які патрунували цю ділянку суспільної роботи та ін.); всебічним сприянням розвитку початкової ланки освіти (наповнення шкільних бібліотек навчальною, методичною та художньою літературою, матеріальна підтримка учнів з бідних родин, підготовка та видрук навчальної літератури (підручників хрестоматій, словників та ін.).

НТШ виступило потужним каталізатором формування на початку ХХ ст. альтернативної до державної української приватної системи середньої та професійної освіти. За сприянням передусім голови Товариства М. Грушевського набула теоретичного обґрунтування ідея приватної школи, здійснена велика організаційна робота щодо заснування нових громадських об'єднань ("Учительська громада", "Крайовий шкільний союз"), які розвинули активну діяльність щодо відкриття приватних українських гімназій, забезпечення їх кадровим потенціалом, навчально-дидактичними ресурсами, надання різноманітної допомоги учнівській молоді.

Мірилом рівня освітньої діяльності НТШ стала його безпосередня участь у заснуванні та забезпеченні функціонування першої української вищої школи – Українського таємного університету. Надана Товариством потужна кадрова, навчально-методична, матеріально-фінансова підтримка, зумовлювали до діяльності різного роду студентських організацій та об'єднань, захист прав і свобод учасників освітнього процесу та ін., сприяли піднесенню в українському

середовищі ідеї української університетської освіти, засвідчили генетичний потяг українців до знань і науки.

4. Розкрито напрями, зміст та особливості просвітницької роботи Наукового товариства ім. Шевченка у досліджуваний період. Його андрагогічна складова діяльності представлена тісною співпрацею із різними культурно-просвітницькими товариствами краю, передусім з “Просвітою”, “Рідною школою”, Товариством українських наукових викладів ім. П. Могили, підтримкою просвітницьких ініціатив у жіночому середовищі Галичини, організацією виставкової діяльності, підготовкою та проведенням для широкого загалу освітньо-наукових курсів з метою популяризації наукових знань, підвищення загальноосвітнього рівня дорослого населення та молоді.

Відзначено зусилля Наукового товариства ім. Шевченка щодо пошуку шляхів підтримки талановитої молоді засобом створення різноманітних благодійно-меценатських фондів і акцій.

Проведене дослідження не вичерпує усіх аспектів проблематики освітньо-просвітницької діяльності Наукового товариства ім. Шевченка у Львові (1873–1939 рр.). Вважаємо, що перспективним напрямом для подальших історико-педагогічних наукових студій є освітньо-просвітницькі аспекти діяльності НТШ після 1940-х рр., у т. зв. еміграційний період.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. “Від Наукового товариства ім. Шевченка до Українського вільного університету”: міжнар. наук. конф. (1991, Пряшів; Свидник): Матеріали, 12-15 червня / Упоряд. М. Мушинка; відп. ред. П. Сохань; АН України. Інститут української археології та ін. К.; Львів; Пряшів, 1992. 436 с.
2. “Зоря”. 1880—1897. Систематичний покажчик змісту журналу. Львів, 1988.
3. 125 років Наукового товариства імені Шевченка: Зб. наук. пр. і матеріалів, присвячений Ювілею Товариства / Олег Купчинський (відп. ред.). Л., 2001. 388 с. (Праці сесій, конференцій, симпозіумів, “круглих столів” НТШ у Львові / Наукове товариство ім. Шевченка; Т. 12).
4. 25 літ кружка і шкіл “Рідної школи” ім. Б. Грінченка у Львові 1910/11-1935/36: Накладом кружка “РШ” ім. Б. Грінченка у Львові. Львів, 1937. С. 3-5.
5. Ohonovskyi Omelian. Studien auf dem Gebiete der Ruthenischen Sprache / von Emil Ognowski. Lemberg : Verlag und Druck des ruthenischen Šewčenko-Vereines. 1880. 244 с.
6. Авраменко В. І. Роль учених наукового товариства ім. Т. Шевченка у вітчизняному шкільному підручникотворенні. Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. 2011. Вип. 39. С. 257-262.
7. Автобіографія Володимира Калиновича [Електронний ресурс]— Режим доступу до ресурсу: <http://archive.lnu.edu.ua/avtobiohrafija-volodymyra-kalynovycha/>
8. Аксіоми для нащадків. Українські імена у світовій науці [Текст] : зб. нарисів / упоряд. і передм. О. К. Романчука. Л. : Каменярь, 1991. 246 с.
9. Алексієвець М.М. Роль Наукового товариства ім. Т. Шевченка в українському національному відродженні (друга половина XIX – початок XX ст.) / М.М. Алексієвець, В.В. Савенко. Т., 1999. 188 с.

10. Андрейчин М. А. Наукове товариство ім. Шевченка на Тернопільщині: минуле і сучасність: збірник праць ТО НТШ. Т. : “Тернограф”, 2013. Том 8 : Музеї Тернопільщини. С. 17-23.
11. Андрусяк Н. Михайло Грушевський як історик, народник і державник. *Записки НТШ*. Нью-Йорк; Париж; Сидней; Торонто, 1978. Т. 194. С. 7 - 20.
12. Андрусяк Т. Товариство імені Шевченка та його роль у розвитку української правової думки (до 140-річчя заснування). *Вісник Львівського університету. Серія Юридична*. 2013. Вип. 57. С. 81-87.
13. Атлас України і суміжних країв” /під заг. ред. В. Кубійовича. Наукове товариство ім.. Шевченка. Львів, 1937. 113 с
14. Барабаш У. П. Стан видавничої справи на Західній Україні кінця XIX – початку XX ст. (на основі діяльності Наукового товариства імені Шевченка). *Поліграфія і видавнича справа: наук.-техн. Зб. Л.*, 2008. Вип. 2 (48) С. 3-9.
15. Барабаш У.П. Основні етапи видавничої діяльності мовознавчої комісії НТШ. *Наукові записки*. 2011. № 4. С. 171-180.
16. Баран С. Дещо з національної статистики в галицьких середніх школах. *Наша школа*. 1910. Кн. 3. С.10-27.
17. Барвінський Б. Всенародна школа ім. М. Шашкевича у Львові. Львів, 1926. 56 с.
18. Барвінський О. Про заснуванє і дотеперішній розвиток товариства ім. Шевченка у Львові. *Записки НТШ*. Львів, 1892. Ч. 1. С. 209 – 212.
19. Барвінський О. Руска читанка для висших клясь школь середнихъ. Накладом фонду Краєвого. З друкарні Наукового товариства імені Шевченка. Львів, 1892. 204 с.
20. Бескид Ю. Український академічний дім у Львові. Торонто: На сторожі, 1962. 80 с.

21. Бібліографія записок Наукового товариства ім. Шевченка. Томи 1-240. 1892- 2000. Наукове товариство ім. Шевченка; уклад. В. Майхер; ред. О. Купчинський. Л.: б.в., 2003. 742 с. (Науково-довідкові видання. Серія 1. Бібліографія / Наукове товариство імені Шевченка. Комісія бібліографії і книгознавства; т. 13)
22. Бібліотека Наукового товариства ім. Шевченка: книги і люди: Матеріали круглого столу / НАН України; Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника / Л.І. Ільницька (упоряд. та заг. ред.). Львів, 1996. 138 с.
23. Білавич Г., Савчук Б. Товариство “Рідна школа” (1881-1939 рр. Вид-во “Лілея-НВ”, 1999. С. 129.
24. Біленький Я. Українські приватні школи в Галичині. *Літературно-науковий вістник*. 1922. Т. 76. С. 247 - 258.
25. Біленький Я. Шкільні підручники для середніх шкіл. Двадцятип’ятиліття товариства “Учительська громада”. Львів, 1935. С. 140-153.
26. Брилинський Т. “Академічний дім” у Львові – сторінка історії НТШ. *Т. Шевченко і українська національна культура: Матеріали наук. симпоз.* (Львів, 8–9 червня 1989 р.). ЗНЦ АН УРСР, Ін-т сусп. наук та ін. Львів: Світ, 1990. С. 141 - 142.
27. Бронислав Янів . *Діло*. 1931. Ч. 175.
28. Бурдуланюк В. Видавнича діяльність Наукового товариства імені Шевченка (кінець XIX – перша третина XX ст.). *Вісник Прикарпатського університету*. 2011. Вип. 20. С. 25 - 33.
29. Вадзюк О.Б. Організаційні засади українознавчих досліджень у Науковому товаристві ім. Шевченка. *Наука та наукознавство*. 2003. № 2. С. 108 - 114.
30. Веснянка: Читаночка для малих ч тарих. Укл. В. Щухевич. Львів. Друк. Т-ва ім. Шевченка, 1881. 78 с.

31. Виздрик В. С. До питання становлення Українського таємного університету у Львові. *Вісн. Нац. ун-ту “Львів. Політехніка”*: Держава та армія. 2009. № 652. С. 116 - 121.
32. Винар Л. Життя і наукова діяльність Михайла Грушевського. *Український історик*. 1966. № 1 - 2. С. 15 - 31.
33. Винар Л. Наукове Товариство ім. Шевченка і Михайло Грушевський (1892–1930). *Український історик*. 1971. Ч. 1–2 (29–30). С. 121–122.
34. Височанський В. Макарушка О. Наука про виховання: підручник для шкіл і родин. Рецензія. *Літературно-науковий вістник*. 1922. Т. 78. С. 188.
35. Від Товариства “Руська охоронка” у Львові. *Літературно-науковий вістник*. 1900. Т. 12. Ч. II. С. 197.
36. Восковська А. “Просвіта” і “Товариство ім. Т. Шевченка”: З нагоди чергових ювілеїв українських освітньо-наукових громадських організацій / А. Восковська, С. Шамара. *Наукові записки ТДПУ ім. В. Гнатюка. Сер. Історія*. 2003. Вип. 4. С. 34 - 38.
37. Врецьона Г. Практична наука рускої правописи в народних школах. Львів, 1888. 127 с.
38. Гелей С. Гуманірні науки в дослідженнях Наукового товариства Шевченка. *Studia Polsko-Ukraińskie. Wydział Lingwistyki Stosowanej Uniwersytetu Warszawskiego*, 2014. Vol. 1. P. 127 - 151.
39. Герич Ю. Статути Наукового товариства ім. Шевченка у Львові. *Український історик*. 1973. № 1 - 2. С. 43 - 64.
40. Герцюк Д. Курси вищої освіти у Львові (1904) як перша спроба організації українського приватного університету в Галичині. *Вісник Львівського університету. Серія педагогічна*. Вип. 32. Львів, 2017. С. 174.
41. Герцюк Д. Українська приватна школа у Львові: витоки і основні віхи становлення (кінець XIX-1939 рр. *Розвиток української та польської освіти і педагогічної думки (XIX-XX ст.)*). Т.6. *Приватна освіта в Україні і Польщі: історико-педагогічні аспекти становлення, сучасний стан і*

перспективи розвитку: зб. наук. пр. / за ред Д. Герцюка і І.Мищишин. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2026. С. 44-47.

42. Герцюк Д. Вони очолювали “Рідну школу”. *Товариство “Рідна школа” : історія і сучасність*: Науковий альманах. Львів, 2001. Ч. 1. С. 159.

43. Герцюк Д. Розвиток української приватної школи в Галичині (кінець XIX - перша третина XX ст.) як вияв громадської ініціативи. *Вісник Львівського університету. Серія педагогічна*. Львів, 2010. Вип. 26. С. 221 - 228.

44. Герцюк Д. Товариство українських наукових викладів імені Петра Могили у Львові: історико-педагогічні аспекти діяльності (1908–1939 рр.). *Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Pedagogika* / Pod. red. K. Rędzińskiego, M. Łapota. Częstochowa: Wydawnictwo im. S. Podobińskiego Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. 2014. Т. XXIII. S. 367 - 377.

45. Гірня Н. Іван Кривецький – історик, бібліотекар, книгознавець. Україна-Європа-Світ. *Міжнародний збірник наукових праць. Серія : Історія, міжнародні відносини*. 2014. Вип. 14. С. 242-248.

46. Гнатюк В. Наукове товариство імені Шевченка у Львові. Історичний нарис першого 50-річчя: 1873-1923. Вид 2-ге. Мюнхен; Париж: Б.В, 1984. 175 с.

47. Гнатюк В. Наукове товариство імені Шевченка у Львові: Історичний нарис першого 50-річчя 1873–1923. *Літературно-науковий вістник*. 1925. Т. LXXXVI. С. 76–374.

48. Гнатюк В. Наукове товариство імені Шевченка у Львові: Історичний нарис першого 50-річчя 1873–1923. *Літературно-науковий вістник*. 1925. Т. LXXXVII. С. 72–332.

49. Гнатюк В. Наукове товариство імені Шевченка у Львові: Історичний нарис першого 50-річчя 1873–1923. *Літературно-науковий вістник*. 1925. Т. LXXXVIII. С. 175–278.

50. Гнатюк В. Справа укр.-русь. Університету у Львові. *Літературно - науковий вістник*. 1899. Т. 7. Ч. II. С. 111 - 114.
51. Гнатюк В. Справа укр.-русь. Університету у Львові. *Літературно - науковий вістник*. 1902. Т. 17. Ч. II. С. 49 - 72.
52. Гнатюк В. Справа укр.-руської гімназії у Станіславові. *Літературно-науковий вістник*. 1902. Т. 17. Ч. III. С. 79 - 80.
53. Гнатюк В. Уваги про галицькі середні школи. *Літературно-науковий вістник*. 1903. Т. 24. Ч. II. С. 121 - 137.
54. Головацький І. Визначні діячі НТШ – Іван Раковський. Життєписнобібліографічний нарис. Львів, 2004. 213 с.
55. Гомотюк О. Наукове товариство ім. Т. Шевченка – перший науковий осередок українознавства. *Історичний журнал*. 2004. № 5. С. 64 - 72.
56. Гомотюк О. Наукове товариство імені Т. Шевченка у роки Другої світової війни. *Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Сер. Історія*. 2005. Вип. 2. С. 233 - 236.
57. Горинь В. Галущинський Михайло. Наукове товариство імені Шевченка. Енциклопедія. Том 3. Вес-Глин. Львів, 2016. С. 459.
58. Гошко Ю. НТШ і Лемківщина. Від Наукового товариства ім. Шевченка до Українського вільного університету. *Матеріали Міжнародної наукової конференції*. Пряшів-Свидник, 12-15 червня 1991 р. /упоряд. М. Мушинка. К. : ККДНК, 1992 . С. 172-178.
59. Гриб О. Олександр Барвінський у громадсько-просвітницькому русі Західноукраїнських земель кінця XIX століття. *Інтелігенція і влада. Серія: Історія*. 2006. Вип. 6. С. 40 - 48.
60. Григорій Врецьона (посмертна згадка) .*Учитель*. 1901. Ч. 21. С. 334.
61. Грицак Я. Наукове товариство ім. Шевченка. *Львів: Істор. Нариси*. Львів, 1996. С. 249 - 255.

62. Грицак Я. Почин для зросту на спільнім ґрунті: Погляд на Наукове Товариство ім. Шевченка, що діяло у Львові протягом 116 р.. *Наука і суспільство*. 1989. № 10. С. 20 - 26.

63. Грушевський М. Наша школа. *Наша школа*. 1909. Р.1. Кн. 1- 2. С. 1- 5.

64. Грушевський М. [Вступна стаття]. Українсько-наукові курси вакаційні 1909/4 р., уряджені у Львові Товариством прихильників української літератури, науки і штуки. Львів, 1904. С. 5.

65. Грушевський М. В справі руських шкіл і руського театру. *Літературно-науковий вістник*. 1905. Т. 29. Ч. II. С. 211 -220.

66. Грушевський М. Львівське наукове товариство і його внески у вивчення Південної Русі. Твори: У 50 т. Серія “Історичні студії та розвідки (1900 – 1906)”. Л.: Світ, 2006. Т. 7. С. 505 - 532.

67. Грушевський М. Наукове Товариство імени Шевченка і його діяльність в 1898 р. *Записки НТШ*. Львів, 1899. Т. 27. С. 3 - 11.

68. Грушевський М. Не даймося! (Справи українських учительських семінарій). *Літературно-науковий вістник*. 1905. Т. 31. Ч. II. С. 90 - 92.

69. Грушевський М. Справа українських катедр і наші наукові потреби. *Літературно-науковий вістник*. 1907. Т. 37. С. 42 - 418.

70. Грушевський М. Українсько -руські наукові курси. *Літературно-науковий вістник*. 1904. Т. 27. Ч. II. С. 102 - 113.

71. Грушевський М. Що-ж далі? (В справі руських гімназій). *Літературно-науковий вістник*. 1905. Т.29. Ч. 1 С. 1 - 5.

72. Гузар О. Правописна концепція НТШ і питання уніфікації єдиного українського правопису на зламі ХІХ–ХХ століть. Український правопис та реалії сьогодення. *Матеріали засідань Мовознавчої комісії та Комісії всесвітньої літератури НТШ у Львові 1994–1995 рр.* Львів, 1996. 13 с.

73. Гуменна І. Українські студентські товариства у розвитку освіти і науки у Східній Галичині першої третини ХХ ст.. *Наукові записки*

тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Серія: Історія. Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2013. Вип. 2. Ч. 2. С. 51 - 56.

74. Державний архів Львівської області Ф. 1 (“Львівське воєводське управління, м. Львів”). Оп. 51. Спр. 1233. Справа про реєстрацію статутів та змін у керівному складі українського “Наукового товариства ім. Шевченка” у Львові. Том 1-й.

75. ДАЛО. Ф. 292 (“Правління Товариства “Комітет Академічного дому” у Львові”). Оп. 1. Спр. 17. Оголошення “Комітету Академічного дому у Львові”. 1929-1934 рр.. 23 арк.

76. ДАЛО. Ф. 292 (“Правління Товариства “Комітет Академічного дому” у Львові”). Оп. 1. Спр. 5. Звернення Наукового товариства ім. Шевченка про збирання добровільних пожертвувань на будівництво у Львові Академічного дому та лист уповноваженого громадкості м. Коломиї до Голови НТШ про перекази товариству зібраних на будівництво грошей. 1904 р.. 52 арк.

77. ДАЛО. Ф. 292 (“Правління Товариства “Комітет Академічного дому” у Львові”). Оп. 1. Спр. 22. Заяви студентів Львівської Політехніки про надання їм житла в Академічному дому з додатком довідок, які засвідчують успіхи у навчанні, участь в громадському житті та матеріальному забезпеченні. 1934 р.. 53 арк.

78. ДАЛО. Ф. 296 (“Товариство “Академічна громада” у Львові”). Оп. 1. Спр. 5. Переписки з студентськими товариствами про вибрання нових членів управління, проведення загальних зборів, свят і інших питиць. 1897 р. 62 арк.

79. ДАЛО. Ф. 296 (“Товариство “Академічна громада” у Львові”). Оп. 1. Спр. 34. Переписка з студентськими товариствами. Дирекціями поліції у Львові і ін. про вибрання нових членів проведення загальних зборів, свят і інших питань. 1899-1903 рр.. 76 арк.

80. ДАЛО. Ф. 296 (“Товариство “Академічна громада” у Львові”). Оп. 1. Спр. 46. Переписка з студентськими товариствами. Дирекціями поліції у Львові

і ін. про вибрання нових членів проведення загальних зборів, свят і інших питань. 1901 р.. 189 арк.

81. ДАЛО. Ф. 296 (“Товариство “Академічна громада” у Львові”). Оп. 1. Спр. 58. Переписка з студентськими товариствами. Дирекціями поліції у Львові і ін. про вибрання нових членів проведення загальних зборів, свят і інших питань. 1903 р.. 72 арк.

82. ДАЛО. Ф. 296 (“Товариство “Академічна громада” у Львові”). Оп. 1. Спр. 60. Переписка з студентськими товариствами. Дирекціями поліції у Львові і ін. про вибрання нових членів проведення загальних зборів, свят і інших питань. 1903 р.. 38 арк.

83. ДАЛО. Ф. 296 (“Товариство “Академічна громада” у Львові”). Оп. 1. Спр. 49. Резолюція II української студентського з’їзду у Львові і протоколи засідання членів товариства. 1902-1919 рр.. 22 арк.

84. Дашкевич Я. Михайло Грушевський – організатор української національної науки. Михайло Грушевський. *Збірник наукових праць і матеріалів Міжнародної ювілейної конференції, присвяченої 125-й річниці від дня народження Михайла Грушевського*. Львів: НТШ, 1994. С. 93 - 102.

85. Дашкевич Я. Михайло Грушевський як особа і особистість. Грушевський Михайло. *Листи до Кирила Студиського (1894-1932)*. Л.; Нью-Йорк, 1998. С. V - XI.

86. Демуз І. Діяльність Наукового товариства імені Тараса Шевченка у Львові (кінець XIX – початок XX ст.): сучасна вітчизняна історіографія. *Переяславський літопис: зб. наук. статей* / [ред. колегія: Коцур В. П. (голов. ред.) та ін.]. Переяслав-Хмельницький: ФОП О. М. Лукашевич, 2014. Вип. 6. С. 149 - 174.

87. Демуз І. О. Наукові товариства на теренах України XIX – початку XX ст.: полілог учених і епох: монографія. Переяслав-Хмельницький: ФОП Лукашевич О.М., 2014. 681с.

88. Джафарова С. Вплив Івана Франка на розвиток науки у НТШ. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. Сер. Історія* / за заг. ред. І. С. Зуляка ; редкол.: М. Алексієвець, Л. Алексієвець, М. Бармак [та ін.]. Тернопіль : ТНПУ, 2010. Вип. 2. С. 39 - 45. Бібліогр. в кінці ст.
89. Домбровська Л. Просвітницька діяльність Олександра Кониського. *Вісник Книжкової палати*. 2012. № 8. С. 44 - 48.
90. Дорошенко В. Життя й діяльність Михайла Грушевського. Михайло С. Грушевський. Вибрані праці. Видано з нагоди 25-річчя з дня його смерті (1934–1959). Зібрав і упорядкував матеріали Микола Галій. Нью-Йорк, 1960. С. 28 - 30.
91. Дорошенко В. Літературно-науковий вістник (3 нагоди 50-річчя заснування). *Літературно-науковий вістник*. Регенсбург, 1948. Т. 32. Ч. 1. С. 47.
92. Дорошенко В. Наукове Товариство імені Шевченка у Львові (1873–1892–1912). Київ-Львів, 1913. 88 с.
93. Дорошенко В. Огнище української науки. Наукове товариство імені Шевченка. З нагоди 75-річчя його заснування. Нью-Йорк; Філадельфія: Б.в., 1951. 116 с.
94. Дорошенко Д. Ученое общество шимени Шевченка во Львове. *Украинскій Вестник*. Москва, 1906. С. 666–674.
95. Др Теофіль Дембицький, основник “Наукового фонду”: [Некролог]. *Хроніка Наукового товариства імені Шевченка у Львові*. Ч. 60-62. С. 132–135
96. Драгоманов М. Австро-руські спомини. “*Житє і слово*”. 1889. Ч.1. С. 177 - 179.
97. Драгоманов М. З. лист М. П. Драгоманова до виділу “Товариства ім. Шевченка”, на руки К. П-ського. “*Житє і Слово*”. 1897, лютий. С. 154 - 155.
98. Дядюк М. Участь жінок у діяльності Наукового товариства ім. Шевченка у Львові (Хронікально-біо-бібліографічний аспект). *З історії НТШ*:

Збірник доповідей і повідомлень наукових сесій і конференцій НТШ у Львові. Львів, 1997. С. 101 - 150.

99. Енциклопедія українознавства: Загальна частина. Перевидання в Україні. Репр. відтв. вид. 1949 року / НАН України; Ін-т української археографії. К., 1995. Т. 3. С. 963.

100. Єдлінська У. Суспільно-громадська та наукова діяльність академіка Кирила Студинського. *Наукове товариство ім. Шевченка і українське національне відродження: Збірник наукових праць і матеріалів першої наукової сесії*. Львів, 1992. С. 90 - 97.

101. Живий пам'ятник (Про школу імені Б. Грінченка у Львові). "Світло". Київ, 1913.

102. З історії Наукового товариства імені Шевченка: Збірник доповідей і повідомлень наукових сесій і конференцій НТШ у Львові. Т. 10 / Ред. тому О. Купчинський; Наукове товариство імені Шевченка у Львові. Львів, 1998. 322 с.

103. З Товариства. Надзвичайні загальні збори 8 грудня 1896 р. *Записки НТШ*. Львів, 1896. Т. 14. С. 2 - 4.

104. Загальні збори Наукового товариства імені Шевченка. *Правда*. 1893 р. Ч. 5. С. 266 - 278.

105. Загальні збори Товариства українських учителів висших шкіл "Учительська громада". *Наша школа*. 1909. Кн. 1 - 2. С. 132 - 136.

106. Зайцева З. І. "Записки Наукового товариства ім. Шевченка": започаткування та шлях до академічного стандарту (1892 – 1914 рр.). *Український історичний журнал*. 2004. № 5. С. 122 - 134.

107. Зайцева З. І. Секції Наукового товариства ім. Шевченка: створення та початковий період діяльності (1893 – 1898 рр.). *Україна ХХ ст.: культура, ідеологія, політика*. К.: Інститут історії НАН України; Відп. ред. В.М. Даниленко, 2002. Вип. 6. С. 48 - 60.

108. Зайцева З. Інтеграція Наукового товариства ім. Шевченка у науково-інформаційний простір (1894 – 1914 рр.). *Пам'ять століть*. 2005. № 3/4. С. 235 - 250.

109. Зайцева З. Науково-видавнича діяльність Українського наукового товариства (1907 – 1921). *Історичний журнал*. 2005. № 6. С. 34 – 45.

110. Записки Наукового Товариства імені Шевченка : бібліографічний покажчик змісту : у 2 ч. / уклад. Олейник С. В., Піхманець Ю. Є., вступ. слово Піхманець Ю. Є. Івано-Франківськ : Наукова бібліотека ПНУ, 2014. Ч. 1 : 1893-1937 рр. 86 с.

111. Засідання Головного Виділу Тов. “Учительська громада”. *Наша школа*. 1910. Кн.1. С. 70 - 73.

112. Засідання Головного Виділу Тов. “Учительська Громада”. *Наша школа*. 1909. Кн. 1 - 2. С. 136 - 141.

113. Заяць О. Академічна гімназія у Львові. Наукове товариство імені Шевченка. Енциклопедія. Том 1. А–Бібл. Львів, 2012. С. 96-99.

114. Звіт з діяльності Краєвого Шкільного Союзу (за час від 1 жовтня 1911 до 30 падолиста 1912). Накладом Краєвого Шкільного Союзу. З друкарні І. Айхельберга. Львів, 1912 р. С. 2- 3.

115. Звіт з діяльності Краєвого Шкільного Союзу (за час від 1 грудня 1912 до 30 листопада 1913). Накладом Краєвого Шкільного Союзу. З друкарні “Діла”. Львів, 1913 р. С. 3.

116. Звіт управи приватної гімназії СС. Василіанок у Львові за шк. рік 1925-26. Львів: Накладом гімназії СС. Василіанок, 1926 р. 31 с.

117. З'їзд Професійної Організації Українського Студентства (“Профорус”) Зах. Земель України. *Діло*. 3 - 4 серпня 1923. С. 3.

118. Змагання за українські університети в Галичині / Василь Мудрий ; [ред. О. Романів]; Наук. т-во ім. Шевченка у Львові, Фундація укр. віл. ун-ту в ЗСА. Львів; Нью-Йорк: [б.в.], 1999. 190.

119. Іван Франко. Професор Омелян Огоновський .Твори: в 50 т. Т. 43. К: Наук. думка, 1986. С. 358 -381.

120. Калинович В. С. Наша молодь у переломовій добі. Чим цікавиться, до чого змагає й що думає молодь в українській середній школі. Львів: [б. в.], 1926 р. 94 с

121. Камінський А. Університет через підписку. Чернівці., 1902. С.19.

122. Каталог книгарні Т-ва ім. Шевченка у Львові. З друкарні Наукового товариства ім. Шевченка. Львів. 1936 р. Ч. 10. 80 с.

123. Качмар В. За український університет у Львові. Львів, 1999. С. 42

124. Кислий В. Українські високі школи у Львові і студентський рух у Західній Україні у першій половині ХХ ст. Львів, 1991. 144 с.

125. Кліш А. Б. Боротьба за утворення українського університету у Львові і участь у ній Кирила Студинського (20-ті рр. ХХ ст.). *Збірник праць ТО НТШ*. Т.: Рада, 2007. Том 3: Українсько-польські відносини вчора і сьогодні. С. 61 - 69.

126. Кліш А. Внесок К. Студинського у становлення і розвиток наукового товариства імені Шевченка [Текст]. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. Сер. Історія. 2005. Вип. 1. С. 44 - 51.

127. Ковалишин О. Просвітня складова діяльності Наукового товариства імені Шевченка у Львові (кінець ХІХ-перша третина ХХ століття). *Monografia pokonferencyjna: science, research, development #16 pedagogy*. Барселона, 2019. №16. С. 33–36.

128. Ковалишин О. Андрагогічна складова діяльності Наукового товариства імені Шевченка у Львові (кінець ХІХ – перша третині ХХ століття). *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія Педагогічні науки*. Черкаси, 2019. № 3. С. 22- 26.

129. Ковалишин О. Внесок Ярослава Біленького (1883-1945 рр.) у діяльності Наукового товариства імені Шевченка у Львові. *Матеріали звітних*

наукових конференцій факультету педагогічної освіти (м. Львів, 6-7 лютого 2018 р.). Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2018. Вип. 3. С. 219 - 222.

130. Ковалишин О. І. Освітня благодійно-меценатська діяльність Наукового товариства імені Шевченка у Львові (кінець XIX – перша третина XX ст.) [Текст]. *Молодий вчений*. 2018. №9. С. 45 - 50.

131. Ковалишин О. Михайло Грушевський і товариство “Учительська громада” у Львові. *Вісник Львівського університету. Серія Педагогічна*. Вип. 33. Львів, 2018. С. 80 - 89.

132. Ковалишин О. Організаційно-педагогічні аспекти співпраці Наукового товариства імені Шевченка й українських студентських організацій в Галичині (кінець XIX – початок XX ст.). *Молодь і ринок*. Дрогобич, 2018. №12. С. 137–142.

133. Ковалишин О. Організаційно-педагогічні засади діяльності Українського Таємного університету у Львові (1921 - 1926 рр.). *Ідея університету у європейському і національному вимірах: традиції, сьогодення перспективи*: збірник наукових тез науково-практичної конференції. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2016. С. 37 - 38.

134. Ковалишин О. Організаційно-педагогічні засади діяльності Українського таємного університету у Львові (1921-1925 рр.). *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія : Педагогічні науки*. 2019. № 2 (65). С. 144-149.

135. Ковалишин О. Організаційно-педагогічні засади підтримки Науковим товариством імені Шевченка української початкової освіти в Галичині (кінець XIX – перша третина XX ст.). *Молодь і ринок*. Дрогобич, 2019. №5. С. 150- 155.

136. Ковалишин О. Організаційно-педагогічні засади у діяльності Наукового товариства ім. Шевченка для підтримки професійної освіти. *Українська освіта в контексті інтеграції та технологізації*: зб. наук. праць / за

ред. О. Карпенко. Дрогобич: Редакційно- видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічний університету імені Івана Франка, 2019. С. 121–128.

137. Ковалишин О. Освітньо-просвітницька діяльність Літературного товариства імені Шевченка у Львові (1873-1892 рр.). *Вісник Львівського університету. Серія Педагогічна*. Львів, 2016. Вип. 31. С. 226 - 235.

138. Ковалишин О. Освітньо-просвітницька діяльність Наукового товариства імені Шевченка для підтримки українських молодіжних організацій в Галичині (перша третина XX ст.). *Матеріали звітних наукових конференцій факультету педагогічної освіти* (Львів, 5-6 лютого 2019 р.). Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2019. Вип. 4. С. 198 - 200.

139. Ковалишин О. Проблема вищої освіти на сторінках періодичного видання Наукового товариства ім. Шевченка “Літературно-науковий вісник” у Львові в кінці XIX– першій третині XX століття [Електронний ресурс]. *Розвиток вищої освіти в Україні: виклики XXI століття: матеріали Інтернет-конференції ДВНЗ “Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника”* (7 березня 2019 р.). 2019. Режим доступу: <https://conference.pu.if.ua/forum/viewforum.php?f=225>

140. Ковалишин О. Роль В. Калиновича у моніторингу якості освіти у Галичині (перша третина XX ст.). *Теоретичні та практичні аспекти формування освітнього простору інституційного рівня: світовий та вітчизняний вимір: збірник тез міжнародної наукової конференції* (24-25 жовтня 2019 р.). Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2019. С. 117-118.

141. Ковалишин О. Роль Наукового товариства імені Шевченка у видавництві шкільних підручників у Галичині і кінці XIX початку XX століття. *Перспективи розвитку сучасної науки (частина I): матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції м. Київ* (15 - 16 липня 2017 р.). Київ: МЦНД, 2017. С. 35 - 36.

142. Ковалишин О.І. Підтримка жіночих освітньо-просвітницьких ініціатив у діяльності Наукового товариства імені Шевченка у Львові (перша

третина XX ст.). *Розвиток української та польської освіти і педагогічної думки (XIX-XXI СТ.). Т. 3. Жіноча освіта і просвітництво в Україні та Польщі (кінець XIX - початок XX ст.)*, 2018. С. 150 - 160.

143. Ковалів П. Значення НТШ в історії української науки й наукової та літературної мови. *Український історик*. 1974. № 1. С. 76 - 80.

144. Ковальчук О.Д. Освітня діяльність і педагогічні погляди Дениса Коренця в контексті розвитку українського кооперативного шкільництва у Галичині (кін. XIX – перша пол. XX ст.). Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. Прикарпатський університет імені Василя Стефаника. Івано-Франківськ, 2000. 19 с.

145. Коник О. Євген Чикаленко – Михайлу Грушевському про гроші, “Академічний дім” у Львові та українську національну справу. *Scriptorium nostrum*. 2014. № 1. С. 40 - 50.

146. Коновець О. Ф. Просвітницький рух в Україні (XIX – перша третина XX ст.). Київ: Хрещатик, 1992. 120 с.

147. Конта Р. Реформування “Літературно-наукового вісника” та проблема висвітлення етнографічних досліджень у Науковому товаристві ім. Шевченка. *Вісник Книжкової палати*. 2013. № 10. С. 36 - 38.

148. Косевич Є. Людові університети. *Літературно-науковий вісник*. 1900. Т. IX. Кн.1. С 53.

149. Коцовський В., Огоновський І. Методична граматика руської мови для IV класи 5- і 6-класових. Накладом Ц. к. Видавництва книжок шкільних. Львів, 1904 р. 100 с.

150. Кравців Б. Наукове товариство ім. Шевченка. Енциклопедія українознавства: словник. Т. 5 : [Мі-Пе]. Париж; Нью-Йорк, 1966. С. 1711 - 1713.

151. Кривецький І. Вільні університети. *Літературно-науковий вісник*. 1904. Т. 27. С. 97 - 101.

152. Кривецький І. П'ятнацять літ існування “Записок Наукового товариства ім. Шевченка” (1892–1906). *Літературно-науковий вісник*. 1907. Т. 40. С. 64 - 79.

153. Крип'якевич І. Історично-філософська секція НТШ під керівництвом Михайла Грушевського у 1894—1913 роках. *Записки Наукового товариства імені Шевченка*. Львів, 1991. Т. 222. Праці Історико- філософської секції. С. 392- 411.

154. Криль М. Товариство українських наукових викладів імені Петра Могили (1908–1939 рр.) : [діяло в Галичині]. *Вісник Львівського університету. Серія історична* : зб. наук. пр. / за ред. Р. Сіромського. Львів, 2011. Вип. 46. С. 430 - 451.

155. Крупницький Б. Українська історична наука в НТШ на чолі з М. Грушевським. *Українські вісті*. Новий Ульм, 1950. Ч. 49.

156. Кубійович В. Нарис історії Наукового товариства ім. Шевченка (1873–1949). Львів, 1991. 53 с.

157. Культурно просвітницька діяльність Михайла Грушевського в Галичині (1894 – 1914 роки). *Теорія та методика навчання та виховання*. 2011. Вип. 28. С. 28-39.

158. Кульчицька Т. Друкарня та книгарня наукового товариства імені Шевченка в контексті книговидавничого процесу у Львові І пол. ХХ ст. *Національна книжкова та рукописна культура: історія, методологія, джерельна база: матеріали міжнар. наук. конф., Львів, 29–30 квіт. 2009 р./ ред.—упоряд. Л. Головата. Л., 2009. С. 53 - 55.*

159. Кульчицька Т. Лекції Мирона Кордуби в Українському таємному університеті у Львові (1921–1925) в контексті тогочасних циклографічних видань вищої школи. *Записки Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника* . 2008. № 1. С. 167 - 177.

160. Кульчицька Т. Періодичні та серійні видання Наукового товариства ім. Шевченка 1885–1939 рр. Львів, 1991. 93 с.

161. Кунанець Н. Бібліотека студентського товариства “Основа”: становлення та основні етапи діяльності. *Вісник Львівського університету. Сер. : Книгознавство, бібліотекознавство та інформаційні технології*. 2006. Вип. 1. С. 181 - 195.

162. Купчинський О. Дещо про форми і напрями наукової і науково-видавничої діяльності Наукового товариства ім. Шевченка: 1892-1940 роки (Міжнародний аспект). *З історії Наукового товариства імені Шевченка*: Зб. доп. і повід. наук. сесії і конференцій НТШ у Львові. Львів, 1997. С. 16 - 23.

163. Курилишин К. Часопис “Діло” (Львів, 1880-1939 рр.): матеріали до бібліографістики. Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. О. Стефаника. Дрогобич: Коло, 2015. Т. 1.: 1880-1889 рр.. С. 45-46.

164. Курилишин К. Часопис “Діло” (Львів, 1880-1939 рр.): матеріали до бібліографістики. Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. О. Стефаника. Дрогобич: Коло, 2016. Т. 2.: 1890-1894 р.. С. 32.

165. Курилишин К. Часопис “Діло” (Львів, 1880-1939 рр.): матеріали до бібліографістики. Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. О. Стефаника. Дрогобич: Коло, 2017. Т. 3.: 1895-1899 р.. С. 5- 39.

166. Курляк І. Є. Українська гімназійна освіта у Галичині (1864-1918 рр.): монографія. Львів, 1997. 222 с.

167. Кучер Р. В. Наукове Товариство імені Т. Шевченка: Два ювілеї. Київ, 1992. 111 с.

168. Л. Винар. Михайло Грушевський і Наукове товариство ім. Т. Шевченка, 1892–1930. Мюнхен: Видавництво "Дніпрова хвиля", 1970. 110 с.

169. Лада О. Становлення та діяльність Наукового товариства імені Тараса Шевченка в історіографічному дискурсі (1873-2013 рр.). *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія*. Тернопіль, 2015. Випуск 2 (Частина) 1. С. 183 - 188.

170. Лазечко П. В. З історії створення та діяльності Українського таємного університету у Львові (1921–1925 рр.). *Український історичний журнал*. 1994. № 6. С. 64 - 71.

171. Лев. В. Сто років праці для науки й нації : коротка історія Наукового товариства ім. Шевченка. Нью-Йорк: НТШ в ЗДА, 1972. 55 с.

172. Левдер А. І. П. Крип'якевич – організатор української освіти в роки Першої світової війни. *Національна та історична пам'ять*. 2013. Вип. 6. С. 239-250.

173. Левицький В. Матеріали до фізичної термінології. Ч. І. Механіка. *Записки НТШ*. Львів, 1896. Ч. III. С. 1 - 12.

174. Левківський М. В. Наукова й освітня діяльність Науково товариства імені Шевченка. Історія педагогіки: Підручник. 2-е Вид., доп. К.: 2006. С. 241 - 243.

175. Лихач Н. Джерела про діяльність Наукового товариства імені Шевченка впродовж 1873–1914 рр. у фондах Центрального державного історичного архіву України в місті Львів. *Вісник Прикарпатського університету. Історія*. 2012. Вип. 22. С. 191-196.

176. Лозинський М. (З приводу зборів українського жіноцтва дня 12 лютого 1904 р. у Львові). *Літературно-науковий вістник*. 1904. Т. 25. Ч. II. С. 174.

177. Лосик О. Врецьона Григорій. Наукове Товариство імені Шевченка. Енциклопедія. Том 3 Вес–Глин. Київ–Львів–Тернопіль, 2016. С. 307

178. Людкевич Н. Громадсько-культурна діяльність членів НТШ – вихідців з Тернопільщини наприкінці ХІХ – в першій половині ХХ століття. *Магістр*. Тернопіль: ТНПУ, 2009. Вип. 7. С. 54 - 58.

179. М. Грушевський. Рідний край до своїх братів і сестер в Америці. *Свобода*. 1911. Ч. 2.

180. Макарушка О. Наука виховання: Підручник для шкіл і родин. Львів: Нак. автора, Наукове товариство імені Шевченка, 1922. 152 с.

181.Макарчук О. Початкова шкільна освіта на західноукраїнських землях у другій половині XIX – на початку XX століття та пробудження національної свідомості українців. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2013. № 21. С. 38 - 42.

182.Малицька К. Перші жіноча школа Рідної школи (У ювілейне свято 35-ліття дівочої школи ім. Т. Шевченка у Львові. *Рідна школа*. 1933. Ч.12. С.202.

183.Малицька К. В боротьбі за рідну школу. *Літературно-науковий вістник*. 1924. Т. 85. С. 261 - 265.

184.Малюта О.В. Львівське товариство "Просвіта". Енциклопедія історії України: Т. 6: Ла-Мі / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. К.: В-во "Наукова думка", 2009. 790 с.: іл. Режим доступу: http://www.history.org.ua/?termin=Lvivske_tovaristvo_Prosvita (останній перегляд: 02.08.2020)

185.Мартинець В. Університет у катакомбах. Українське підпілля: від УВО до ОУН: Спогади й матеріали до передісторії та історії українського організованого націоналізму. Вінніпег, 1949. 419 с.

186.Меморіал Львівського укр. товариства до Цент. Правительства з дн. 15.4.1910. *Наша школа*. 1910. Р.2. Кн. 2. С.77 - 79.

187.Меморіал Наукового товариства ім. Шевченка з січня 1902 / О руський університет у Львові. Львів, 1904. С.11-13.

188.Меморіал Тов. Учительська Громада до к. Кр. Шк. Ради в справі науки української мови й літератури в середніх школах з польською викладною мовою. *Наша школа*. 1910. Кн. 1 - 2. С. 76 - 80.

189.Мерфі Н. Діяльність Наукового товариства ім. Шевченка в Україні та за її межами (1873-2000). *Наукові праці НаУКМА*. (Миколаївський філіал). 2001. Т. 10. С. 65 - 68.

190.Микитей Г. Українська Торговельна школа у Львові. *Наша школа*. 1911. Кн.4. С. 6-11.

191. Михайлин І. Л. Історія української журналістики XIX століття: Підручник. Київ: ЦУЛ, 2002. 832 с.

192. Міщук А.І. Участь Юліана Целевича в діяльності “Просвіти” та Наукового товариства імені Т. Шевченка. *Проблеми історії України XIX – початку XX ст.* 2007. Вип. 12. С. 237 - 245.

193. Мороз М. Академічний дім. Наукове товариство імені Шевченка. Енциклопедія. Том 1. А–Бібл. Львів, 2012. С. 105.

194. Мороз М. Академічний резервний фонд Наукового товариства ім. Шевченка. Наукове товариство імені Шевченка. Енциклопедія. Том.1. А- Бібл. Львів, 2012. С. 106.

195. Мудрий В Український університет у Львові у рр. 1921-1925. Нюрнберг: Час, 1948. 58 с.

196. Мудрий В. Боротьба за огнище української культури в західних землях України. Львів: Накладом Української краєвої студентської ради, 1923. 131 с.

197. Мудрий М. В обіймах політики: Український таємний університет у Львові, 1921-1925 роки (До 90-річчя від створення). Вісник НТШ : інформаційне видання. *Світова Рада Наукового товариства ім. Т. Шевченка.* Львів, 2011. № 46. С. 36–41.

198. Нагачевська З. “Рідна школа” й українське громадське дошкілля. Товариство “Рідна школа: історія і сучасність. Наук. альманах. Ч. 1 / Упоряд. і наук. ред. Д. Герцюк, С. Ярема. Львів: Вид-во Львів. край. т-ва “Рідна школа”, каф. педагогіки ЛНУ ім. Івана Франка, 2001 С. 39.

199. Нагачевська З. Педагогічна думка і просвітництво в жіночому русі Західної України (друга половина XIX ст. 1939 р.): монографія / З. І. Нагачевська. Івано-Франківськ: Видавець Третяк І.Я., 2007. 767 с.

200. Нагачевська З.І. Українське дошкілля в освітньому просторі Галичини (кінець XIX ст. – 1939 р.): монографія / З. І. Нагачевська. Івано-Франківськ: НАІР, 2015. 254 с.

201. Надзвичайні загальні збори Наукового товариства імени Шевченка. *Правда*. 1896 р. Ч. 4. С. 571 - 576.
202. Нарис історії “Просвіти”/ Р. Іванчук, Т. Комаринець, І. Мельник, А. Середяк. Львів – Краків - Париж: Просвіта, 1993. 232 с. (Попул. Енциклопедія “Просвіти”; Ч.1).
203. Наукове товариство імені Шевченка. Енциклопедія. Том 3: Вес-Глин / Ред. тому: О. Купчинський, О. Савула, Н. Федорак. Наукове товариство ім. Шевченка, Інститут енциклопедичних досліджень НАН України. Львів, 2016. 620 с.
204. Наукове товариство імені Шевченка. Енциклопедія. Том I: А–Бібл / Ред. тому: О. Купчинський, О. Савула, Н. Федорак; Укладання НТШ. Наукове товариство ім. Шевченка; НАН України. Інститут енциклопедичних досліджень. Львів, 2012. 600 с.
205. Наукове товариство імені Шевченка. Енциклопедія. Том.2: Бібл–Вес / Ред. тому: О. Купчинський, О. Савула, Н. Федорак. Наукове товариство ім. Шевченка; Інститут енциклопедичних досліджень НАН України. Київ; Львів; Тернопіль, 2014. 616 с.
206. Нове руско-народне товариство. *Правда*. 1873р. Ч.21. С.718 - 726.
207. о. Антон Бончевський. Некролог. *Свобода*. 1903. Ч. 5.
208. Оглоблин О. Наукове товариство ім. Шевченка в історії України. *Український історик*. Нью-Йорк – Торонто – Мюнхен, 1977. № 3 - 4 (55 -56). С. 5-13.
209. Онопрієнко В., Рєєнт О., Щербань Т. Українське Наукове товариство: 1907-1921 роки. К., 1998. 243 с.
210. Онопрієнко В.І. Щербань Т.О. Українське Наукове товариство: Вклад у національну культуру. *Вісник АН УРСР*. 1990. № 11. С. 62 - 75.
211. Падох Я. Незнищиме Товариство: До 100-річчя Наукового Товариства ім. Шевченка. Нью-Йорк, 1983. 20 с.

212. Палюх О. Українська книга у Львові на зламі XIX-XX ст.: проблеми культури видання (За матеріалами “Записок Наукового Товариства імені Шевченка” та “Літературно- Наукового Вістника”). *Збірник праць Науково-дослідного центру періодики*. 2009. Вип.1. С. 210 - 245.

213. Пачовський М. Становище і наука українсько-руської мови як викладової в наших гімназіях. *Наша школа*. 1909. Кн.1–2. С. 33 - 61.

214. Правописні правила, прийняті НТШ у Львові. Львів, 1923. 29 с.

215. Прицак О. Наукове товариство ім. Шевченка у Львові поміж двома війнами. *Український історик*. 1981. № 1 - 4. С. 147 - 152.

216. Пропам’ятна книга гімназії Сестер Василянок у Львові. Нью-Йорк; Париж; Сидней; Торонто, 1980. 334 с.

217. Романів О. М. Наукове товариство ім. Шевченка. 130 років праці для України. Львів, 2003. 40 с.

218. Романів О. Наукове товариство ім. Шевченка й Українське національне відродження. *Наукове товариство ім. Шевченка і українське національне відродження: Збірник наукових праць і матеріалів першої наукової сесії*. Львів, 1992. С. 24 - 35.

219. Романів О. Олександр Барвінський і Наукове товариство ім. Шевченка. *Мат. Конф.*, присвяч. 150 річниці від дня народження Олександра Барвінського (Львів, 14 травня 1997). Л., 2001. С.91-100.

220. Романів О., Грицак Я. Наукове Товариство ім. Шевченка: етапи діяльності. *Вісник Академії Наук України*. 1990. № 3. С. 69–76.

221. Романів О., Грицак Я. Наукове Товариство ім. Шевченка та його внесок у розвиток духовної культури України. *Матеріали наукового симпозиуму*. Львів, 1990. С. 68 - 72.

222. Романюк Т. Біленький Ярослав. Наукове товариство імені Шевченка. Енциклопедія. Том 2. Бібл.– Вес. Львів. 2014. С. 130–131.

223. Савенко В. Боротьба НТШ за відкриття Українського університету у Львові в 20-х рр. XX ст. *Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Сер. Історія /*

гол. ред. І. С. Зуляк ; редкол. : М. Алексієвець, Л. Алексієвець, М. Бармак, О. Добржанський та ін. Тернопіль : ТНПУ, 2009. Вип. 2. С. 139 - 146.

224. Савенко В. Періодичні та серійні видання НТШ : 1894–1939 рр. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Історія* / за заг. ред. І. С. Зуляка ; редкол.: М. Алексієвець, Л. Алексієвець, М. Бармак [та ін.]. Тернопіль : ТНПУ, 2012. Вип. 2. С. 48 - 53.

225. Савенко В. Деякі аспекти діяльності НТШ в духовному відродженні українського народу. *Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету ім. В. Гнатюка* / ред.: М. Алексієвець. Т., 2002. С. 12 - 14. (Історія; Вип. 5).

226. Савенко В. Діяльність Наукового товариства ім. Шевченка у духовному відродженні українського народу (остання чверть ХІХ - початок ХХ століття). *Збірник праць ТО НТШ*, Т. : Рада, 2004. Том 1. С. 105 - 117.

227. Савенко В. Діяльність НТШ в українознавчій сфері: кінець ХІХ – початок ХХ ст.. *Україна – Європа – Світ. Серія: Історія, міжнародні відносини*. 2010. Вип. 5, Ч. 1. С. 109 - 116.

228. Савенко В. Роль НТШ у діяльності Українського таємного університету (1921–1925). *Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Серія : Історія*. Тернопіль: ТНПУ, 2009. Вип. 1. С. 46 - 52.

229. Савенко Т. Видання науковим товариством ім. Шевченка Української загальної енциклопедії. *Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Сер. Історія*. Тернопіль: ТНПУ, 2005. Вип. 3. С. 24 - 29.

230. Савенко Т. Деякі аспекти діяльності наукового товариства імені Шевченка у міжвоєнний період. *Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Сер. Історія*. Тернопіль: ТНПУ, 2006. Вип. 2. С. 40 - 45.

231. Савенко Т. Науково-громадська діяльність наукового товариства ім. Шевченка у міжвоєнний період. *Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Сер. Історія*. Тернопіль: ТНПУ, 2005. Вип. 1. С. 92 - 97.

232. Савенко Т. Роль і місце НТШ у вирішенні університетського питання у Східній Галичині. *Мандрівець*. 2007. № 1. С. 20 - 24.

233. Самотий Р. Українське студентське товариство “Основа” і його роль у видавничій справі України першої третини ХХ ст. Наукове товариство імені Шевченка. Енциклопедія Том І. А – Бібл. Львів, 2012. С. 60–68.

234. Самотий Р. Українське студентське товариство “Основа” і його роль у видавничій справі України першої третини ХХ ст. *Збірник праць Науково-дослідного центру періодики ЛНБ ім. В. Стефаника НАН України*. Львів, 2006. Вип. 14. С. 60 - 68.

235. Сваник І. “Академічна поміч”. Наукове товариство імені Шевченка. Енциклопедія Том 1. А.- Бібл. Львів, 2012. С. 102-103.

236. Сварник І. “Академічна громада”. *Наукове товариство імені Шевченка. Енциклопедія*. Том І. А – Бібл. Львів, 2012. С. 101.

237. Сварник І. “Академічне братство”. *Наукове товариство імені Шевченка. Енциклопедія*. Том І. А – Бібл. Львів, 2012. С. 103-104.

238. Сварник І. “Ватра”. *Наукове товариство імені Шевченка. Енциклопедія*. Том 2. Бібл – Вес. Львів, 2014. С. 528.

239. Справозданє з перших загальних зборів Товариства імени Шевченка. Львів: З друкарні НТШ, 1874. 14 с.

240. Справозданнє про діяльність і розвиток наукового товариства імени Шевченка. *Записки НТШ*. Упор. Ол. Барвінський. Львів, 1893. Т. 2. С. 173 - 189.

241. Стахів М. Наукове товариство ім. Шевченка в Краю і на еміграції *Український історик*. 1976. № 2. С. 63 - 75.

242. Стецюк В. Наукове товариство ім. Шевченка. Наш Шевченко. *Збірник-альманах*. Джерсі Сіті - Нью-Йорк: Свобода, 1961. С. 194 - 198.

243. Стинська В. Боротьба за університет у Львові на початку ХХ століття. *Наукові записки Тернопільського державного пед. ун-ту. Сер. педагогіки*. Тернопіль, 2001. № 8. С. 22 - 27.

244. Студинський К. Наукове Товариство імені Шевченка у Львові (1873 – 1928). *Записки НТШ*. Т. 150: Ювілейний збірник НТШ у Львові / Праці ФС та ІФС. Львів, 1929. С. 9 – 17

245. Сухий О. Львівський університет на рубежі XIX–XX ст.: організація, школи, громадське життя. *Вісник Львівського університету. Серія історична*. 2013. Вип. 49. С. 52 - 77.

246. Терлецький О. Історія “Учительської Громади” (1908 – 1933). Двадцятьпятьліття товариства “Учительська громада”. Львів : Учительська Громада, 1935. С. 5 - 48.

247. Товариство Українських Наук. Викладів ім. Петра Могили. Протоколи засідань Товариства українських наукових викладів ім. Петра Могили (1906–1939 рр.) / упоряд. і тлумач Б. Горбовий. Львів : Тріада плюс, 2012. 326 с.

248. Труба Р. Омелян Терлецький і боротьба радянського режиму з львівською історичною школою Михайла Грушевського. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*. 2013. Вип. 23. С. 543-556

249. Україномовна книга у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, 1798-1923 : бібліогр. покажч. : в 3 т. Т. 1. 1798-1911 / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського ; авткол.: М. Д. Бойченко, С. А. Дзюбич, Т. Б. Корольова, Л. С. Новосьолова, Ж. В. Огуннаїке, В. Ю. Омельчук, Л. І. Тіманова, О. О. Фіклістова, Т. Є. Яковець ; редкол.: О. С. Онищенко (голова) та ін. К., 2003. 676 с. (Національна бібліографія України).

250. Україномовна книга у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, 1798-1923 : бібліогр. покажч. : в 3 т. Т. 2. 1912-1923 / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського ; авткол. : М. Д. Бойченко, С. А. Дзюбич, Т. Б. Корольова, Л. С. Новосьолова, Ж. В. Огуннаїке, В. Ю. Омельчук, Л. І. Тіманова, О. О. Фіклістова, Т. Є. Яковець ; редкол.: О. С. Онищенко (голова) та ін. К., 2003. 690 с. (Національна бібліографія України).

251. Українська Загальна Енциклопедія: Книга Знання. В 3-х т. Т. 1: А–Ж / Під гол. ред. І. Раковського. Львів; Станіславів; Коломия: Рідна школа, 1930. 676 с.
252. Українська Загальна Енциклопедія: Книга Знання. В 3-х т. Т. 2: З–Р / Під гол. ред. І. Раковського. Львів; Станіславів; Коломия: Рідна школа, Б. р. 694 с.
253. Українська Загальна Енциклопедія: Книга Знання. В 3-х т. Т. 3: С–Я / Під гол. ред. І. Раковського. Львів; Станіславів; Коломия: Рідна школа, 1933. С. 840.
254. Федорищак Р. Л. Мирон Кордуба та українське підручникотворення на початку ХХ століття. *Наук. зап. Серія : Педагогіка*. Тернопіль, 2012. № 3. С. 35–41.
255. Франко І. З останніх десятиліть ХІХ в. Франко Іван. Твори: в 50 т. Т. 41. К., 1984. С. 522.
256. Франко І. Як я став “казенним радикалом”. *“Житє і Слово”*. 1896, грудень. С. 473 - 474.
257. Халак Н. В. Наукове товариство ім. Шевченка в особах його видатних діячів: організаційна праця Степана Томашівського (1896-1918). *Українська біографістика*. 2013. Вип. 10. С. 340 - 357.
258. Харкевич Е. “Хроніка львівської академічної гімназії” / Звіт дирекції ц.к. академічної гімназії у у Львові за рік шкільний 1901/01. Львів, 1901. С. 3-48.
259. Хобзей П. Таємний університет у Львові. *Україна: наука і культура*. К., 1991. Вип. 25. С. 45 - 59.
260. Хроніка Наукового товариства імені Шевченка. Львів, 1900 р. Ч. 1. 117 с.
261. Хроніка НТШ. Львів, 1900 р. Ч. 2. 30 с.
262. Хроніка НТШ. Львів, 1900 р. Ч. 4. 30 с.
263. Хроніка НТШ. Львів, 1902 р. Ч. 13. 88 с.

264. Хроніка НТШ. Львів, 1903 р. Ч. 14. 32 с.
265. Хроніка НТШ. Львів, 1903 р. Ч. 15. 32 с.
266. Хроніка НТШ. Львів, 1903 р. Ч. 16. 24 с.
267. Хроніка НТШ. Львів, 1905 р. Ч. 23. 18 с.
268. Хроніка НТШ. Львів, 1905 р. Ч. 24. 35 с.
269. Хроніка НТШ. Львів, 1906 р. Ч. 25. 50 с.
270. Хроніка НТШ. Львів, 1906 р. Ч. 28. 22 с.
271. Хроніка НТШ. Львів, 1907 р. Ч. 29. 59 с.
272. Хроніка НТШ. Львів, 1907 р. Ч. 31. 40 с.
273. Хроніка НТШ. Львів, 1907 р. Ч. 32. 32 с.
274. Хроніка НТШ. Львів, 1908 р. Ч. 34. 24 с.
275. Хроніка НТШ. Львів, 1908 р. Ч. 35. 32 с.
276. Хроніка НТШ. Львів, 1909 р. Ч. 39. 51 с.
277. Хроніка НТШ. Львів, 1909 р. Ч. 40. 45 с.
278. Хроніка НТШ. Львів, 1910 р. Ч. 44. 34 с.
279. Хроніка НТШ. Львів, 1911 р. Ч. 45. 71 с.
280. Хроніка НТШ. Львів, 1911 р. Ч. 46. 34 с.
281. Хроніка НТШ. Львів, 1911 р. Ч. 47. 24 с.
282. Хроніка НТШ. Львів, 1911 р. Ч. 48. 37 с.
283. Хроніка НТШ. Львів, 1912 р. Ч. 50. 27 с.
284. Хроніка НТШ. Львів, 1912 р. Ч. 51. 27 с.
285. Хроніка НТШ. Львів, 1912 р. Ч. 52. 48 с.
286. Хроніка НТШ. Львів, 1918 р. Ч. 60-62. 164 с.
287. Хроніка НТШ. Львів, 1920 р. Ч. 63-64. 114 с.
288. Хроніка НТШ. Львів, 1922 р. Ч. 65-66. 114 с.
289. Хроніка НТШ. Львів, 1930 р. Ч. 69-70. 136 с.
290. Хроніка НТШ. Львів, 1932 р. Ч. 71. 39 с.
291. Хроніка НТШ. Львів, 1935 р. Ч. 72. 100 с.
292. Хроніка НТШ. Львів, 1937 р. Ч. 73. 126 с.

293. Хроніка НТШ. Львів, 1939 р. Ч. 74. 147 с.

294. Центральний державний історичний архів України у м. Львові. Ф. 309 (“Наукове товариство імені Шевченка”). Оп. 1. Спр. 257. Листи товариства “Просвіта” про надання літератури та фінансові розрахунки. 1897-1900 рр. 13 арк.

295. ЦДІА України у м. Львові. Ф. 309 (“Наукове товариство імені Шевченка”). Оп. 1. Спр. 37. Звіт делегації НТШ про поїздку у Відень в січні. 1902 р. Арк. 7

296. ЦДІА України у м. Львові. Ф. 309 (“Наукове товариство імені Шевченка”). Оп. 1. Спр. 117. Листи товариства “Просвіта” з пропозицією взяти участь у виставці Одеського відділу імператорського руського технічного товариства. 1911-1913 рр. 13 арк.

297. ЦДІА України у м. Львові. Ф. 309 (“Наукове товариство імені Шевченка”). Оп. 1. Спр. 119. Листи українських студентських організацій “Профорус”, “Січ”, Спілки студентів у Німеччині про скликання студентського конгресу, передачу приміщень, придбання літератури та ін.. 1916 -1925 рр. 20 арк.

298. ЦДІА України у м. Львові. Ф. 309 (“Наукове товариство імені Шевченка”). Оп. 1. Спр. 122. Листи з учительськими організаціями про скликання Крайового з’їзду вчителів, організацію курсів та ін., 1920 - 1929 рр. 17 арк.

299. ЦДІА України у м. Львові. Ф. 309 (“Наукове товариство імені Шевченка”). Оп. 1. Спр. 125. Листи педагогічного товариства “Рідна школа” про скликання конгресу вчителів, будівництво шкіл, виплату гонорарів та ін.. 1933-1938 рр.. 75 арк.

300. ЦДІА України у м. Львові. Ф. 309 (“Наукове товариство імені Шевченка”). Оп. 1. Спр. 126. Листування з товариством “Союз українок” у Львові про організацію жіночого конгресу в м. Станиславові, відзначення ювілею Русової С. та ін.. 1934-1938 рр.. 8 арк.

301. ЦДІА України у м. Львові. Ф. 309 (“Наукове товариство імені Шевченка”). Оп. 1. Спр. 176. Листування з товариством “Просвіта” про обмін літературою, організацію виставок та ін.. 1933-1938 рр.. 77 арк.

302. ЦДІА України у м. Львові. Ф. 309 (“Наукове товариство імені Шевченка”). Оп. 1. Спр. 18. Звіт про діяльність. 1874 р.. 14 арк.

303. ЦДІА України у м. Львові. Ф. 309 (“Наукове товариство імені Шевченка”). Оп. 1. Спр. 188. Листування з Крайовим комітетом про видання підручників, оголошення конкурсу на кращий драматичний твір та ін.. 1898-1917 рр.. 11 арк.

304. ЦДІА України у м. Львові. Ф. 309 (“Наукове товариство імені Шевченка”). Оп. 1. Спр. 189. Листування з Крайовою шкільною радою про видання підручників на художньої літератури. 1896-1909 рр.. 8 арк.

305. ЦДІА України у м. Львові. Ф. 309 (“Наукове товариство імені Шевченка”). Оп. 1. Спр. 190. Листування з Крайовою шкільною радою і Кураторією Львівського шкільного округу про видання підручників і використання друкарні товариства. 1918-1927 рр.. 18 арк.

306. ЦДІА України у м. Львові. Ф. 309 (“Наукове товариство імені Шевченка”). Оп. 1. Спр. 2. Статут. 1874 р.. 18 арк.

307. ЦДІА України у м. Львові. Ф. 309 (“Наукове товариство імені Шевченка”). Оп. 1. Спр. 215. Листування з членами товариства про пожертвування коштів на стипендійний фонд ім. І. Франка. 1917 р.. 36 арк.

308. ЦДІА України у м. Львові. Ф. 309 (“Наукове товариство імені Шевченка”). Оп. 1. Спр. 261. Листи товариства “Просвіта” про організацію читалень, укомплектування бібліотек та ін.. 1913-1924 рр. 56 арк.

309. ЦДІА України у м. Львові. Ф. 309 (“Наукове товариство імені Шевченка”). Оп. 1. Спр. 27. Звітні відомості про діяльність комісії товариства етнографічної, української літератури, нової історії України та ін., 1939 р.. 13 арк.

310. ЦДІА України у м. Львові. Ф. 309 (“Наукове товариство імені Шевченка”). Оп. 1. Спр. 276. Листи товариства “Просвіта” про надання матеріальної допомоги українській бурсі для убогих дітей, пересилку безплатної літератури та ін. 1901-1905 рр. 16 арк.

311. ЦДІА України у м. Львові. Ф. 309 (“Наукове товариство імені Шевченка”). Оп. 1. Спр. 277. Листи товариства “Українська бурса” про надання матеріальної допомоги, укомплектування бібліотек та ін.. 1899-1908 рр.. 12 арк.

312. ЦДІА України у м. Львові. Ф. 309 (“Наукове товариство імені Шевченка”). Оп. 1. Спр. 281. Листи правління та філій українського педагогічного товариства про надання грошової допомоги, пересилку літератури та ін.. 1906-1913 рр.. 18 арк.

313. ЦДІА України у м. Львові. Ф. 309 (“Наукове товариство імені Шевченка”). Оп. 1. Спр. 282. Листи товариства “Рідна школа”, “Гімназійна бурса” та ін. про надання приміщень для навчання. 1902-1913 рр.. 29 арк.

314. ЦДІА України у м. Львові. Ф. 309 (“Наукове товариство імені Шевченка”). Оп. 1. Спр. 285. Листи жіночих громадських і господарських організацій про надання грошової допомоги, укомплектування бібліотек та ін.. 1902-1905 рр.. 5 арк.

315. ЦДІА України у м. Львові. Ф. 309 (“Наукове товариство імені Шевченка”). Оп. 1. Спр. 290. Листування з кооперативними організаціями про створення Господарського стипендійного фонду, надання дотацій і матеріальної допомоги студентам, 1933-1938 рр. 70 арк.

316. ЦДІА України у м. Львові. Ф. 309 (“Наукове товариство імені Шевченка”). Оп. 1. Спр. 296. Листи студентських організацій. 1906-1910 рр.. 13 арк.

317. ЦДІА України у м. Львові. Ф. 309 (“Наукове товариство імені Шевченка”). Оп. 1. Спр. 298. Листи дирекцій і семінарій про надання матеріальної допомоги вчителям, пересилку літератури та ін.. 1898- 1916 рр.. 37 арк.

318. ЦДІА України у м. Львові. Ф. 309 (“Наукове товариство імені Шевченка”). Оп. 1. Спр. 299. Листи дирекцій початкових шкіл та учбових закладів про пересилку книг для укомплектування бібліотек, надання матеріальної допомоги та ін.. 1920-1928 рр.. 18 арк.

319. ЦДІА України у м. Львові. Ф. 309 (“Наукове товариство імені Шевченка”). Оп. 1. Спр. 3. Статути. 1892 р. 18 арк.

320. ЦДІА України у м. Львові. Ф. 309 (“Наукове товариство імені Шевченка”). Оп. 1. Спр. 300. Листи дирекцій початкових шкіл про надання матеріальної допомоги. 1934-1938 рр.. 7 арк.

321. ЦДІА України у м. Львові. Ф. 309 (“Наукове товариство імені Шевченка”). Оп. 1. Спр. 31. Протоколи загальних зборів. 1903-1940 рр.. 96 арк.

322. ЦДІА України у м. Львові. Ф. 309 (“Наукове товариство імені Шевченка”). Оп. 1. Спр. 338. Листи товариства “Просвіта” про надання матеріальної допомоги Франку І. та Українській бурсі для убогих дітей. 1906-1910 рр. 34 арк.

323. ЦДІА України у м. Львові. Ф. 309 (“Наукове товариство імені Шевченка”). Оп. 1. Спр. 51. Меморіал послам Крайового сейму про надання матеріальної допомоги товариству. 1907 р.. 13 арк.

324. ЦДІА України у м. Львові. Ф. 309 (“Наукове товариство імені Шевченка”). Оп. 1. Спр. 535. Заповіт Дембицького Теофіля, про пожертвування частини ім. Белелуй. 1915 р. 8 арк.

325. ЦДІА України у м. Львові. Ф. 309 (“Наукове товариство імені Шевченка”). Оп. 1. Спр. 541. Справа про створення наукового фонду ім. академіка Палехіна П. П., 1897-1935 рр., 101 арк.

326. ЦДІА України у м. Львові. Ф. 309 (“Наукове товариство імені Шевченка”). Оп. 1. Спр. 546. Статут стипендійного фонду імені Бронислава Янива і листування з Львівським воєводським керівниками і його закладами, 1931-1933 рр.. 13 арк.

327. ЦДІА України у м. Львові. Ф. 309 (“Наукове товариство імені Шевченка”). Оп. 1. Спр. 547. Справа про створення стипендійного фонду імені Іллі і Івани Кокорудзи, 1934-1938 рр.. 46 арк.

328. ЦДІА України у м. Львові. Ф. 309 (“Наукове товариство імені Шевченка”). Оп. 1. Спр. 549. Статут, протоколи, засідання баланс Господарсько-стипендійного фонду при товаристві і заяви студентів про призначення стипендій, 1938 р.. 25 арк.

329. ЦДІА України у м. Львові. Ф. 309 (“Наукове товариство імені Шевченка”). Оп. 1. Спр. 6. Статут. 1904 р. 12 арк.

330. ЦДІА України у м. Львові. Ф. 309 (“Наукове товариство імені Шевченка”). Оп. 1. Спр. 602. Книга обліку замовлень на друковані праці. 1883-1901 рр.. 244 арк.

331. ЦДІА України у м. Львові. Ф. 309 (“Наукове товариство імені Шевченка”). Оп. 1. Спр. 609. Книга обліку замовлень друкарні товариства. 1902-1907 рр.. 368 арк.

332. ЦДІА України у м. Львові. Ф. 309 (“Наукове товариство імені Шевченка”). Оп. 1. Спр. 76. Звернення до громадськості і членів товариства про пожертвування коштів для створення наукового фонду українсько-руської академії наук. б/д. 4 арк.

333. ЦДІА України у м. Львові. Ф. 309 (“Наукове товариство імені Шевченка”). Оп. 1. Спр. 9. Проекти статутів за редакцією Франка І.. б/д. 16 арк.

334. ЦДІА України у м. Львові. Ф. 309 (“Наукове товариство імені Шевченка”). Оп. 1. Спр. 949. Листи дирекцій вчительських семінарій і гімназій у Дрогобичі, Львові, Перемишлі та ін. міст про надання обмін літературою. 1901- 1938 рр.. 75 арк.

335. ЦДІА України у м. Львові. Ф. 309. (“Наукове товариство імені Шевченка”). Оп. 1. Спр. 4. Статут. 1898 р. Арк. 2 зв.— 3 .

336. ЦДІА України у м. Львові. Ф. 310 (“Український університет у Львові”). Оп. 1. Спр. 1. Документ до історії українського університету. 1903-1926 рр. 93 арк.

337. ЦДІА України у м. Львові. Ф. 310 (“Український університет у Львові”). Оп. 1. Спр. 12. Довідка про заснування українського університету у Львові, 1923 р. 2 арк.

338. ЦДІА України у м. Львові. Ф. 310 (“Український університет у Львові”). Оп. 1. Спр. 36. Листи К. Студинського, Барвінського, Сабата та інших кореспондентів ректорові університету з питань організації навчання. 1921-1924 рр.. 14 арк.

339. ЦДІА України у м. Львові. Ф. 310 (“Український університет у Львові”). Оп. 1. Спр. 37. Довідки, посвідчення, заяви та ін. документи студентів про організацію навчання. 1921-1927 рр.. 149 арк.

340. ЦДІА України у м. Львові. Ф. 310 (“Український університет у Львові”). Оп. 1. Спр. 39. Заяви студентів ректорові з організаційних питань проходження навчання. 1922-1924 рр.. 25 арк.

341. ЦДІА України у м. Львові. Ф. 310 (“Український університет у Львові”). Оп. 1. Спр. 4. Чернетки Крип'якевича І. про роботу учнів. 1920-1922 рр.. 9 арк.

342. ЦДІА України у м. Львові. Ф. 310 (“Український університет у Львові”). Оп. 1. Спр. 5. Звіти про роботу. 1920-1923 рр. 4 арк.

343. ЦДІА України у м. Львові. Ф. 310 (“Український університет у Львові”). Оп. 1. Спр. 56. Програми навчання на філософському факультеті. 1921-1924 рр.. 30 арк.

344. ЦДІА України у м. Львові. Ф. 310 (“Український університет у Львові”). Оп. 1. Спр. 58. Книга запису студентів на філософський факультет українського університету за літній семестр 1920/21 академічного року з зазначенням їх анкетних даних, прізвищ викладачів та програми навчання. 1920-1921 рр. 32 арк.

345. ЦДІА України у м. Львові. Ф. 310 (“Український університет у Львові”). Оп. 1. Спр. 59. Книга запису студентів на філософський факультет українського університету за зимовий семестр 1920/21 академічного року з зазначенням їх анкетних даних, прізвищ викладачів та програми навчання. 1920-1921 рр. 18 арк.

346. ЦДІА України у м. Львові. Ф. 310 (“Український університет у Львові”). Оп. 1. Спр. 61. Книга запису студентів на філософський факультет українського університету за зимовий семестр 1921/22 академічного року з зазначенням їх анкетних даних, прізвищ викладачів та програми навчання. 1921-1922 рр. 241 арк.

347. ЦДІА України у м. Львові. Ф. 310 (“Український університет у Львові”). Оп. 1. Спр. 63. Книга запису студентів на філософський факультет українського університету за літній семестр 1922/23 академічного року з зазначенням їх анкетних даних, прізвищ викладачів та програми навчання. 1922-1923 рр. 282 арк.

348. ЦДІА України у м. Львові. Ф. 310 (“Український університет у Львові”). Оп. 1. Спр. 64. Книга запису студентів на філософський факультет українського університету за зимовий семестр 1922/23 академічного року з зазначенням їх анкетних даних, прізвищ викладачів та програми навчання. 1922-1923 рр. 327 арк.

349. ЦДІА України у м. Львові. Ф. 310 (“Український університет у Львові”). Оп. 1. Спр. 65. Книга запису студентів на філософський факультет українського університету за літній семестр 1923/24 академічного року з зазначенням їх анкетних даних, прізвищ викладачів та програми навчання. 1923-1924 рр. 129 арк.

350. ЦДІА України у м. Львові. Ф. 310 (“Український університет у Львові”). Оп. 1. Спр. 66. Книга запису студентів на філософський факультет українського університету у Львові за літній семестр 1924/25 академічного року

з зазначенням їх анкетних даних, прізвищ викладачів та програми навчання.1924-1925 рр. 116 арк.

351.ЦДІА України у м. Львові. Ф. 310 (“Український університет у Львові”).Оп. 1. Спр. 9. Довідка про заснування і роботу університету. 1922 р. 12 арк.

352.ЦДІА України у м. Львові. Ф. 399 (“Професійна організація українського студентства “Профорус”). Оп.1. Спр. 163. Листи товариства “Студентська самопоміч” Науковому товариству ім. Т. Шевченка у Львові про розв’язання їхнього спору за приміщення по вул. Супінського у Львові.1925 рр. Арк. 1, 2.

353.ЦДІА України у м. Львові. Ф. 399 (“Професійна організація українського студентства “Профорус”). Оп.1. Спр. 215. Список членів бібліотеки історико-філософської секції Наукового товариства ім. Т Шевченка. 1923 р. 12 арк.

354.ЦДІА України у м. Львові. Ф. 399 (“Професійна організація українського студентства “Профорус”). Оп.1. Спр. 80. Протоколи нарад представників наукових, культосвітніх установ та студентів по обговоренню питань анкети в справі Українського університету у Львові. Арк. 72-74.

355.ЦДІА України у м. Львові. Ф. 400 (“Український студентський союз”). Оп.1. Спр. 35. Лист Наукового товариства ім. Шевченка у Львові, студентських товариств у Відні і Львові з питань організаційного характеру.1912-1914 рр. Арк. 8.

356.ЦДІА України у м. Львові. Ф. 663 (“М. Павлик”). Оп.1. Спр.14. Вільний (приватний) український університет під проводом НТШ у Львові. Реферат М. Павлика, 20 березня 1902 р. Арк.9.

357.ЦДІА України у м. Львові. Ф. 736 (Товариство українських наукових викладів ім. Петра Могили”). Оп. 1. Спр. 11. Листування з Крайовим сеймом у Львові, товариством “Український студентський союз” у Львові про

надання матеріальної допомоги товариству та українським студентам. 1913-1914 рр..7 арк.

358.ЦДІА України у м. Львові. Ф. 736 (Товариство українських наукових викладів ім. Петра Могили”). Оп. 1. Спр. 14. Лист Наукового товариства ім. Шевченка у Львові про створення укр. університетських курсів у Львові на основі філософського, юридичного і теологічного факультетів. Програма університетських курсів. 1919 р. 3 арк.

359.ЦДІА України у м. Львові. Ф. 736 (Товариство українських наукових викладів ім. Петра Могили”). Оп. 1. Спр. 4. Звіти про діяльність філій товариства в містах Львові, Перемишлі, Рогатині, Самборі, Станіславові, Тереховлі, Тернополі за 1912 р. 1912 р. 18 арк.

360.ЦДІА України у м. Львові. Ф. 736 (Товариство українських наукових викладів ім. Петра Могили”). Оп. 1. Спр. 5. Список членів товариства. 1912 р.. 5 арк.

361.ЦДІА України у м. Львові. Ф. 766 (“Товариство “Українська академічні поміч”). Оп. 1. Спр. 3. Звернення до української громадськості про надання матеріальної допомоги українським студентам. 1921 р.. Арк. 1.

362.ЦДІА України у м. Львові. Ф. 766 (“Товариство “Українська академічні поміч”). Оп. 1. Спр. 4. Лист “Академічної кухні” у Львові до Наукового товариства ім. Т. Шевченка у Львові з проханням надати матеріальну допомогу. Анкета “Академічної кухня” у Львові. 1914 р.. 1-4 арк.

363.Церковник С. І. Становлення та функціонування українських наукових, громадських та культурно-освітніх інституцій Східної Галичини в другій половині XIX – першій половині XX століття: історико-правовий вимір : дис.... к-та юрид. наук : 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень. Львівський державний університету внутрішніх справ. Львів, 2018. 211 с.

364.Шах С. Львів – місто моєї молодості. Ч. 3. Цісарсько-Королівська Академічна гімназія . Мюнхен, 1956. С. 50.

365. Шологон Л. Звіти про діяльність громадських організацій Галичини як джерело з історії національно-культурного руху українців краю другої половини XIX - початку XX ст. *Наука. Релігія. Суспільство*. 2010. № 4. С. 37 - 45.

366. Шологон Л. І. Український таємний університет у Львові (1921–1925 рр.). *Галичина*. 2014. Ч. 25 - 26. С. 368 - 372.

367. Щурат-Глуха В. Василь Щурат і “Просвіта”. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*. 2010. Вип. 19. С. 427 - 430.

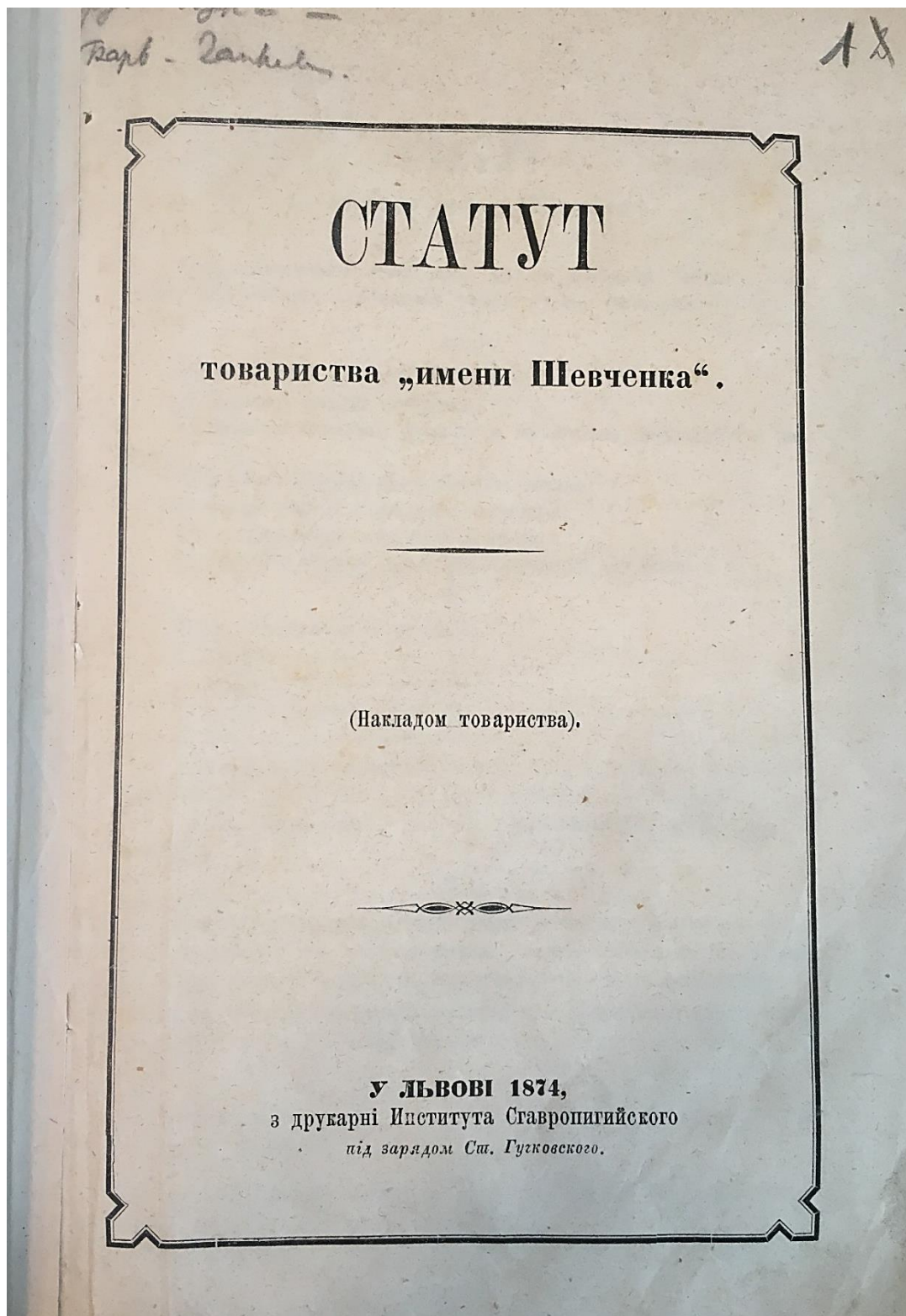
368. Янів Г. Я. Видавнича діяльність науковців етнографічної комісії НТШ В 1898–1929 рр. (на прикладі фольклорних видань) *Наукові записки [Української академії друкарства]*. 2012. № 1. С. 28 - 34.

369. Ясінський Б. Літературно-науковий вістник. Показчик змісту. Т. 1-109 (1898—1932). К. : Смолоскип, 2000. 544 с.

370. Ясінчук Л. 50 літ Рідної школи. 1881-1931 /упоряд. та нук . ред. Д. Герцюк, П. Сікорський. Львів “Сполом”, 2013. (Серія “Бібліотека “Рідної школи”; вип.1). С. 43.

ДОДАТКИ
ДОДАТОК А

СТАТУТ ТОВАРИСТВА ІМ. ШЕВЧЕНКА 1874 Р.

СТАТУТ

товариства имени Шевченка.

§. 1.

Товариство имени Шевченка, місцем пробування котрого єсть Львів, має на цілі вспомагати розвій рускої (малорускої) словесности.

§. 2.

Щоби єю ціль осягнути, товариство:

- 1) Заводить власну друкарню;
- 2) Видає и накладає книжки и часописьма літературні и наукові;
- 3) Вєпирає літературні и наукові виданя;
- 4) Роздає премії и запомоги літератам;
- 5) Скликує збори учених и літератів;
- 6) Устроює відчити публичні, літературні вечерниці и т. и.

§. 3.

Прихід товариства становлять:

- 1) Вкладки членів;
- 2) Дохід з друкарні и видань;
- 3) Дохід з складок публичних и добровільних дарів;
- 4) Дохід з відчитів публичних и т. п.

В загалі може товариство всякого роду предмети на власність набувати, и майном своїм, якоже и фондами під єго заряд через кого небудь переданими, свободно з увзглядненем своїх статутів управляти.

§. 4.

З маєтку товариства має ведля означеня загального збору часть виділитися на фонд желізний, котрого нарушати не вільно, а з котрого лиш відсотки на цілі товариства мають уживатися.

В фонд желізний мають входити и ті добровільні дари, котрі датели виразно на сей фонд призначать.

§. 5.

Товариство складаєся з членів дійстних, з членів почесних и членів спомагаючих.

§. 6.

Членом дійстним ставєся кожда особа рускої народности, котра принята буде в члени загальним збором.

4

§. 7.

Члена дійсного, котрий найдалше в трёх місяцях, лічивши від дня платности, не зложить приписаної в §. 12. вкладки, взгядно рати, має виділ узнати за виступившого.

Член дійсний може и сам з товариства виступити. Загальний же збір має право виключити члена дійсного з причин через збір за важні узнаних.

Вкладки зложені через членів виключених або виступивших товариство не звертає.

§. 8.

В члени почесні приймає загальний збір на внесенє виділу людей високо заслужених около руского народа, літератури або добра товариства.

§. 9.

В члени спомагаючі приймає виділ людей взираючих товариство в який небудь спосіб.

§. 10.

Член спомагаючий може з товариства виступити або через загальний збір з причин через тойже збір за важні узнаних бути виключений.

§. 11.

Члени дійсні мають право:

- 1) брати безплатно від часу приступлення по одному примірникови кожної книжки, котру видасть товариство своїм накладом, окрім часописей;
- 2) право активного и пассивного вибору;
- 3) право рішачого голосу на загальних зборах и голосу дорадчого на зборах виділу;
- 4) право ставляти внесеня и интерпеляції на загальних зборах;
- 5) право вглядати в книги діловодства товариства;
- 6) право предкладати виділови письменно внесеня в ділах товариства, котрі то внесеня виділ під обрану взяти мусить.

§. 12.

Кожний член дійсний обовязаний в дню означенім виділом зложити 100 зр. а. в. яко одноразову вкладку в касу товариства. Сю вкладку може виділ розложити и на сплату частинами, однак — сеж тільки в надзвичайних злучаях — найбільше на 10 рівних річних рат. — При дозволеню сплати ратальної має виділ означити день платности кожної рати.

§. 13.

Члени почесні и члені спомагаючі мають право:

- 1) голосу дорадчого на загальних зборах;

- 2) право предклатати письменно виділови внесення в ділах товариства, котрі виділ під обраду взяти мусить.

§. 14.

Ділами товариства, о скілько вони не суть застережені загальному зборови, править виділ, зложений з п'ятх членів и двох заступників. Члени виділу и заступники мусять мати сталє мешканє у Львові.

Из веденя діл и орудования майном товариства обовязаний виділ що року предклатати справозданя загальному зборови. Уряд виділових и заступників триває оден рік, а по році аж до вибору нового виділу.

§. 15.

Виділ сходиться на засіданя під проводом голови товариства або его заступника (котрого заступника виділ сам вибирає) найменше раз на дві неділі, в стало означених днях, а крім того після потреби на надзвичайні засіданя на завізанє голови товариства або его заступника.

§. 16.

Члени виділу и заступники обовязані являтися точно на кожнім засіданю виділу.

§. 17.

На засіданях виділу становлять комплет три члени (вчисляючи и проводящого) и рішає проста більшість голосів, а в разі рівности голос проводящого. Заступники, котрі не вступили до виділу, мають на засіданях виділу тільки дорадчий голос.

§. 18.

Если котрий член виділу не може сповняти своїх обовязків, або в загалі тих обовязків не сповняє, тогді має виділ право рішити, що такий член перестає бути членом виділу. В такім разі, якоже и в разі виступленя члена виділового з виділу, вступає до тогож заступник. Заступник може до виділу покликаний бути и часово на місце члена виділового, котрого виділ для важних причин на певний час від повнення обовязків увільнить. Так вступающий заступник позістає в виділі через цілий час, на котрий зістав покликаний.

При покликуваню заступників має первенство той з них, котрий при виборах більше голосів отримав, а в разі рівности голосів той, котрого виділ покличе.

§. 19.

Члени виділу не побирають за свої праці жадної нагороди; колиб член виділу принявся в товаристві якої небудь роботи за

заплату, тим самим перестає бути членом виділу и має на его місце в мисль §. 18. покликати заступника.

§. 20.

Загальний збір звичайний скликає виділ раз в рік; крім того може виділ скликати загальні збори надзвичайні.

Такі надзвичайні збори именно виділ обов'язаний скликати на умотивоване письмнене жаданє одної четвертої части членів дійсних.

Колиб в тім посліднім злучаю виділ не скликав загального збору до місяця, тогді згадані члени мають право самі скликати загальний збір відозвою, на котрій ся повними именами підписати мають.

§. 21.

Членів дійсних завзиваєся на загальні збори запрошеннями, котрі кождому найменше 14 днів перед збором вислані бути мають, а окрім того оголошуєся день збору в часописях найменше 8 днів наперед.

Крім того обов'язаний виділ, наколи він збори скликає, розіслати позамісцевим членам дійсним найменше 14 днів наперед справоздана комісії контрольної и инші справоздана, котрі мають бути предложені загальному зборови; місцеві члени дійсні відбирають сі справоздана в канцелярії товариства.

§. 22.

Збір загальний

- 1) роземотрює и приймає справоздана виділу;
- 2) дає виділови абсолюторію з веденя рахунків на внесеня комісії контрольної;
- 3) приймає членів дійсних и членів почесних;
- 4) вибирає виділ и заступників, а з поміж виділових голову товариства;
- 5) вибирає комісію контрольну з трёх членів на рік слідуючий;
- 6) рішає над внесенями виділу и поодиноких членів;
- 7) рішає о зміні статуту. Однакож §§. 4 и 30 сёго статуту не може и загальний збір змінити; постановленя тих двох §§. мають при всяких змінах статуту остати ненарушені;
- 8) рішає о виключеню членів и розвязаню товариства.

§. 23.

На загальних зборах проводить голова товариства або его заступник, а в разі потреби найстарший віком з присутних членів дійсних.

Комплет становить одна четверта часть всіх членів дійсних.

§. 24.

Загальний збір рішає простою більшістю голосів. Тільки рішення о прийняттю и виключенню членів, о зміні статуту и о розв'язанню товариства потребують двох третин голосів присутніх членів.

Голосоване відбувається явно; тільки при виборі виділу, голови и комісії контрольної, при прийняттю або виключенню членів товариства голосується тайно.

§. 25.

Внесення и інтерпеляції поодиноких членів тільки тогді на загальних зборах приходять під дискусію, коли суть поперті найменше чотирма членами дійсними.

§. 26.

Загальні збори відбуваються явно.

§. 27.

Комісія контрольна справджує рахунки товариства и здає справу загальному зборови. Члени виділу и заступники не можуть належати до комісії контрольної.

§. 28.

На вні заступає товариство виділ. Всі грамоти, відозви и заявлення товариства носять підпис голови товариства або его заступника и одного члена виділу и мають бути заосмотрені печаткою товариства з написом: Товариство имени Шевченка.

§. 29.

Всякі спори в товаристві рішає суд мировий. Сей суд складається в той спосіб, що кожда сторона вибирає по одному судцеві з дійсних членів товариства а ті вибирають зверхника також з дійсних членів товариства.

§. 30.

Наколиб наступило розв'язаннє товариства, весь маєток его переходить на фонд стипендійний имени Шевченка.

З доходів того фонду мають уділятися стипендії Русинам літератам, працюючим около рускої (малорускої) словесности.

Завідувати сим фондом и роздавати стипендії має товариство „Просвіта“; наколиб же тоє в часі розв'язання товариства имени

Шевченка не існувало, або заряду не приймало, мають особи, котрі належали до посліднього виділу товариства имени Шевченка, більшістю голосів рішити, хто сим фондом завідувати и стипендії роздавати має.

Наколиб однак товариство Просвіта, прийнявши заряд сего фонду, опісля розв'язалося, тоді мають особи, котрі належали до посліднього виділу Просвіти, більшістю голосів означити, хто дальше згаданим фондом завідувати и стипендії роздавати має.

Постановлення переходові.

- а) Першими членами дійсними товариства имени Шевченка суть підписані основателі.
- б) Ті основателі виберуть з поміж себе тимчасово голову товариства и его заступника, и уконституються jako комітет; в тім комітеті буде рішати проста більшість голосів, а комплет будуть становити 5 членів.
- в) Комітет сей скличе перші загальні збори товариства имени Шевченка.
- г) До перших загальних зборів буде згаданий уряджуючий комітет приймати членів дійсних и спомагаючих и буде завідувати всіми справами товариства, виконуючи всі права, прислугуючі ведля повисшого статута виділови, и виповнюючи обовязки вложені тим статутом на виділ.
- д) З діланя свого здасть уряджуючий комітет справу першому загальному зборови; рахунки уряджуючого комітета справдять контрольна комісія вибрана на тім зборі, а взглядом уділення абсолюторії сему комітетови буде ся так поступати як взглядом уділення абсолюторії виділови товариства.

Стефан Качала, посол сойму краєвого и Ради державної
 Михаїл Димет, купець и обиватель міста Львова.
 Др. Корнилий Сушкевич, секретар ц.к. прокур. скаргу
 Др. Омелян Огоновский, ц. к. професор університета.
 Лонгін Лукашевич, дірігент репрезент. ассекурації Наза
 Михайло Коссака, обиватель міста Львова.
 Др. Олександр Огоновский, редактор Правди.
 Теофіл Барановский, инженер-ассистент в виділі крає
 Юліян Романчук, учитель гімназійний.
 (Статут сей затвердило ц. к. намістництво рішенням з дня 11
 Студня 1873 ч. 61.241.)

ДОДАТОК Б

СПИСОК ДІЙСНИХ ЧЛЕНІВ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМ. ШЕВЧЕНКА У ЛЬВОВІ НА 1939 Р.

ДІЙСНІ ЧЛЕНИ ТОВАРИСТВА		
Прізвище, ім'я	Прийняття у члени НТШ	Вид діяльності
I. Історично-Філософічна секція		
1. Андрусак Микола	11. 4.1932 р.	Гімназійний вчитель, професор Українського вільного ун-ту
2. Антонович Володимир	1. 6. 1899 р.	Професор Київського ун-ту, співорганізатор Київської громади
3. Антонович Дмитро	11. 4.1932 р.	Ректор Українського вільного ун-ту, мистецтвознавець
4. Антонович Катерина	12. 5.1909 р.	Громадська і культурна діячка, організаторка школи рисунка і малярства у Вінніпезі
5. Багалій Дмитро	31.10.1923 р.	Гімназійний учитель, університетський бібліотекар
6. Барвінський Богдан	4. 3. 1914 р.	Гімназійний вчитель, бібліотекар, викладач Українського таємного ун-ту
7. Біднов Василь	26. 4. 1926 р.	Професор Варшавського ун-ту
8. Біляшівський Микола	12. 5. 1909 р.	Український археолог, етнограф, мистецтвознавець, громадський діяч
9. Бочковський Ольгерд	19.10.1935 р.	Викладач Української господарської академії та Українського вільного ун-ту, соціолог, політолог
10. Василенко Микола	15.11.1911 р.	Історик, член Української Центральної Ради, доцент Київського ун-ту
11. Вергановський Володимир	4. 3. 1914 р.	Правознавець, викладач і декан Львівського таємного ун-ту
12. Витанович Ілля	28.11.1933 р.	Історик кооперативного руху, професор Українського вільного ун-ту
13. Вовк Федір	29.6. 1918 р.	Антрополог, археолог, музеєзнавець, доцент Петербурзького ун-ту
14. Герасимчук Василь	8. 3. 1917 р.	Український історик, гімназійний вчитель
15. Грушевський	1. 6. 1899 р.	Голова НТШ, український історик,

Михайло		громадський діяч, професор Львівського ун-ту
16. Грушевський Олександр	18.12.1907 р.	Літературознавець, етнограф, викладач Імператорського новоросійського та Московського ун-тів
17. Данилевич Василь	28. 5. 1927 р.	Історик, гімназійний вчитель, викладач Харківського, Київського і Варшавського ун-тів та курсів
18. Джиджора Іван	27.2. 1913 р.	Громадський діяч, історик, секретар археологічної, член бібліографічної та статистичної комісії НТШ
19. Дністрянський Станіслав	1. 6. 1899 р.	Український вчений правник, професор Львівського ун-ту, засновник і викладач Українського вільного ун-ту
20. Дорошенко Дмитро	31.10.1923 р.	Політичний діяч, професор Українського вільного ун-ту, очолював український науковий інститут у Берліні, Українську вільну академію наук
21. Залозецький Володимир	11. 4. 1932 р.	Дипломат, мистецтвознавець, радник ЗУНР
22. Зубик Роман	11. 4. 1932 р.	Учасник “Пласту”, гімназійний вчитель, секретар Статистичної комісії НТШ
23. Зубрицький Михайло	29. 7. 1904 р.	Український етнограф, священник, діяч місцевого самоврядування ЗУНР
24. Іщак Андрій	19.10.1935 р.	Священнослужитель, викладач Львівської Богословської академії
25. Коберський Карло	19.10.1935 р.	Громадський діяч, кооператор, доцент Української господарської академії
26. Копач Іван	19.10.1935 р.	Гімназійний вчитель, шкільний інспектор Галицької крайової шкільної ради
27. Ковшевич Роман	22.10.1924 р.	Правознавець, викладач Кам’янець-Подільського ун-ту
28. Кордуба Мирон	1. 7. 1903 р.	Історик, публіцист, гімназійний вчитель у Сернівцях, “Академічній гімназії”, Холмі
29. Кревецький Іван	18.12.1907 р.	Історик, керівник бібліотеки НТШ, керівник наукового семінару Українського таємного ун-ту
30. Крип’якевич Іван	15.11.1911 р.	Історик, автор ряду підручників, професор Львівського ун-ту
31. Крупницький	9. 5. 1938 р.	Історик, професор Українського вільного

Борис		ун-ту, Богословської педагогічної академії у Мюнхені
32. Кучабський Василь	19.10.1935 р.	Історик, учасник “Пласту”
33. Левицький Кость	1. 4. 1899 р.	Доктор наук, голова уряду ЗУНР, громадський та політичний діяч
34. Левицький Орест	1. 12 1910 р.	Історик, гімназійний вчитель, голова-президент УАН-ВУАН
35. Лесевич Володимир	20.11.1905 р.	Філософ, засновник української школи, викладач вищої школи
36. Липинський В’ячеслав	4. 3 1914 р.	Громадський та політичний діяч, історик, теоретик українського консерватизму
37. Лотоцький Олександр	1. 4. 1900 р.	Громадський та політичний діяч, викладач Варшавського ун-ту
38. Людкевич Станислав	1. 10. 1935 р.	Гімназійний вчитель, організатор та викладач Вищого музичного інституту М. Лисенка та Львівської консерваторії
39. Маркевич Олексій	23. 3 1901 р.	Історик, викладач Імператорського новоросійського ун-ту
40. Олесницький Євген	1. 6 1899 р.	Правник, організатор кооперативного руху, громадський та політичний діяч
41. Мицюк Олександр	24. 3. 1938 р.	Правник, громадський діяч, викладач Української господарської академії та Українського вільного ун-ту
42. Мірчук Іван	28. 3. 1938 р.	Філософ, секретар ЗУНР, викладач Українського вільного ун-ту, Українського наукового ін-ту
43. Новицький Олекса	4. 3 1914 р.	Історик мистецтв, бібліограф
44. Охримович Володимир	1. 6 1899 р.	Правник, громадський та політичний діяч, викладач Українського таємного ун-ту
45. Павликовський Юліан	19.10.1935 р.	Кооператор, агроном, громадський та політичний діяч
46. Пастернак Ярослав	25. 9. 1929 р.	Доктор філософії, викладач Українського вільного та Львівського ун-ту, Львівської богословської академії
47. Пеленський Осип	8. 3. 1917 р.	Гімназійний вчитель, викладач Кам’янець-Подільського ун-ту
48. Русов Олександр	1. 2. 1910 р.	Фольклорист, громадський діяч, викладач Київського комерційного ін-ту

49. Садовський Валентин	19.10.1935 р.	Викладач Української господарської академії в Подебратах, Українського наукового ін-ту у Варшаві
50. Січинський Володимир	17. 2. 1930 р.	Гімназійний вчитель, викладач Українського вільного ун-ту
51. Сіцинський Юхим	1. 6 1899 р.	Культурний і громадський діяч, викладач Кам'янець-Подільського ун-ту
52. Скрутень 53. Іван Йосафат	17. 2. 1930 р.	Український церковний діяч, професор Львівської богословської академії
54. Сліпий Йосиф	17. 2. 1930 р.	Єпископ УГКЦ, професор та ректор Львівської богословської академії
55. Смішко Маркіян	28. 9. 1933 р.	Археолог, викладач Львівського ун-ту
56. Срібний Федір	8. 3. 1917 р.	Історик, гімназійний вчитель,
57. Старосольський Володимир	23. 3. 1923 р.	Правознавець, громадський та політичний діяч, викладач Українського вільного ун-ту
58. Стебельський Петро	1. 6.1899 р.	Правник, викладач Львівського ун-ту
59. Терлецький Омелян	8. 4. 1921 р.	Гімназійний вчитель та директор, громадський діяч, історик
60. Терлецький Остап	1. 6. 1899 р.	Правник, громадський та політичний діяч
61. Томашівський Степан	1.6. 1899 р.	Історик, політик, гімназійний вчитель, викладач Львівського ун-ту
62. Храпливий Євген	19.10.1935 р.	Кооператор, викладач Українського технічного-господарського ін-ту, Українського вільного ун-ту
63. Чижевський Дмитро	19.10.1935 р.	Філософ, викладач Українського педагогічного ін-ту ім. М. Драгоманова, Українського вільного і Гарвардського ун-тів та ін.
64. Чикаленко Лев	11. 4.1932 р.	Археолог, Українського педагогічного ін-ту ім. М. Драгоманова та Краківського ун-тів, громадський та політичний діяч
65. Чубатий Микола	24. 9. 1928 р.	Історик, викладач Кам'янець-Подільського та Українського вільного ун-тів
66. Шпитковський Іван	17. 2. 1930 р.	Історик, гімназійний учитель, музейник
67. Шульгин Яків	1. 6. 1899 р.	Історик, гімназійний вчитель
68. Щербаківський	17. 2. 1930 р.	Історик, археолог, викладач

Вадим		Українського ун-ту в Полтаві, Українського вільного ун-ту
69. Щербина Володимир	28. 5. 1927 р.	Історик, гімназійний вчитель
70. Яворницький Дмитро	4. 3. 1914 р.	Історик, археолог, етнограф, викладач Катеринославського ун-ту
71. Яковлів Андрій	21. 4. 1926 р.	Історик, правник, викладач Українського вільного ун-ту
<i>Закордонні члени НТШ</i>		
72. Бальцер Освальд Маріан	26.4.1926 р.	Професор Львівського ун-ту
73. Бідльо Ярослав	31.10.1923 р.	Професор Карлового ун-ту у Празі
74. Домбковський Пшемислав	19.10.1935 р.	Історик права, викладач Львівського та Люблінського католицького ун-тів
75. Стшиговський Йозеф	29. 3. 1929 р.	Професор віденського ун-ту
76. Жукович Платон	1. 12 1910 р.	Історик, професор Петербурзької духовної академії
77. Ейхельман Отон	12.10.1924 р.	Професор Демидовського юридичного ліцею та Київському ун-ті
78. Єнсен Альфред	25.11.1911 р.	Історик, професор Українського вільного ун-ту
79. Зобков Михайло	1. 4. 1899 р.	Правознавець, викладач Загребського ун-ту
80. Кадлець Карло	26. 4. 1926 р.	Професор Карлового ун-ту у Празі
81. Кайндль Раймунд Фридрих	4. 3. 1914 р.	Історик, професор Чернівецького та Грацького ун-тів
82. Кубаля Людвік	4. 3. 1914 р.	Гімназійний вчитель, доктор Львівського ун-ту
83. Сеньобос Шарль	4. 3. 1914 р.	Професор Французького ун-ту
84. Стрипський Гіядор	4. 3. 1914 р.	Історик, філолог, етнограф
85. Шахматов Олексій	12. 5. 1909 р.	Славіст, історик, професор Петербурзького ун-ту
II. Філологічна секція		
86. Андрохович Амврозій	31.10.1923 р.	Директор учительської семінарії та вчитель гімназій
87. Артимович Агенор	29.12.1933 р.	Директор гімназії, викладач Чернівецького ун-ту та Українського вільного ун-ту
88. Барвінський	1. 8. 1899 р.	Гімназійний вчитель, голова НТШ,

Олександр		очолював Державний секретаріат освіти в уряді ЗУНР
89. Бирчак Володимир	10.10.1923 р.	Доктор філософії, викладач Кам'янець-Подільського ун-ту, гімназійний вчитель
90. Білецький Леонід	10.10.1923 р.	Професор Українського вільного ун-ту
91. Брик Іван	6.2.1919 р.	Голова "Просвіти", гімназійний вчитель, професор Українського таємного ун-ту
92. Гординський Ярослав	18.2.1914 р.	Доктор філософії, гімназійний вчитель "Академічної гімназії"
93. Гартнер Теодор	29.4.1925 р.	Професор Чернівецького ун-ту, співавтор з С.Смаль-Стоцьким "Руської граматики"
94. Гнатюк Володимир	1.6.1899 р.	Секретар НТШ, голова етнографічної комісії
95. Грушевська Катерина	2.7.1927 р.	Фольклористка, етнограф, перекладач
96. Дикарів Митрофан	1.6.1899 р.	Фольклорист, етнограф, мовознавець
97. Дорошенко Володимир	31.10.1932 р.	Директор бібліотеки НТШ
98. Єфремов Сергій	10.10.1923 р.	Письменник
99. Житецький Гнат	29. 6. 1928 р.	Учитель, один із засновників Всенародної бібліотеки України при ВУАН
100. Житецький Павло	18. 2. 1903 р.	Гімназійний вчитель, автор низки шкільних книг: "Теорія твору поезії", "Нариси з історії поезії" та ін.
101. Зайцев Павло	24.3.1938 р.	Шевченкознавець, викладач Варшавського ун-ту
102. Зілинський Іван	20.6. 1917 р.	Доктор філософії, Викладач Українського таємного ун-ту, професор Краківського ун-ту
103. Квітка Климент	2. 7. 1927 р.	Музикознавець-фольклорист
104. Киселівський Кость	14.12.1932 р.	Доктор філософії, професор Львівського ун-ту, вчитель гімназій та ліцею
105. Колесса Олександр	1.6. 1899 р.	Доктор філософії, ректор Українського вільного ун-ту
106. Ілля Кокорудз	1. 6. 1899 р.	Гімназійний вчитель, голова товариства "Рідна школа", засновник "Фундації ім. Іллі та Іванни Кокорудзи"

107. Колесса Філарет	22.12.1909 р.	Гімназійний вчитель, професор Українського таємного ун-ту
108. Комар Михайло	25.3.1901 р.	Бібліограф, фольклорист, просвітний і культурний діяч
109. Кониський Олександр	1.6.1899 р.	Організатор недільних шкіл, автор підручників “Українські прописи”, “Арифметика щодня” та ін., фундатор Літературного товариства ім. Шевченка
110. Коцовський Володимир	1. 4 .1899 р.	Гімназійний вчитель, спільно з І. Огоновським уклали книгу “Методична грамати́ка рускої мови: Для IV класи шкіл 5- і 6-класових”
111. Кримський Агатангел	18. 12.1903 р.	Викладач Лазаревського ун-ту, Професор Київського ун-ту
112. Кузеля Зенон	22.12.1909 р.	Український мовознавець, головний редактор “Енциклопедії українознавства”
113. Лепкий Бодан	16.11.1932 р.	Доктор філософії, професор Краківського ун-ту
114. Лобода Андрій	24.6.1924 р.	Професор Київського ун-ту
115. Лукич-Левицький Володимир	23.6.1926 р.	Письменник, літературознавець, активний громадський діяч
116. Лушпинський Платон	1. 7. 1930 р.	Літературознавець, гімназійний професор
117. Макарушка Остап	7. 12. 1919 р.	Гімназійний вчитель, викладач Українському таємному ун-ті, автор українських посібників: “Науки виховання” та ін.
118. Маковей Осип	18. 2. 1903 р.	Вчитель семінарії, викладач Чернівецького ун-ту
119. Михальчук Кость	5.6.1911 р.	Мовознавець, редактор
120. Мочульський Михайло	1. 7. 1930 р.	Літературознавець, перекладач, нотаріус
121. Огієнко Іван	10.10.1923 р.	Ректор Кам’янець- Подільського ун-ту, Міністр народної освіти УНР, митрополит УАПЦ
122. Павлик Михайло	1.4.1900 р.	Письменник, публіцист, громадський і політичний діяч
123. Панькевич Іван	10.10.1923 р.	Гімназійний директор, вчитель, доцентом Консулярної академії, автор

		українських підручників: “Граматика руского языка для молодших клас шкіл середніх і горожанських”, “Граматика руського языка” та ін.
124.Пеленський Євген	17. 2. 1938 р.	Гімназійний вчитель, директор та викладач на торгівельних курсах, доцент Українського вільного ун-ту
125.Перетц Володимир	3.6.1908 р.	Професор Київського ун-ту
126.Петров Микола	5.6.1911 р.	Професор Духовної академії в Києві,
127.Радзикович Володимир	14.12.1932 р.	Гімназійний учитель та директор, голова “Учительської громади”, директор філії “Університету українознавства”
128.Роздольський Осип	1. 7. 1930 р.	Гімназійний вчитель, викладач Українського таємного ун-ту
129.Рудницький Михайло	8. 7. 1935 р.	Доктор філософії, гімназійний вчитель, викладач Українського Народного Ун-ту Святого Володимира у Києві, Українського таємного та Львівського ун-тів
130.Савченка Федір	2. 6. 1927 р.	Літературознавець, автор понад 50 наукових праць
131.Свенціцький Іларіон	10.10.1923 р.	Викладач Львівського та Українського таємного ун-тів
132.Сімович Василь	10.10.1923 р.	Гімназійний вчитель, професор та ректор Українського високого педагогічного ін-ту в Празі, викладач Львівського ун-ту
133.Смаль-Стоцький Роман	3. 1. 1934 р.	Мовознавець, професор Варшавського ун-ту
134.Стешенко Іван	20. 6. 1917 р.	Гімназійний вчитель, викладач Музично-драматичній школі Миколи Лисенка, організатор і голова Товариства шкільної освіти
135.Студинський Кирило	1. 6. 1899 р.	Голова НТШ, викладач Краківського та Львівського ун-тів, голова “Учительської громади”
136.Тимченко Євген	18.22.1914 р.	Вчитель Вищих жіночих курсів, викладач Варшавського ун-ту, автор праць та підручників із фонетики, граматики, лексики, української мови
137.Тершаковець	18. 2. 1914 р.	Гімназійний вчитель, викладач

Михайло		Львівського та Віденського ун-тів
138.Франко Іван	1.6.1899 р.	Письменник, науковець, директор філологічної секції НТШ
139.Шептицький Андрій	20. 6. 1925 р.	Єпископ УГКЦ, доктор права, меценат
140.Щурат Василь	18. 2. 1914 р.	Гімназійний вчитель, ректор та викладач Українського таємного ун-ту, професор Львівського ун-ту, голова НТШ
<i>Закордонні члени НТШ</i>		
141.Анарнаудов Михайло	24. 4. 1924 р.	Доктор філософії, професор Софіївського ун-ту
142.Беліч Олександр	28.6.1924 р.	Доктор філософії, професор Београдського ун-ту
143.Бернекер Еріх	18. 2. 1914 р.	Професор Празького, Вроцлавського та Мюнхенського ун-ту
144.Брікнер Олександр	18. 2. 1914 р.	Професор Берлінського ун-ту
145.Оляф Брех	18. 2. 1914 р.	Професор ун-ту в Осло
146.Горак Юрій	31.10.1923 р.	Професор слов'янських літератур у Карловім ун-ті
147.Ерделянович Іван	20.6. 1925 р.	Професор Београдського ун-ту
148.Енджеєвич Бодуен де Куртене Цезарія	14.6.1933 р.	Професор Варшавського ун-ту
149.Зібрт Ченек	10.10.1932 р.	Професор загальної культури історії у Карловім ун-ті
150.Зубатф Йосеф	20.6.1925 р.	Професор у Карловім ун-ті
151.Ілешіч Франц	24.6.1924 р.	Професор у Загребському та Пруського ун-тів
152.Корш Федір	22.12.1909 р.	Професор Московського ун-у, Лазаревського ін-ту східних мов
153.Лось Іван	31.10.1923 р.	Професор та ректор Краківського ун-ту
154.Лященко Аркадій	2.7.1927 р.	Викладач комерційного училища, бібліотекар
155.Маєр Карло	1.7.1930 р.	Професор Кенігсберзького ун-ту
156.Мазон Андрій	2.7. 1927 р.	Професор Паризького ун-ту
157.Маретич Томо		Професор Загребського ун-ту, президент Полуднево-слов'янської Академії Наук у Загребі
158.Масарик Тома	10.10.1923 р.	Почесний професор філософії в Карловім ун-ті, член Чеської Академії

		Наук
159.Махаль Іван	31.10.1923 р.	Професор слов'янських літератур в Карловім ун-ті в Празі,
160.Мілетич Любомир	24.6.1924 р.	Професор Софіївського ун-ту
161.Мошинський Казимир	14.6.1933 р.	Професор Ягелонського та Віленського ун-тів
162.Мурко Матвій	18.2. 1914 р.	Почесний доктор Карлового ун-ту
163.Неєдлі Зденек	31.10.1923 р.	Професор Карлового ун-ту
164.Нідерле Любор	20.6.1923 р.	Професор археології й етнології Колового ун-ту
165.Нітш Казимир	13.2.1937 р.	Професор Краківського ун-ту
166.Новакович Стоян	18.2.1912 р.	Президент сербської Академії Наук
167.Пастернек Франц	31.10.1923 р.	Професор Карлового ун-ту
168.Петров Олексій	20.6.1925 р.	Професор Вищих жіночих курсів і Петербурзького ун-ту
169.Піпін Олександр	8.7.1903 р.	Літературознавець, професор Петербурзького ун-ту
170.Полівка Юрій	18.2.1914 р.	Професор Карлового ун-ту
171.Попович Богдан	27.6.1924 р.	Професор Београдського ун-ту
172.Решетар Мілян	28.6.1924 р.	Професор Загребського ун-ту
173.Ріпка Ян	14.6.1933 р.	Професор Карлового ун-ту
174.Романовський Стоян	24.6.1924 р.	Професор Софіївського ун-ту
175.Стоянович Любомир	20.6.1925 р.	Професор Београдського ун-ту
176.Улашин Генрик	14.6.1933 р.	Викладач Польської ун-кої колегії, Львівському, Познаньському ун-тах та у Лодзі
177.Фазмер Макс	10.10.1923 р.	Професор берлінського ун-ту
178.Ферстер Йосиф	14.6.1933 р.	Професор Карлового ун-ту
179.Цонев Беньо	28.6.1924 р.	Професор Софіївського ун-ту
180.Шішманов Іван	18.2.1914 р.	Професор Софіївського ун-ту
181.Шобер Станислав	14.6.1933 р.	Професор Варшавського ун-ту
182.Шурмин Юрій	24.6.1924 р.	Професор Загребського ун-ту
183.Ягіч Ватрослав	8.3.1903 р.	Вислужений професор Віденського ун-ту
III. Математично-Природописно-Лікарська секція		
184.Балей Степан	9.2.1917 р.	Психолог, гімназійний вчитель, викладач

		Українського таємного ун-ту
185.Борковський Іван	24.3.1938 р.	Археолог, дослідник Празького граду
186.Бригідер Володимир	28.9.1938 р.	Зоолог, гімназійний вчитель, викладач Львівського ун-ту
187.Бурачинський 188.Тит-Євген	8.5.1931 р.	Лікар, гімназійний вчитель, громадський діяч
189.Величко Григорій	1.6.1899 р.	Природознавець, вчитель у гімназіях та семінаріях, викладач Уманського сільськогосподарського ін-ту
190.Вернадський Володимир	17.8.1924 р.	Український філософ, природознавець, засновник Української академії наук, професор Московського ун-ту
191.Вертипорох Євген	3.1.1934 р.	Хімік, професор Українського технічно- господарського ін-ту
192.Верхратський Іван	29.11.1919р.	Натураліст, мовознавець, громадський діяч, гімназійний вчитель
193.Волощак Остап	18.3.1914 р.	Біолог, професор Вищої технічної школи
194.Гаморак Нестор	1.6. 1923 р.	Ботанік, діяч ЗУНР, гімназійний вчитель
195.Герасименко Полікарп	30.6. 1928 р.	Хімік, викладач Українського вільного ун-ту
196.Гірняк Юліан	28.1. 1908 р.	Хімік та фізик, гімназійний вчитель, викладач Українського таємного ун-ту та Львівського політехнічного ін-ту
197.Горбачевський Іван	1.6. 1899 р.	Кандидат Нобелівської премії з фізіології та медицини, викладач та ректор Карлового ун-ту
198.Дакура Осип	1.6.1899 р.	Лікар, доктор медицини
199.Дерев'янка Микола	24.3. 1938 р.	Фахівець у галузі залізничного транспорту, діяч УНР
200.Дольницький Мирон	8.5. 1931 р.	Географ, гімназійний вчитель, викладач Українського вищого педагогічного ін-ту
201.Дубоцький Микола	24.3. 1938 р.	Фахівець у галузі металургії, викладач Краківської гірничо-ливарної академії,
202.Єндик Ростислав	14.6. 1933 р.	Професор і ректор Українського техніко- господарського інститут, антрополог
203.Золозецький Роман	18.3.1914 р.	Хімік, викладач Львівської політехніки та Львівської торговельної академії
204.Зарицький Мирон	24.3. 1927 р.	Математик, гімназійний вчитель, викладач Львівського університету
205.Кандяк Іван	14.6. 1933 р.	Хімік, ініціатор заснування Української високої технічної школи

206.Кордюк Юліан	22.2 1936 р.	Лікар, громадський діяч, член редколегії “Лікарського вісника”
207.Кос Михайло	12.2.1930 р.	Лікар-окуліст, військовий лікар, меценат
208.Кравчук Михайло	14. 5. 1925 р.	Математик, професор Київського політехнічного ін-ту, співавтор математичного словника
209.Крокос Володимир	13.4.1929 р.	Геолог, палеонтолог, викладач Новоросійського, Київського ун-ту
210.Кубійович Володимир	8.5. 1931 р.	Географ, історик, редактор Енциклопедії українознавства та праці “Географія українських і сумежних земель”
211.Кулицький Микола	17.5. 1939 р.	Картограф, географ, викладач Українського вільного ун-ту
212.Куренський Максим	13.4. 1929 р.	Математик, працівник ін-ту математики ВУАН, Ленінградського університету
213.Кучер Володимир	17.5. 1939 р.	Фізик, гімназійний вчитель, викладач Українського таємного та Львівського ун-тів
214.Лазорко Володимир	17.5. 1939 р.	Ентомолог, лікар
215.Ластовецький Андрій	14.6.1933 р.	Фізик, викладач Львівського ун-ту та Львівському медичного ін-ту
216.Левицький Володимир	1.4.1899 р.	Математик, професор Львівського ун-ту, голова НТШ
217.Ломницький Мар’ян	26.9.1915 р.	Натураліст, гімназійний вчитель, автор “Геологічного атласу Галичини”
218.Лукасевич Євген	13.4.1929 р.	Лікар, міністр охорони здоров’я УНР, автор “Анатомічного словника”, дипломат
219.Мазуренко Василь	15.6. 1929 р.	Викладач Петербурзького жіночого політехнічного ін-ту, інженер-технолог, громадський та політичний діяч
220.Матюшенко Борис	8.5. 1931 р.	Лікар, громадський та політичний діяч, викладач Київського ун-ту та Жіночого медичного ін-ту, фундатор Української господарської ак-мії та Карлового ун-ту
221.Медведський Юліан	18.3.1914 р.	Геолог, викладач та ректор Політехнічної школи у Львові
222.Мельник Микола	17.12.1920 р.	Фізіолог, академічний вчитель,
223.Міліянчук Василь	28.9.1929 р.	Фізик, викладач Львівського ун-ту

224.Мриц Ольга	14.6. 1933 р.	Ботанік, викладач Львівського ун-ту
225.Музика Максим	13.4.1929 р.	Бактеріолог, викладач Карлового ун-ту та Львівського медичного ін-ту
226.Огоновський Володимир	22.2.1936 р.	Економіст, доцент Львівського торговельно-економічного ін-ту
227.Огоновський Петро	1.6.1899 р.	Математик, гімназійний вчитель, голова т-ва “Просвіта”,
228.Озаркевич Євген	1.6.1899 р.	Лікар, громадський діяч
229.Орлов Олександр	14.2.1930 р.	Астроном, викладач Українського педагогічного ін-ту
230.Павлів Михайло	13.4.1929 р.	Доктор філософії, викладач Політехнічного та Сільсько-господарського ін-тів
231.Панчишин Мар’ян	17.12.1920 р.	Лікар, громадський діяч, викладач Українського таємного ун-ту
232.Пастернак Северин	24.3.1927 р.	Геолог, палеонтолог, викладач Львівського ун-ту,
233.Перхорович Євген	24.3.1938 р.	Лікар, викладач Політехнічного ін-ту
234.Полянський Юрій	24. 3. 1927 р.	Геолог, археолог, громадський діяч, директор Природничого музею НТШ
235.Пуллой Іван	1.6.1899 р.	Фізик, професор і ректор Німецької вищої технічної школи
236.Раковський Іван	8.4. 1903 р.	Зоолог, голова НТШ,гімназійний вчитель, викладач Українського таємного ун-ту, автор підручників, головний редактор “Української загальної енциклопедії”
237.Різниченко Володимир	13.4.1929 р.	Геолог, директор Інституту геологічних наук
238.Рожанський Дмитро	13.4.1929 р.	Фізик, професор Харківського ун-ту
239.Руденко Сергій	13.2.1914 р.	Археолог, антрополог, етнограф, професор Санкт-Петербурзького та Петроградському ін-ту
240.Рудницький Степан	25.3.1901 р.	Географ, професор Вищого педагогічного ін-ту, Львівського та Харківського ун-ту
241.Садовський Нікіфор	6.5.1922 р.	Математик, гімназійний вчитель
242.Сельський	1.6.1899 р.	Лікар, громадський діяч

Щасний		
243. Смакула Олександр	1.12.1930 р.	Фізик, професор Массачесетського ін-ту технологій
244. Стасів Остап	30.3.1936 р.	Фізик, засновник і директор Інституту кристалографіки в Берліні
245. Стасюк Василь	6.3.1920 р.	Математик, гімназійний вчитель
246. Тимошенко Степан	16.5.1923 р.	Професор Київського політехнічного ін-ту
247. Тисовський Олександр	24.2.1927 р.	Основоположник “Пласту”, гімназійний вчитель, викладач Українського таємного та Львівського Ун-тів
248. Тутковський Павло	16.5.1923 р.	Геолог, географ, інструктор та директор народних училищ, викладач Ун-ту святого Володимира
249. Фещенко- Чопівський Іван	6.4.1926 р.	Учений-металург, викладач Київського та Варшавського політехнічного ін-ту, Гірничо-металургійної ак-мії в Кракові
250. Храпливий Зенон	3.1.1934 р.	Гімназійний вчитель, викладач Львівського, міжнародного вільного ун-тів та ін.
251. Цегельський Роман	18.3.1914 р.	Фізик, гімназійний вчитель, організатор Українського таємного ун-ту, викладач Львівського педагогічного ін-ту
252. Чайковський Микола	17.10.1913 р.	Математик, викладач Варшавського, Кам’янець-Подільського та Українського таємного ун-тів, гімназійний вчитель
253. Черняхівський Олександр	1.4.1899 р.	Професор Київського ун-ту, лікар-гістолог, громадський діяч,
254. Чижевський Микола	28.3.1938 р.	Викладач Краківського ун-ту, український військовий діяч
255. Шарлемань Микола	30.10.1929 р.	Зоолог, викладач Київського лісогосподарського ін-ту,
256. Шухевич Володимир	1.6.1900 р.	Гімназійний вчитель, громадський діяч, засновник і редактор журналів, видавець підручників
257. Яната Олександр	11.4.1927 р.	Агроном, викладач Київського ун-ту, Сільськогосподарського ін-ту в Харкові
<i>Закордонні члени НТШ</i>		
258. Антоні Рауль	18.3. 1914 р.	Професор Паризького ун-ту
259. Болтовський- Мордухай Дмитро	14.4.1933 р.	Математик, викладач Варшавського та Донського, Харківського політехнічного

		ун-тів, П'ятигорського педін-туту
260.Бехтерев Володимир	18.3.1914 р.	Психолог, викладач Петербурзької медико-хірургічної академії
261.Бончев Георгій	22.10.1924 р.	Геолог, мінеролог, викладач та ректор Софіївського ун-ту
262.Бошкович Степан	28.12.1928 р.	Директор географічного військового ін-ту в Београді,
263.Варичак Володимир	22.10.1924 р.	Професор математики у Загребському ун-ті
264.Ватей Степан	22.10.1924 р.	Доктор медицини, професор Софіївського ун-ту
265.Гільберт Давид	13.3.1924 р.	Професор Геттінгтенського ун-ту
266.Горянович-Крамбергер Драгуті	18.10.1924 р.	Геолог, палеонтолог, антрополог викладач Загребського ун-ту,
267.Граве Дмитро	16.5. 1923 р.	Математик, професор Харківського та Київського ун-ту
268.Джорджевіч Живоїн	22.10.1924 р.	Професор Београдського ун-ту
269.Дрончілов Крума	22.10.1924 р.	Професор Софіївського ун-ту
270.Ейнштейн Альберт	17.3.1929 р.	Професор теоретичної фізики Берлінського та Принстонського ун-тів, лауреат Нобелівської премії
271.Ішірков Анастас	22.10.1924 р.	Професор географії та етнографії Софіївського ун-ту
272.Йоффе Аврааам	28.4.1929 р.	Професор фізики Політехнічного ін-ту в Ленінграді
273.Кляйн Фелікс	22.6.1925 р.	Професор Геттінгтенського ун-ту
274.Краль Юрій	30.5.1929 р.	Доцент географії Чеського та професор антропографії Братиславського ун-тів
275.Крилов Микола	24.3.1927 р.	Математик, викладач Неаполітанського, Болонського, Коїмбрського ун-тів та ін.
276.Манувріє Леон	18.3.1914 р.	Директор антропологічної лабораторії медичного факультету Паризького ун-ту
277.Матейка Інджіх	17.12.1920 р.	Професор Празького ун-ту
278.Мілоєвіч Борівой	26.5.1925 р.	Професор Београдського ун-ту
279.ПенкАльбрехт	7.9.1918 р.	Професор Берлінського ін-ту
280.Петков Степан	18.10.1924 р.	Професор Софіївського ун-ту, ректор Болгарської Академії наук
281.Петровіч Михайло	18.10.1924 р.	Математик, професор Београдського ун-ту, громадський діяч

282.Плянк Макс	29.10.1923 р.	Професор Берлінського ун-ту
283.Прегль Фріц	29.12.1923 р.	Професор Грацького ун-ту
284.Пуркине Кирило	22.10.1928 р.	Геолог, професор Празької політехніки
285.Ходонський Карло	23.10.1928 р.	Професор Празького ун-ту
286.Цвіч Йован	18.10.1924 р.	Професор Беоргадського ун-ту
287.Швамбера В'ячеслав	23.10.1928 р.	Професор Карлового ун-ту
288.Штекль Август	11.4.1932 р.	Радник Магістрату

[293]

ДОДАТОК В

ВНЕСОК СЕКЦІЙ ТА КОМІСІЙ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМ. ШЕВЧЕНКА У ОСВІТНЬО-ПРОСВІТНИЦЬКУ СФЕРУ з 1899-1914 рр.

Спільні засідання секцій Наукового товариства ім. Шевченка

8 листопада 1899 р. узгоджено справу заснування українсько-руського університету.

22 листопада 1903 р. обговорено видання української енциклопедії секціями і комісіями НТШ.

25 березня 1904 р. О. Колесса підняв справу видавництва енциклопедії, через що вибрано окрему комісію: М. Грушевський, І. Франко, О. Колесса, К. Студинський, І. Верхратський.

І. Історично-Філософічна секція

20 квітня 1902 р. І. Франко зреферував статтю М. Зубрицького “Причинки до історії народного шкільництва в Галичині”.

27 грудня 1902 р. зреферовано працю І. Левицького “Матеріали до історії народнього шкільництва в перемиській єпархії від р. 1800-1821, з огляду на розвій низшого і висшого шкільництва а Галичині і в. 1772-1800” та І. Франка “Матеріали до історії шкільництва в Галичині від 1821-48 р.”.

21 березня 1909 р. запропоновано статті Ю. Кміта “Народна сільська школа в Галичині 1810-1824”, І. Свенціцького “Шкільна освіта духовних кандидатів в рр. 1756-1788”, І. Кривецького “Матеріали до історії українського народ. шкільництва в Галичині”.

28 березня 1909 р. С. Томашівський запропонував збірку матеріалів на тему: “Стан парохіальних шкіл в кізлівськім деканаті львівської ї єпархії в рр. 1843-1848”, ці всі видання мали скластися у матеріали до історії галицько-руського шкільництва.

23 березня 1910 р. подано В. Охримовичом працю С. Барана “З поля національної статистики галицьких середніх шкіл”, яку ухвалено друкувати в II томі “Студій з поля суспільних наук і статистики”.

19 вересня 1911 р. І. Франко запропонував “Справу зміни руської азбуки в 1859 р.” До друку в VIII томі “Українського-руського архіву”.

Статистична комісія

7 березня 1909 р. С. Томашівський подав статтю “Критичний розгляд статистичних публікацій з обсягу націон. статистики і шкільництва Галичини”

II. Філологічна секція

17 жовтня 1900 р. В. Коцовський порушив проблему української азбуки.

5 червня 1901 р. ухвалено видавати “Українсько-руську бібліотеку”.

6 березня 1902 р., 20 березня 1902 р. порушено М. Павликом справу заснування українсько-руського університету, зачитує реферат “Вільний український університет під проводом Наук. тов. ім. Шевченка”.

9 жовтня 1902 р. вибрано комітет (І. Кокорудза, М. Пачовський, В.Коцовський) у справі підготовки підручника з правопису та словник.

30 грудня 1903 р. М. Павликом внесено задум: “Філологічна секція заявляє ся за заведенем систематичних наукових курсів історії українсько літератури у Львові під фірмою товариства...”.

18 березня 1904 р. І. Кокорудза запропонував справу для виготовлення правописного підручника, що мав бути узгоджений з філологічною секцією НТШ.

18 лютого 1909 р. затверджено І. Кокорудзою та перед тим К.Студинським справу граматики П. Свенціцького.

Мовна комісія

18 травня 1901 р. висловлено бажання до В. Левицького укласти термінологічний словник з фізики, математики, геометрії, І. Верхратського з зоології, мінералогії, ботаніки для шкільництва.

17 червня 1907 р. І. Джиджора відзвітувався про проєкт реформи українського правопису за Академією наук у Петербурзі.

31 грудня 1907 р. прийнято до відома реферат М. Пачовського в справі правописній.

6 лютого 1913 р. комісія на чолі В. Гнатюка, задумала укласти словник Шевченківської мови.

III. Математично-Природописно-Лікарська секція

6 лютого 1902 р. П. Огоновський зреферував працю В. Левицького “Матеріали до термінології математичної та фізичної”.

12 жовтня 1903 р. П. Огоновський запропонував працю В. Левицького “Начерк термінологічної хемічної”.

19 травня 1904 р. відбулося звернення до Виділу НТШ , щодо видання підручника “Зоологія” І. Верхратського.

4 липня 1904 р. Е. Озаркевич запропонував видрукувати працю І.Горбачевського “Увага о термінольогії хемічній”.

Продовження Додатка В

10 вересня 1908 р. В. Левицький запропонував видати працю І.Верхратського “Нові знадоби номенклатури і термінології природописної народної” у “Збірнику МПЛ секції” С. Рудницький повідомив, що завершив географічну термінологію, яку взяв до реферату В. Левицький та І. Раковський, та видано у “Збірнику МПЛ секції”. У цьому начерку подано українські наукове терміни математичної, фізичної і біологічної географії.

15 березня 1909 р. постановлено скликати з’їзд українських природописців для обговорення і утвердження природописної термінології та українських підручників.

6 червня 1913 р. обговорено видати у 2-му випуску XV тому “Збірника МПЛ секції” “Причинки до географічної термінології” С. Руданського, 3 грудня затверджено це рішення.

Лікарська комісія

7 лютого 1901 р. ухвалено приступити до заснування медичної термінології разом з “Секцією природничою” “Академічної громади”.

Додаток підготовлений автором на основі опрацювання джерельної бази

ДОДАТОК Г

ОСВІТНЬО-ПРОСВІТНИЦЬКІ ДІЯЛЬНІСТЬ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА (1873-1939 РР.)

1873-1892 рр. Верхня межа визначена датою заснування Літературного товариства Шевченка у Львові; нижня позначає дату реорганізації Літературного товариства Шевченка у Наукове товариство імені Шевченка у Львові, зміною статуту Товариства.

- ✓ Засновано Літературне товариство ім. Шевченка шляхом об'єднанням української галицької та наддніпрянської інтелігенції;
- ✓ Створено друкарню та переплетню при Літературному товаристві ім. Шевченка;
- ✓ Очолено друк видавничих органів “Правда”, “Зоря”, “Діло”;
- ✓ Організовано процес видавництва української шкільної та освітньо-просвітницької книги;
- ✓ Зініційовано зміну статуту Літературного товариства Шевченка;

1892-1914 рр. Верхня межа визначена датою реорганізації Літературного товариства Шевченка у Наукове товариство ім. Шевченка у Львові, зміною статуту; нижня межа характеризує дату початку Першої світової війни.

- ✓ Прийнято новий “Статут” та реорганізовано Літературне товариство Шевченка у Наукове товариство ім. Шевченка;
- ✓ Зініційовано чітке розмежування діяльності членів НТШ;
- ✓ Засновано наукові секції та комісії при Товаристві;
- ✓ Розвинуто благочинно-меценатські фонди;
- ✓ Збільшено видатки на підтримку українського шкільництва (залучення ініціативи НТШ до організації української приватної освіти);
- ✓ Засновано освітні та просвітні осередки при НТШ (бібліотека, музей, Академічний дім);
- ✓ Збільшено обсяг видавничої діяльності НТШ (“Літературно-науковий вісник”, “Записки Наукового товариства ім. Шевченка”, “Хроніка НТШ” та ін.).

1914-1921 рр. Верхня межа визначена початком Першої світової війни; нижня межа визначається датою завершення Української революції.

- ✓ Призупинено діяльність Наукового товариства імені Шевченка на час російської окупації Львова (1914-1915 рр.);
- ✓ Знищено колекції, пограбовано майно Товариства;
- ✓ Очолено ініціативну групи з членів НТШ для здійснення організаційних питань щодо діяльності Товариства;
- ✓ Передано Академічний дім у безкоштовну оренду для гімназії СС Василіанок.
- ✓ Відновлено видавничу діяльність НТШ;
- ✓ Започатковано університетські курси з ініціативи Товариства для української молоді.

1921-1939 рр. Верхня межа визначена датою першого засідання Наукового товариства імені Шевченка у Львові після завершення Першої світової війни та Української еволюції; нижня вказує на початок Другої світової війни.

- ✓ Визначено місце та становища НТШ після війни;
- ✓ Засновано з ініціативи наукових, освітніх та просвітніх організацій Український таємний університет у Львові;
- ✓ Розкрито роль та місце Академічного дому для підтримку української студентської молоді;
- ✓ Визначено, що видавнича діяльність НТШ для шкільництва була обмежена у правах на свою реалізацію у Львові у даний період, проте продовжено друку “ЗНТШ”, “Хронік НТШ”, іншої культурно-просвітніх збірок.
- ✓ Розкрито потенціал Наукового товариства імені Шевченка для розвитку бібліотечної, музейної справи;
- ✓ Розвинуто мережу секції та комісій НТШ, діяльність яких спрямовувалася не тільки на наукову сферу але і освітньо-просвітницьку;
- ✓ Припинено діяльність НТШ у Львові, проведено Надзвичайні загальні збори Товариства 14 січня 1940 р.

ДОДАТОК І

ВИДАВНИЦТВО НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМ. ШЕВЧЕНКА ДЛЯ ПОЧАТКОВОЇ, СЕРЕДНЬОЇ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Початкова освіта

1. Ластівка: Читанка для руского народу / Уложена Львівськими фармазонами. Львів: Коштом и заходом т-ва "Просвіта". Друк. т-ва ім. Шевченка, 1874. 61.
2. Врецьона Г. Практична наука руской правописи вь народних школах. Львів, 1888. 127 с.
3. Огоновський О. Граматика руського языка. Львів. Накладом і В-ва книжок шк. Друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка. Під зарядом К. Беднарського, 1989.
4. Школа народна: Навч. посібник. Львів: Накладом цісар.-корол. Видва руских кн. шк. Друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка, 1894. Ч. 3. 188 с.
5. Школа народна: Навч. посібник. Львів: Накладом цісар.-корол.. видва руских книжок шк. Друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка, 1896. Ч. 4. 190 с.
6. Коцовський В.М., Огоновський І.М. Методична граматика рускої мови для 4 кляси шкіл 5- і 6-клясових / Уложили В. Коцовский і І. Огоновский. – Львів: Накладом цісар.-корол. Вид-ва книжок шк. Друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка. Під зарядом К. Беднарського, 1903. 98, II с.: табл.
7. Рахунки для шкіл народних. Львів: Накладом цісар.-корол. Вид-ва книжок шк. Друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка. Під зарядом К. Беднарського, 1907. Ч. 2. 72 с.
8. Солтис О. Буквар до науки неграмотних / Уложив Онуфрій Солтис. Львів: Коштом і заходом Т-ва "Просвіта". Друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка. Під зарядом К. Беднарського, 1908 (обкл. 1909). 72 с.
9. Школа народна: Навч. посібник. Львів: Накладом цісар.-корол. Видва книжок шк. Друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка. Під зарядом К. Беднарського, 1909. Ч. 4. 224 с.
10. Школа народна: Навч. посібник. Львів: Накладом цісар.-корол. Видва книжок шк. Друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка. Під зарядом К. Беднарського, 1910. Ч. 5. 515 с.
11. Танчаковський Й. Рускі диктати до шкільної і приватної науки / На підставі правописних правил зладив і методичними вказівками доповнив Йосиф Танчаковский. 2-е поправл. і розшир. вид. Львів: Накладом авт. Друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка. Під зарядом К. Беднарського, 1910. 64 с.

12. Школа народна: Навч. посібник. 2-е вид.. Львів: Накладом цісар.-корол. Вид-ва книжок шк. Друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка. Під зарядом К. Беднарського, 1910. 224 с.
13. Народна школа: Навч. посібник. Львів: Накладом цісар.-королів. Видва шк. книжок. Друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка, 1913. Ч. 4. 230 с.
14. Рахунки для шкіл народних: Підруч. з арифметики. Львів: Накладом цісар.-королів. Вид-ва шк. книжок. Друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка, 1913. 67 Ч. 4. 110 с.
15. Школа народна: Навч. посібник. Львів: Накладом цісар.-королів. Видва книжок шк. Друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка. Під зарядом К. Беднарського, 1913. Ч. 5. 515 с.
16. Рахунки для шкіл народних: Підруч. з арифметики. Львів: Накладом цісар.-королів. Вид-ва шк. книжок. Друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка, 1914. Ч. 3. 79 с.
17. Друга книжечка до читання для українських дітей / Уклад. М. Матвійчук; З ілюстраціями Осипа Куриласа й Олени Кульчицької. Львів: Накладом М. Матвійчука. Друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка, 1923. 126 с.
18. Козицький С. Учітеся: Перша книжка для дитини. Львів, 1928. 80 с.

Українська мова і література

1. Огоновський О.М. Житє Тараса Шевченка: Читанка для селян и міщан / Написав Омелян Огоновскій. Львів:[Коштом и заходом Т-ва "Просвіта". Друк Т-ва им. Шевченка. Під зарядом Ф. Сарніцкого, 1876. 77 с.
2. Веснянка: Читаночка для малых и старых / Після російського перклав та] уложив В. Шухевич. Львів: Коштом и заходом Т-ва "Просвіта". Друк. Т-ва им. Шевченка, 1881. 78 с.
3. Огоновський О. Хрестоматія староруска для высших клас гимназіяльных. Текст з поясненнями, додатком граматичным и словарцем. Львів, 1881. 494 с.
4. Огоновський О. Хрестоматія староруска для висших клас гімназіальних. Тексти за поясненнями додатком граматичним і словарцем. Львів. 1881. 484 с.
5. Малоруско-німецкий словарь / Уложив Євгеній Желеховский; Передм. С. Недільського. Львів: Друк. Т-ва им. Шевченка. Під зарядом К. Беднарського, 1886. Тит. арк. парал. нім. Т. 1. 589 с.

6. Малоруско-німецький словар / Уложили Євгеній Желеховский і Софрон Недільський. Львів: Друк. Т-ва им. Шевченка. Під зарядом К. Беднарського, 1886. Тит. арк. парал. нім. Т. 2. 593-1117 с.
7. Руска читанка для 3 клясы шкіл середных (и семинарій учительских) / Уложив Ом. Партицкій. Львів: Накладом краєвого фонду. Друк. Т-ва им. Шевченка. Під зарядом К. Беднарського, 1886. 320 с.
8. Руска читанка для 4 клясы шкіл середных (и семинарій учительских) / Уложив Ом. Партицкій. Львів: Накладом краєвого фонду. Друк. Т-ва им. Шевченка. Під зарядом К. Беднарського, 1886. 336 с.
9. Огоновський О. Історія літературы рускої / Написав Омелян Огоновскій. Львів: Накладом Т-ва ім. Шевченка. Друк. Т-ва ім. Шевченка. Під зарядом К. Беднарського, 1887. На окр. арк.: Памяти автора "Слова о пълку Игореві" присвячує Омелян Огоновскій. Ч. 1: Огляд літератури X-XVIII ст.. XVI, 426 с.
10. Огоновський О.М. Граматика руского языка для шкіл середних / Написав Омелян Огоновскій. Львів: Накладом фонду краєвого. Друк. Т-ва им. Шевченка. Під зарядом К. Беднарського, 1889. XII, 288 с.
11. Огоновський О.М. Історія літературы рускої / Написав Омелян Огоновскій. Львів: Накладом Т-ва им. Шевченка. Друк. Т-ва им. Шевченка. Під зарядом К. Беднарського, 1889. 352 с.
12. Огоновський О.М. Історія літературы рускої / Написав Омелян Огоновскій. Львів: Накладом Т-ва им. Шевченка. Друк. Т-ва им. Шевченка. Під зарядом К. Беднарського, 1889. С. 353-962.
13. Огоновський О.М. Історія літературы рускої / Написав Омелян Огоновскій. Львів: Накладом Т-ва им. Шевченка. Друк. Т-ва им. Шевченка. Під зарядом К. Беднарського, 1891. 696 с.
14. Барвінський О. Руска читанка для висших клясь школь середнихъ. Накладом фонду Краєвого. З друкарні Наукового товариства імені Шевченка. Львів, 1892. 204 с.
15. Верхратський І. Спис важнійших виразів з термінології и номенклятури з оглядом на шкільну науку в висших клясах гімназії. Львів, 1892 р. 48 с.
16. Лучаківський К. Читанка для І. кл. Львів. 1892 р. 284 с.
17. Руська читанка для высших кляс шкіл середных / Уложив Олександр Барвінскій. 2-е виданє, доп. и перероб. – Львів: Накладом фонду краєвого. Друк. Т-ва им. Шевченка, 1892. 204 с.

18. Виїмки з народної літератури українсько-руської XIX віку: Для висших клас середних шкіл / Уложив Олександр Барвіньский. 2-е вид., доп. і перероб. Львів: Накладом фонду краєвого. Друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка. Під зарядом К. Беднарського, 1893. 279 с.

19. Огоновський О.М. Історія літератури рускої / Написав Омелян Огоновський. Львів: Накладом Наук. Т-ва ім. Шевченка. Друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка. Під зарядом К. Беднарського, 1893. 697-1336 с.

20. Смаль-Стоцький С.Й., Гартнер Т. Руска Граматика / Уложили Степан Смаль-Стоцький і Федір Гартнер. Львів: Накладом фонду краєвого. Друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка. Під зарядом К. Беднарського, 1893. 180 с.

21. Огоновський О.М. Історія літератури рускої / Написав Омелян Огоновський. Львів: Накладом Наук. Т-ва ім. Шевченка. Друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка. Під зарядом К. Беднарського, 1894. 426 с.

22. Виїмки з народної літератури українсько-руської XIX віку: Для висших клас середних шкіл / Уложив Олександр Барвіньский. 3-є вид., поправл. Львів: Накладом фонду краєвого. Друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка. Під зарядом К. Беднарського, 1902. Ч. 2. 572 с.

23. Виїмки з українсько-руської усної словесности народної: Для висших клас середних шкіл / Уложив Олександр Барвіньский. 3-є перероб. виданє. Львів: Накладом краєвого фонду. Друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка. Під зарядом К. Беднарського, 1903. 134 с.

24. Барвіньский О. Читанка для I року учительських семінарій. Накладом Ц. к. Видавництва шкільних книжок. З друкарні Наукового товариства ім. Шевченка. Львів, 1907 р. 259 с.

25. Смаль-Стоцький С.Й., Гартнер Т. Руска граматика / Уложили Степан Смаль-Стоцький і Федір Гартнер. 2-е вид. Львів: Накладом Краєвого фонду. Друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка. Під зарядом К. Беднарського, 1907. 242 с.

26. Втори поезії і прози для п'ятої класи шкіл середних. Уклав К. Лучаковський. Львів, 1909. 469 с.

27. Пачовський М. Ілюстроване українсько-руське письменство в житєписах. Для молодежи зложив М. Пачовський. Львів, 1909 р. 126 с.

28. Руска читанка: Для другої класи середних шкіл / Уклад. Антін Крушельницький. Львів: Накладом Наук. Т-ва ім. Шевченка. Друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка, 1912. 311 с.

29. Smal-Stockyj S., Gartner T. Grammatik der ruthenischen (ukrainischen) Sprache. Wien, 1913. 550 s.

30. Барвінський О. Історія української літератури. Ч. I. (I і II Доба. Усна народна словесність). Львів, 1920 р. 376 с.
31. Крушельницький А. Українська читанка для другої класи середних шкіл. Львів, 1920 р. 256 с.
32. Крушельницький А. Українська читанка для третьої класи середних шкіл. Львів, 1920 р. 312 с.
33. Свенціцький І. Словник українсько-польський і польсько-український. Львів. 1920. 319 с.
34. Барвінський О. Історія української літератури. Ч. II. Трета, народня, доба письменства. Львів, 1921 р. 430 с.
35. Віймки з української народної літератури / Уложив Олександр Барвінський. 4-е, перероб. вид. – Львів: Накладом книгарні Наук. Т-ва ім. Шевченка. Друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка, 1922. Ч. 3: Б. Віймки з народного письменства XIX в. від смерті Тараса Шевченка. 317 с.
36. Крушельницький А. Українська читанка для першої класи середних шкіл. Львів, 1922 р. 192 с.
37. Правописні правила прийняті Науковим Товариством імени Шевченка у Львові. 2-е незмінене видання. Львів: Накладом Наук. Т-ва ім. Шевченка. Друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка, 1923. 29 с.

Іноземна мова і література

1. Янота Є. Німецька грамати́ка для низших клас середних шкіл: (Після четвертого и пятого видання польского). Львів: Накладом т-ва "Просвіта". Друк. Т-ва ім. Шевченка, 1876. 162 с.
2. Курціус Г. Гре́цкая грамма́тика для шкіл гимназіяльных / Ю. Курцій; Після одинацятого, поправленого видання для молодежи руской приладив Александр Борковскій. Львів: Накладом цісар.-корол. Рады шкільної краєвої. Друк. Т-ва им. Шевченка, 1877. 217 с.
3. Ogonowski E. Studien auf dem Gebiete der ruthenischen Sprache. Lemberg: Verlag ruthenischen Sewcenko-Vereines, 1880. 244 S.
4. Хрестоматія староруска для высших клас гимназіяльных / Текст з поясненнями, додатком граматичным и словарцем видав Омелян Огоновскій. Львів: Накладом фонду краєвого. Друк. Т-ва им. Шевченка. Під зарядом К. Беднарского, 1881. 494, [2] с.

5. Самолевич Ж. Граматика латинська для першої і другої кляси шкіл гімназіяльних / Після другого видання за дозволом автора на язык руский переложив Роман Цеглинский. Львів: Накладом Сайфарта і Чайковского. Друк. Наук. Т-ва им. Шевченка, 1896. 84 с.

6. Вінковський О., Таборський О. Грецькі вправи для III і IV кляси О. Вінковского і О. Таборского / На руский язык перевів Г. Цеглинський. Львів: Накладом Краєвого фонду. Друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка. Під зарядом К. Беднарського, 1899. 196 с.

7. Герман Л., Пателєнц К. Вправи німецькі для четвертої кляси шкіл середних / Для рускої молодежи приладив Ом. Калитовский. 2-е вид. Львів: Накладом краєвого фонду. Друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка. Під зарядом К. Беднарського, 1900. V, 310 с.

8. Спис слів до вправ латинських Штайнера-Шайндлера: Для першої кляси / Після другого, переробленого видання за дозволом авторів перевів на руский язык Роман Цеглинський. Львів: Накладом краєвого фонду. Друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка. Під зарядом К. Беднарського, 1901. 112 с.

9. Самолевич Ж. Граматика латинська для першої і другої кляси шкіл гімназіяльних / Жигмонт Самолевич; Після пятого видання за дозволом автора на руский язык переложив Роман Цеглинський. Львів: Накладом Краєвого фонду. Друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка, 1907. 87 с.

10. Читанка для 1 року учительських семінарій / Уложив Олександр Барвінський. Л.: Накладом вид-ва шкільних книжок. Друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка., 1909. 258 с.

11. Прухницький Ф. Латинські вправи для четвертої кляси / Ф. Прухницький; Після четвертого видання для ужитку рускої молодежи приладив Іляріон Огоновский. 2-е переглянене виданє. Львів: Накладом Руского Т-ва Пед. Друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка, 1912. II, 187 с.

12. Алиськевич А., Гамчикевич Р. Словарець до вправ німецьких для 4 кляси середних шкіл. Львів: Накладом Укр. Пед. Т-ва. Друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка, 1913. 139 с.

13. Алиськевич А., Гамчикевич Р. Німецькі вправи для другої кляси шкіл середних. Львів: Накладом Укр. Пед. Т-ва. Друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка, 1914. VI, 197 с.

14. Початки науки німецького языка для 4 кляси народних шкіл. – Львів: Накладом цісар.-королів. Вид-ва руских книжок шк. Друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка, 1914. 144 с.

15. Алиськевич А., Гамчикевич Р. Німецькі вправи для першої класи шкіл середних. Львів: Накладом Укр. Пед. Т-ва. Друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка, 1915. VIII, 124 с.

16. Огоновський І.М. Латинські вправи для третьої класи / Після третього польського видання Францішка Прухніцького для ужитку української молоді зладив Іляріон Огоновський. 3-є справлене виданє. Львів: Накладом Укр. Пед. Т-ва. Друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка, 1920. 132 с.

17. Опільський Ю. Підручник до науки німецької мови / Зладив Юрій Рудницький. Львів: Коштом і заходом Т-ва "Просвіта". Друк. Наук. Т-ва і м. Шевченка, 1917. 239 с.

18. Самолевич Ж. Граматика латинської мови / Жигмонта Самолевича; Після девятого польського видання, виготовленого Томою Солтисіком, для ужитку української молоді зладив та пер. Іляріон Огоновський. 4-є виданє. Львів: Накладом Укр. Пед. Т-ва. Друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка, 1921. Ч. 2. 222 с.

Точні науки

1. Мочник Ф. Арифметика: Для 3 класи гімназіальної / Після 12-го видання Францішка Мочника переложив Омелян Дейницький. Львів: Коштом Т-ва "Просвіта". Друк. Т-ва ім. Шевченка. Під зарядом Ф. Сарніцького, 1874. [2], 79 с.

2. Мочник Ф. Арифметика: Для 4 класи гімназіальної / Після 12-го видання Францішка Мочника переложив Омелян Дейницький. Львів: Коштом Т-ва "Просвіта". Друк. Т-ва ім. Шевченка. Під зарядом Ф. Сарніцького, 1875. [2], 91 с.

3. Мочник Ф. Арифметика и алгебра для высших клас гимназіальных / Після Фр. Мочника уложив [пер.] Ом. Савицький. Львів: Заходом коміс. для укладання рус. книжок шк. Накладом фонду краєвого. Друк. Т-ва ім. Шевченка, 1876. Вып. 1. 96 с.

4. Писко Ф.-Й. Физика для низших клас середних шкіл: С 320 фигурами в тексті / С четвертого поправленого и помноженого видання німецького учебника физики для низших гимназій Франц-Йосифа Писка перевів на рускій язык М. Полянський. Львів: Коштом и заходом Т-ва "Просвіта". Друк. Т-ва ім. Шевченка, 1876. 313 с.

5. Мочник Ф. Геометрія для клас высших гимназіальных / З німецького переложив Е. Савицький. Львів: Накладом Фонду Краєвого. Друк. Т-ва ім. Шевченка, 1877. 136 с.

6. Мочник Ф. Геометрія для клас вищих гімназіяльних / З німецького переложив Е.М. Савицький. Львів: Накладом цісар.-корол. Ради школьної краєвої. Друк. Т-ва ім. Шевченка. Під зарядом К. Беднарського, 1880. 326 с.
7. Левицький В. Матеріали до фізичної термінології. ЗМПЛС НТШ. Львів, 1899. Т. 3. Вип. 1. С. 44-50.
8. Левицький В.Й. Матеріяли до математичної термінології / Зібрав Володимир Левицький. Львів: Друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка. Під зарядом К. Беднарського, 1902. 16 с.
9. Левицький В.Й. Матеріяли до фізичної термінології / Зладив Володимир Левицький. Львів: Друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка, 1902. Ч. 4. 12 с.
10. Мандибур Т. Логіка для VII класи гімназіальної. Львів. 1902. 111 с.
11. Левицький В.Й. Начерк термінології хемічної / Зладив Володимир Левицький. Львів: Друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка, 1903. 12 с.
12. Мочник Ф. Наука геометрії з погляду для нижших клас шкіл середних. 2-е виданє. Львів: Накладом книгарні Сайфарта і Чайковського. Друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка. Під зарядом К.Беднарського, 1903. Ч.1: Для 1 і 2 класи. 75 с.
13. Огоновський П., Левицький В. Учебник арифметики для низьших клас шкіл середних. Ч. I на I. і II класу. Третє виданнє. Львів. 1906. 120 с.
14. Складанка. Львів, 1907. 23 с.
15. Левицький В., Огоновський П. Алгебра для висших клас шкіл середних. Львів: Накладом краєвого фонду. Друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка. Під зарядом К. Беднарського, 1908. Ч. 2: На 6 і 7 класу. VIII, 268 с.
16. Савицький О.М. Геометрия для висших клас гімназіяльних / Написав Е.М. Савицький. Львів: Накладом краєвого фонду. Друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка. Під зарядом К. Беднарського, 1908. VIII, 246 с.
17. Левицький В. Фізика для висших клас середних шкіл. Львів: Накладом Краєвого фонду. Друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка, 1912. VI, [1], 672 с.
18. Грицак М. Учебник геометрії для середних шкіл: Низший степень (2 і 3 класа) / Написав Михайло Грицак. Львів: Накладом Укр. Пед. Т-ва. Друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка, 1913. [6], 179 с.
19. Огоновський П.М. Учебник аритметики для середних шкіл: (3 класа) / Написав Петро Огоновский. Львів: Накладом авт. Друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка, 1914. 64 с.

20. Грицак М. Учебник геометрії для середних шкіл: Середний степень (4 і 5 кляса) / Написав Михайло Грицак. Львів: Накладом Укр. Пед. Т-ва. Друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка, 1914. 252 с.

21. Сітницький І. Геометрія: Для 1 кляси середних шкіл / За німецьким підручником Р. Суппанчіча зладив Іван Сітницький. 2-е вид. Львів: Накладом Укр. Пед. Т-ва. Друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка, 1920. 45 с.

22. Цегельський Р. Підручник з арифметики для учительських семінарій. Львів: Накладом Наук. Т-ва ім. Шевченка, 1921. 262 с.

23. Грицак М. Учебник арифметики для середних шкіл: Низший степень (1 кляса) / Написав Михайло Грицак. Львів: Накладом книгарні А. Бардаха. Друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка, 1923. 82 с.

Природничі науки

1. Пиц В. Нарис географії и історії старинного, середнього и нового світа для шкіл низших гимназіальных / Після історії Вильгельма Пица переложив Василь Ильницькій. Львів: Накладом Т-ва "Просвіта". Друк. Т-ва ім. Шевченка. Під зарядом Ф. Сарницького, 1874. Таблиця хронологична: с. 186-191. Ч. 1: Світ старинный. 191 с.

2. Феллекер З., Лейнис І. Минералогія для низших кляс середних шкіл / З німецьких учебників З. Феллекера и І. Лейниса перевів на рускій язык М. Полянській. Львів: Коштом и заходом Т-ва "Просвіта". Друк. Т-ва ім. Шевченка, 1875. [2], 106 с

3. Верхратський І.. Початки до уложеня номенклятури и терминології природописної, народної. Львів, 1879 р. 24 с.

4. Тен І. Фільзофія штуки Г. Тена, професора в школі штук красних в Парижи / Переложив з передм. Олександр Барвінський. Львів: Друк. т-ва ім. Шевченка. Під зарядом К. Беднарського, 1883. [4], 52 с.

5. Роско Г.-Е. Хемія Г.Е. Роскоего. Переложив на рускій язык з предм. В. Шухевич. Львів, 1884. 99 с.

6. Комаров О.Ф. Оповіданя про рослины О. Степовика. Ч. 1-2. Львів, 1886. 44 с.

7. Бішінг А., Гохштеттер Ф. Мінеральогія и геольогія для высших кляс шкіл середних: З 168 кристальографічними фігурами и геольогічними образками / Переложив на рускій язык Михаил Полянській. Львів: Накладом фонду красевого. Друк. Т-ва ім. Шевченка. Під зарядом К. Беднарського, 1890. 185 с.

8. Верхратський І.Г. Начерк соматології / Написав Іван Верхратський. Львів: Накладом Наук. Т-ва ім. Шевченка. Печатня Наук. Т-ва ім. Шевченка. Під управою К. Беднарського, 1897. VIII, 203 с.

9. Верхратський І.Г. Зоологія на низші кляси шкіл середних / Написав Іван Верхратський. Львів: Печатня Наук. Т-ва ім. Шевченка. Під упр. К. Беднарського, 1895. 156 с.

10. Глодзінський А. Шкільний огород / Написав Антін Глодзінський. Львів: Накладом Руского Т-ва Пед. Друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка. Під зарядом К. Беднарського, 1895. 162 с.

11. Верхратський І.Г. Соматологія коротко зібрана / Написав Іван Верхратський. Львів: Накладом Наук. Т-ва ім. Шевченка. Печатня Наук. Т-ва ім. Шевченка. Під упр. К. Беднарського, 1897. IV, 123 с.

12. Верхратський І.Г. Зоологія на низші кляси шкіл середних / Написав Іван Верхратський. 2-е вид. Львів: Печатня Наук. Т-ва ім. Шевченка. Під управою К. Беднарського, 1899. 160 с.

13. Калитовський О. Учебник географії для 2 і 3 кляси шкіл середних: (З 39 ілюстраціями) / Уложив Омелян Калитовський. Львів: Накладом Фонду краєвого. Друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка. Під зарядом К. Беднарського, 1900. 253 с.

14. Беноні К., Татомір Л. Короткий начерк географії до шкільного ужитку (Бенонього і Татоміра): З 31 рисунками / Опрацював і до найновіших інструкцій приладив Кароль Беноні; З польского первотвору переложив Іван Матієв. 2-й наклад. Львів: Накладом фонду краєвого. Друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка. Під зарядом К. Беднарського, 1904. 79 с.

15. Фрас Е. Нарис геології. З третього німецького видання переклав І. Кревецький. Львів, 1905. 106 с.

16. Форель О.-А. Гігієна нервового і духовного життя / Август Форель; Переклав Євген Бурачинський. Львів: Накладом Укр.-Руської Видавн. Спілки. [Друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка. Під зарядом К. Беднарського], 1906. 188 с.

17. Рокавський І. Про Землю, Сонце і звізди. Популярна астрономія. Львів, 1909. 104 с.

18. Левицький Ю. Географія для першої кляси середних шкіл: З 36 рисунками / Написав Юліян Левицький. Львів: Накладом Руского Т-ва Пед. Друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка, 1911. 92 с.

19. Мельник М. Мінеральогія і геольогія для середних шкіл: (З образками і геольогічною мапою Галичини) / Написав Николай Мельник. Львів: Накладом Руского Т-ва Пед. Друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка, 1911. 160 с.

20. Верхратський І. Ботаніка на низьші кляси шкіл середних з 333 образцями в тексті. Виданє II. Львів, 1912 р. 267 с.

21. Гірняк Ю. Начерк мінеральогії і хемії: Для середних шкіл / Написав Юліян Гірняк. Львів: Накладом Руского Т-ва Пед. Друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка, 1912. [2], 123 с.

22. Кулішер Й. Наука про народне господарство. Львів, 1912 р. 133 с.

23. Грицак М. Учебник аритметики для середних шкіл: Висший степень (6, 7, 8 кляса) / Написав Михайло Грицак. Львів: Накладом Укр. Пед. Т-ва. Друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка, 1920. 236 с.

24. Росткович М. Чоловік: Будова людського тіла та його чинности з узглядненнем гігієни: Для середніх і фахових шкіл: В тексті 4 кольорові таблиці та 76 рисунків. Львів: Накладом книгарні А. Бардаха. Друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка, 1923. 88 с.

25. Лукасевич Е. Анатомічний словник. Львів, 1927 р. 72 с.

Суспільні науки

1. Кригер І. Начерк психології: До ужитку школьного и науки приватной / Переложив Василь Ильницькій. Львів: Накладом цісар.-корол. Ради школьної краєвої. Друк. т-ва им. Шевченка. Під зарядом К. Беднарского, 1879. 112 с.

2. Негребецький І. О вихованю: Підручник для руских женщин / Написав И.Н.* Львів: Накладом ред. "Зорі". Друк. Т-ва им. Шевченка. Під зарядом К. Беднарского, 1881 (обкл. 1882). 128 с.

3. З історії публичного вихованя в сучасній Европі. Львів: Накладом І. Франка. Друк. Т-ва ім. Шевченка, 1890. 70 с.

4. Закшевський В. Всесвітня історія для висших кляс середних шкіл / Вінкентій Закшевский. Львів: Накладом Фонду краєвого. Друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка. Під зарядом К. Беднарского, 1900. Т. 1. 281 с.

5. Закшевський В. Всесвітня історія для висших кляс середних шкіл / Вінкентій Закшевский. Львів: Накладом краєвого фонду. Печатня Наук. Т-ва ім. Шевченка. Під упр. К. Беднарського, 1901. Т. 2. 259 с.

6. Кельнер Л. Коротка історія педагогії / Переложив [та авт. передм.] Теофіль Грушкевичь. Львів: Накладом Руского Т-ва Пед. Друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка. Під зарядом К. Беднарського, 1895. 169 с.
7. Семкович О. Оповідання з історії всесвітньої для низших клас шкіл гімназійних і реальних / Написав Олександр Семкович; На руский язык переложив Василь Ільницький. Львів: Накладом Сайфарта і Чайковского. Друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка. Під зарядом К. Беднарського, 1897. Ч. 2. [2], 124 с.
8. Дюркгейм Е. Соціологія й соціальні науки / Е. Діркгайм; З французької мови переклав Микола Залізняк. Львів: Друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка. Під зарядом К. Беднарського, 1910. 15 с.
9. Віппер Р. Теорія історичного пізнання. З російської мови переклав М. Залізняк. Львів, 1911 р. 22 с.
10. Панейко В. Національне вихованє: (З приводу "революційної" відозви наших гімназичних учеників). Львів: Накладом авт. Друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка, 1911. 19, [1] с.
11. Закшевський В. Всесвітня історія для висших клас середних шкіл / Вінкентий Закшевский. Львів: Накладом Цісар.-Корол. Вид-ва шк. книжок. Друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка, 1916. Т. 2. 230 с.
12. Макарушка О. Впливи війни на вихованє. Львів: Друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка, 1917. 20 с.
13. Крип'якевич І.П. Оповідання з історії України: Для нижчих клас середніх шкіл / Іван Крип'якевич. Львів: Укр. книжка. Друк. Т-ва ім. Шевченка; К.: Книгарня Т-ва "Вернигора", 1918. Ч. 1. 84 с.
14. Закшевський В. Всесвітня історія: Для висших клас середних шкіл. Львів: Накладом книгарні А. Бардаха. Друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка, 1922. Т. 1. 256 с.
15. Закшевський В. Всесвітня історія: Для висших клас середних шкіл. Львів: Накладом книгарні А. Бардаха і Ш. Богена. Друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка, 1922. Т. 3. 316 с.

Мистецтво

1. Хоткевич Г. Підручник гри на бандурі. Львів: Друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка. Під зарядом К. Беднарського, 1909. Ч. 1. 20 с.
2. Коць М. Новий напрям в науці рисунків: Важні замітки про методу рисунків в школах / Зібрав Михайло Коць. Львів: Накладом Руского Т-ва Пед. Друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка, 1912. 34 с.

3. Левицький І. Нарис історії музики. Львів: Накладом М. Таранька. Друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка, 1921. 64 с
4. Левицький І. Основи теорії музики / Передм. М. Таранька. Львів: Світ дитини: Накладом М. Таранька. Друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка, 1921. 56 с.
5. Куцій М. Наука сольфежа основана на мелодіях з текстом. Львів, 1932. Ч. I. II вид. 46 с.

Релігія

1. Пелеш Ю. Учебник католицкої релігії: Для высших клас шкіл середних: Три части / Після Антонія Вапплера написав Юліян Пелеш. Львів: Накладом Ради шк. краю. Друк. Т-ва ім. Шевченка. Під зарядом Ф. Сарницького, 1876. Примірник деф.: без с. 81-150.
2. Врецьона Г.З. Народно-руській катехізм: [Порадник з домоводства] / Уложив Григорій Врецьона. Львів: Коштом и заходом т-ва "Просвіта". Друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка. Під зарядом К. Беднарського, 1894. 25 с.
3. Малий катихизм християнсько-католицької релігії, одобрений цілим Преосв. австрійским Епископатом дня 9 цвітня 1894. Львів: Накладом цісар.-корол. Вид-ва руских книжок шк. Друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка. Під зарядом К. Беднарського, 1910. 96 с.
4. Малий катихизм християнсько-католицької релігії, одобрений цілим Преосвященним австрійским Епископатом дня 9. цвітня 1894. Львів: Накладом цісар.-королів. Вид-ва руских книжок шк. Друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка, 1913. 95 с.
5. Середній катихизм християнсько-католицької релігії, одобрений цілим бувшим Преосвященним австрійским Епископатом дня 9 цвітня 1894, примінений для молодіжи греко-католицького обряду Преосвященним галицким Епископатом. Львів, 1921. 167 с. [166; 249; 250; 330; 331].

ДОДАТОК Д

СТРУКТУРА УКРАЇНСЬКОГО ТАЄМНОГО УНІВЕРСИТЕТУ У 1922-1923 РР.

Сенат УТУ Ректор			
Декан філософічного виділу	Декан правничого виділу	Декан медичного виділу	
Продекани філософічного виділу	Продекани правничого виділу	Продекани медичного виділу	
Кафедри філософічного виділу	Кафедри правничого виділу	Кафедри медичного виділу	
Філософії	Українського права	Анатомії	
Педагогіки	Фінансового права	Чистології	
Фізики	Царського права	Біології	
Географії	Приватного австрійського права	Практичної хімії	
Хімії	Теорії та філософії права	Фізіологічної хімії	
Геометрії	Судової медицини	Фізики	
Бібліотекарства	Психології	Ембріології	
Західно-австрійської літератури	Торговельного та земельного права	Топографічної анатомії	
Французької мови (2)	Карного права	Фізіології	
Математики (2)	Приватної австрійської процедури	Хімії	
Історії (2)	Геодезії		
Германістики (2)	Західно-австрійського права		
Класичної філології (3)	Політичної економії		
Україністики (3)	Австрійської карної процедури		
Славістики (3)	Адміністрацій ного права		
Природничих наук (3)	Статистики		
	Скарбовности		
	Міждержавного права		
	Земельного права		
	Загального державного права		
	Російського приватного права		
	Римського права (2)		

[195]

ДОДАТОК Е
“ВПИСОВІ КАРТКИ” СТУДЕНТІВ
УКРАЇНСЬКОГО ТАЄМНОГО УНІВЕРСИТЕТУ 1921-1925 РР.

Індекс ч. 79 I семестр. академічного року 1920/21
Черговий семестр унів. студій III.

Вписова Карта.

ІМЯ І ПРИЗВИЩЕ	Томаш Іван Ластовецький
Народність і релігія	українська. греко-католицька.
Місце і час народження	Синьків. 1900.
Місце приналежності	Синьків. Україна.
Імя і прізвище, звання і місце побуту батька	проф. Микола Ластовецький Львів.
Научне заведення, в котрім цей, що списується, перебував в попереднім сем.	укр. дух. Семінар. Львів.
Відношення до військової служби	У. Г. А.
Шобирає допомогу	Ні.

Вписується як зв'язаний студент філософського Відділу на основі:
поповідки укр. духовного Семінара. Львів.

Вияди, котрі має намір слухати	скільки років в тиждень	Прізвище лектора	ЗАМІТКА
Історія Європи	2	Д ^р Іван Карпачевський	В ДЕКНАТУ ФІЛОСОФСЬКОГО ВІДДІЛУ Д ^р П. М. М. М.
Андрієвські України	1	~ " ~	
Всесвітня історія	2.	Д ^р Микола Кордуба	
Релігія з філософії	5.	Д ^р С. Голуб	
фіз. науки з психології	3	Д ^р Іван Рибковський	
Географія	2.	Д ^р М. Колумбієвський	
	15.		

[344]

7

Індекс ч. 62

І семестр. академічного року 1920/21
Черговий семестр унів. студій IV

Вписова Карта.

ІМЯ І ПРИЗВИЩЕ	Олена Голубська
Народність і релігія	українська греко-католицька.
Місце і час народження	Станіславів Жидарів. р. 1898.
Місце приналежності	Станіслав. Жидарів. Україна
Ім'я і прізвище, звання і місце побуту батька	Ува Голубський управління шкільн.
Навчальне заведення, в котрім цей, що вписується, перебував в попередній сем.	український університет. Львів.
Відношення до військової служби	
Повирає допомогу	— ні —

Вписується як звичайна студентка філософського Відділу на основі:
українського університетського індексу?

Виклади, котрі має намір слухати	кількість годин в тиждень	Прізвище лектора	ЗАМІТКА
Історія українського мистецтва XIX в.	2.	Д-р Володимир Шухрат	✓
Програм для української літератури	1.	— " —	✓
Вступ до філософії	5.	Д-р Симеон Гален	✓
Педагогіка.	2	Д-р М. Салущинський	
Історія педагогії від XVII в.	1	— " —	
Роль мови та акцентуації як філософських понять	3.	Д-р Іван Раковський	
Лекції до філософії літератури	3.	Д-р Л. Голубський	✓
Історія українського мистецтва XVII і XVIII в.	1.	Д-р К. Студинський	✓
Слов'янська мовознавча граматики.	3.	Д-р Ч. Свєтлицький	✓
	21.		

Д-р М. Салущинський

ФІЛОСОФСЬКИЙ ВІДДІЛ

12

Індекс ч. 73.

Зимовий семестр. академічного року 1921/22
Черговий семестр. унів. студій, зимовий

Вписова Карта.

ІМЯ І ПРИЗВИЩЕ	Ластовицький Роман Євген
Народність і релігія	укр. гр.-кат.
Місце і час народження	Снігирів 1900 р.
Місце приналежності	"
Ім'я і прізвище, звання і місце побуту батька	Микола Ластовицький, урядов. служб. МВВ
Научне заведення, в котрім ней, що вписується, перебував в попереднім сем.	укр. університет у Львові
Відношення до військової служби	У.І.А.
Побирає допомогу	

Вписується як звичайний студент філософського Віділу на основі:
випадку викладів р. 73

Випадки котрі має пам'ятати	скількись годин в тиждень	Прізвище лектора	ЗАМІТКА
Римська історія 2:1.	5.	Др. Яковий Сивенко	
Історія педагогіки	2.	Др. Замушницький	
Історія добра римсь. імпер.	2.	Др. Корнеліус	
Іст. істор. зрост. зрост. слов.	2.	" " "	
Іст. істор. зрост. слов. слов.	2.	" " "	
Таблиці істор. деографії	2.	Др. Роздольський	
Іст. істор. віроби	2.	" " "	
Зрост. і істор. віроби XVII-XVIII ст.	2.	Др. Кришакевич	
Іст. істор. держави	2.	" " "	
Система іст. істор. України	2.	" " "	
Історія істор. історії	2.	Др. Корнеліус	

Індекс ч. 1388.

місяць семестр. академічного року 1922/23
Черговий семестр унів. студій 7.

Вписова карта

ІМЯ І ПРИЗВИЩЕ	Алексєвич Зинко
Народність і релігія	укр. греко-католик.
Місце і час народження	Курівці год. 24 липня 1900-р.
Місце приналежності	Курівці, повіт Тернопіль
Імя і прізвище, звання і місце по- буту батька	Іван Алексєвич рієльник в Курівцях
Научне заведення, в котрім цей, що вписується, перебував в попередн. сем.	укр. університет у Львові (право)
Відношення до військової служби	служив в укр. зал. Армії.
Побирає допомогу	ні

Вписується як звичайний студент сільськогосподарського Виділу на основі:
свідчення зрілості з держ. гімназ. в Тернополі з год. 10. 8. 19
х: 67. і метрики архієпископа. 78 (Індекс прав. впр. 1388.)

Виклади, котрі має намір слухати	Скільки годин в тиждень	Прізвище лектора	ЗАМІТКА
Львівка ч. 2	3	Др. Гм. Галасій	
Історія педагогії ч. II. XVIII. в.	2.	М. Іваницький	
Українська бібліотечництво XIX. ст.	2	Др. В. Цурайт	
Історія в польських іменах романської доби	1.	"	
Доба Любича XIV. II. ч.	2.	Др. М. Кордуба	
Семінар восточної історії	2.	"	
Укр. історіографія II. ч.	2.	Др. Н. Крипакевич	
Королівство Польське в історії	2	сис. кат. Ю. Воласевич	
Генеральна таблиця Г. в.	2	Др. Н. Сабат	

22.

декс ч. 145 зимова семестр. академічного року 19 22/23.
Черговий семестр унів. студій III

Вписова карта

ІМЯ І ПРИЗВИЩЕ	Михайло Тойко
Народність і релігія	українська, греко-католицька
Місце і час народження	Птермонієць с.к. 2 жовтня 1900 р.
Місце приналежності	Птермонієць, Рудна Галичина
Імя і прізвище, звання і місце по- буту батька	Михайлика Тойкова вдова по підур. порт. Терноп.
Научне заведення, в котрім цей, що вписується, перебував в попередн. сем.	Укр. університет у Іллові.
Відношення до військової служби	до 15 марта 1920 р. бувавший вільний доброволець від 15 марта 1920 р. до 12 липня 1920 р. 18 бригада У.Р. А одн. вист.
Побирає допомогу	ні

сується як звичайний студент з зимового Виділу на основі:
індексу (в Ресурсі чи на поліції) 7. 45.

Виклади, котрі має намір слухати	Скільки годин в тиждень	Прізвище лектора	ЗАМІТКА
Українська історіографія XVII-XVIII ст.	2	Др. Крижаневський Іван	
Семінар для укр. історії	2	Др. Крижаневський Іван	
Юба Людовика XIV	2	Др. Кордуба Мирон	
Семінар для ввс. історії	2	Др. Кордуба Мирон	
Юбілка	3	Др. Талант Стесан	
Сільськогосподарський семінар	2	Др. Талант Стесан	
Історія педагог. від XVIII ст.	2	Талущинський Михайло	
Семінар: твори пестман	1	Талущинський Михайло	
Семінар педагог. риторик	1	Талущинський Михайло	
Семінар Географії	2	Потанський Горі	

Карти недокладно, нечітко, або нечисто вповнені — не будуть приниматися.

Ідекс ч. 389.

... семестр академічного року 192...
Черговий семестр унів. студій ...

Вписова карта.

ІМЯ І ПРИЗВИЩЕ	Богачевський Юліан
Народність і релігія	укр. грек.-лат.
Місце й час народження	Міжгілля пов. Домана 14. IV. 1897.
Місце приналежности	Гомель пов. Могил.
Імя і призвище, звання і місце по- буту батька	д. Теодор перох в Гомелі
Научне заведення, в якому той, що вписується, перебував у поперед. сем.	укр. університет у Львові
Відношення до військової служби	Австр.-У. Г. А.
Побирає допомогу	✓

Вписується як университет студент фільософського Виділу на основі:
Викладач викладач р. 389. мат.

Виклади, які має намір слухати	Скільки годин у тижні	Прізвище лектора	ЗАМІТКА
Філософія Аристотеля	6	Др. А. Рудницький	
Математичний курс семінар	2+	Релло	
Педагогічний курс семінар	2+	А. Запорожський	
Вступ до філософії	3	Др. А. Рудницький	
Согнозміє	4	Др. В. Кришук	
Практичний курс аристотелістики	2	Др. А. Рудницький	
Гайдеггер	2	Д. Хамінов	
Хелен	2	Др. Цурловський	
В деканаті філософського виділу			
Сейдновський			

ДОДАТОК Є

НАДАНІ СТИПЕНДІЇ НАУКОВИМ ТОВАРИСТВОМ ІМ. ШЕВЧЕНКА У ЛЬВОВІ ВІД “СТИПЕНДІЙНОГО ФОНДУ ІМ. А. БОНЧЕВСЬКОГО”

Рік надання допомоги	К-сть запитів від студентів для надання допомоги	К-сть наданих допомог	Загальна сума допомоги	Навчальні заклади студенти яких отримали допомогу
1903 р.	—	1	153 кор.	Львівський університет
1904 р.	—	1	440 кор.	Львівський університет
1905 р.	—	3	660, 60 кор.	Львівський університет
1906 р.	9	2	220, 26 кор.	Львівський університет, Віденський університет
1907 р.	10	3	400 кор.	Львівський університет, Чернівецький університет
1908 р.	8	4	401 кор..	Львівський університет, Медичний університет
1909 р.	24	6	700 кор.	Львівський університет, Віденський університет
1910 р.	—	8	910 кор.	Львівський університет
1911 р.	—	2	240 кор.	Львівський університет
1912 р.	—	3	600 кор.	Львівський університет, Чернівецький університет, Краківський університет
1913 р.	—	3	600 кор.	Львівський університет, Віденський університет
1914 р.	—	5	450 кор.	—
1915 р.	—	—	—	—
1916 р.	—	2	354 кор.	—
1917 р.	—	1	300 кор.	—
1918 р.	—	—	—	—
1919 р.	—	1	600 кор.	Празький університет
Разом		44	7028, 86	

Додаток підготовлений автором на основі опрацювання джерельної бази

ДОДАТОК Ж

ДОДАТОК Ж 1

Міністерство освіти і науки
України
УКРАЇНСЬКА ІНЖЕНЕРНО -
ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ
ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ
ІНСТИТУТ

вул. Носакова, 9-а
м. Бахмут, 84500, Україна

Тел.: (0627) 44-86-53

E-mail:

npriipa@ukr.net

код ЄДРПОУ 24819972

Ministry of Education
and Scientific of Ukraine

UKRAINIAN ENGINEERING
PEDAGOGICS ACADEMY

EDUCATIONAL-SCIENTIFIC
PROFESSIONAL-PEDAGOGICAL
INSTITUTE

Nosakova Str., 9a,
Bakhmut, 84500, Ukraine

Від 25.06.2019 № 615

На № _____ від _____

Довідка

про впровадження результатів дисертаційного дослідження

Ковалишин Оксани Ігорівни на тему:

“Освітньо-просвітницька діяльність Наукового товариства імені
Шевченка у Львові (1873-1939 рр.)”,

за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

Кафедра Інженерної педагогіки та психології Навчально-наукового професійно-педагогічного інституту Української інженерно-педагогічної академії (м.Бахмут) упродовж 2018-2019 рр. здійснювала впровадження результатів дисертаційного дослідження здобувача наукового ступеня кандидата педагогічних наук, Ковалишин О. І., на тему: “Освітньо-просвітницька діяльність Наукового товариства імені Шевченка у Львові (1873-1939 рр.)”, за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки.

Ознайомлення з освітньо-просвітницькою діяльністю Наукового товариства імені Шевченка у Львові (1873-1939 рр.), ознайомлення з історичною періодизацією діяльності НТШ, висвітлення історико-педагогічного досвіду здійснюваного Науковим товариством ім. Шевченка для організації освітніх середовищ, аналіз просвітньої ініціативи НТШ для становлення українського народу, дозволяє ґрунтовно вивчити та дослідити освітні, педагогічні аспекти діяльності українських організацій у Галичині та загалом у цілій Україні.

Наукові дослідження Ковалишин О. І. використовувалися для змістового наповнення лекційних, практичних занять, науково-методичних семінарів та ін.. Апробаційні матеріали за темою дисертації застосовувалися студентами для підготовки та написання самостійних, творчих робіт, рефератів, курсових робіт.

Актуальність і наукова якість дисертаційної роботи Ковалишин О. І. дає підстави зробити висновки про доцільність впровадження результатів у лекційні та практичні заняття педагогічних курсів (“Теорія та методика виховної роботи”, “Україна в світовому культурному просторі” та ін.).

З огляду на означене вище вважаємо, що ознайомлення з історичною періодизацією діяльністю НТШ, висвітлення історико-педагогічного досвіду здійснюваного Науковим товариством ім. Шевченка для організації освітніх середовищ, аналіз просвітньої ініціативи НТШ для становлення українського народу, що здійснено Ковалишин О. І., є вагомим внеском у розвиток педагогічної науки.

Завідувач кафедри
інженерної педагогіки та психології
д.пед.н., професор

В.В.Кулешова

ДОДАТОК Ж 2

Міністерство освіти і науки України
ДРОГОБИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ІВАНА ФРАНКА

82100, м. Дрогобич, вул. Івана Франка, 24; тел. (03244) 1-04-74, факс: (03244) 1-04-74
р/р 35224001000379 у ВДК м. Дрогобича, МФО-825014, код ЄДРПОУ 02125438
e-mail: dspu@dspu.edu.ua

Від 24.06.2019 № 755

АКТ

про апробацію і впровадження результатів дисертаційного дослідження здобувача наукового ступеня кандидата педагогічних наук **Ковалишин Оксани Ігорівни** на тему **“Освітньо-просвітницька діяльність Наукового товариства імені Шевченка у Львові (1873-1939 рр.)”**, виконаного за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

Результати науково-дослідницької дисертаційної роботи на тему “Освітньо-просвітницька діяльність Наукового товариства імені Шевченка у Львові (1873-1939 рр.)” впроваджувалася в освітній процес Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.

Основні положення дослідження, розкриті в теоретичних напрацюваннях Ковалишин О.І., ґрунтовно доповнили зміст дисциплін педагогічного напрямку, які використовують викладачі кафедри педагогіки та методики початкової освіти: “Історія педагогіки початкової освіти”, “Педагогіка початкової освіти”, “Актуальні проблеми початкової освіти”.

Матеріали дисертації презентувалися Ковалишин О.І. на науково-практичних конференціях, що проводилися на базі Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, публікувалися у науковому фаховому виданні “Молодь і ринок”. Опубліковані здобувачем наукові праці використовувалися студентами, магістрами у процесі написання кваліфікаційних та самостійних творчих робіт, рефератів, курсових робіт.

Зважаючи на апробацію результатів дисертаційного дослідження, важливість та актуальність проблематики сучасної педагогічної теорії та практики, зроблено висновки про доцільність впровадження його результатів у вітчизняну педагогічну освіту та практику закладів вищої педагогічної освіти.

Акт про впровадження результатів дослідження Ковалишин О.І. обговорено та затверджено на засіданні кафедри педагогіки та методики початкової освіти (протокол № 7 від 03 червня 2019 року).

Завідувач кафедри

Проректор з наукової роботи,
доктор педагогічних наук, професор

Стахів Л.Г.

Пантюк М. П.

ДОДАТОК Ж 3

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ МЕЛІТОПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

вул. Гетьманська, 20, м. Мелітополь, Запорізька область, Україна, 72312, тел. (0619) 44-04-64,
факс (0619) 44-03-60 E-mail: rectorat@mdpu.org.ua, www.mdpu.org.ua,
код ЄДРПОУ 02125237

01 лип 2019

№ 0228/2019

На № _____

Довідка

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Ковалишин Оксани Ігорівни
на тему “Освітньо-просвітницька діяльність Наукового товариства імені Шевченка у
Львові (1873-1939 рр.)”,
на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

В освітній процес Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького здійснювалося впровадження результатів дисертаційного дослідження здобувача наукового ступеня кандидата педагогічних наук, Ковалишин О. І., на тему: “Освітньо-просвітницька діяльність Наукового товариства імені Шевченка у Львові (1873-1939 рр.)”, за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки.

Дисертантка окреслила історико-педагогічні аспекти діяльності Наукового товариства імені Шевченка у Львові (1873-1939 рр.), та висвітлила НТШ не як науковий осередок, а як організацію, що здійснювала освітню ініціативу та просвітницьку діяльність у Галичині, Україні та за її межами. Наукові дослідження Ковалишин О. І. можуть використовуватися для змістового наповнення лекційних, практичних занять, науково-методичних семінарів та ін. Наукові та апробаційні матеріали за темою дисертації Ковалишин О. І. використовувалися студентами для підготовки та написання самостійних, творчих робіт, рефератів, курсових та дипломних робіт.

Впровадження результатів дисертаційного дослідження в освітній процес Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького засвідчило актуальність обраної наукової теми на шляху реалізації основних напрямків розвитку освіти XIX ст., а саме використання історико-педагогічного досвіду і практики, сприятиме виявити та уникнути помилки та визначити напрям розвитку сучасних освітніх реформ в Україні.

Ректор

А.М.Солоненко

Виконавець:
Ващенко (0619) 44-03-63

ДОДАТОК Ж 4

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

вул. М. Коцюбинського, 2, м. Чернівці, 58002, тел.(0372)584811, факс (0372)552914,
E-mail: rector@chnu.edu.ua, код ЄДРПОУ 02071240

Від 02.07.2019 № 17/17-1684

На № _____ від _____

АКТ

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Ковалишин Оксани Ігорівни на тему «**Освітньо-просвітницька діяльність
Наукового товариства імені Шевченка у Львові (1873-1939 рр.)**»,
представленого на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

Упродовж 2016-2019 рр. результати дисертаційного дослідження
Ковалишин О.І. на тему «**Освітньо-просвітницька діяльність Наукового
товариства імені Шевченка у Львові (1873-1939 рр.)**» апробувалися та
впроваджувалися у навчально-виховний процес Чернівецького національного
університету імені Ю. Федьковича. У змісті навчальних дисциплін «Загальні
основи педагогіки та історія її розвитку», «Дидактика», «Андрагогіка»,
«Історія української школи і педагогіки» «Теорія та історія соціального
виховання» та ін. розглядалися основні етапи становлення Наукового
товариства імені Шевченка у Львові, освітньо-просвітницькі ініціативи
товариства щодо підтримки початкової, середньої, професійної та вищої
ланок освіти, розбудови системи освіти дорослих, ролі та внеску видатних
діячів НТШ в розвиток української національної школи в Галичині.

Друковані праці Ковалишин О.І. склали підґрунтя для написання
студентами творчих робіт, рефератів, створення проектів та виконання
завдань самостійної роботи.

Наукова якість дисертаційного дослідження, важливість наукової
проблематики вивчення освітньо-просвітницької складової діяльності
Наукового товариства імені Шевченка у Львові в історичному часі дають
підстави стверджувати, що дослідження Ковалишин О. І. є актуальним і його
результати можуть бути використані у освітньому процесі вищих навчальних
закладів України.

Проректор з наукової роботи

Романюк С.З.
0508299766

Фочук П.М.

Чернівці, ЧНУ, зам. Б-006, т. 3000

ДОДАТОК Ж 5

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
IVAN FRANKO NATIONAL UNIVERSITY OF LVIV

вул. Університетська, 1, м. Львів, 79000, Україна
тел. факс (032) 261-60-48, тел. 260-34-02
<http://www.lnu.edu.ua>, e-mail: lnu@lnu.edu.ua
Код ЗКПО 02070987, Державна Казначейська служба України
МФО 820172, р.р. 35225230001061
№ свідоцтва 17701483, ін. под. № 020709813029
Валютний рахунок № 26005000028567, 26009000028110
в Укресімбанку
м. Львова МФО 322313
№ 3280-Н від 13.09.2019

1, Universytetska Str., Lviv, 79000, Ukraine
Phone Fax: +38 (032) 261-60-48, 260-34-02
<http://www.lnu.edu.ua>, e-mail: lnu@lnu.edu.ua
Code ZKPO 02070987 State Treasury Service of U.
MFO 820172, Settlement Acc. 35225230001061
Certificate No. 17701483, Tax IN 020709813029
Foreign Currency Acc. No. 26005000028567, 26009000028110
in Lviv Branch of Ukreximbank
MFO 322313
на № _____ від _____

АКТ

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Ковалишин Оксани Ігорівни на тему **“Освітньо-просвітницька діяльність Наукового товариства імені Шевченка у Львові (1873-1939 рр.)”**,
представленого на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю
13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

Упродовж 2016-2019 рр. основні положення наукового дослідження Ковалишин О. І. впроваджено у Львівському національному університеті імені Івана Франка. Матеріали дослідження здобувача використовувалися під час викладання навчальних дисциплін педагогічного циклу, зокрема у процесі вивчення студентами нормативних курсів і спецкурсів “Педагогіка”, “Історія педагогіки”, “Педагогіка вищої школи”, “Сучасна університетська освіта”, де розглядалися окремі аспекти заснування, становлення та розвитку Наукового товариства ім. Шевченка у Львові (1873-1939 рр.), впливу товариства на процеси українського культурно-національного відродження, його внеску у розвиток освіти і просвітництва на західноукраїнських землях другої половини XIX- першої третини XX ст., можливості творчого використання досвіду громадської підтримки освіти для потреб формування сучасної освітньої системи в Україні.

Матеріали дисертаційного дослідження склали джерело підготовки студентами курсових робіт, творчих рефератів, завдань самостійної роботи.

Положення та висновки дисертації Ковалишин О.І. пройшли апробацію на засіданнях наукового семінару кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи, у доповідях на звітних наукових конференціях кафедри, виступах на міжнародних науково-практичних конференціях. Окремі положення дисертації були апробовані шляхом публікацій у періодичних виданнях факультету педагогічної освіти – «Вісник Львівського університету. Серія педагогічна», «Матеріали звітних наукових конференцій факультету педагогічної освіти».

Це дає підстави стверджувати, що дослідження Ковалишин О.І. є актуальним, а його результати можуть бути використані в освітньому процесі вищих навчальних закладів України.

Проректор з наукової роботи
Львівського національного університету
імені Івана Франка,
чл.-кор. НАН України

проф. Гладішевський Р.Є.

ДОДАТОК 3

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Публікації, що відображають основні наукові результати дисертації

Публікації у наукових періодичних виданнях інших держав та у виданнях

України, що включені до міжнародних наукометричних баз даних:

1. Ковалишин О. Просвітня складова діяльності Наукового товариства імені Шевченка у Львові (кінець XIX – перша третина XX століття). *Monografia pokonferencyjna: science, research, development #16 pedagogy*. Барселона, 2019. № 16. С. 33–36.

2. Ковалишин О. І. Освітня благодійно-меценатська діяльність Наукового товариства імені Шевченка у Львові (кінець XIX – перша третина XX ст.). *Молодий вчений*. 2018. №9. С. 45–50.

3. Ковалишин О. Організаційно-педагогічні аспекти співпраці Наукового товариства імені Шевченка й українських студентських організацій в Галичині (кінець XIX – початок XX ст.). *Молодь і ринок*. Дрогобич, 2018. № 12. С. 137–142.*

4. Ковалишин О. Організаційно-педагогічні засади підтримки Науковим товариством імені Шевченка української початкової освіти в Галичині (кінець XIX – перша третина XX ст.). *Молодь і ринок*. Дрогобич, 2019. № 5. С. 150–155.*

5. Ковалишин О. Андрагогічна складова діяльності Наукового товариства імені Шевченка у Львові (кінець XIX – перша третина XX століття). *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія Педагогічні науки*. Черкаси, 2019. № 3. С. 22–26.*

*Видання одночасно входить до переліку наукових фахових видань України

Публікації у наукових фахових виданнях України:

6. Ковалишин О. Освітньо-просвітницька діяльність Літературного товариства імені Шевченка у Львові (1873 – 1892 рр.). *Вісник Львівського університету. Серія Педагогічна*. Львів, 2016. Вип. 31. С. 226–235.

7. Ковалишин О. Михайло Грушевський і товариство “Учительська громада” у Львові. *Вісник Львівського університету. Серія Педагогічна*. Вип. 33. Львів, 2018. С. 80 - 89.

8. Ковалишин О. Організаційно-педагогічні засади діяльності Українського таємного університету у Львові (1921-1925 рр.). *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія: Педагогічні науки*. Миколаїв, 2019. № 2 (65). С. 144–149.

Публікації, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації

9. Ковалишин О. Роль Наукового товариства імені Шевченка у видавництві шкільних підручників у Галичині і кінці XIX початку XX століття. *Перспективи розвитку сучасної науки (частина I): матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Київ, 15- 16 липня 2017 р.). Київ: МЦНД, 2017. С. 35–36.

10. Ковалишин О. Внесок Ярослава Біленького (1883 – 1945 рр.) у діяльності Наукового товариства імені Шевченка у Львові. *Матеріали звітних наукових конференцій факультету педагогічної освіти*. (м. Львів, 6-7 лютого 2018 р.). Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2018. Вип. 3. С. 219–222.

11. Ковалишин О.І. Підтримка жіночих освітньо-просвітницьких ініціатив у діяльності Наукового товариства імені Шевченка у Львові (перша третина XX ст.). *Розвиток української та польської освіти і педагогічної думки (XIX – XXI ст.). Т. 3. Жіноча освіта і просвітництво в Україні та Польщі (кінець XIX – початок XX ст.): зб. наук. пр. / за ред. Д. Герцюка і І. Мищишин*. Львів: Видавництво Львівського національного університету ім. І. Франка, 2018. С. 150–160.

12. Ковалишин О. Освітньо-просвітницька діяльність Наукового товариства імені Шевченка для підтримки українських молодіжних організацій в Галичині (перша третина XX ст.). *Матеріали звітних наукових конференцій факультету педагогічної освіти* (Львів, 5-6 лютого 2019 р.). Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2019. Вип. 4. С. 198–200.

13. Ковалишин О. Проблема вищої освіти на сторінках періодичного видання Наукового товариства ім. Шевченка “Літературно-науковий вісник” у Львові в кінці XIX– першій третині XX століття [Електронний ресурс]. *Розвиток вищої освіти в Україні: виклики XXI століття*: матеріали Інтернет-конференції ДВНЗ “Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника” (7 березня 2019 р.). 2019. Режим доступу: <https://conference.pu.if.ua/forum/viewforum.php?f=225>

14. Ковалишин О. Організаційно-педагогічні засади у діяльності Наукового товариства ім. Шевченка для підтримки професійної освіти. *Українська освіта в контексті інтеграції та технологізації*: зб. наук. праць / за ред. О. Карпенко. Дрогобич: Редакційно- видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічний університету імені Івана Франка, 2019. С. 121–128.

15. Ковалишин О. Роль В. Калиновича у моніторингу якості освіти у Галичині (перша третина XX ст.). *Теоретичні та практичні аспекти формування освітнього простору інституційного рівня: світовий та вітчизняний вимір*: збірник тез міжнародної наукової конференції (24-25 жовтня 2019 р.). Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2019. С. 117–118.

Відомості про апробацію результатів дисертації

1. Міжнародна наукова конференція “Михайло Грушевський: учений, політик, державний діяч” (до 150-річчя від дня народження) / Львівський національний університет імені Івана Франка, 25-26 жовтня 2016 р. Тема доповіді: “Михайло Грушевський і товариство “Учительська громада” у Львові”.

2. Всеукраїнська наукова конференція “Ідея університету у європейському і національному вимірах: традиції, сьогодення, перспективи” /Львівський національний університет імені Івана Франка, 3-4 листопада 2016 р. Тема доповіді: “Організаційно-педагогічні засади діяльності Українського таємного університету у Львові (1921-1925 рр.)”.

3. Звітна наукова конференція факультету педагогічної освіти / Львівський національний університет імені Івана Франка, 2-3 лютого 2017 р. Тема доповіді: “Проблеми освіти і шкільництва на сторінках періодичного видання Наукового товариства імені Шевченка – “Літературно-наукового вісника (1898–1932) ”.

4. III Міжнародна науково-практична конференція “Перспективи розвитку сучасної науки”/ Міжнародний центр наукових досліджень, 15-16 липня 2017 р. Тема доповіді: “ Роль Наукового товариства імені Шевченка у видавництві шкільних підручників у Галичині і кінці XIX початку XX століття”.

5. VIII українсько-польські історико-педагогічні читання. Розвиток української освіти і педагогічної думки (XIX-XX ст.) “Жіноча освіта і просвітництво в Україні та Польщі (кінець XIX- початок XX ст.)”/ Львівський національний університет імені Івана Франка, 20-21 жовтня 2017 р. Тема доповіді: “Підтримка жіночих освітньо-просвітницьких ініціатив у діяльності Наукового товариства імені Шевченка (перша третина XX ст.)”

6. Звітна наукова конференція факультету педагогічної освіти / Львівський національний університет імені Івана Франка, 22-23 лютого 2018 р. Тема доповіді: “Внесок Ярослава Біленького (1883-1945 рр.) у діяльність Наукового товариства імені Шевченка у Львові”.

7. XIII міжнародна наукова конференція “Між свободою і конформізмом – 100-річчя польської педагогіки в новонародженому стані ” / Академія імені Яна Длугоша в Ченстохові, 21-22 вересня 2018 р. Тема доповіді: “Освітня благодійно-меценатська діяльність Наукового товариства ім. Т. Шевченка у Львові (1873-1939 рр.) ”.

8. Звітна наукова конференція факультету педагогічної освіти / Львівський національний університет імені Івана Франка, 5-6 лютого 2019 р. Тема доповіді: “Освітньо-просвітницька діяльність Наукового товариства імені Шевченка для підтримки українських молодіжних організацій в Галичині (перша третина XX ст.)”.

9. Всеукраїнська інтернет-конференція “Розвиток вищої освіти в Україні: виклики XXI століття”/ Державний вищий навчальний заклад “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, Харківський національний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди, Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, КВНЗ “Херсонська академія неперервної освіти”, 7 березня 2019 р. Тема доповіді: “Проблема вищої освіти на сторінках періодичного видання Наукового товариства ім. Шевченка “Літературно-науковий вісник” у Львові в кінці XIX– першій третині XX століття”.

10. Всеукраїнська науково-практична конференція “Українська освіта в контексті інтеграції та технологізації”/ Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, 11-12 квітня 2019 р. Тема доповіді: “Організаційно-педагогічні засади у діяльності Наукового товариства ім. Шевченка для підтримки професійної освіти”.

11. Міжнародна науково-практична конференція “Science, research, development #16 pedagogy” / Барселона, 29.04.2019 – 30.04.2019. Тема: “Просвітня складова діяльності Наукового товариства імені Шевченка у Львові (кінець XIX – перша третина XX століття)”.

12. Міжнародна науково конференція “ Теоретичні та практичні аспекти формування освітнього простору інституційного рівня: світовий та вітчизняний вимір ”/ ЛНУ ім. Івана Франка, 24-25 жовтня 2019 р. Тема доповіді: “ Роль В.Калиновича у моніторингу якості освіти у Галичині (перша третина XX ст.) ”.